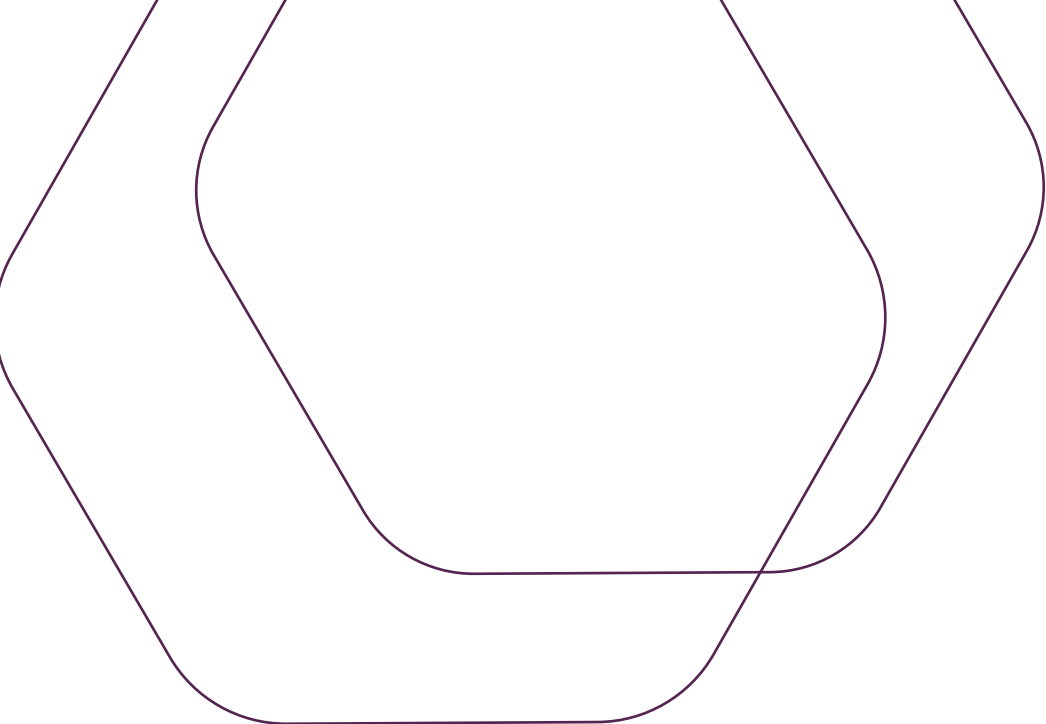

ДОСЛІДЖЕННЯ ІНІЦІАТИВ У СФЕРІ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Дослідницький проєкт, ініційований ІСАР “Єднання” та виконаний Київським міжнародним інститутом соціології в рамках проєкту «Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства України», який реалізується ІСАР “Єднання” у консорціумі з Українським незалежним центром політичних досліджень (УНЦПД) та Центром демократії та верховенства права (ЦЕДЕМ) завдяки щирій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (АМР США).

Зміст

Мета та завдання дослідження	4
Методологія дослідження	5
Глосарій	6
Коротке резюме дослідження	8
Рекомендації донорським організаціям та організаціям громадянського суспільства	10
Оптимізація та старт нових проєктів/ініціатив, оптимальний формат ініціатив	10
Необхідний рівень спроможності та потреби у підвищенні спроможності ОГС брати участь у процесах формування візії та стратегії України на національному та місцевих рівнях	15
Потреби організацій громадянського суспільства, що працюють у сфері повоєнного відновлення	15
Категоризація основних сфер відновлення	16
Огляд існуючих планів відновлення	17
Резюме розділу	17
Загальнонаціональні плани відновлення	19
Регіональні плани відновлення	24
Ініціативи та проєкти у сфері повоєнного відновлення за період 2022-2024 рр.	30
Відновлення в громадах	30
Відновлення України: участь громадянського суспільства та інших акторів	32
Резюме розділу	32
Оцінка масштабу пошкоджень та потреб	35
На рівні влади і міжнародних організацій	35
На рівні громадянського суспільства	37
Створення ГІС-систем/ГІС-реєстрів, необхідних для відновлення	41
На рівні влади і міжнародних організацій	41
На рівні громадянського суспільства	42
Створення цифрових продуктів/інформаційних систем	48
На рівні влади	48
На рівні громадянського суспільства	50
Створення аналітичних центрів, координаційних/експертних майданчиків для супроводу відновлення	52
На рівні громадянського суспільства	52
Створення маніфестів або концепцій відновлення	54
На рівні громадянського суспільства	54
Створення навчальних програм для учасників відбудови	57
На рівні громадянського суспільства	57
Створення аналітичних планів відновлення	58
На рівні громадянського суспільства	58
Для всієї України	58
Для областей та громад	63
Підтримка ОГС для участі у відновленні	66
На рівні громадянського суспільства	66
Підтримка підприємців та бізнесу	70
На рівні влади	70
На рівні міжнародних організацій	71
На рівні громадянського суспільства	75
Відбудова та ремонт житла	80
На рівні влади і міжнародних організацій	80
На рівні громадянського суспільства	85
Відбудова та ремонт освітньої інфраструктури	87
На рівні громадянського суспільства	87

Відбудова та ремонт медичної інфраструктури	89
Відбудова та ремонт критичної інфраструктури	92
Участь інших країн у відновленні критичної інфраструктури	92
На рівні громадянського суспільства	93
Відбудова та ремонт енергетичної інфраструктури	95
На рівні влади	95
На рівні громадянського суспільства	98
Експертна підтримка центральної влади та ОМС в ході відновлення	101
На рівні громадянського суспільства	101
Підтримка центральної влади	101
Підтримка місцевої влади	103
Розмінування	105
На рівні влади	105
На рівні громадянського суспільства	107
Стимулювання та адвокація “зеленого” відновлення	108
На рівні громадянського суспільства	108
Створення механізмів контролю за витратами коштів та боротьби з корупцією в ході відновлення	114
На рівні центральної влади: міжнародні організації	114
На місцевому рівні: громадянське суспільство	114
Адвокація доступу та використання відкритих даних для відновлення	115
На рівні громадянського суспільства	115
Залучення мешканців громад до планування і участі у відновленні	118
На рівні громадянського суспільства	118
Адвокація України на міжнародному рівні	120
На рівні громадянського суспільства	120
Допомога у розробці інженерно-проектної документації та технічний нагляд	123
На рівні громадянського суспільства	123
Психологічна підтримка населення, адаптація ветеранів	124
На рівні громадянського суспільства	124
Надання матеріально-технічних засобів та матеріалів	126
На рівні громадянського суспільства	126
Тематичні сфери та види діяльності повоєнного відновлення, до яких фактично залучені організації громадянського суспільства: довідкова таблиця з прикладами	127
Основні гравці у сфері повоєнного відновлення за період 2022-2024 рр.	129
Резюме розділу	129
Основні донори України	131
Основні гравці від влади	133
Відповідальні за координацію та планування	133
“Профільні” органи влади	135
“Непрофільні” органи влади	137
Місцева влада	137
Партнери виконавчої влади в регіонах з числа донорів	139
Партнери органів місцевого самоврядування в регіонах	139
Асоціації громад як учасники відновлення	140
Професійні та бізнес-асоціації як учасники відновлення	140
Основні гравці у сфері повоєнного відновлення, які працюють на нещодавно звільнених територіях України	142
Як представники ОГС бачать свою роль у відновленні	145
ОГС національного рівня	145
Як представники місцевого самоврядування бачать роль ОГС у відновленні	145
Тематичні сфери, які достатньо і недостатньо забезпечені підтримкою проєктів та ініціатив	148

Резюме розділу	148
Розробляються паралельно	148
Створення ГІС-систем та систем реєстрації пошкоджень	149
Розробка планів та концепцій відновлення громад	150
Гуманітарна та матеріально-технічна допомога	151
Психологічна допомога	152
Сфери, які недостатньо забезпечені підтримкою	152
Версія виконавчої влади в регіонах	152
Версія органів місцевого самоврядування	152
Версія громадянського суспільства	153
Найбільш пріоритетні тематичні напрями проєктів у сфері повоєнного відновлення	154
Резюме розділу	154
Пріоритети центральної влади	155
Пріоритети регіональної виконавчої влади	156
Пріоритети місцевого самоврядування	158
Пріоритети донорських організацій, проєктів міжнародної технічної та гуманітарної допомоги	161
Пріоритети за сферами відновлення	161
Пріоритети за географією та станом громад	162
Пріоритети ОГС	164
Основні запити та потреби акторів повоєнного відновлення	166
Резюме розділу	166
Органи центральної виконавчої влади	167
Виконавча влада в регіонах	168
Донори	169
Складнощі	169
Потреби	171
Органи місцевого самоврядування	172
Організації громадянського суспільства	175
Спільна потреба влади та ОГС: “локалізація відновлення”	177
Механізми або ініціативи із координації проєктів у сфері повоєнного відновлення	180
Резюме розділу	180
Міжнародний рівень	180
Рівень центральної влади	181
Як центральна влада обирає, які проєкти громад підтримувати?	183
Координація міжнародних організації та ОГС	184
Координація серед донорів	185
Координація донорів із центральними органами виконавчої влади	186
Рівень асоціацій місцевого самоврядування	186
Рівень “громада-громада”	186
Рівень “громада – ОГС”	188
Мережування та взаємодія між секторами, які працюють у сфері відновлення	189
Резюме розділу	189
Мережування громадських організацій	189
Спільне створення візійних або аналітичних документів	190
Спільні звернення щодо певних принципових питань	190
Спільне виконання проєктів	191
Об’єднання в гуманітарні штаби при обласних органах влади	192
Мережування місцевої виконавчої влади і ОМС з донорами	193
Мережування ОГС і донорів	194
Регіони та громади, для яких підтримка у повоєнній відбудові є найбільш критичною	194
Резюме розділу	194
Які області найбільше потребують підтримки у відновленні	195
Які громади найбільше потребують допомоги у відновленні	202

Мета та завдання дослідження

Основна мета дослідження – проведення мапування ініціатив у сфері повоєнного відновлення за період 2022 - березня 2023 рр.; розробка рекомендацій щодо оптимального формату підтримки проєктів, визначення пріоритетних тематичних напрямків у сфері повоєнного відновлення; визначення потреб організацій, які працюють у тематиці відновлення.

Завдання дослідження:

- мапування ініціатив, проєктів та основних гравців на міжнародному, національному та регіональному рівні у сфері повоєнного відновлення за період 2022-2024 рр. (як проєктів, які вже реалізуються, так і тих, початок виконання яких запланований на другу половину 2023 р. та 2024 р.);
- визначення основних гравців на міжнародному, національному та регіональному рівні у сфері повоєнного відновлення, які працюють на нещодавно звільнених територіях України;
- мапування основних донорів, їх тематичних пріоритетів, видів підтримки (наприклад, гранти, закупівлі, експертна підтримка тощо) у сфері повоєнного відновлення за період 2022-2024 рр. (як проєктів, які вже реалізуються, так і тих, початок виконання яких запланований на другу половину 2023 р. та 2024 р.);
- визначення тематичних сфер та видів діяльності повоєнного відновлення, до яких залученні організації громадянського суспільства;
- виокремлення тематичних сфер, які розробляються паралельно декількома проєктами/ініціативами, та тих сфер, які, навпаки, недостатньо забезпечені підтримкою з боку проєктів/ініціатив;
- визначення найбільш пріоритетних тематичних напрямів проєктів у сфері повоєнного відновлення;
- визначення основних запитів та потреб органів влади на національному та регіональному рівнях у тематиці повоєнного відновлення;
- аналіз наявності чи відсутності механізмів або ініціатив із координації проєктів у сфері повоєнного відновлення;
- вивчення шляхів мережування та взаємодії між секторами, які працюють у сфері відновлення, зокрема, на рівні громад. Оцінка спроможності та готовності сторін до спільної активності у сфері відновлення;
- надання рекомендацій донорським організаціям та організаціям громадянського суспільства щодо оптимізації та старту нових проєктів/ініціатив, оптимального формату проєктів;
- надання рекомендацій щодо необхідного рівня спроможності та потреби у підвищенні спроможності організацій громадянського суспільства для того, щоб бути реальними та дієвими агентами відбудови та комунікаторами на місцях;
- надання рекомендацій щодо необхідних потреб організацій громадянського суспільства на національному та регіональному рівнях, що працюють у сфері повоєнного відновлення;

- визначення регіонів/ОТГ, для яких підтримка у повоєнній відбудові є найбільш критичною.

Методологія дослідження

В рамках комплексного дослідницького проєкту, який здійснювався в квітні-травні 2023 року **Київським міжнародним інститутом** соціології, було реалізовано такі дослідницькі компоненти:

- Телефонне/онлайн експертне опитування з керівниками громад та іншими представниками місцевої влади (101 громада);
- Глибинні інтерв'ю з представниками центральних органів влади (4), обласних/районних державних адміністрацій (10), органів місцевого самоврядування (10), донорських організацій (10), організацій громадянського суспільства (21);
- Фокус-групи з представниками організацій громадянського суспільства місцевого рівня (5);
- Кабінетне дослідження.

Дослідницький проєкт був ініційований **ІСАР “Єднання”** та виконаний в рамках проєкту “Секторальна підтримка діяльності громадянського суспільства”, який реалізується **ІСАР “Єднання”** у консорціумі з **Українським незалежним центром політичних досліджень (УНЦПД)** та **Центром демократії та верховенства права (ЦЕДЕМ)** завдяки щирій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (АМР США).

Глосарій

CDC – Centers for Disease Control and Prevention
CEDR – Conference of European Directors of Roads
CEPR – Центр досліджень економічної політики
CLIR – проєкт технічної допомоги Community-led Inclusive Recovery
CSIS – Центр стратегічних та міжнародних досліджень
DFC – Міжнародна фінансова корпорація розвитку США
DREAM – Digital Restoration Ecosystem for Accountable Management
EUACI – Антикорупційна ініціатива ЄС в Україні
G7 – країни “Групи семи”
GIZ – Німецьке товариство міжнародного співробітництва
GMF – Німецький фонд Маршалла США
ICUV – Міжнародний центр за перемогу України
ITU – Міжнародний телекомунікаційний союз
KPI – key performance indicators
KSE – Київська школа економіки
ОСНА – The United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs
PDO – захищене найменування походження
PGI – захищене географічне зазначення
RNDA – Швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення
SURGe – проєкт Супровід урядових реформ в Україні
SWOT – Сильні сторони, слабкі сторони, можливості і загрози
UNOSAT – Супутниковий центр ООН
URTF – Український трастовий фонд для допомоги, відновлення, реконструкції та реформ
ЄІБ – Європейський інвестиційний банк
ЄБРР – Європейський банк реконструкції та розвитку
ЄДЕССБ – Єдина державна електронна система у сфері будівництва
ЄЗК – Європейський зелений курс
ЄС – Європейський Союз
ІПСО – інформаційно-психологічна операція
ІСАР –ШАЗС – автомобільна заправочна станція
АПК – агропромисловий комплекс
АТО – антитерористична операція
БО – благодійна організація
БФ – благодійний фонд
ВВП – валовий внутрішній продукт
ВДЕ – відновлювані джерела енергії
ВООЗ – Всесвітня організація охорони здоров'я
ВО – волонтерське об'єднання
ВПО – внутрішньо переміщені особи
ГІС – геоінформаційні системи
ГО – громадська організація
ДБН – державні будівельні норми
ДБР – Державне бюро розслідувань
ДП – державне підприємство
ДСНС – Державна служба України з надзвичайних ситуацій
ДФРР – Державний фонд регіонального розвитку
ЕСУВ – Електронна система управління відбудовою

ЗМІ – засоби масової інформації
ЗСУ – Збройні сили України
КМІС – Київський міжнародний інститут соціології
КМУ – Кабінет міністрів України
КПД – Координаційна платформа донорів
МБРР – Міжнародний банк реконструкції та розвитку Світового банку
МВФ – Міжнародний валютний фонд
ММСП – мікро-, малі та середні підприємства
МОЗ – Міністерство охорони здоров'я
МОМ – Міжнародна організація з міграції
МСП – малі та середні підприємства
МФК – Міжнародна фінансова корпорація Світового банку
МФО – міжнародна фінансова організація
НЄБ – Новий європейський Баухаус
НААУ – Національна асоціація адвокатів України
НАБУ – Національне антикорупційне бюро
НАТО – Північноатлантичний альянс
НГК – Нідерландський Гельсінський Комітет
НЕФКО – Північна екологічна фінансова корпорація
НСАУ – Національна спілка архітекторів України
НУО – Неурядова організація
НаУКМА – Національний університет “Києво-Могилянська академія”
ОБСЕ – Організація з безпеки і співробітництва в Європі
ОВА – обласна військова адміністрація
ОГС – організація громадянського суспільства
ОДА – обласна державна адміністрація
ОЕСР – Організація економічного співробітництва та розвитку
ОМС – орган місцевого самоврядування
ООН – Організація об'єднаних націй
ОСББ – організація співвласників багатоквартирних будинків
ОТГ – об'єднана територіальна громада
ПРООН – Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй
ПТСР – посттравматичний синдром
РПЗМ – реєстр пошкодженого та знищеного майна
САД – служба автомобільних доріг
СЕС – сонячна електростанція
УІНП – Український інститут національної пам'яті
УКУ – Український католицький університет
УНП ФГС СхП – Українська національна платформа Форуму громадянського суспільства Східного партнерства
УНЦПД – Український незалежний центр політичних досліджень
УС ПГС – Українська сторона Платформи громадянського суспільства Україна – ЄС
УФГЗ – Українська фундація громадського здоров'я
УФО – установа фінансування розвитку
ФАО – Продовольча та сільськогосподарська організація ООН
ЦЕДЕМ – Центр демократії та верховенства права
ЦНАП – центр надання адміністративних послуг
ЦОВВ – центральний орган виконавчої влади
ЦОВ – центральний орган влади
ЮНІСЕФ – Дитячий фонд ООН

Коротке резюме дослідження

Незважаючи на те, що бойові дії в Україні тривають, процес відновлення країни вже почався. Проекти та ініціативи з відновлення реалізуються як мінімум за 27 напрямками, на переважній більшості напрямків разом із іншими акторами працюють організації громадянського суспільства.

В державі поки не існує єдиного загальнонаціонального плану відновлення України, розробленого владою, який мав би юридичну силу та використовувався іншими акторами відновлення як стратегічний документ. Відсутність такого плану є проблемою для всіх учасників відновлення: громад, донорів, ОГС і т.д.

За умови відсутності загальнонаціонального плану відновлення, “двигуном” відбудови стають громади, оскільки плани відновлення на рівні областей розробляються рідко. Але громади стикаються з великою кількістю труднощів: неузгоджене законодавство щодо створення планів відновлення, відсутність загальнодержавної “рамки” щодо відновлення, проблеми із бюджетами, нестача кваліфікованих спеціалістів (особливо в громадах невеликого розміру). Кадрова проблема – це один із проявів “проблеми масштабу”: на невеликі за кількістю населення та доходами громади законодавство покладає велику кількість зобов'язань, а війна та необхідність відновлення ще збільшили це навантаження. Позитивним результатом є те, що активно відбувається горизонтальна комунікація та співпраця на рівні “громада-громада”.

Результати нашого дослідження показують, що громади в основному фінансують проекти відновлення власним коштом та коштом донорів та міжнародної допомоги. Фінансова допомога держави у вигляді субвенцій громадам чи відшкодування громадянам за зруйноване житло надається у невеликих обсягах та дуже повільно. Такий розподіл джерел фінансування, коли допомога міжнародних гравців є визначальною, породжує ризик того, що менш активні громади випадуть з процесів відбудови, якщо не передбачити якихось додаткових інтервенцій/запобіжників. При створенні просто рівних можливостей доступу до інструментів та ресурсів відновлення реальна доступність для громад із різним рівнем спроможності ОМС та ступеню розвитку місцевих ОГС буде дуже різною.

Протягом 2022 року змінювалися актори, які розробляли плани відновлення та керували процесом відновлення на рівні держави. На сьогодні Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України та Координаційна платформа донорів є ключовими гравцями на полі відновлення. Деякі експерти та журналісти вважають, що вибудована владою архітектура управлінням відновленням несе ризик концентрації зусиль та фокусу уваги суто на фізичній відбудові, тоді як розвиток регіональної політики може бути суттєво сповільнений. Це, в свою чергу, може призвести до централізації процесу повоєнного відновлення, згортання децентралізації та значному сповільненні розвитку регіональної політики. Висловлюються застереження щодо ризиків суто інфраструктурної відбудови, яка не бере до уваги особливості регіонів, потреби людей та напрацьовані раніше плани розвитку областей та громад. Можливе “обнулення” регіональних програм розвитку, які вже було розроблено, переривання тяглості регіональних стратегій не сприймаються позитивно учасниками дослідження.

Майже всі групи респондентів дослідження – представники виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадянського суспільства – вважають перезапуск економіки, створення робочих місць та відновлення соціальної інфраструктури ключовою задачею відновлення. Без відновлення економіки та функціонуючих соціальних сервісів неможливе повернення людей у громади. Суто інфраструктурна відбудова несе великі ризики міграційних втрат населення.

Великою проблемою і запитом від всіх учасників відновлення є координація і агрегування інформації про проекти та ініціативи по відновленню, що плануються чи вже реалізуються. Ця потреба актуальна для влади, донорів, ОГС на всіх рівнях – від держави до конкретної громади. Поки є проблема дублювання допомоги, реалізації схожих за змістом та метою проектів, нераціонального використання наявних ресурсів.

На думку багатьох учасників дослідження, необхідно, щоб відновлення було економічно

локалізованим, тобто використовувало українські підприємства, робітників та інші внутрішні ресурси, а не покладалося на іноземні компанії, які постачатимуть готові матеріали, обладнання та товари. Потрібна локалізація і на рівні недержавних структур: перші місяці повномасштабної війни показали повільність великих міжнародних гуманітарних структур, які не змогли адекватно відреагувати на кризу. Необхідно більше покладатися на українські ОГС, та, в свою чергу, активно залучати нові місцеві ОГС, а не тільки відомі загальнонаціональні структури.

На даний моменті донори та великі міжнародні та національні ОГС не приділяють достатньої уваги питанням реального врахування позиції локальних ОГС у прийнятті стратегічних рішень в своїх проєктах, найчастіше останні виступають лише виконавцями.

Експерти вказують, що для того, щоб ОГС були не тільки радниками та контролерами в процесі відновлення, а могли брати на себе відповідальність, влада має продемонструвати готовність делегувати цю відповідальність. Це вимагає створення певних нормативно закріплених правил взаємодії між владою та ОГС у процесах відбудови/реалізації стратегій. З цим погоджуються і представники ОГС: вони вважають, що слід законодавчо забезпечити включення громадського сектору в процес розробки та реалізації місцевих ініціатив з відновлення.

Дуже важлива потреба, яку озвучили представники ОГС в ході дослідження, – диференціювання територій країни згідно ступеня втрат та локальних особливостей відновлення. Хоча формально законодавство визначає серед функціональних типів територій також “території відновлення”, експерти зазначають, що алгоритм їх визначення нечіткий та залишає великий простір для суб’єктивних рішень. Потрібно, щоб критерії диференціації ґрунтувалися на даних та були узгоджені колом основних стейкхолдерів: державою, ОМС, донорами, ОГС. Імплементація цього підходу в реальну політику відновлення має стати пріоритетом.

Із потребою в доказовій, обґрунтованій даними, диференціації територій для відновлення перегукується і більш широка потреба влади в оперативній глибокій аналітиці реальних потреб та ходу відновлення.

Роль ОГС у відновленні дуже велика: вони беруть участь майже у всіх напрямках відновлення. Деякі потреби, наприклад, допомогу населенню у ремонті та відбудові житла, набагато швидше почали закривати ОГС, а не держава. Роль ОГС є ключовою в аналітиці та адвокації “зеленого відновлення” України. ОГС частково вирішують проблему надання експертної допомоги громадам у створенні планів відновлення, проте масштаб цієї задачі настільки великий, що зусиль тільки ОГС та міжнародних донорів може бути замало. Саме громадянське суспільство відіграє ключову роль у боротьбі за відкриті дані держави.

Відсутність чіткої державної стратегії відновлення заважає і плануванню роботи, і визначенню пріоритетів донорів. Не концептуалізоване поняття відновлення та відсутність чіткої державної стратегії цього процесу, відсутність мапування ініціатив – це велика складність для діяльності донорів.

Представники ОГС мають таку ж основну потребу, як і виконавча влада в областях, донори та ОМС, – чітку структуризацію процесу відбудови, загальнодержавну стратегію відновлення, яка дозволить узгоджено відновлювати різні сфери, забезпечуючи синергічну діяльність влади різних гілок з іншими суб’єктами відбудови. На рівні областей та громад у ОГС відсутнє мапування існуючих проєктів, бенефіціарів та діючих організацій для уникнення дублювання зусиль (цього мапування немає і в донорів). У місцевих ОГС є потреба в більшій гнучкості донорів та зменшенні рівня бюрократії при взаємодії з національними ОГС. Одна із основних потреб ОГС – це фахівці (у країні “кадровий голод” через війну та міграцію) та підвищення власних компетенцій та знань, оскільки потреби відновлення ставлять дуже складні завдання для всіх акторів, для ОГС в тому числі.

Пріоритети регіональної виконавчої влади у процесі відновлення – ремонт та модернізація енергетичної інфраструктури, її децентралізація; житло для ВПО (особливо постійне, побудова чи купівля якого буде стимулювати економіку і сприяти соціальній згуртованості ВПО та місцевих жителів); психологічна реабілітація населення; запобігання остаточній міграції людей за кордон. Пріоритети місцевого самоврядування – відновлення економічної активності, створення робочих

мість; відбудова доріг, мостів, транспортного сполучення; відновлення критичної інфраструктури (вода та теплопостачання, енергетика). Керівники громад вважають, що суто фізичне відновлення, без запуску економіки і створення робочих місць, не зможе повернути людей додому, і вони можуть бути втрачені для громад і країни. Пріоритети центральної влади – енергетика, гуманітарне розмінування, житло, критична і соціальна інфраструктура, мости та логістична інфраструктура, підтримка бізнесу. Актуальним для громад є питання безпеки дітей і можливість повернути їх до офлайн-навчання в школах. Дуже важливою практичною проблемою для влади на всіх рівнях, без вирішення якої неможливе ані відновлення житла, ані запуск економіки (особливо агросектору) – це розмінування. Це та сфера, в якій українська влада дуже сильно потребує допомоги міжнародних гравців.

Рекомендації донорським організаціям та організаціям громадянського суспільства

Оптимізація та старт нових проєктів/ініціатив, оптимальний формат ініціатив

1. Узгодження загальної візії та стратегії відновлення серед ключових донорів (сприяння формуванню політичних позицій країн Заходу, які враховують позицію громадянського суспільства України; формування коаліцій/кооперацій між донорами).

На сьогодні в Україні ще не завершений процес формування спільної стратегії відновлення на рівні держави. Також не зрозуміло, чи буде достатнім для формування відчуття реальної причетності рівень залучення територіальних громад та громадянського суспільства з цих громад до процесу розробки національної та регіональних стратегій відновлення та чи буде в кінцевому підсумку достатньо враховано їх позиції. Поряд з цим вже зараз значна частина донорських проєктів містить елементи заходів з відновлення.

Відповідно, до моменту затвердження національної та регіональних стратегій відновлення існує потреба узгодити серед ключових донорів власні поточні візії, стратегії та ролі. Бажано, щоб у цьому процесі мали можливість брати участь представники громад та громадянського суспільства. Цей процес міг би охоплювати вивчення думок та потреб потенційних партнерів та бенефіціарів, консультативні та погоджувальні зустрічі, а також різномірні стратегічні сесії спільно з представниками місцевого самоврядування та громадянського суспільства, підтримку міжнародних адвокаційних заходів від представників основних груп бенефіціарів для формування політичних позицій країн Заходу, сприяння процесам узгодження позицій громадянського суспільства та територіальних громад України тощо. Також важливо, щоб знайдені в такому процесі точки докладання спільних зусиль призводили до формування кооперацій між донорами: об'єднання фінансових, експертних та управлінських спроможностей. Всі ці дії мають бути спрямовані на комплексну відбудову конкретної територіальної громади, де важливу роль в прийнятті стратегічних рішень відігравали б саме жителі та представники цієї громади.

Також варто розглянути можливість змінити підхід до відбору громад під вже прописані умови проєктів, де ключову роль відіграє менеджмент донорських організацій на більш гнучкі та інклюзивні для громад підходи. Наприклад, представники громад мають можливість самим обирати серед доступних можливостей від донорів свої пакети підтримки та створюють власні місцеві стратегії відновлення з чітким розумінням доступних їх ресурсів та можливостей.

(Оцінка поточної ситуації: на рівні більшості громад наразі робота донорів є фрагментарною, є сильні відмінності в кількості та рівні активності проєктів, які фінансуються за донорські кошти. При цьому цей розрив між громадами посилюється через те, що нові проєкти заходять в ті ж самі громади, а навколишні, менш активні громади, залишаються поза фокусом уваги. Поряд із цим активніші громади мають більш розвинене громадянське суспільство, яке в багатьох випадках на поточному етапі розвитку намагається переходити від вузькоспеціалізованої діяльності до побудови комплексних рішень. Ці рішення часто мають потенціал ставати основою і для стратегій відновлення всієї громади. Проте такі громадські ініціативи зазвичай не мають достатніх

ресурсів для розвитку комплексних рішень: організації змушені постійно залучати невеликі різнопланові ресурси під різні короткострокові проекти від різних донорів. Ці проекти зазвичай мають різні підходи до адміністрування, різні розуміння пріоритетів у менеджерів середньої ланки від донорів, свій набір специфічних вимог тощо. Наприклад, зараз багато проектів передбачають обов'язкову участь у навчальних заходах учасників команд ГО, при цьому в сумі такі навчальні заходи займають надмірний час, а також часто дублюють один одного по змісту. Ще одна важлива проблема для місцевих ГО, які працюють з великою кількістю різних донорів, – це надмірне адміністративне навантаження, в тому числі викликане різними вимогами до звітування та неузгодженими термінами реалізації, що не враховують реальні потреби та бачення стратегічного розвитку самих місцевих ГО. Що стосується менш активних громад, то часто при наявності достатніх ресурсів їх громадянське суспільство має кращі можливості для розвитку спроможності громадянського суспільства партнерських менш активних громад).

2. На основі консолідованих даних досліджень, проведених різноманітними донорами, сформувані узгоджені типології громад та сфер відновлення. Це дозволить сформувані узгоджені методологічні рекомендації щодо переліку та послідовності комплексних міжсекторальних заходів із відновлення для кожного із типів громад, що в свою чергу сприятиме кращій координації на місцевому рівні між донорами, ОГС та місцевою владою.

На основі консолідованих результатів досліджень, які базуються на верифікованих даних та їх оцінці основними групами стейкхолдерів, необхідно сформувані узгоджені типології громад та сфер відновлення. Типологія громад має відповісти на 2 ключові питання:

1. Які громади ми вважаємо тими, що постраждали від війни та потребують підтримки у процесах відновлення?

2. Які типи громад доцільно виокремити, щоб найбільш ефективно об'єднати їх в певні групи, які мають схожі спільні ключові характеристики та потреби в контексті побудови стратегій їх відновлення/відбудови.

Відповідаючи на перше питання, можна уявити 2 крайності: 1. громаду, яка не знала жодного разу обстрілів, в якій не відбулося суттєвого зменшення якості та кількості економічно активного населення та яка прийняла відносно невелику кількість ВПО з числа вразливих категорій населення; 2. вщент зруйновану громаду, відновлення якої не є економічно доцільним, а переважна кількість людей, які жили в ній до 24 лютого 2022 року, не пов'язують своє майбутнє з цією громадою. В першому випадку, можливо, дійсно недоцільно говорити про те, що громада потребує саме заходів з відновлення, а в другому випадку доцільність відновлення під великим питанням.

Що стосується типів громад, доцільно виокремити:

- 1.** умовно безпечні громади, які не зазнали значних негативних наслідків від війни;
- 2.** умовно безпечні громади, що зазнали після 24 лютого 2024 року значного погіршення демографічної ситуації та/або значного соціально-економічного навантаження внаслідок необхідності допомагати значній кількості ВПО;
- 3.** умовно безпечні громади, які зазнавали часткових обстрілів та руйнувань;
- 4.** громади, що зазнали значних руйнувань внаслідок обстрілів, проте знаходяться на значній відстані від лінії фронту;
- 5.** прикордонні з росією громади;
- 6.** прифронтові громади;
- 7.** громади, через які проходила лінія фронту;
- 8.** деокуповані громади, що не перебували в тривалій окупації;
- 9.** деокуповані громади, що перебували в тривалій окупації;
- 10.** повністю зруйновані громади.

Подібна детальна типологія дозволить сформувати узгоджені методологічні рекомендації щодо переліку та послідовності комплексних міжсекторальних заходів із відновлення для кожного із типів громад, що, в свою чергу, сприятиме кращій координації на місцевому рівні між донорами, ОГС та місцевою владою.

Що стосується сфер відновлення, то потрібно узгодити як детальне визначення цього поняття, так і перелік сфер, які є невід'ємною частиною процесу відновлення. Це надасть змогу зробити релевантні та порівнювані оцінки поточних потреб в розрізі сфер для відновлення для кожного типу громад, а також розробити рекомендовані комплексні стратегії відновлення, де передбачатиметься не тільки процес узгодження послідовності та цілей між різними сферами, а й будуть сформовані передумови для кроссекторальних заходів із різних сфер, що мають синергічний потенціал. Наприклад, можливе поєднання заходів демографічної політики із заходами стимулювання економіки.

(Оцінка поточної ситуації: до початку широкомасштабного вторгнення в Україні в контексті реформи децентралізації та нового адміністративно-територіального поділу вже розпочалася дискусія щодо необхідності вдосконалення підходів регіональної політики щодо віднесення територіальних громад до певної категорії громад з позиції їх потенціалу до розвитку. Наприклад, виокремлювалися полюси зростання, економічні агломерації, спроможні громади, депресивні громади, громади з особливими умовами для розвитку, громади сталого розвитку тощо. Базовими факторами в цій типологізації громад були природно-географічні характеристики, демографія та економічний потенціал. До 24 лютого 2022 року тривав багаторічний процес створення та імплементації своїх власних стратегій, які відштовхувалися від наявного потенціалу та ставили собі за ціль комплексний розвиток новоутворених територіальних громад. Цей процес був дуже різним з точки зору успішності, не в останню чергу через низьку спроможність великої кількості громад використовувати на практиці інструменти стратегічного планування та залучати до їх імплементації широке коло місцевих союзників, в тому числі бізнес та місцеве громадянське суспільство. Відповідно, при плануванні відновлення доцільно враховувати як вже набутий досвід розвитку територіальних громад, так і скоригувати нові стратегії, виходячи з нової типологізації громад в умовах війни)

3. Mapування ініціатив з відновлення в розрізі сфер на національному рівні та на рівні кожної області.

Для покращення рівня координації між донорами важливо створити публічний агрегатор ініціатив з відновлення, який би містив інформацію про діючі та вже заплановані донорські проекти в розрізі сфер відновлення та чіткий опис території покриття. Інформація в такій мапі ініціатив з відновлення має постійно оновлюватися. Важливо, щоб усі стейкхолдери могли зрозуміти, хто, де і що робить. В такому випадку будь-який із суб'єктів відновлення міг би напряму зв'язатися як з представниками донорів, які відповідають за певну сферу на конкретній території, так і з представниками місцевої влади, які заявили потребу в такій підтримці.

4. Запровадження майданчиків для координації зусиль донорів та ОГС на рівні області по відповідних сферах відновлення.

Важливо забезпечити належний рівень координації та включення в ці процеси усіх громад області з акцентом на проактивне долучення менш спроможних громад. Потрібні більш сучасні підходи, що враховують особливості українського суспільства, зокрема це застосування мережевої взаємодії (через мережу персональних контактів) або ж прямої координації на горизонтальному рівні. Можливий формат: рада донорів на рівні області. Можливий алгоритм постійно діючого циклу: моніторинг та оцінка прогресу на рівні громад – регулярні фасилітовані зустрічі для досягнення домовленості – актуалізація поточного стану та формування нових домовленостей. Модерує процес рада донорів на рівні області чи її аналог.

5. Підтримка розвитку муніципальних партнерств (особливо в постраждалих від війни регіонах).

Підтримка розвитку прямих муніципальних партнерств постраждалих громад з іншими більш спроможними громадами України та іноземними громадами.

6. Підтримка ініціатив, направлених на розвиток спроможності персоналу ОМС, місцевих органів виконавчої влади та ЦОВВ, зокрема щодо управління та менеджменту у процесах відновлення.

7. Акцент на розвиток потенціалу ОГС у фінансових програмах донорів.

Для розвитку потенціалу ОГС важливо послідовно розвивати індивідуальні та командні навички активістів, займатися інституційним розвитком ОГС та підтримувати втілення довгострокових стратегій таких ОГС, які базуються на активному включенні місцевих спільнот у процеси відновлення.

8. Для подолання “кадрового голоду” донорських організацій слід впроваджувати програми стажування та школи підготовки працівників донорських установ з числа представників досвідчених українських ОГС.

Такий підхід може сприяти кращій координації та розвитку нових партнерств між донорськими установами та громадянським суспільством.

9. Заохочення процесів планування на місцях/в громадах.

10. В координаційних процесах по відновленню необхідно шукати **баланс між централізованим та мережевим підходами**, при цьому враховувати, що для українського суспільства більш притаманне мережування (персональні зв'язки, лідерство, репутація, децентралізовані центри прийняття рішень).

11. Отримання мандату від урядів-донорів на експерименти з малодослідженими/незвідомими практиками на межі секторів: підприємництво – культура; економіка – культура; місцевий розвиток культура; агросектор – ЗМІ тощо.

12. Підтримка ширшого сприйняття антикорупційних заходів, як формування середовищ та культур, несприятливих до корупційних практик.

13. Переосмислення основ спроможності українського суспільства та практик, що дозволили вистояти у час війни, пандемії, перманентних економічних криз.

Важливо не протидіяти цим практикам, а зробити їх частиною моделей та рішень, які донори пропонують до впровадження (прийняти новий досвід, що інколи виходить за межі усталених практик). Ідентифіковані патерни потрібно вмонтовувати в довгострокові стратегії відновлення.

14. Критичне переосмислення підходу поширення “кращих практик”.

Використання підходу поширення “кращих практик” не завжди є оптимальним підходом, оскільки часто це призводить до намагання копіювання таких практик за принципом зверху – вниз. При цьому часто основою кращої практики є група людей в конкретній громаді, які об'єднані спільною глобальною ідеєю та спроможні створити декілька команд на її втілення. Такий рівень мотивації та самоорганізації не можна просто взяти і перенести в іншу громаду. Звичайне копіювання кращих практик просто не працює, а якщо і спрацює, то на короткий проміжок часу. Реальне перенесення кращих практик з громади у громаду насправді є процесом формування інших моделей поведінки та взаємодії між людьми, що потребує тривалого часу та суттєвого впливу на середовище, яке ми прагнемо змінити. Тому для реального поширення кращих практик потрібно уже сформованим групам людей, які прагнуть змін в своїй громаді, давати можливість набувати цього досвіду в іншому середовищі, або ж носіїв такого нового досвіду переміщати в нові громади для формування відповідного досвіду.

15. Збільшення масштабів підтримки підприємництва як масової навички і практики.

16. Впровадження успішних кейсів інших донорів.

Доцільно шукати і бути готовими впроваджувати успішні кейси інших донорів не тільки в форматі співфінансування та взаємної координації, але як обмін досвідом та спроможностями на рівні проектних команд різних донорів. Координаційних/узгоджувальних зустрічей топ-менедж-

менту недостатньо, важливий дієвий досвід співпраці керівників середньої ланки, щоб за безпечити перетік спроможностей. Це уможливить об'єднання програм різних донорів на місцях як єдиного процесу, який породжує експоненціальне зростання на перетині мандатів/сфер різних донорів/проектів.

17. Пошук та підтримка точок зростання: мікробізнесів, готових до масштабування; екосистем університетів, вмонтованих у міста; прогресивних спільнот; громад, спроможних ставати драйверами зростання інших громад, тощо.

18. Переосмислення досвіду розбудови державності для пошуку працюючих патернів, рішень, моделей поведінки, які вже практикувалися: кооперативів, культури землеробства, волі як архетипу тощо.

19. Подолання не тільки бар'єрів між національним рівнем, рівнем області та рівнем громади, а й бар'єрів між сферами задля інновацій та взаємозбагачення.

20. Створення механізмів погодження великих міжнародних проєктів напряму через коаліції/об'єднання громадянського суспільства або громад, коли погодження уряду не є обов'язковою умовою (подолання бюрократичних перепон, підтримка рішень місцевих гравців, які набувають більшої суб'єктності у взаєминах з донорами).

21. Інвестиції у зміни моделей управління та парадигм мислення, які практикують ОМС та місцеві громадські організації.

22. Інвестиції в людей як точок зростання (у стійкість до популізму, емоційний інтелект, наставництво, примирення тощо).

23. Зміна фокусу роботи проєктів донорів з орієнтації на добре вимірювані результати на більш важко уловимі/проявні матерії.

Наприклад, на відчуття щастя, безпеки, свободи/волі, розвиток людського капіталу. Саме такі індикатори можуть стати кращими орієнтирами для різноманітних міжнародних ініціатив з різних країн та сфер для побудови довгострокових та скоординованих стратегій підтримки відновлення.

24. Пошук шляхів зменшення впливу бюрократії в донорських організаціях та надання більшої дискреції в діях та гнучкості для працівників донорських організацій середнього менеджментського рівня, які напряму працюють з ОГС, особливо місцевими/невеликими.

25. Включення молоді у процеси прийняття рішень, які стосуються майбутнього громади у широкому сенсі: наприклад, у розробку стратегії розвитку громади, а не тільки молодіжної політики чи бюджету участі.

26. Особливу увагу приділяти розвитку спроможностей малих та середніх громад з акцентом на більш пасивні та бар'єрні громади і сільську місцевість для нівелювання фактору популярних/впізнаваних громад, коли навколишні громади випадають з фокусу.

Необхідний рівень спроможності та потреби у підвищенні спроможності ОГС брати участь у процесах формування візії та стратегії України на національному та місцевих рівнях

1. Посилення спроможності представників місцевого громадянського суспільства брати участь у процесах формування візії та стратегії України на національному, регіональному та місцевих рівнях.

Одним із підходів до розвитку такої спроможності може бути одночасний розвиток 4 складових: 1. індивідуального розвитку талановитих та дієвих представників місцевої спільноти; 2. підтримки процесів формування великої кількості малих груп, які культивують суб'єктність та нові сенси для цілей відбудови; 3. сприяння організаційному розвитку команд, які працюють заради втілення народжених сенсів в таких малих групах; 4. заохочення до розвитку об'єднаних спільними візіями та цінностями спільнот, готових долучитися до втілення цілей та завдань відбудови. Це складний та довгий процес, який має відбуватися в кожній із громад, в яких реалізуються процеси відбудови. Одночасно такі процеси можуть забезпечити достатній рівень суб'єктності представників конкретної територіальної громади, щоб запустити активні процеси мережування між іншими громадами, а також сприяти зміцненню зв'язків із процесами відбудови на регіональному та національному рівнях.

2. Фокус не тільки на розбудові спільнот, а й на індивідуальному розвитку членів цих спільнот, як фундаменту для їх сталості та дієвості.

Тобто на індивідуальному рівні важливо підтримувати розвиток не тільки лідерів, здатних об'єднувати людей в спільноти, але й індивідуальних талантів та схильностей, необхідних для членів таких спільнот, задіяних у відбудові: митців, культурних діячів, архітекторів, соціальних працівників, освітян, правозахисників, лікарів тощо. Таке доповнення, вмонтоване в довгострокові стратегії відновлення, дозволить зміцнювати соціальну згуртованість одночасно на індивідуальному та колективному рівні. Важливо, щоб більшість цих процесів відбувалися саме на рівні цільових громад, які будуть обрані як точки зростання, котрі в тому числі опікуються навколишніми, менш розвинутими громадами.

3. Навчання для розвитку спроможностей ОГС недостатньо, потрібні менторські, коучингові компоненти та програми стажування від більш досвідчених профільних ОГС або донорів, які мають проєктні компоненти роботи.

Для тих ОГС, які демонструють прогрес в розвитку організаційної спроможності та мають власні стратегії розвитку, узгоджені зі стратегіями відновлення громад, необхідно надавати можливості отримувати довгострокові інституційні та операційні фінансові ресурси. *(Кожна програма фінансування донорами має містити компонент по розвитку потенціалу кожної громадської організації на будь-якому рівні).*

4. Важливо підтримувати проєкти, в яких громадянське суспільство та місцевий бізнес об'єднують свої зусилля заради вирішення суспільно-важливих проблем або сприяють соціально-економічному розвитку регіону чи громади.

Потреби організацій громадянського суспільства, що працюють у сфері повоєнного відновлення

1. Довготермінове фінансування: потреба ОГС у фінансуванні 1-2 річних проєктів, що надасть можливість покращити стратегічне та операційне планування організації, а також орієнтуватися на більш глобальні та важливі цілі з вищим ступенем суспільного впливу.

2. Інвестиції на рівні громад в інфраструктуру соціальних просторів, які спроможні забезпечити адаптацію та інтеграцію як нинішньої хвилі ВПО, так і майбутньої хвилі іммігрантів в Україну, які шукатимуть тут спільно з українцями своє майбутнє, будучи представниками інших культур (оскільки очікується нестача економічно активного населення на рівні 3-4 млн. осіб).

Категоризація основних сфер відновлення

Аналіз дій та планів української влади, міжнародних донорів, організацій громадянського суспільства дозволили створити категоризацію видів діяльності в процесі відновлення країни, якою ми користувалися при підготовці цього звіту. Як ми продемонструємо далі, до більшості цих сфер відновлення активно залучені організації громадянського суспільства.

1. Оцінка масштабу пошкоджень та потреб
2. Створення ГІС-систем/ГІС-реєстрів, необхідних для відновлення
3. Створення цифрових продуктів/інформаційних систем
4. Створення аналітичних центрів, координаційних/експертних майданчиків для супроводу відновлення
5. Створення навчальних програм для учасників відбудови
6. Створення механізмів координації донорів і влади
7. Створення маніфестів або концепцій відновлення
8. Створення аналітичних планів відновлення та проведення аналітичних досліджень
9. Підтримка ОГС для участі у відновленні
10. Надання фінансових ресурсів центральній та місцевій владі України (в різних формах)
11. Створення умов для пільгового кредитування (як країни в цілому, так і окремих груп бенефіціарів всередині країни)
12. Допомога в залученні інвестицій
13. Підтримка підприємців
14. Відбудова та ремонт житла, освітньої, медичної та соціальної інфраструктури
15. Відбудова та ремонт енергетичної інфраструктури
16. Відбудова та ремонт іншої інфраструктури
17. Створення механізмів контролю за витратами коштів та боротьби з корупцією в ході відновлення
18. Надання матеріально-технічних засобів та матеріалів (енергетичне обладнання, шкільні автобуси, пожежні машини, техніка для розмінування, інша спеціальна техніка, насіння, вакцини тощо)
19. Розмінування
20. Допомога у розробці інженерно-проектної документації та технічний нагляд
21. Стимулювання "зеленого" відновлення
22. Гуманітарна допомога
23. Експертна підтримка центральній владі та ОМС в ході відновлення
24. Адвокація доступу та використання відкритих даних для відновлення
25. Залучення мешканців громад до планування і участі у відновленні
26. Адвокація України на міжнародному рівні
27. Психологічна підтримка населення, адаптація ветеранів

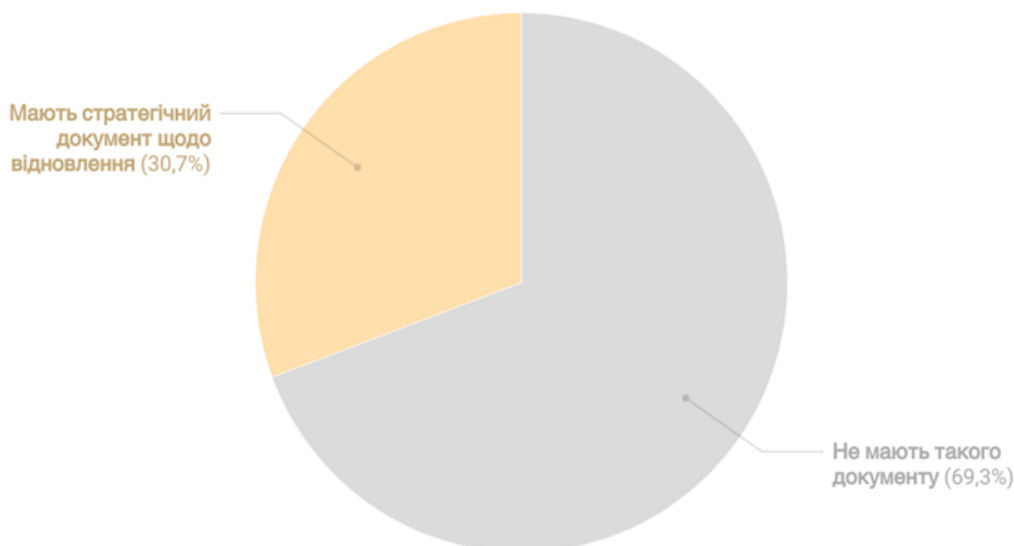
Огляд існуючих планів відновлення

Резюме розділу

Станом на червень 2023 року не існує єдиного загальнонаціонального плану відновлення України, розробленого владою, який мав би юридичну силу та використовувався іншими акторами відновлення як стратегічний документ. План відновлення, який було розроблено до минулорічної конференції в Лугано, не став дорожньою картою для учасників відновлення, не отримав юридичного статусу та майже не використовується і не згадується учасниками процесу відновлення (представниками влади, донорами, ОМС, ОГС). Представники громадянського суспільства України критично оцінюють як процес підготовки цього плану, так і його результативність. Національна рада відновлення, яка мала стати основним координаційним майданчиком для учасників відбудови, цю функцію не виконує. Зміст Плану відновлення критично оцінювався як представниками українських ОГС (зокрема, екологічних), так і західними аналітичними центрами. Розрахований на короткострокову перспективу Fast Recovery план, презентований Офісом Президента України влітку 2022 року, також мало згадується у відкритих джерелах та відповідях учасників дослідження в 2023 році. Ймовірно, що після кадрових ротацій у владі цей план також не можна вважати стратегією, яка використовується у процесі відбудови.

Регіональні плани відновлення на даний момент частіше за все існують у вигляді планів відбудови громад. Опитування керівників громад, проведене в ході дослідження, продемонструвало, що тільки третина громад зараз мають певний документ-стратегію щодо відновлення.

Лише третина українських громад має стратегічний документ з відновлення

Джерело: Опитування КМІС • Створено за допомогою Datawrapper

Але навіть ті громади, які такі документи розробили, вказують, що вони далекі від фіналізації (6,1 за 10-бальною шкалою). До розробки планів відновлення громад найчастіше залучені представники місцевих рад, приблизно в половині випадків в процесі створення плану відновлення беруть участь представники громадянського суспільства.

Хто був залучений до розробки цього стратегічного документу?

n=31 громада, які мають стратегічний документ з відновлення, % відповідей, сума може бути більшою за 100%

Джерело: Опитування KMIC • Створено за допомогою Datawrapper

В публічному просторі України вже існують плани відновлення громад, які підготовлені за активної участі ОГС та із залученням їх технічної та експертної допомоги.

Таким чином, на двох основних рівнях – центральній владі України та місцевого самоврядування – є значні складнощі із планами відновлення. Загальної для всієї країни, юридично закріпленої та зрозумілої рамки відновлення поки що не існує. На рівні громад ситуація краща, але це тільки початок великого шляху, успішність проходження якого залежатиме від скоординованості дій основних акторів (насамперед центральній владі і донорів). Додатковою проблемою для громад є колізія в законодавстві: різні закони передбачають створення різних документів щодо плану відновлення громад, які законодавчо не узгоджені між собою.

Відсутність стратегічного плану у держави і складнощі, які ця відсутність спричиняє у процесі відновлення, – це лейтмотив відповідей переважної більшості акторів, які взяли участь у дослідженні: донорів, представників громад, виконавчої влади на місцях, громадянського суспільства.

Загальнонаціональні плани відновлення

1. Національна рада з відновлення України в період з квітня по червень 2022 року розробила проєкт **Плану відновлення**.

Цей план складається з 23 частин, які були розроблені відповідними робочими групами¹. Горизонт цього плану — 2032 рік, вартість його втілення оцінювалась у 750 мільярдів доларів. На думку Ігоря Коліушко, громадськість була мало залучена до розробки цього плану, а змістовних дискусій навіть серед його авторів було замало:

“З іншого боку ця історія демонструє небажання політичної влади країни серйозно комунікувати з організованою, найактивнішою частиною суспільства про напрямки та методи розвитку країни в наступні 10 років. Правда, у Лугано повідомили, що в розробці Плану взяло участь 2500 експертів, очевидно для покращення громадської думки, в тому числі за кордоном, про сам План і про владу України. Складно сказати, як це порахували, тому що списки робочих груп чи підгруп, як правило, не були представлені їх членам. Але якщо така кількість осіб і фігурувала в них, то приблизно 2300 з них могли бути тільки пасивними слухачами, оскільки реальних обговорень внесених пропозицій та дискусій у більшості випадків не було. Казали, що немає часу, в Лугано треба їхати... Загалом залучення науковців та інституцій громадянського суспільства до формування політики як не було, так і нема. У кращому разі де-не-де просять написати те, що їм треба. Але дискутувати, тобто проводити публічні консультації ні-ні. Які консультації під час війни? План, правда, пишеться на 10 років...”².

Розроблений план не став ні “точкою зборки”, ні навіть концептуальним керівництвом для акторів відновлення. Один із респондентів, які представляють національні ОГС, так прокоментували процес створення і впливовість Плану відновлення:

“Ніби була якась Рада з відновлення, вона зробила проєкт плану, який чи то був розкритикований, чи то був сприйнятий без ентузіазму. І люди, які неформально відповідали за створення цього плану в державі, втратили до нього інтерес і він залишився у підвішеному стані. Відповідно, кожне конкретне міністерство з відповідним комітетом Верховної ради займаються цим як можуть і як хочуть. Паралельно є громадянське суспільство, яке нерівномірно цікавиться різними темами”.

Значні недоліки у співпраці з громадським сектором при підготовці плану відзначають і автори звіту “Доступ громадськості до прийняття рішень щодо відновлення України в частині збереження довкілля і протидії зміні клімату”³: непрозорість формування робочих груп, відсутність фінального варіанту плану, в якому були би відображені коментарі та пропозиції громадського сектору, “затухання” активності робочих груп восени 2022 року:

¹ План відновлення України. <https://ua.unc-international.com/plan-vidnovlennya-ukrayini>

² Ігор Коліушко. Національна рада відновлення України від наслідків війни та плани реформування влади. Опубліковано 5 серпня 2022 року. https://lb.ua/blog/igor_koliushko/525328_natsionalna_rada_vidnovlennya.html

³ Ігор Коліушко. Національна рада відновлення України від наслідків війни та плани реформування влади. Опубліковано 5 серпня 2022 року. https://ua.boell.org/sites/default/files/2023-03/zvit_uchast-gromadskosti-u-procesakh-vidbudovi-2023.pdf

“Одним із основних майданчиків на національному рівні була участь громадянського суспільства у напрацюванні Плану відновлення України від наслідків війни — як на етапі створення робочих груп Національної ради з відновлення та розроблення проєкту відповідного документу, так і на етапі коментування матеріалів робочих груп. Процес створення робочих груп загалом та включення до них представників громадянського суспільства зокрема не був достатньо відкритим та прозорим, як і врахування пропозицій та коментарів громадянського суспільства під час напрацювання матеріалів робочих груп і подальшого обговорення оприлюднених матеріалів проєкту національного плану відновлення. Зверталася увага на поспішність організованого процесу, недостатню інтегрованість участі громадянського суспільства та поінформованість і комунікацію щодо наданих громадськістю пропозицій під час напрацювання матеріалів робочих груп та подальшого їх обговорення. Фіналізований варіант проєкту Плану відновлення України від наслідків війни, в якому відображені результати врахування зауважень та пропозицій, які надійшли після публічного обговорення, досі не оприлюднено. Одним із членів робочої групи “Екологічна безпека” звернута увага на неможливість отримати фіналізований варіант матеріалів робочої групи, оскільки його запит залишено без відповіді. Діяльність робочих груп сповільнилася, їх засідання уже не відбуваються на регулярній основі (до прикладу, останні оголошення про засідання робочої групи “Екологічна безпека” були у першій декаді жовтня 2022 року)”⁴.

Ступінь залученості громадськості до розроблення плану, механізм цього залучення та рівень прозорості процесу також доволі критично оцінені у звіті “Доступ громадськості до прийняття рішень щодо відновлення України в частині збереження довкілля і протидії зміні клімату”⁵:

“Щодо залученості громадянського суспільства до роботи Національної ради з відновлення України від наслідків війни, то висновки не є однозначними. Формальна залученість громадськості була забезпечена. У публічному дискурсі представники влади наголошували на широкому залученні представників громадських організацій, наукових кіл та експертного середовища, можливостях будь-кого долучитися до роботи Національної ради з відновлення України від наслідків війни. Проте складнощі уже виникали під час вирішення питання включення представників громадськості у робочі групи. Лише після наполегливих та неодноразових звернень представники громадськості одержали підтвердження своєї участі у роботі робочих груп. Частина громадянського суспільства довідалася про роботу таких робочих груп уже після оприлюднення їхніх попередніх напрацювань українською стороною на конференції в Луганно. Як результат, частина громадянського суспільства не була представлена в робочих групах. На не залученість до розроблення національного плану відновлення звертали увагу, до прикладу, і представники місцевого самоврядування, і професійних асоціацій (зокрема і Національна асоціація адвокатів України). Примітно, що інформації щодо критеріїв відбору та включення/невключення у робочі групи не було, як і досі відсутня інформація про кількісний та якісний склад робочих груп”.

⁴ Андрій Андрусевич, Зоряна Козак. Доступ громадськості до прийняття рішень щодо відновлення України в частині збереження довкілля і протидії зміні клімату. Опубліковано в лютому 2023 році https://ua.boell.org/sites/default/files/2023-03/zvit_uchast-gromadskosti-u-procesakh-vidbudovi-2023.pdf

⁵ Андрій Андрусевич, Зоряна Козак. Доступ громадськості до прийняття рішень щодо відновлення України в частині збереження довкілля і протидії зміні клімату. Опубліковано в лютому 2023 році https://ua.boell.org/sites/default/files/2023-03/zvit_uchast-gromadskosti-u-procesakh-vidbudovi-2023.pdf

Оцінюючи результативність втілення цього плану, аналітики висловлюються доволі скептично, вказуючи, що його статус та майбутнє неочевидні:

“Уряд презентував проєкт Плану відновлення на Міжнародній конференції з відновлення у Лугано в липні 2022 року. Всі країни-учасниці конференції підписали Декларацію Лугано, яка також визначає основні засади відновлення України. Серед цих принципів — демократична участь, сталий розвиток, гендерна рівність, прозорість, підзвітність і верховенство права. Однак після конференції у Швейцарії офіційної презентації документа для української аудиторії не відбулося. Документ досі не затверджений, а його майбутнє невідоме”⁶».

Представники національних ОГС, які взяли участь в дослідженні, стримано оцінюють організацію процесу створення плану і його результат. Піддаються критиці наведені оцінки необхідних ресурсів і незрозумілість пріоритетизації сфер:

“Деякі напрацювання були презентовані на міжнародній конференції в Лугано, але важко назвати це стратегічним планом відновлення. Після Лугано тема Національної ради відновлення зійшла нанівець. Був дедлайн для подання пропозицій, але потім не було ніякого врахування, не обговорення, жодної новини взагалі щодо діяльності Ради відновлення. Побудови національної стратегії в рамках цієї ініціативи не відбулось”.

Зміст та вихідні припущення, на яких базується **План відновлення**, критично оцінюються в роботі “Evaluation of Ukraine’s National Recovery Draft Plan”⁷, яку в листопаді 2022 року опублікував австрійський аналітичний центр **The Vienna Institute for International Economic Studies**. Основні критичні зауваження до Плану відновлення такі:

“Ми також вважаємо, що уряд переоцінює післявоєнний потенціал зростання економіки. Необхідно внести корективи як у розподіл повоєнного фінансування між секторами, так і в плани, пов’язані з промисловою політикою та фінансовим сектором. Прагнення знизити податковий тягар навряд чи буде сумісним з післявоєнними вимогами до державного бюджету, пов’язаними з відбудовою. Крім того, запропонований децентралізований підхід навряд чи дасть найкращі результати: у більшості сфер відбудова має відбуватися на національному рівні. Слід також звернути увагу на сфери, які дублюються, на відсутність координації між різними елементами плану відбудови, а в деяких випадках і на неправильне визначення пріоритетності завдань”⁸.

Є зауваження до плану і у представників екологічних ОГС. Виконавча директорка **“Екодії”** Наталя Гозак вказує на хибні пріоритети в частини захисту довкілля, потенційні корупційні ризики, закріплення сировинного характеру української економіки та нехтування правами громад:

“Далі плани презентував міністр захисту довкілля. Він пообіцяв, що створимо нові національні парки, реабілітаційні центри для тварин та екодуки – місточки для диких тварин, щоб вони могли перетинати траси. Це дуже

⁶ Анастасія Боброва. Житло і війна: житлова політика першого року повномасштабної війни. Опубліковано 22 березня 2023 року. <https://cedos.org.ua/researches/zhytlo-i-vijna-richnyj-oglyad/>

⁷ Tetiana Bogdan, Michael Landesmann, Richard Grieveson. Evaluation of Ukraine’s National Recovery Draft Plan. Published November 2023. <https://wiiw.ac.at/evaluation-of-ukraine-s-national-recovery-draft-plan-dlp-6405.pdf>

⁸ Tetiana Bogdan, Michael Landesmann, Richard Grieveson. Evaluation of Ukraine’s National Recovery Draft Plan. Published November 2023. <https://wiiw.ac.at/evaluation-of-ukraine-s-national-recovery-draft-plan-dlp-6405.pdf>

потрібно і дуже мило, але взагалі-то в Україні стільки проблем, які треба вирішувати в першу чергу. Це й відходи від військової техніки, руйнування довкілля, замінування природних територій. А ми чомусь обрали пріоритетом екодуки.

На жаль, інфраструктурні проєкти та загалом будівництво – в тому числі й екодуків – в Україні це чудова можливість вкрасти гроші. Тому не дивно, що їм дається пріоритет. Але шкода, бо стільки всього можна зробити і за менші гроші. Наприклад, виділення ушкоджених чи замінованих ділянок під природоохоронні території із подальшим розмінуванням.

У Плані також планують спростити розвідування надр та зменшити екологічний нагляд над цим процесом. Тобто компанії зможуть видобувати корисні копалини на великих ділянках землі, а громади довкола навіть не знатимуть, як це на них вплине: на якість повітря, ґрунти, воду. Мало того, для надрокористування не просто хочуть послабити вимоги – його також визначили як пріоритет. Та хіба не логічно ставити фокус на більш інтелектуальній праці, розвитку технологій? Ми не маємо бути колонією ні росії, ні інших країн. Ми не маємо просто видобувати ресурси для інших, а розвивати підприємства з додатковою вартістю”⁹.

2. У липні 2022 року **Офіс Президента України** повідомив про створення плану швидкого відновлення України (**Fast Recovery план**), який передбачав оперативну відбудову об’єктів соціальної інфраструктури. Над ним працювали проєктний офіс “Великого будівництва” та обласні військові адміністрації. Вартість реалізації цього плану оцінювалася в 17,4 мільярди доларів¹⁰.

3. **Європейська Комісія** 18 травня 2022 року оприлюднила план RebuildUkraine¹¹, головною метою якого є створення “вільної та процвітаючої країни, заснованої на європейських цінностях, добре інтегрованої в європейську та світову економіку”. У вересні, спільно зі Світовим банком та урядом України, Європейська комісія оцінила вартість відновлення та реконструкції станом на 349 мільярдів доларів¹².

4. **Світовий банк** 20 квітня 2022 року опублікував “неофіційний концептуальний документ, підготовлений працівниками Групи Світового банку і представлений в якості контексту для Міністерського круглого столу на підтримку України на Весняних зборах МВФ і Світового банку 2022 року” під назвою “Допомога, відновлення та стійка відбудова: Надання допомоги Україні у задоволенні невідкладних та середньострокових економічних потреб”¹³.

5. **Центр досліджень економічної політики (CEPR)**, аналітичний центр, що базується в Лондоні, 8 квітня 2022 року опублікував “План відновлення України”, серед авторів якого були Юрій Городніченко та Тимофій Мілованов¹⁴.

6. У вересні **Німецький фонд Маршалла США (GMF)** зі штаб-квартирою у Вашингтоні опублікував звіт “Проєктування відновлення України в дусі Плану Маршалла”¹⁵.

7. У грудні 2022 року **Комітет міністрів Ради Європи** ухвалив “План дій “Стойкість, відновлення та реконструкція” (2023-2026) для України”¹⁶. Цей план розроблений разом з українською

⁹Як Україна планує відновлюватися після війни? – 5 питань експертці. Опубліковано 20 липня 2022 року <https://ecoaction.org.ua/iak-ukraina-planuie-vidnovliuvatysia-pislia-vijny.html>

¹⁰У План швидкого відновлення України передбачатиме оперативну відбудову соціальної інфраструктури, знищеної російським агресором – Кирило Тимошенко. Опубліковано 12 липня 2022 року. <https://www.president.gov.ua/news/plan-shvidkogo-vidnovlennya-ukrayini-peredbachatime-operativ-76433>

¹¹https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/ukraine-relief-reconstruction_en.pdf

¹²Dave Skidmore, David Wessel, and Elijah Asdourian. Financing and governing the recovery, reconstruction, and modernization of Ukraine. Published 3 November 2022. <https://www.brookings.edu/blog/up-front/2022/11/03/financing-and-governing-the-recovery-reconstruction-and-modernization-of-ukraine/>

владою і розрахований на 2023-2026 роки, бюджет виконання — 50 мільйонів євро (вказується, що це рекордний бюджет для таких ініціатив). Наголошується на ролі Банку розвитку Ради Європи в реалізації плану:

“Реалізація Плану дій супроводжуватиметься значними заходами з боку Банку розвитку Ради Європи. Банк зробить відповідний внесок шляхом часткового фінансування інвестиційних проєктів в Україні з високою соціальною доданою вартістю, спрямованих на покращення умов життя найбільш вразливих груп населення”¹⁷

8. 28 грудня 2022 року було опубліковано спільний концептуальний текст **ВООЗ, Представництва Європейського Союзу в Україні, Агентства США з міжнародного розвитку в Україні (USAID Україна) та Світового банку** “Пріоритети у відновленні системи охорони здоров’я України. Спільний документ для обговорення” який пропонує пріоритети відновлення медицини в короткостроковій перспективі (18-24 місяці)¹⁸.

9. В січні 2023 року **Boston Consulting Group** на замовлення **Європейського інвестиційного банку** (однієї із основних інституцій **ЄС**, які залучені до відновлення України) опублікувала план “Supporting Ukraine: a study on potential recovery strategies for Ukraine”¹⁹. Цей план примітний тим, що здійснює спробу провести кількісний аналіз для пріоритизації можливих ініціатив підтримки України у процесі відновлення.

Представники національних ОГС вказують, що в 2022 році велика кількість гравців всередині України (і навіть всередині влади) намагалася продукувати плани відновлення:

“Станом на осінь 2022 року тільки я знав 12 великих груп, які займалися стратегіями розбудови. З них 6-7 проєктів були на рівні Банкової, Кабінету міністрів та різних афілійованих учасників цього процесу.

- 1) Ініціатива пана Тимошенка;**
 - 2) Публічна історія Шмигала, яку він представляв на конференції в Лугано;**
 - 3) Неформальна ініціатива Єрмака і Михайла Федорова;**
 - 4) Ініціативи грузинських реформаторів з відбудови, послідовників Бендукідзе;**
 - 5) Плани відновлення від групи Длигач, Пекар, Глібовицький.**
- Ще декілька було напів приватних ініціатив і груп людей. Це були плани дій щодо відновлення того, що нам дісталось у спадок, і вони не сходили з цієї парадигми, не переосмислювали ключові питання, наприклад, ідеї держави Україна.**

¹³ Relief, recovery and sustainable development: Assisting Ukraine to meet its immediate and medium-term economic needs (Ukrainian). Published on 20 April 2022. <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099547405052230400>

¹⁴ Torbjörn Becker, Barry Eichengreen, Yuriy Gorodnichenko, Sergei Guriev, Simon Johnson, Tymofiy Mylovanov, Kenneth Rogoff, Beatrice Weder di Mauro. A Blueprint for the Reconstruction of Ukraine. Published 8 April 2022. <https://cepr.org/system/files/2022-06/BlueprintReconstructionUkraine.pdf>

¹⁵ Ronja Ganster, Jacob Kirkegaard, Thomas Kleine-Brockhoff, and Bruce Stokes. Designing Ukraine's Recovery in the Spirit of the Marshall Plan: Principles, Architecture, Financing, Accountability: Recommendations for Donor Countries. https://www.gmfus.org/sites/default/files/2022-09/Designing%20Ukraine%E2%80%99s%20Recovery%20in%20the%20Spirit%20of%20the%20Marshall%20Plan_0.pdf

¹⁶ Resilience, recovery and reconstruction: Council of Europe adopts new Action Plan for Ukraine. Published 14 December 2022. <https://www.coe.int/en/web/portal/-/resilience-recovery-and-reconstruction-council-of-europe-adopts-new-action-plan-for-ukraine>

¹⁷ Resilience, recovery and reconstruction: Council of Europe adopts new Action Plan for Ukraine. Published 14 December 2022. <https://www.coe.int/en/web/portal/-/resilience-recovery-and-reconstruction-council-of-europe-adopts-new-action-plan-for-ukraine>

¹⁸ Пріоритети у відновленні системи охорони здоров’я України. Спільний документ для обговорення. Опубліковано 28 грудня 2022 року. <https://www.who.int/ukraine/uk/publications/priorities-for-health-system-recovery-in-ukraine-joint-discussion-paper>

Там, де вони переосмислювались, є ще дві групи:

1) Це група Арестовича та Інституту майбутнього;

2) Група філософів Дацюка, Новікова та інших.

Це корисна справа, але вона не виходила в публічний досвід, крім назви Україна-Русь і претензії на певну історичну тяглість того часу”.

У той же час, дослідження за участю ключових зацікавлених груп (ОМС, обласна виконавча влада, донори, ОГС), яке було проведено нами навесні 2023 року, продемонструвало, що стратегічного плану відновлення України поки не існує, що дуже сильно заважає всім стейкхолдерам, які перелічені вище.

Регіональні плани відновлення

Регіональні плани відновлення на даний момент частіше за все існують у вигляді планів відбудови громад. Станом на січень 2023 року тільки в 4 областях почали створювати комплексні плани відновлення (це Кіровоградська, Сумська, Київська та Вінницька області)²⁰.

Як вказується в дослідженні “Упровадження рішень із відбудови в регіонах та громадах”²¹, центральна влада унормувала процес створення програм комплексного відновлення областей та громад:

“Уряд вжив ряд заходів для формування єдиної системи комплексного відновлення територіальних громад. Зокрема, ухвалена Постанова № 1159 від 14 жовтня 2022 року, що визначає порядок формування програм комплексного відновлення області, територіальної громади або її частини. Постановою передбачено обов’язкове проведення громадського обговорення програм з відновлення області, територіальної громади тощо. Передбачається, що програми з відновлення територій розроблятимуться з урахуванням усіх аспектів життєдіяльності громади, а не лише потреб у відновленні зруйнованої інфраструктури. Також допускається можливість перегляду та внесення змін до затвердженої програми, що додасть гнучкості плануванню й реалізації проєктів із відбудови”.

Проте представники національних ОГС доволі критично ставляться до цих новацій, вказуючи, що громади і до цього мали певну кількість стратегічних документів розвитку, до яких додалося ще два:

“Влітку 2022 року подумали, що потрібен якийсь стратегічний документ відновлення громадам. І придумали два таких стратегічні документи: Програма комплексного відновлення і внесли цю зміну в закон про Містобуд, а в другому законі придумали, що будуть Плани відновлення і розвитку і це внесли в Закон про регіональну політику. Виходить так, що громади мають свої стратегії регіонального розвитку, вони мають широку програму соціально-економічного розвитку, вони мають свою містобудівну документацію, генплани, які фактично і є основою того, що будується, але їм придумали ці два стратегічні документи. Як воно буде реалізовуватись, було не зрозуміло”.

¹⁹Supporting Ukraine: a study on potential recovery strategies for Ukraine. Published January 2023. <https://media-publications.bcg.com/Supporting-Ukraine-Potential-Recovery-Strategies-Feb-2023.pdf>

²⁰Олександр Мілянчук, Олена Дмітренко. Впровадження рішень із відбудови в регіонах та громадах. Опубліковано 11 Травня 2023 <https://iaa.org.ua/portfolio/recovery-solutions/>

²¹Oleksandr Milianchuk, Olena Dimitrenko. Implementing Recovery Solutions in Regions and Communities. Published on 11 May 2023. <https://iaa.org.ua/portfolio/recovery-solutions/>

Експерти з регіональної політики також вказують, що законодавці не впоралися із створенням зрозумілої і ефективної законодавчої бази для проєктування відновлення, натомість законодавство пропонує створювати два види документів:

“Оприлюднено План відновлення України, розрахований на десять років з очікуваним фінансуванням у сумі понад 750 млрд дол. (не затверджений).

Законом “Про засади державної регіональної політики” передбачено розробку: плану відновлення та розвитку регіонів і планів відновлення та розвитку територіальних громад.

Законом “Про регулювання містобудівної діяльності” передбачено розробку: програм комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини).

Як бачимо, наразі стрункої законодавчої основи для створення зрозумілої системи планувальних документів для відновлення України не сформовано. Натомість є два види конкуруючих планувальних документів на регіональному та місцевому рівнях.

Неприродне включення у Закон “Про регулювання містобудівної діяльності” документів поза предметом правового регулювання цим законом внесло конкуренцію і на рівні стратегічного планування територіальних громад. Так, Законом “Про засади державної регіональної політики” визначено, що територіальні громади розробляють “стратегії розвитку територіальних громад”. Натомість Закон “Про регулювання містобудівної діяльності” оперує поняттям “концепція інтегрованого розвитку території територіальної громади”, яка визначена “документом стратегічного планування”.

На наш погляд, така ситуація не є прийнятною.

Система планувальних документів для відновлення має бути єдиною, зрозумілою, такою, що не допускає фрагментації та забезпечує відновлення і розвиток територій. Потрібно зробити все, аби за квадратними метрами, тоннами та кілометрами не загубилися люди. Для цього необхідно швидко переглянути та узгодити між собою два закони — “Про регулювання містобудівної діяльності” та “Про засади державної регіональної політики”, норми яких не можуть конкурувати, а лише взаємодоповнювати один одного”²².

Деякі респонденти-представники національних ОГС побоюються, що ці документи будуть просто формальністю:

“Це мали б вирішити стратегічні документи для громад – Програми відновлення і Плани відновлення, які передбачені законом про Містобуд і законом про регіональну політику. Але зараз це виглядає так, що це буде формальний папірець, який всі заповнять, щоб мати підставу претендувати на фінансування з різних державних фондів”.

Представники національних ОГС, що взяли участь в дослідженні, зазначають, що громади не зрозуміли повною мірою призначення цих документів – достатньої комунікації з ними і роз’яснень з цього приводу не відбулось, передбачених громадських обговорень також (до того ж

²²Анатолій Ткачук, директор з науки та розвитку Інституту громадянського суспільства; Юрій Третяк, експерт з регіонального розвитку; Іван Лукеря, заступник міністра розвитку громад і територій. Державна регіональна політика 2023: бути чи не бути? Опубліковано 23 січня 2023 року. <https://zn.ua/ukr/internal/derzhavna-rehionalna-politika-2023-buti-chi-ne-buti.html>

законодавство вказує, що їхня проведення не є обов'язковим). Останнім часом змінилось розуміння планів відновлення від стратегічного документу до того, що це має бути оперативно-тактичний документ, в якому будуть вказані всі об'єкти, які треба відновлювати. Виникає питання, навіщо громадам подавати цю інформацію зараз, оскільки ситуація динамічно змінюється і реалізація цих планів, скоріш за все, буде відбуватися вже після війни:

“Ті громади, які справді планують стратегії з відновлення, то вони залучають GIZ, якихось донорів, експертів, які допоможуть з партисипацією, щось обговорити, зробити, але це аж ніяк не передбачувані законом плани і програми з відновлення, які будуть формальним папірцем”.

Окрім проблеми законодавчого дублювання стратегічних документів щодо відновлення, громадам сильно заважає кадрова проблема та відсутність загальнодержавного бачення відновлення. Автори дослідження “Упровадження рішень із відбудови в регіонах та громадах”²³ вказують:

“Інший аспект питання організації та планування відбудови в громадах пов'язаний з їхньою можливістю й спроможністю самостійно працювати над місцевими комплексними стратегіями розвитку. Багато постраждалих громад нині досі залишаються в зоні вогневого ураження та фактично не можуть планувати комплексної відбудови. Окрім цього, не останнім є також питання кадрів у регіонах, інституційної спроможності місцевих органів влади й комплементарності місцевого та загальнодержавного бачення відбудови й модернізації країни та її регіонів”.

На відсутність вузьких спеціалістів у невеликих громадах вказує і заступниця керівника програми **USAID Говерла** Наталія Гнидюк, яка зауважує, що на рівні сільської селищної ради важко знайти фахових архітекторів та землевпорядників, які зможуть на території громади пропонувати комплексні рішення ²⁴.

Архітекторка та народний депутат Ганна Бондар наголошує на важливості залучення фахівців та представників ОГС та професійних асоціацій до створення планів відновлення:

“Сьогодні я б хотіла поговорити про законопроект 7282. Його суть у тому, що держава дає можливість на місцях розробляти документацію, яка не є містобудівною, але вміщує аналітичні дані щодо тих руйнацій, які були в області, а також щодо демографічних показників тощо. Не дивлячись на те, що закон не вимагає від органів місцевого самоврядування робити робочі групи або замовляти цю документацію, я б дуже просила залучати фахівців і мешканців до обговорення тез цієї програми, коли будете її розробляти й до прийняття зважених, довгострокових рішень. Зараз я бачу, що не завжди вистачає контактів або розуміння того, що треба залучати фахівців, які фактично відірвані від тих, хто приймає рішення.

²⁴ Громадам презентували інструмент для прискорення впровадження просторового планування в Україні. Опубліковано 02 червня 2023 року <https://minagro.gov.ua/news/gromadam-prezentovali-instrument-dlya-priskorennya-vprovadzhennya-prostorovogo-planuvannya-v-ukrayini>

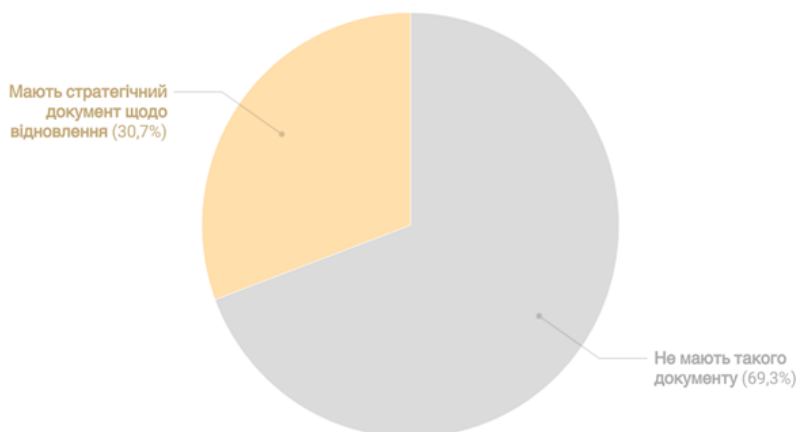
²⁵ Відновлення громад: що і як планувати. Опубліковано 02 лютого 2023 року. <https://cedos.org.ua/events/vidnovlennya-gromad-shho-i-yak-planuvaty/>

²⁶ Опитування проходило з 27 квітня по 4 травня 2023 року. Обсяг вибірки: 101 представник ОМС. Рекрутинг респондентів здійснювався телефоном або за допомогою е-mail розсилки. Під час контакту потенційним респондентам була надана інформація про мету, організаторів дослідження, конфіденційність отриманих даних, майбутнє використання результатів. Дані збирались шляхом самостійного заповнення онлайн анкети або за допомогою телефонного інтерв'ю за вибором респондента на платформі для опитувань – InPoll.

У нас є кілька хороших архітектурних платформ (Ro3kvit, Reset, CANactions, дуже активно працює Спілка архітекторів України), які спілкуються з іноземними організаціями й експертами, які можуть допомогти і принести в наші громади найкращі європейські практики. Досвід показує, що швидкі рішення не є сталими й економічно обґрунтованими, а з погляду стратегії навіть хибними — я б закликала керівників територіальних громад думати також про це”²⁵.

Зараз плани відновлення, які є громадах, мають різний ступінь розробленості. За результатами опитування керівників громад, яке було проведено КМІС в рамках проєкту²⁶, на даний момент тільки 31% громад мають стратегічний документ щодо відновлення.

Лише третина українських громад має стратегічний документ з відновлення

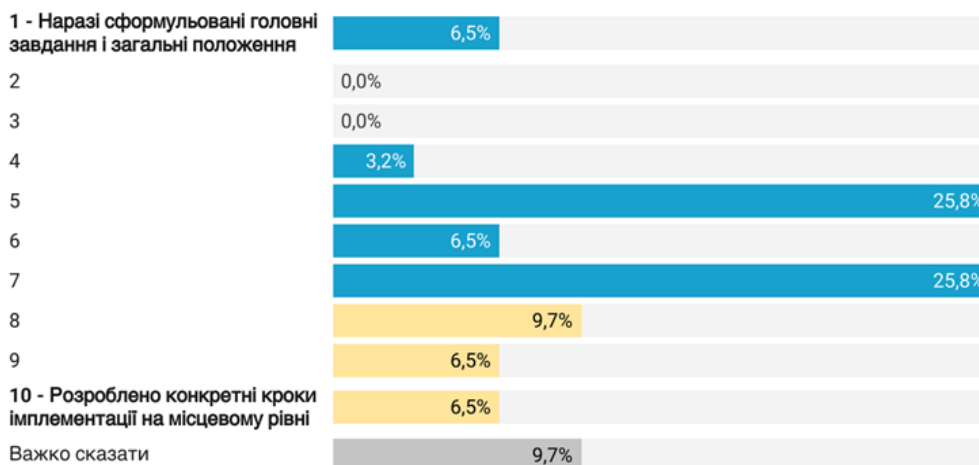

Джерело: Опитування КМІС • Створено за допомогою Datawrapper

Ті громади, які такий документ мають, посередньо (на 6.3 з 10 балів) оцінюють ступінь його фіналізації.

Оцініть, будь ласка, за 10-бальною шкалою, наскільки фіналізованим є цей стратегічний документ по відновленню громади?

Середнє значення - 6.3 за 10-бальною шкалою

n=31 громада, які мають стратегічний документ щодо відновлення

Джерело: Опитування КМІС • Створено за допомогою Datawrapper

До розробки стратегічного документу з відновлення наразі найбільше долучені представники **місцевих рад** (81%). Також активні **сільські, селищні, міські голови та старости сіл** (65%). Приблизно половина керівників громад зазначили про залучення до вироблення місцевої стратегії відновлення **організацій громадянського суспільства**, місцевого бізнесу, жителів громади і посадовців районних/державних (військових) адміністрацій. Представники **обласної влади, міжнародні організації і політичні партії** долучаються значно рідше. Оцінка залучення до розробки місцевої стратегії відбудови центральної влади є найнижчою з усіх, що розглядалися: про залучення ЦОВ до цієї активності згадали лише 10%.

Хто був залучений до розробки цього стратегічного документу?

n=31 громада, які мають стратегічний документ з відновлення, % відповідей, сума може бути більшою за 100%

Джерело: Опитування КМІС • Створено за допомогою Datawrapper

Таким чином, спостерігається певний розрив між центральним і місцевим рівнем щодо стратегічного планування відновлення на місцях на даний момент: на рівні громад процес планування уже йде, хоча загальнодержавної стратегії поки немає.

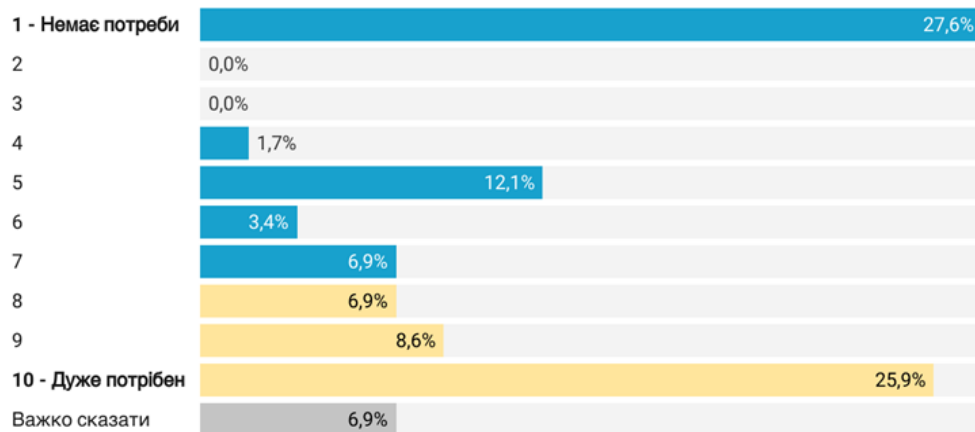
Щодо фінансування відновлення, то більшість респондентів із національних ОГС сходяться на думці, що кошти мають накопуватися на центральному рівні, хоча співпраця донорів з місцевою владою також потрібна.

“Зараз держава передбачає у своєму бюджеті різні можливості наповнення, і держава в будь-якому разі буде задіяна в цих процесах. Але ОМС не будуть чекати одного фонду, бо ОМС – це виборні посади, яких обирають люди на місцях, які дивляться їм в очі. Майже всі ОМС почали свої процеси відновлення. В них є своя автономія і вони будуть її реалізовувати, і це правильно. Нехай вони шукають можливості”.

В самостійному пошуку ОМС коштів на відновлення виникає проблема соціальної справедливості в розподілі ресурсів, бо багато що залежить від активності, досвіду фандрайзингу, зв'язків, навіть знання англійськими представниками місцевої влади. Більш активна місцева влада може залучити значні ресурси, навіть якщо їх потреби є меншими порівняно з іншими постраждалими громадами.

Ті громади, які на даний момент не мають стратегічного документу щодо відновлення, більш схильні вважати, що він не потрібен (41%). Що такий документ скоріше потрібен (6-8 балів), вважають 17% опитаних, а 35% керівників громад вказали, що такий стратегічний документ потрібен, але вони його поки що не мають.

Оцініть, будь ласка, за 10-бальною шкалою, наскільки потрібен стратегічний документ щодо відновлення у Вашій громаді?

n=58 громад, які не мають стратегічного документу щодо відновлення
 Джерело: Опитування КМІС • Створено за допомогою Datawrapper

В публічному просторі вже існують плани відновлення, які підготовлені за активної участі ОГС. Наприклад, “Центр економічної стратегії” в рамках проєкту “Надання експертної та технічної підтримки уряду та регіональним адміністраціям у розробці й імплементації планів відновлення” взяв участь в підготовці планів для Лебединської громади Сумської області, Дергачівської громади Харківської області, Бородянської громади Київської області, Великописарівської громади Сумської області, Тростянецької громади Сумської області, Недригайлівської громади Сумської області, Савинська громади Харківської області, Чугуївської громади Харківської області, Нововоронцовської громади Херсонської області, Чернобаївської громади Херсонської області, Корюківської громади Чернігівської області, Куликівської громади Чернігівської області, Менської громади Чернігівської області, Сновської громади Чернігівської області ²⁷.

Найчастіше ці плани вже розроблені в громадах, які постраждали в ході бойових дій чи були деокуповані. Деякі громади, наприклад, Роганська громада Харківської області, для оцінки втрат та роботи над планом відновлення, використовували напрацювання комплексних планів розвитку, які розроблялися ще до війни:

“У нас були свіжі дані і матеріали зйомки. Нам було просто візуалізувати втрати і оцінити відсоток пошкоджень”, — розповідає голова громади Марія Черненко ²⁸.

На думку представників влади, проблемою відновлення громад є затримки із внесенням інформації про зруйновані або пошкоджені об’єкти до Реєстру пошкодженого і знищеного майна:

“У цьому контексті необхідно, щоб громади активніше підключались та наповнювали Реєстр. Ми вже маємо понад 500 підключених громад, але залишається ще близько тисячі. Чим швидше громади підключаться до Реєстру та внеситимуть

²⁷Плани відновлення та розвитку пілотних громад. Опубліковано 9 травня 2023 року. <https://ces.org.ua/%d0%bf%d0%bb%d0%b0%d0%bd%d0%b8-%d0%b2%d1%96%d0%b4%d0%bd%d0%be%d0%b2%0%bb%d0%b5%d0%bd%d0%bd%d1%8f-%d1%82%d0%b0-%d1%80%d0%be%d0%b7%d0%b2%d0%b8-%d1%82%d0%ba%d1%83-%d0%bf%d1%96%d0%bb%d0%be%d1%82%d0%bd/>

²⁸Роганська громада: курс на відновлення — розмова з головою громади. Опубліковано 12 квітня 2023 року <https://decentralization.gov.ua/news/16390>

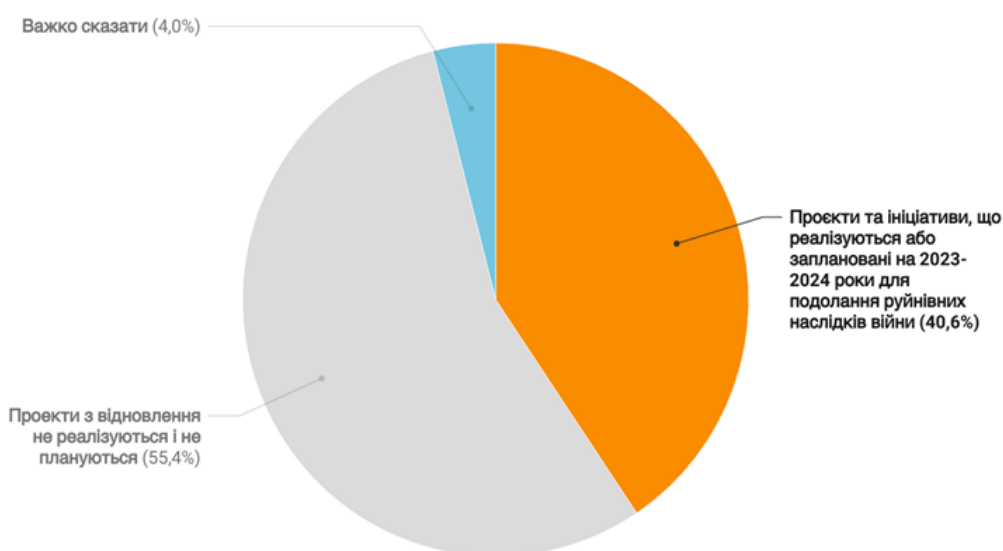
дані, тим швидше ми отримаємо якісне розуміння інфраструктурних потреб відновлення та тим швидше люди отримають свої компенсації”, — повідомив очільник Мінвідновлення Олександр Кубраков ²⁹.

Ініціативи та проєкти у сфері повоєнного відновлення за період 2022-2024 рр.

Відновлення в громадах

Відновлення в Україні почалось з громад. За результатами кількісного опитування, на даний момент 41% керівників громад повідомили, що зараз реалізуються або заплановані на 2023-2024 роки проєкти та ініціативи з подолання руйнівного впливу війни в їхніх громадах. Не реалізуються і не заплановані проєкти з відновлення у 55% громад, вагаються з відповіддю 4% опитаних.

Лише 41% українських громад розпочали або запланували проєкти з відновлення

Джерело: KIIS survey • Створено за допомогою Datawrapper

Проєкти в основному фокусуються на відбудові, ремонті закладів освіти (34%), відновленні об'єктів критичної комунальної інфраструктури громад (32%), а також доріг і мостів (31%). Ця фізична відбудова в громадах найчастіше виконується коштом місцевих бюджетів або грантів міжнародних організацій/проєктів.

²⁹Only one-third of territorial communities have joined the Register of Damaged and Destroyed Property. Published on 5 April 2023. <https://interfax.com.ua/news/general/895575.html>

Тематичне спрямування діючих/запланованих ініціатив або проєктів з подолання руйнівних наслідків війни у громаді

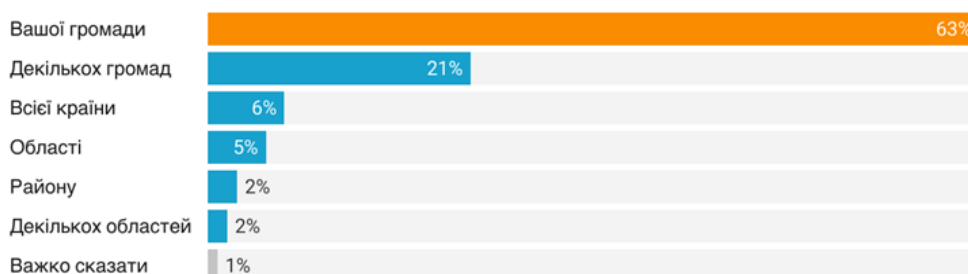

n=59 громад, які мають такі проєкти, % від відповідей, сума може бути більше 100%

Джерело: Опитування KMIC • Створено за допомогою Datawrapper

Більшість проєктів планується реалізовувати на рівні громади (63%), рідше – на рівні декількох громад (21%), ширше територіальне охоплення проєктів зустрічається нечасто.

Цей проєкт переважно охоплює рівень...

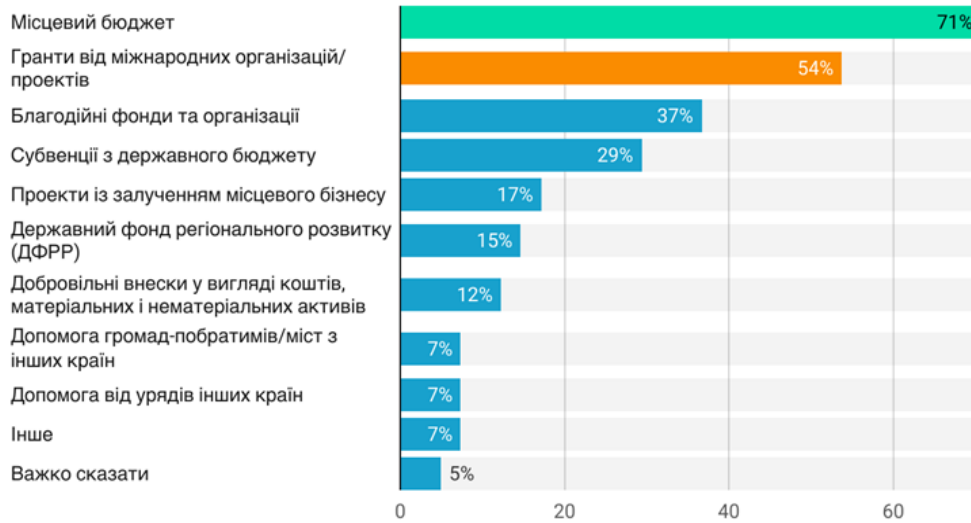

n=126 проєктів, % від відповідей, сума може бути більше 100%

Джерело: Опитування KMIC • Створено за допомогою Datawrapper

Основним джерелом фінансування повоєнного відновлення у громаді найчастіше називають **місцеві бюджети (71%)**. Величезна роль **у грантів міжнародних організацій/проєктів**: приблизно половина (54%) опитаних керівників громад вказали їх одним із основних джерел фінансування. 37% опитаних керівників вважають таким основним джерелом фінансування з **благодійних фондів і організацій**, 30% – **субвенції з державного бюджету**, а решту джерел називали значно рідше (наприклад, Державний фонд регіонального розвитку – тільки 15%).

Місцевий бюджет та гранти від міжнародних організацій/проектів є основними джерелами фінансування проектів з відновлення громад

% відповідей, сума може бути більшою за 100%, n=41 громада, які мають проекти з відновлення, що вже реалізовані або заплановані на 2023-2024 роки

Джерело: Опитування КМІС • Створено за допомогою Datawrapper

Відновлення України: участь громадянського суспільства та інших акторів

Резюме розділу

В ході дослідження ми ідентифікували 22 сфери відновлення, до яких залучене громадянське суспільство.

Оцінка масштабу пошкоджень та потреб	Підтримка підприємців та бізнесу	Адвокація доступу та використання відкритих даних для відновлення
Створення ГІС-систем/ГІС-реєстрів, необхідних для відновлення	Відбудова та ремонт житла, медичної, освітньої та соціальної інфраструктури	Залучення мешканців громад до планування і участі у відновленні
Створення цифрових продуктів/інформаційних систем	Допомога у відновленні критичної інфраструктури	Адвокація України на міжнародному рівні
Створення аналітичних центрів, координаційних/експертних майданчиків для супроводу відновлення	Відбудова та ремонт енергетичної інфраструктури	Психологічна підтримка населення, адаптація ветеранів
Створення маніфестів або концепцій відновлення	Експертна підтримка центральної влади та ОМС в ході відновлення	Допомога у розробці інженерно-проектної документації та технічний нагляд
Створення навчальних програм для учасників відбудови	Розмінування	Надання матеріально-технічних засобів та матеріалів
Створення аналітичних планів відновлення	Стимулювання та адвокація "зеленого" відновлення	
Підтримка ОГС для участі у відновленні	Створення механізмів контролю за витратами коштів та боротьби з корупцією в ході відновлення	

Створено за допомогою Datawrapper

Оцінку масштабу пошкоджень та потреб України внаслідок війни здійснюють декілька коаліцій акторів: центральні органи влади (Офіс Президента, міністерства) у співробітництві із представниками громадянського суспільства KSE Institute; провідні міжнародні організації (Світовий банк, Європейська комісія, ООН). Спеціалізовані міжнародні організації продукують оцінки втрат по галузях економіки: в телекомунікаційному секторі, сільському господарстві тощо. На рівні громадянського суспільства, крім згаданого KSE Institute, діє ряд проєктів, які документують та оцінюють втрати житлового фонду України, моніторять шкоду навколишньому середовищу, фіксують руйнування освітньої та медичної інфраструктури.

Велика кількість ініціатив зосереджена на створенні **ГІС-систем та сервісів, необхідних для відновлення**: нові системи створює як влада в рамках електронної системи відбудови, так і донори, ОГС та місцева влада. Найчастіше ці проєкти фокусуються на документуванні руйнувань і часто мають схожий функціонал. Ймовірно, це та сфера, де проєкти частково дублюють одне одного. Ця рекомендація потребує додаткової експертної верифікації, проте зауважимо, що корисність ГІС-проєктів була би вищою за умови надання доступу користувачам (представникам влади, донорам, аналітикам) до повного набору даних, не тільки власне до мап.

Створення цифрових продуктів/інформаційних систем є “серцем” процесу відбудови. Це дозволить не тільки ефективно управляти відбудовою, але і зробити її прозорою для суспільства, донорів та міжнародних партнерів. Основний цифровий продукт влади, в створенні якого беруть участь влада, ОГС і міжнародні донори і який має бути основою відбудови — це DREAM (Digital Restoration Ecosystem for Accountable Management) . За допомогою донорів держава розробляє й інші, більш спеціалізовані цифрові продукти, наприклад, сервіс для компенсації зруйнованого житла. На рівні громадянського суспільства втілюються проєкти цифровізації громад. Є приклади як невеликих пілотних проєктів, так і доволі масштабних ініціатив. Також ОГС розробляють моніторингові цифрові сервіси, особливо активно – у сфері захисту довкілля.

Створення аналітичних центрів, координаційних/експертних майданчиків для супроводу відновлення – це прерогативна громадянського суспільства, як всередині України, так і на міжнародному рівні (як мінімум два аналітичні центри було створено за кордоном).

Українське громадянське суспільство було дуже активним **у створенні маніфестів та концепцій відновлення**: наприклад, більше 100 громадських організацій підписали “Луганську декларацію” перед минулорічною конференцією в Луганно. Маніфести стосувалися як принципів відбудови України, так і міжнародної ситуації. Була створена **велика кількість візійних документів** різного ступеню деталізації щодо відновлення, проте важко оцінити, наскільки вони вплинули на позицію влади, оскільки наразі немає загальнодержавної стратегії відновлення.

Корисною є активність громадянського суспільства **у створенні навчальних програм для учасників відбудови**, особливо на рівні громад. В Україні в результаті децентралізації новостворені громади зіткнулися з новими повноваженнями і відповідальністю, яку вони набули, не маючи достатніх фінансових ресурсів, досвіду, інфраструктури та кадрів. Проблемою є практика передачі із центрального на місцевий рівень повноважень без передачі відповідних фінансових ресурсів на місця. Війна та необхідність відновлення зробили цю ситуацію ще більш гострою. Через це навчання ОМС у таких складних сферах, як інженерний захист територій, оновлення містобудівної документації, розвиток житлово-комунальної сфери тощо, має набути набагато більших масштабів, ніж це є зараз.

³⁰Цифрова екосистема управління відбудовою інфраструктури DREAM розробляється Міністерством розвитку громад, територій та інфраструктури України у партнерстві з Коаліцією RISE Ukraine. Технічним розробником системи є команда Open Contracting Partnership. Методологічна підтримка надається Transparency International Україна та Офісом ефективного регулювання BRDO. Розробка фінансується Урядом Великобританії. МВФ, Світовий банк, країни G7 та інші міжнародні партнери підтримують використання системи для управління повоєнним відновленням України. <https://dream.gov.ua/>

Однією зі сфер, де громадянське суспільство України було дуже активним і продуктивним, є **створення аналітичних планів відновлення**. Аналітичні центри публікують як свої оригінальні розробки, так і критичний професійний аналіз планів влади (найчастіше – Плану відновлення, що готувався для конференції в Лугано). Особливо ґрунтовними виглядають продукти природоохоронних ОГС. Велика кількість ОГС різного профілю, від архітектурних до тих, хто спеціалізується на економіці, бере участь у створенні планів відновлення громад (нагадаємо, що за результатами нашого опитування приблизно у половині випадків створення планів відновлення на рівні громад брали участь ОГС). Великі донори, такі як USAID та GIZ, також приділяють багато уваги цьому виду допомоги.

Деякі провідних організацій-координаторів громадянського суспільства втілюють **масштабні програми підтримки українських ОГС для їх участі у відбудові**. Це, в першу чергу, ICAP ЄДНАННЯ, Фонд “Східна Європа”, Міжнародний фонд “Відродження”.

Підтримка підприємців та бізнесу частіше за все здійснюється українською владою, глобальними акторами (такими як Європейський союз чи Німеччина) та крупними міжнародними донорами (наприклад, USAID). Найчастіше програми сфокусовані на допомозі дрібному та середньому бізнесу або приватним підприємцям (невеликим фермерам). Аграрна сфера знаходиться в центрі уваги проєктів підтримки бізнесу. Щодо масштабу фінансування програм підтримки бізнесу, то він видається не надто великим, зважаючи на складність поставленої задачі та кількість населення (відповідно, бізнесу) в Україні: від 1 млн до 15,5 млн доларів у проєктах, де відомий загальний бюджет. Урядові програми, звісно, дещо більш масштабні, наприклад “єРобота”, в рамках якої за майже рік існування видано грантів на 82 млн доларів, або 3 млрд гривень. Хоча і масштаб урядових програм видається недостатнім. На рівні громадянського суспільства найчастіше за все реалізуються невеликі за масштабом проєкти, які підтримують креативних підприємців, ВПО, жінок-підприємців.

У сфері **відбудови та ремонту житла, медичної, освітньої та соціальної інфраструктури** активним і потужним гравцем є держава, проте процеси, які вона координує чи ініціює, відбуваються досить повільно. Наприклад, Фонд ліквідації наслідків збройної агресії станом на квітень 2023 року ще не працював, а перше виділення коштів відбулося тільки 17 травня 2023 року. Окрім держави, важливими гравцями є міжнародні організації, наприклад, Європейський інвестиційний банк, ЄБРР, Світовий банк та такі актори як Європейський Союз. В той же час, громадянське суспільство було залучено до відбудови та ремонту житла та інфраструктури набагато раніше і діє одразу в декількох напрямках. Можна виділити чотири основні напрями діяльності ОГС та волонтерських ініціатив у цій сфері: 1) фізичний ремонт та відбудова пошкоджених та зруйнованих помешкань громадян; 2) планування нових просторів у населених пунктах, що постраждали від війни; 3) навчання мерів, архітекторів, фахівців, менторство та створення посібників для учасників відбудови; 4) фаховий інженерний супровід будівельних проєктів. Здебільшого це волонтерські проєкти, які мають певний кістяк фахівців, навколо яких об’єднуються охочі взяти участь у роботі ініціатив у тому чи іншому вигляді: фізична робота на об’єктах, надання будматеріалів, створення навчального контенту, робота з гуманітарною допомогою. У відбудові шкіл велику роль відіграють українські ОГС та міжнародні актори на кшталт Європейського Союзу та ПРООН.

Відбудова критичної інфраструктури – це поле, де в основному діє держава та міжнародні партнери (Японія, Данія, Німеччина), проте велику роль відіграють і ОГС. Основний гравець на полі відбудови енергетики – це влада, приватні компанії та великі міжнародні донори. Роль громадських організацій у цій сфері полягає передусім в адвокації принципів “зеленого відновлення”: енергоефективності, декарбонізації, використання відновлювальних джерел енергії та децентралізації енергетичної інфраструктури. Ті ж громадські організації, які на пряму долають наслідки обстрілів, частіше займаються постачанням невеликих джерел енергії для громад – сонячних панелей, генераторів і т.д.

Важлива сфера участі ОГС у відбудові – **це експертна підтримка центральної влади та ОМС в ході відновлення**. Один із прикладів – це коаліція громадських організацій **RISE**, яка бере, серед іншого, участь у створенні системи управління відбудовою **DREAM**. З огляду на різний масштаб

та рівень спроможності громад України, дуже цінним є допомога ОГС владі на рівні громади, особливо у підготовці планів відновлення.

Розмінування – одна із найбільш важливих сфер відновлення, без успіху в якій неможливо рухатися далі. Держава, розуміючи необхідність координації донорів, які здійснюють фінансову допомогу та надають технічну допомогу, створила Центр гуманітарного розмінування, на який покладено, серед іншого, і ці завдання. Зауважимо, що ця принципово важлива сфера, на думку деяких учасників нашого дослідження, вже страждає від корупції. На рівні громадянського суспільства в основному реалізуються інформаційні та просвітницькі проєкти щодо мінної безпеки та матеріально-технічна допомога саперним підрозділам.

Адвокація зеленого відновлення майже повністю забезпечується ОГС. З весни 2022 року ОГС об'єднуються в коаліції, які привертають увагу суспільства, влади, міжнародних партнерів та донорів до необхідності зробити відновлення зеленим. Адвокація громадськості “зеленого відновлення” не обмежується внутрішньо українськими дискусіями: представники української екологічної громадськості доносять свою позицію і до керівників Європейського Парламенту та Європейської Комісії. Важливо, що ОГС не тільки привертають увагу до цієї проблеми, але й надають конкретні аналітичні розробки і моніторять ті плани відновлення, які продукує влада на предмет відповідності “зеленому” курсу. Практична робота екологічних ОГС відбувається і на місцевому рівні – а саме, розробка “зелених” планів повоєнного відновлення для конкретних громад.

Створення механізмів контролю за витратами коштів та боротьби з корупцією в ході відновлення – це сфера, де діють ініціативи міжнародних організацій та громадянського суспільства.

Необхідна умова ефективного контролю за витратами державою коштів – це **доступ до даних**. Роль громадських організацій, аналітичних центрів та дослідників в адвокації повернення доступу до відкритих даних, які стали недоступними через війну, ключова. Саме громадянське суспільство привертає увагу до цієї проблеми, вказуючи, що без цих даних буде важко боротися з корупцією і посадовці будуть відчувати безкарність у процесі відновлення країни.

Проєкти з партисипації, залучення мешканців громад до розробки планів і процесу відновлення також в основному реалізуються представниками громадянського суспільства. ОГС та міжнародні організації реалізують проєкти з підвищення соціальної згуртованості.

В **адвокації України на міжнародному рівні**, поряд із представниками влади, спортсменами, діячами культури, активно беруть участь ОГС: представники українського громадянського суспільства виступають із доповідями в Європейському парламенті, адвокатують допомогу Україні в Конгресі США і т.і.

Психологічна підтримка населення та адаптація ветеранів були в фокусі ОГС і до початку повномасштабної війни, а в 2022-23 році робота в цій сфері стала ще більш інтенсивною. Звернемо увагу на те, що, як і в інших сферах, українські ОГС створюють успішні коаліції організацій, а також продуктивно співпрацюють із владою.

Оцінка масштабу пошкоджень та потреб

На рівні влади і міжнародних організацій

На рівні центральної влади в оцінці втрат України внаслідок війни беруть участь такі інституції: **Офіс Президента України, Міністерство економіки, Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій, Міністерство інфраструктури України, Міністерство розвитку громад та територій України**. Зауважимо, що ця оцінка відбувається у співробітництві із **KSE Institute** (аналітичним центром при Київській школі економіки) в рамках проєкту “Росія заплатить”³¹.

Світовий банк, Європейська комісія, ООН у співробітництві із українським урядом також здійснюють оцінку втрат та потреб всієї України внаслідок війни у вигляді звітів “Оновлена оцінка потреб України на відновлення та відбудову”³² (наразі в кінці березня опублікований другий такий звіт):

“У звіті надається кількісна оцінка безпосереднього матеріального руйнування інфраструктури та будівель, описується вплив на життя та засоби до існування населення. В RNDА2 також визначається обсяг коштів, необхідних для відновлення та відбудови. За оцінками RDNA2 Україна потребуватиме в 2023 році 14 мільярдів доларів США інвестицій для першочергової відбудови та відновлення. Вирішення цих потреб вимагатиме 11 мільярдів доларів США фінансування, крім того, що уряд вже передбачив у державному бюджеті на 2023 рік. Дана сума включає непрофінансовані бюджетні потреби в розмірі 6 мільярдів доларів США, та ще 5 мільярдів доларів США на фінансову підтримку державних підприємств та активізацію приватного сектора”³³.

Деякі журналісти вказують, що для міжнародної спільноти донорів ключовим гравцем в оцінці пошкоджень та потреб України внаслідок війни є саме Світовий банк:

“Йдеться ще й про провідну роль Світового банку в оцінці збитків України від війни. Справа у тому, що за непідтвердженими даними, однією з проблем, які продемонструвала конференція у Лугано, стала неготовність міжнародних партнерів до сприйняття оцінок збитків від війни, які пропонувала Україна. Йдеться про ті самі понад \$750 млрд (приблизно тоді ж називали цифри і в \$1 трлн). Оцінка збитків і потреб на відбудову (reconstruction and recovery needs) від Світового банку куди скромніша – \$411 млрд станом на 24 лютого 2023-го”³⁴.

Оцінку пошкоджень телекомунікаційної інфраструктури України внаслідок війни оцінював **Міжнародний телекомунікаційний союз (ITU)**³⁵, який в грудні 2022 року опублікував звіт “Interim assessment on damages to telecommunication infrastructure and resilience of the ICT ecosystem in Ukraine”³⁶.

Розрахунки щодо масштабу пошкоджень та руйнувань в сфері енергетики продукують міжнародні організації. Програма розвитку **Організації Об’єднаних Націй (ПРООН)** разом зі **Світовим банком** здійснила оцінку втрат енергетичної інфраструктури внаслідок обстрілів³⁷. Міжнародна організація **Energy Charter**³⁸ здійснює регулярну оцінку стану енергетичного сектору України та пошкоджень інфраструктури внаслідок обстрілів та інших бойових дій: в кінці квітня 2023 року був оприлюднений дев’ятий звіт “Ukrainian energy sector evaluation and damage assessment”³⁹.

³⁴ Андрій Голуб. Не план Маршалла. Що відомо про систему з відбудови України. Опубліковано 14 квітня 2023 року. <https://tyzhden.ua/ne-plan-marshalla-shcho-vidomo-pro-systemu-z-vidbudovy-ukrainy/>

³⁵ About International Telecommunication Union (ITU). <https://www.itu.int/en/about/Pages/default.aspx>

³⁶ Interim assessment on damages to telecommunication infrastructure and resilience of the ICT ecosystem in Ukraine. https://www.itu.int/en/ITU-D/Regional-Presence/Europe/Documents/Interim%20assessment%20on%20damages%20to%20telecommunication%20infrastructure%20and%20resilience%20of%20the%20ICT%20ecosystem%20in%20Ukraine%20-2022-12-22_FINAL.pdf

³⁷ Яко Сільє. Виявлення реального стану енергетичної інфраструктури України після руйнівних обстрілів. Опубліковано 12 квітня 2023 року. <https://www.undp.org/uk/ukraine/blog/vyavlennya-realnoho-stanu-enerhetychnoyi-infrastruktury-ukrayiny-pislya-ruynivnykh-obstriliv>

³⁸ <https://www.energycharter.org/>

³⁹ Ukrainian energy sector evaluation and damage assessment — IX (as of April 24, 2023). Published 27 April 2023. https://www.energycharter.org/fileadmin/DocumentsMedia/Occasional/2023_04_27_UA_sectoral_evaluation_and_damage_assessment_Version_IX.pdf

Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО) здійснює оцінку виробників сільськогосподарської продукції. На основі репрезентативного опитування сільських домогосподарств **ФАО** підготувала звіт “Наслідки війни в Україні для сільського господарства та сільськогосподарських джерел засобів до існування: результати загальнонаціонального обстеження сільських домогосподарств”⁴⁰. ФАО так описує мету цього звіту:

“Продовольча та сільськогосподарська організація ООН провела загальнонаціональне опитування сільських домогосподарств в Україні, у якому взяли участь 5230 сільських домогосподарств по всій країні, з метою: і) збору необхідних даних про вплив війни на засоби до існування в сільській місцевості для прийняття програмних рішень та підтримки адвокаційних зусиль; та ii) доповнення даних зведеного та поточного аналізу, включаючи оцінку збитків та втрат по секторах. Цей аналіз є частиною серії взаємодоповнюючих оцінок, які мають на меті забезпечити комплексне розуміння впливу війни на сільськогосподарський сектор України та визначити можливі програмні та політичні заходи реагування”⁴¹.

Представник ФАО в Україні П'єр Вотье повідомляє про неутішні результати оцінки:

“У доповіді наголошується, що через війну 25 відсотків сільського населення України, зайнятого в сільському господарстві, були змушені скоротити або навіть припинити виробничу діяльність. При цьому в найбільш залежних від сільського господарства регіонах України ситуація складається ще більш гнітюча: тут постраждало понад 40 відсотків сільських сімей”⁴².

Координаторка підготовки оцінки Лавінія Антоначі акцентує на важливості дрібних виробників, навіть якщо вони формально не є фермерами:

“Основна увага в доповіді приділяється домогосподарствам, які займаються городництвом і дрібнотоварним сільськогосподарським виробництвом. Незважаючи на те, що офіційно такі домогосподарства не вважаються фермерськими, вони відіграють ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки, доходів і джерел засобів для існування сільського населення, оскільки вони не тільки забезпечують власні продовольчі потреби, а й реалізують продукцію на місцевому ринку, сприяючи тим самим розвитку місцевих товаропровідних ланцюжків”⁴³.

На рівні громадянського суспільства

Як вказувалося вище, представники ОГС беруть участь в оцінці масштабу пошкоджень та втрат внаслідок війни на рівні всієї країни. **KSE Institute (аналітичний центр при Київській школі економіки)** в рамках **Національної ради з відновлення України** та у співробітництві з владними інституціями здійснює оцінку прямих фізичних пошкоджень в проєкті “Росія заплатить”⁴⁴. Як повідомляє сайт проєкту:

⁴⁰Ukraine: Impact of the war on agriculture and rural livelihoods in Ukraine. Findings of a nation-wide rural household survey. Published December 2022. <https://www.fao.org/documents/card/en/c/cc3311en>

⁴¹Ukraine: Impact of the war on agriculture and rural livelihoods in Ukraine. Findings of a nation-wide rural household survey. Published December 2022. <https://www.fao.org/documents/card/en/c/cc3311en>

⁴²Україна: за даними нового обстеження ООН, війна дедалі важче позначається на сільських домогосподарствах. Понад чверть респондентів, які взяли участь у загальнонаціональному обстеженні, повідомили про скорочення обсягів або повне припинення сільськогосподарського виробництва. Опубліковано 14 грудня 2022 року. <https://www.fao.org/newsroom/detail/ukraine-new-un-survey-shows-rural-households-are-increasingly-affected-by-the-war/ru>

“Мета проєкту: 1. зафіксувати, перевірити та проаналізувати інформацію про пошкодження та руйнування інфраструктури 2. оцінити втрати інфраструктури України, завдані війною 3. створити реєстр пошкоджень та агреговану базу даних про матеріальні втрати”⁴⁵.

Зауважимо, що це — колаборативний проєкт: крім влади і **KSE Institute**, в ньому беруть участь такі громадські та державні організації як **“Центр економічної стратегії”, Dragon Capital, Антикорупційний штаб, Інститут аналітики та адвокації, Трансперенсі Інтернешнл Україна, ДП “Прозорро.Продажі”, Prozorro, Українська ради торговельних центрів, CoST Ukraine, Вкур-сі Агро, TVIS Ukraine, Асоціації ритейлерів України (RAU), Центру розвитку інновацій та “Калвер Авіейшн”, а сам проєкт реалізується за підтримки **USAID**⁴⁶.**

KSE Institute також здійснює оцінку втрат України в агросекторі у проєктах “Огляд збитків та втрат в АПК”⁴⁷ та “Огляд збитків та втрат в С/Г”⁴⁸.

Проєкт **Rebuildua** оцінює завдані інфраструктурі збитки за допомогою оцифровки даних з БПЛА та супутників, фото- та відео- фіксації, аналізу геопросторових даних⁴⁹. Наприклад, згідно з даними проєкту, Ірпінь зазнав збитків від російської окупації, яка тривала трохи більше як місяць, на 25,3 млрд грн⁵⁰. Постраждало майже 10 600 будівель. Зруйновано — 1 836. Найбільша частка збитків — 17,7 млрд грн — припадає на житловий фонд. Понад 11,5 млрд грн з них — пошкоджені багатоквартирні будинки. Загалом через російське вторгнення постраждала майже половина житлового фонду міста.

Громадські організації та аналітичні центри здійснюють моніторинг ситуації, документують втрати та оцінюють масштаб пошкоджень і за окремими сферами. Наприклад, **“Екодія”** веде моніторинг випадків потенційної шкоди довкіллю⁵¹, спричинених російською агресією, які фіксуються на інтерактивній мапі:

“Ці дані допоможуть планувати майбутні дослідницькі місії зі встановлення фактів погіршення стану або знищення нашої природи. Злочини проти довкілля теж є частиною воєнних злочинів. Згідно з Женевською конвенцією, “заборонено застосовувати методи або засоби ведення воєнних дій, які мають на меті завдати або, як можна очікувати, завдадуть широкої, довгочасної і серйозної шкоди природному середовищу”.

⁴³ Україна: за даними нового обстеження ООН, війна дедалі важче позначається на сільських домогосподарствах. Понад чверть респондентів, які взяли участь у загальнонаціональному обстеженні, повідомили про скорочення обсягів або повне припинення сільськогосподарського виробництва. Опубліковано 14 грудня 2022 року. <https://www.fao.org/newsroom/detail/ukraine-new-un-survey-shows-rural-households-are-increasingly-affected-by-the-war/ru>

⁴⁴“Росія заплатить” / damaged.in.ua Проєкт зі збору, оцінки й аналізу інформації про матеріальні втрати України від війни з Росією. <https://kse.ua/ua/russia-will-pay/>

⁴⁵ <https://damaged.in.ua/about>

⁴⁶“Росія заплатить” / damaged.in.ua Проєкт зі збору, оцінки й аналізу інформації про матеріальні втрати України від війни з Росією.. <https://kse.ua/ua/russia-will-pay/>

⁴⁷ Огляд збитків та втрат в АПК. Проєкт з підрахунку збитків та втрат в АПК з метою інформування широкої аудиторії та політиків про потреби у компенсації та відновленні. <https://kse.ua/ua/oglyad-zbitkiv-ta-vtrat-v-apk/>

⁴⁸ Agricultural War Damages, Losses, and Needs Review. Issue 3. Published 24 April 2023. <https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/05/RDNA2.pdf>

⁴⁹ Допомога у відбудові України. Оцифруємо, аналізуємо та візуалізуємо інфраструктуру України, зруйновану внаслідок військових дій росії та білорусії. <https://rebuildua.net/#about-us>

⁵⁰ Ірпінь. Місто-герой, що захистило Київ від вторгнення російських окупантів. <https://rebuildua.net/irpin>

⁵¹ Випадки потенційної шкоди довкіллю, спричинені російською агресією. [Інтерактивна мапа]. <https://ecoaction.org.ua/warmap.html>

У зоні активних бойових дій зараз атомні станції, морські порти, склади небезпечних відходів (мінеральні добрива, пінополіуретан, лакофарбові та паливно-мастильні матеріали тощо), промисловість, включно з хімічними та металургійними заводами. Зафіксовані пожежі на нафтобазах, АЗС, сміттєзвалищах, є факти пошкодження об'єктів тепло- та водопостачання (каналізаційні насосні станції, фільтрувальні станції, водогони). Існує також прямий вплив на екосистеми через пожежі та нищення рідкісних видів та оселищ, а також об'єктів природно-заповідного фонду і екосистем лісів, степів та морів”.

Дуже схожий проєкт (інтерактивна мапа екологічних наслідків та ризиків війни) здійснюється за підтримки **Екологічної мережі “Зой” (Швейцарія), Координатора проєктів ОБСЄ в Україні, Гуманітарної ініціативи REACH та Програми ООН з навколишнього середовища** і має назву **Ecodozor** ⁵².

“Екодія” також здійснила пілотне дослідження впливу військової діяльності на стан українських ґрунтів (на прикладі двох громад на Харківщині та Донеччині) та запропонувала підхід до оцінки й відновлення пошкоджених земель ⁵³. Заслуговує уваги і оцінка додаткових викидів парникових газів, здійснена **“Екодією”** в дослідженні “Вплив російської війни в Україні на клімат: Проміжна оцінка викидів парникових газів” ⁵⁴:

Аналітичний центр **Cedos** на замовлення благодійного фонду **savED** за підтримки **Міжнародного фонду “Відродження”** здійснив дослідження “Війна та освіта: Як рік повномасштабного вторгнення вплинув на українські школи” ⁵⁵, один із розділів якого — аналіз руйнування освітньої інфраструктури.

Автори дослідження “Руйнування та спустошення. Рік нападу Росії на українську систему охорони здоров'я”⁵⁶ документують атаки Росії на українські лікарні, медичну інфраструктуру та медичних працівників (це такі організації як **eyeWitness to Atrocities, Insecurity Insight (II), Physicians for Human Rights (PHR), Медійна ініціатива за права людини (МІПЛ) та Український центр охорони здоров'я (УНС)**).

Надаємо коротку довідку про основні проєкти у сфері оцінки масштабу пошкоджень та потреб.

⁵² Ecodozor: екологічні наслідки та ризики бойових дій в Україні. <https://ecodozor.org/>

⁵³ Анастасія Сплодитель, Олександр Голубцов, Сергій Чумаченко, Людмила Сорокіна. Вплив війни Росії проти України на стан українських ґрунтів. Результати аналізу. Опубліковано 1 березня 2023 року. <https://ecoaction.org.ua/wp-content/uploads/2023/03/zabrudnennia-zemel-vid-rosii2.pdf>

⁵⁴ Ленард де Клерк, Анатолій Шмурак, Ольга Гасан-Заде, Микола Шлапак, Кирило Томляк, Адріан Кортуїс. Вплив російської війни в Україні на клімат. Проміжна оцінка викидів парникових газів. Опубліковано 1 листопада 2022 року. <https://ecoaction.org.ua/wp-content/uploads/2023/02/vplyv-ros-viyny-na-klimat-promizh-otsinka-parn-haziv.pdf>

⁵⁵ Ірина Когут, Олена Нікуліна, Олена Сирбу, Тетяна Жерьобкіна, Юлія Назаренко. “Війна та освіта: Як рік повномасштабного вторгнення вплинув на українські школи”. Опубліковано 24 лютого 2023 року. https://saved.foundation/reports/ua/yearofwar_report_ua.pdf

⁵⁶ Destruction and Devastation. One Year of Russia's Assault on Ukraine's Health Care System. Published in February 2023. <https://uhc.org.ua/2023/02/21/russias-assault-ukraine-report-2/>

<u>"Росія заплатить"</u>	Офіс Президента України, Міністерство економіки, Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій, Міністерство інфраструктури України, Міністерство розвитку громад та територій України, KSE Institute, "Центр економічної стратегії", Dragon Capital, Антикорупційний штаб, Інститут аналітики та адвокатури, Трансперенсі Інтернешнл Україна, ДП "Прозорро.Продажі", Prozorro, Українська рада торгових центрів, CoST Ukraine, Вкурсі Агро, TVIS Ukraine, Асоціація ритейлерів України (RAU), Центр розвитку інновацій, "Калвер Авіейшн", USAID	Оцінка втрат України внаслідок війни
<u>"Огляд збитків та втрат в АПК"</u>	KSE Institute	Оцінка втрат в агропромисловому комплексі внаслідок війни
<u>"Огляд збитків та втрат в С/Г"</u>	KSE Institute	Оцінка втрат в сільському господарстві внаслідок війни
<u>"Оновлена оцінка потреб України на відновлення та відбудову"</u>	Світовий банк, Європейська комісія, ООН, уряд України	Оцінка втрат та фінансових потреб на відновлення України внаслідок війни
<u>"Interim assessment on damages to telecommunication infrastructure and resilience of the ICT ecosystem in Ukraine"</u>	Міжнародний телекомунікаційний союз (ITU)	Оцінка пошкоджень телекомунікаційної інфраструктури України внаслідок війни
<u>Оцінка пошкоджень та руйнувань в сфері енергетики</u>	Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН), Світовий банк	Оцінка пошкоджень та руйнувань в сфері енергетики України внаслідок війни
<u>"Наслідки війни в Україні для сільського господарства та сільськогосподарських джерел засобів до існування"</u>	Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО)	Оцінка наслідків війни в Україні для сільського господарства

Оцінка інфраструктурних збитків	Rebuildua	Оцінка завданих інфраструктурі збитків за допомогою оцифровки даних з БПЛА та супутників, фото- та відео- фіксації, аналізу геопросторових даних
Екологічний моніторинг	“Екодія”	Моніторинг випадків потенційної шкоди довкіллю, спричинених російською агресією (в т.ч. ґрунтів та парникових газів)
Екологічний моніторинг	Ecodozor: екологічні наслідки та ризики бойових дій в Україні	Моніторинг випадків потенційної шкоди довкіллю, спричинених російською агресією
Оцінка впливу війни на освіту	Аналітичний центр Cedos, БФ savED, Міжнародний фонд “Відродження”	Дослідження “Війна та освіта: Як рік повномасштабного вторгнення вплинув на українські школи”
Оцінка впливу війни на систему охорони здоров'я	eyeWitness to Atrocities, Insecurity Insight (II), Physicians for Human Rights (PHR), Медійна ініціатива за права людини (МІПЛ) та Український центр охорони здоров'я (УНС)	Документація атак Росії на українські лікарні, медичну інфраструктуру та медичних працівників

Створення ГІС-систем/ГІС-реєстрів, необхідних для відновлення

На рівні влади і міжнародних організацій

В кінці жовтня 2022 року між урядом і ПРООН було досягнуто домовленість про створення нової геоінформаційної системи задля покращення інформування та відбудови України ⁵⁷. Як вказується в прес-релізі ПРООН, рішення про створення такої системи було ухвалено урядом влітку 2022 року:

“Проєкт ГІС передбачено постановою Уряду України, ухваленою 24 червня 2022 року. Одразу після ухвалення цього документу ПРООН почала збирати дані з постраждалих громад по всій Україні, щоб створити пілотну модель, яку презентували цього тижня. ПРООН у співпраці з Супутниковим центром ООН (UNOSAT), Київською школою економіки (KSE) та Міським університетом Нью-Йорка (CUNY) розпочала пілотне використання методів та інструментів дистанційного зондування для картографування пошкоджень та руйнувань будівель у 55 населених пунктах Київщини та ще у шести областях.

Перший етап охопить Київську, Чернігівську, Харківську, Сумську та Житомирську області. На другому етапі оцінюватимуться збитки в Херсонській, Луганській, Донецькій, Запорізькій, Миколаївській, Одеській та Дніпропетровській областях (на доступних територіях). Крім того, на першому етапі будуть також оцінені такі міста, як Чернігів, Харків, Охтирка, Краматорськ, Херсон, Кременчук, Северодонецьк, Лисичанськ, Мелітополь, Авдіївка та Бахмут”⁵⁸.

Зауважимо, що цифрова екосистема управління відбудовою інфраструктури **DREAM** теж має в своєму складі ГІС-систему⁵⁹.

Програма USAID з аграрного та сільського розвитку АГРО презентувала територіальним громадам та Уряду інструменти комплексного просторового планування територій громад для їх повоєнного відновлення.

На рівні громадянського суспільства

В цій сфері ОГС реалізують достатньо велику кількість проєктів різного масштабу та спрямування.

Як повідомляє Міністерство аграрної політики та продовольства України, програма USAID з аграрного та сільського розвитку АГРО презентувала територіальним громадам та Уряду інструменти комплексного просторового планування територій громад для їх повоєнного відновлення⁶⁰. На початку червня 2023 року було презентовано онлайн-платформу для розробки завдання для комплексних планів просторового розвитку територій громад⁶¹.

Велика кількість ГІС-проєктів має на меті фіксацію руйнувань та пошкоджень внаслідок бойових дій.

Проєкт **RebuildUA** таким чином визначає свою мету:

“24 лютого 2022 року російські військові розпочали бойові дії на території України, несучи за собою численні руйнування, збитки, знищуючи життя на кожному кроці. Майже всі регіони країни продовжують зазнавати шкоди та руйнувань інфраструктури різного ступеня тяжкості. Ці збитки необхідно зафіксувати й оцифрувати, щоб залучити фінансування та запустити процес відбудови.

⁵⁷Юлія Самусь. Нова геоінформаційна система задля покращення інформування та відбудови України. ПРООН та уряд залучають космічні технології у розробці геоінформаційних рішень для відбудови України. Опубліковано 27 жовтня 2022 року. <https://www.undp.org/uk/ukraine/press-releases/nova-geoinformatsiyna-systema-zadlya-pokrashchennya-informuvannya-ta-vidbudovy-ukrayiny>

⁵⁸Юлія Самусь. Нова геоінформаційна система задля покращення інформування та відбудови України. ПРООН та уряд залучають космічні технології у розробці геоінформаційних рішень для відбудови України. Опубліковано 27 жовтня 2022 року. <https://www.undp.org/uk/ukraine/press-releases/nova-geoinformatsiyna-systema-zadlya-pokrashchennya-informuvannya-ta-vidbudovy-ukrayiny>

⁵⁹DREAM — екосистема управління відбудовою інфраструктури. Цифрова екосистема управління відбудовою інфраструктури DREAM розробляється Міністерством розвитку громад, територій та інфраструктури України у партнерстві з Коаліцією RISE Ukraine. Технічним розробником системи є команда Open Contracting Partnership. Методологічна підтримка надається Transparency International Україна та Офісом ефективного регулювання BRDO. Розробка фінансується Урядом Великобританії, МВФ, Світовий банк, країни G7 та інші міжнародні партнери підтримують використання системи для управління повоєнним відновленням України. <https://dream.gov.ua/>

⁶⁰Громадам презентували інструмент для прискорення впровадження просторового планування в Україні. Опубліковано 02 червня 2023 року. <https://minagro.gov.ua/news/gromadam-prezentovali-instrument-dlya-priskorennya-vprovadzhennya-prostorovogo-planuvannya-v-ukrayini>

⁶¹Завдання на розроблення комплексних планів просторового розвитку <https://plangromad.com.ua/>

Проект RebuildUA має на меті проаналізувати та візуалізувати зруйновану інфраструктуру України, поширити цю інформацію, передати результати громадам, органам державної влади і спеціалізованим фондам відновлення країни, а також зібрати доказову базу злочинів країн-агресорів”⁶².

ONOVA/Ліга оновлення України створює продукт “ONOVA GIS HUB”, функції якого наступні:

“Фіксація руйнувань. Відновлення і розвиток регіонів і галузей відповідно до оновлених планів. Прозоре залучення інвестицій на пошкоджені об’єкти. Система підтримки у прийнятті управлінських рішень. Контроль виконання процесів оновлення об’єктів, громад, галузей, країни. Можливість взаємодії з власниками зруйнованих об’єктів”⁶³.

За повідомленнями **ONOVA/Ліга оновлення України**, їх продукт використовується громадами, які постраждали від війни:

“Громади-учасники Ліги оновлення України ONOVA активно користуються геоінформаційним порталом ONOVA GIS HUB не тільки для фіксації руйнувань, але й для прозорої презентації проєктів відновлення. Так, під час міжнародної конференції REBUILD UKRAINE, яка відбулась 15-16 лютого у Варшаві, Макарівська територіальна громада продемонструвала карту руйнувань, зроблену саме за допомогою ONOVA GIS HUB, та один із спільних з Лігою проєктів”⁶⁴.

Схожий проєкт (“Карта Руйнувань та Відновлення”) реалізується і **ГО “Антикорупційний штаб”**. Ось як його мету та функціонал описують автори:

“На Kartі Руйнувань та Відновлення накопичується інформація про всі пошкоджені чи зруйновані внаслідок російського вторгнення в Україну об’єкти цивільної інфраструктури, а також відомості щодо відновлювальних робіт.

Об’єкт на карті має інформацію про його розташування (координати), адресу, орієнтовний період відновлення, дату руйнування, кошторис відновлення, фотографії до руйнування, самого руйнування та процесу відновлення і його завершення, посилання на джерело інформації про подію, про компанію, яка відновила об’єкт”⁶⁵.

Ще один близький за метою проєкт здійснили **Texty.org.ua — “Карта руйнувань”**⁶⁶. Автори проєкту використали супутникові знімки та алгоритми автоматичного визначення — зруйнована будівля чи ціла:

⁶² Допомога у відбудові України. Оцифруємо, аналізуємо та візуалізуємо інфраструктуру України, зруйновану внаслідок військових дій росії та білорусі <https://rebuildua.net/#about-us>

⁶³ ONOVA GIS HUB. <https://onova.org.ua/projects/onova-gis-hub>

⁶⁴ Makarivska hromada: ONOVA GIS HUB as a tool for attracting international funding. <https://onova.org.ua/news/makarivska-hromada-onova-gis-hub-iaak-instrument-zaluchennia-mizhnarodnoho-finansuvannia>

⁶⁴ Makarivska hromada: ONOVA GIS HUB as a tool for attracting international funding. <https://onova.org.ua/news/makarivska-hromada-onova-gis-hub-iaak-instrument-zaluchennia-mizhnarodnoho-finansuvannia>

⁶⁵ About the project. <https://reukraine.shtab.net/about>

⁶⁶ Denys Hubashov, Yevheniia Drozdova, Nadia Kelm. Map of destruction. Published on 21 March 2023. <https://texty.org.ua/projects/109019/karta-rujnuvan/?src=main>

“На основі алгоритму автоматичної класифікації супутникових знімків ми проаналізували руйнування 40 населених пунктів в Україні.

Ми не мали супутникових знімків достатньої якості, які покривають усіх населені пункти, які зазнали руйнувань. Тому картина не повна, зокрема на карті відсутній Маріуполь.

Міста й села, які ми досліджували, розташовані в зоні активних бойових дій, а також на звільнених та окупованих територіях. Більшість із них — на сході й півдні країни, але для порівняння ми також дослідили Бородянку, Ірпінь і Бучу Київської області, Ягідне Чернігівської області та кілька населених пунктів Харківської області”⁶⁷.

ГО “Housing Ukraine”, яка працює в проєкті Ради Європи “Полегшення доступу до житлових рішень для внутрішньо переміщених осіб та осіб, які постраждали від збройного конфлікту, на рівні громади”⁶⁸, також розробляє цифровий картографічний реєстр для фіксації пошкоджень та моніторингу ходу відновлення. Як повідомляється:

“ГО ініціювала розробку цифрової платформи для картографування зруйнованого і пошкодженого житла та його відновлення на рівні громад. За ідеєю проєкту, доступ до сервісу надається міжнародним донорам. Завдяки функціоналу сайту вони отримали б змогу допомогти у відбудові будинків та стежити за процесом відновлення”⁶⁹.

Платформа була запущена 11 листопада 2022 року, наразі працює в Іванівській громаді Чернігівської області і має плани масштабуватися на Криворізьку та Краматорську. Зараз функціонал платформи наступний: можливо обрати населений пункт та конкретний будинок, який постраждав від бойових дій, оцінити масштаб збитків, побачити проєкт відбудованого житла ще до завершення реконструкції⁷⁰.

Подібний проєкт реалізується в Миколаєві за підтримки **Антикорупційної ініціативи ЄС в Україні (EUACI)**⁷¹, що фінансується **ЄС**, співфінансується і впроваджується **Міністерством закордонних справ Данії**. Міський голова Миколаєва Сенкевич каже:

“З лютого лише 41 день місто Миколаїв не зазнавало жодного бомбардування. Тому відновлення Миколаївської області – це не лише відновлення зруйнованої школи, а комплексний аналіз ситуації. Миколаїв став першим містом в Україні

⁶⁷ Денис Губашов, Євгенія Дроздова, Надя Кельм. Карта руйнувань. Опубліковано 21 березня 2023 року. <https://texty.org.ua/projects/109019/karta-rujnuvan/?src=main>

⁶⁸ Проєкт Рада Європи з внутрішнього переміщення надав грант на впровадження цифрової платформи зруйнованого й пошкодженого житла та житлових рішень у пілотній громаді. Опубліковано 31 серпня 2022 року. <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/the-project-on-internal-displacement-has-provided-a-grant-for-developing-a-digital-platform-on-destroyed-and-damaged-houses-and-housing-solutions-on-c>

⁶⁹ Допомога та відбудова України — як Рада Європи використовує хмарні сервіси. Опубліковано 15 квітня 2023 року. <https://gigacloud.ua/blog/kejsi/dopomoga-ta-vidbudova-ukraini-jak-rada-evropi-vikoristovue-hmarni-servisi>

⁷⁰ Helping and rebuilding Ukraine - how the Council of Europe uses cloud services. Published on 15 April 2023. <https://gigacloud.ua/blog/kejsi/dopomoga-ta-vidbudova-ukraini-jak-rada-evropi-vikoristovue-hmarni-servisi>

⁷¹ Denmark will help Mykolaiv to become a model of accountable reconstruction of the Ukrainian city. <https://euaci.eu/ua/news/mykolaiv-to-become-a-model-case-for-a-transparent-reconstruction-process>

⁷² Mykolaiv has become the first city in Ukraine to implement a GIS module of damaged facilities with the support of EUACI and the Danish government. Published on 12 November 2022. <https://softpro.ua/mikolaiiv-vprovadiv-gis-modul-poshkodjenih-obektiv-v-misku-gis>

впровадити ГІС-модуль пошкоджених об'єктів за підтримки EUACI та уряду Данії. Також обов'язково будемо працювати над інтеграцією міської системи в ГІС Мін-регіону”⁷².

Проте, Центр журналістських розслідувань Миколаєва більш стримано і критично оцінює реалізацію цього проєкту, зазначаючи, що ГІС-система в місті вже існує 3 роки, а додали до неї власне шар із інформацією про пошкодження:

“Місцева влада, як і по всій Україні, збирала інформацію від громадян, бізнесу та власних структур про руйнування внаслідок обстрілів. Ця інформація накопичувалася у звичайних Excel-таблицях.

У Миколаєві дані про пошкоджені об'єкти також розміщували на електронній карті. Нагадаємо, три роки тому мерія замовила через посередника компанії SoftPro сучасну електронну карту міста з великою деталізацією та кількома шарами. Центр журналістських розслідувань з'ясував, що ця геоінформаційна система (ГІС) обійшлася Миколаєву на порядок дорожче, ніж іншим містам, і була придбана через миколаївську фірму-прокладку. Однак сьогодні вона стала у нагоді: на прохання мерії донори оплатили створення ще одного шару ГІС, на який нанесли пошкоджені об'єкти та базову інформацію про них”⁷³.

“Товариство дослідників України” в грудні 2022 року опублікувало проєкт (сервіс) “Регіональний розвиток: функціональні типи територій. Інтерактивний ГІС-довідник”⁷⁴. Актуальність проєкту автори пояснюють так:

“Після початку широкомасштабного військового вторгнення російської Федерації на територію України, до Закону внесено зміни, які встановлюють особливості відновлення регіонів та територій, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України. Стаття 11-2, п. 2 Закону визначає, що “для планування відновлення та стимулювання розвитку регіонів та територій, а також з метою запровадження органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування спеціальних механізмів та інструментів визначаються функціональні типи територій”.

Товариство дослідників України розпочинає дослідження функціональних типів території, результати якого будуть відображатися в Інтерактивному ГІС-довіднику. В межах дослідження будуть визначатися функціональні типи території, як такі що зазначені в Законі, так і додаткові функціональні типи територій тергромад, які допоможуть розширити інструменти планування відновлення та стимулювання розвитку регіонів та територій України”⁷⁵.

Таким чином, в законодавчому полі з'являються нова класифікація функціональних типів територій (території відновлення, регіональні полюси зростання, території з особливими умовами

⁷³ Андрій Попов. Пovoєнне відновлення Миколаєва: незалежні експерти оцінили суму збитків значно менше, ніж влада. Опубліковано 21 грудня 2022 року. <https://nikcenter.org/2022/12/newsitem-75459/>

⁷⁴ Павло Остапенко, Станіслав Остапенко, Олександр Бончковський, Роман Перхалюк. Регіональний розвиток: функціональні типи територій. Інтерактивний ГІС-довідник. Опубліковано в грудні 2022 року. <https://region.development.tdukr.com/>

⁷⁵ Павло Остапенко, Станіслав Остапенко, Олександр Бончковський, Роман Перхалюк. Регіональний розвиток: функціональні типи територій. Інтерактивний ГІС-довідник. Опубліковано в грудні 2022 року. <https://region.development.tdukr.com/>

для розвитку, території сталого розвитку ⁷⁶), яка (разом і з іншими даними) буде відображена в інтерактивному ГІС-довіднику.

Громадська спілка “Всеукраїнська Аграрна Рада” за підтримки програми **USAID з аграрного і сільського розвитку (АГРО)** створила інтерактивну мапу руйнувань агросектору⁷⁷. Проєкт має на меті документування злочинів проти агропідприємств:

“Інтерактивна мапа руйнувань агросектору – це доказова база даних, яка підтверджує скоєні злочини російської федерації проти агросектору України. Наша мета – допомогти сільгоспвиробникам зібрати достатньо доказів воєнних злочинів проти їхніх агропідприємств, відстояти правосуддя та сприяти компенсації завданої шкоди”⁷⁸.

Харківський Координаційний гуманітарний центр розробив інтерактивну мапу для оптимізації надання гуманітарної допомоги деокупованим населеним пунктам Харківщини⁷⁹. Волонтерка центру Катерина Лавриненко каже:

“Пізніше у нашому центрі виникла ідея створити новий продукт – це мапа, на якій позначені 605 населених пунктів Харківської області. Можна натиснути на відмітку і побачити кількість мешканців, рівень забезпечення гігієнічними засобами та харчуванням. Створили її для благодійного сектора, щоб вони мали змогу подивитися, де і чого вдосталь, а де є нестача”⁸⁰.

За допомогою мапи можна дізнатися таку інформацію: рівень покриття населених пунктів продуктовою допомогою, рівень покриття населених пунктів гігієною, рівень покриття населених пунктів медичною допомогою тощо⁸¹.

Надаємо коротку довідку про основні проєкти у сфері створення ГІС-систем/ГІС-реєстрів, необхідних для відновлення.

Назва проєкту

Учасники, партнери, донори

Короткий опис

Назва проєкту	Учасники, партнери, донори	Короткий опис
Проєкт ГІС	ПРООН, Уряд України, Супутниковий центр ООН (UNOSAT), Київська школа економіки (KSE) та Міський університет Нью-Йорка (CUNY)	Картографування пошкоджень та руйнувань будівель

⁷⁶ Проєкт Закону про внесення змін до Закону України “Про засади державної регіональної політики”. http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71562

⁷⁷ Інтерактивна мапа руйнувань агросектору України. <https://www.agrirecovery.com.ua/>

⁷⁸ Інтерактивна мапа руйнувань агросектору України. <https://www.agrirecovery.com.ua/>

⁷⁹ Інтерактивна мапа відвантаженої гуманітарної допомоги. <https://rcc-ua.org/map>

⁸⁰ Між благодійними фондами та людьми: як у Харкові працює Координаційний гуманітарний центр. <https://gwaramedia.com/mizh-blagodijnimi-fondami-ta-lyudmi-pid-obstrilami-yak-u-harkovi-praczuie-koordinaczijnij-gumanitarnij-centr/>

⁸¹ Інтерактивна мапа відвантаженої гуманітарної допомоги. <https://rcc-ua.org/map>

<u>Фіксація інфраструктурних збитків</u>	RebuildUA	Аналіз та візуалізація зруйнованої інфраструктури України, збір доказової бази злочинів країн-агресорів
<u>ONOVA GIS HUB</u>	ONOVA/Ліга оновлення України	Фіксація руйнувань, контроль виконання процесів оновлення об'єктів, можливість взаємодії з власниками зруйнованих об'єктів
<u>Карта Руйнувань та Відновлення</u>	ГО "Антикорупційний штаб"	Мапування інформації про всі пошкоджені чи зруйновані об'єкти цивільної інфраструктури, а також відомостей щодо відновлювальних робіт
<u>Карта руйнувань</u>	Texty.org.ua	Мапування руйнувань
<u>Цифрова платформа для картографування зруйнованого і пошкодженого житла</u>	<u>ГО "Housing Ukraine"</u> , Рада Європи	Картографічний реєстр для фіксації пошкоджень та моніторингу ходу відновлення
<u>ГІС-модуль пошкоджених об'єктів Миколаєва</u>	<u>Антикорупційна ініціатива ЄС в Україні (EUACI)</u> , місцева влада	ГІС-система з інформацією про пошкодження об'єктів
<u>"Регіональний розвиток: функціональні типи територій.</u>	"Товариство дослідників України"	Інтерактивний ГІС-довідник з урахуванням нової типології громад, яку виникла в законодавстві через війну
<u>Інтерактивна мапа руйнувань агросектору</u>	Громадська спілка "Всеукраїнська Аграрна Рада", USAID	Інтерактивна мапа та база даних руйнувань агросектору
<u>Завдання на розроблення комплексних планів просторового розвитку</u>	USAID АГРО	Сервіс допомагає територіальним громадам у формуванні завдання на розроблення комплексного плану просторового розвитку територій територіальних громад.
<u>Інтерактивна мапа відвантаженої гуманітарної допомоги</u>	Координаційний гуманітарний центр	Оптимізація надання гуманітарної допомоги деокупованим населеним пунктам Харківщини

Створення цифрових продуктів/інформаційних систем

На рівні влади

Основний цифровий продукт влади, в створенні якого беруть участь ОГС і міжнародні донори — це **DREAM** (Digital Restoration Ecosystem for Accountable Management)⁸². Цифрова екосистема управління відбудовою інфраструктури DREAM розробляється Міністерством розвитку громад, територій та інфраструктури України у партнерстві з Коаліцією RISE Ukraine. Технічним розробником системи є команда Open Contracting Partnership. Методологічна підтримка надається Transparency International Україна та Офісом ефективного регулювання BRDO. Розробка фінансується Урядом Великобританії. МВФ, Світовий банк, країни G7 та інші міжнародні партнери підтримують використання системи для управління повоєнним відновленням України. Система має на меті інтегрувати такі джерела даних:

- Реєстр пошкодженого і зруйнованого майна
- Геоінформаційна система
- Галузева система управління відбудовою інфраструктури
- “Дія”
- Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізосіб-підприємців та громадських формувань
- Єдина державна електронна система у сфері будівництва
- Prozorro
- Spending.gov.ua.
- Щодо функціоналу системи повідомляється наступне:

“Система фіксуватиме і контролюватиме кожен етап життєвого циклу проекту відбудови: реєстрацію пошкоджень, фінансування, закупівлю товарів та послуг для відновлення, безпосередньо будівельні роботи та введення в експлуатацію. В Мінінфраструктури наголошують, що завдяки DREAM у публічному доступі вперше буде інформація про кожен етап реалізації проєктів відновлення”⁸³.

Міністр розвитку громад, територій та інфраструктури Олександр Кубраков так бачить призначення системи та її роль у відновленні:

“Повоєнна відбудова України – це десятки тисяч проєктів, які будуть відбуватись одночасно, на різних стадіях, по всій території країни. Такий масштабний план відновлення передбачає залучення великих обсягів іноземного фінансування. Умова залучення фінансів в повному обсязі – це прозорість та підзвітність усіх процедур відбудови. Саме на принципі “всі бачать все” ґрунтується довіра інвесторів. Прозора цифрова екосистема дозволяє цю довіру забезпечити”⁸⁴.

Тобто передбачається, що система буде інструментом для організації та контролю за відновленням.

⁸²<https://dream.gov.ua/>

⁸³Олександр Колесніченко. Систематизувати хаос: як працюватиме система контролю за відбудовою DREAM. Опубліковано 17 травня 2023 року. <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/05/17/700191/>

⁸⁴Міністерство відновлення та Коаліція RISE презентували комунікаційну платформу електронної екосистеми управління відновленням DREAM. <https://www.rise.org.ua/blog-ua/ministerstvo-vidnovlennya-ta-koaliciya-rise-prezentovali-komunikaciynu-platformu-elektronnoyi-ekosistemi-upravlinnya-vidnovlenniam-dream>

Важливим цифровим продуктом влади для відновлення є сервіс **«Відновлення»**⁸⁵, який дозволяє подати заявку на грошову допомогу на відновлення пошкодженого майна через війну (сума відшкодування — до 200 тисяч гривень). **“Економічна правда”** описує алгоритм подання заявки:

“Щоб стати учасником програми, слід подати заяву в “Дії”. Згодом така можливість буде доступна в центрах надання адмінпослуг, у нотаріусів та в управліннях соціального захисту. У “Дії” в розділі “Послуги” треба обрати програму, повідомити про пошкоджене майно, вказати тип, площу, адресу об’єкта, контактні дані, за наявності додати фото та описати пошкодження. Після цього потрібно перейти до розділу “Подати заяву про виплату”⁸⁶.

Сервіс був розроблений **Міністерством цифрової трансформації України та Міністерством розвитку громад, територій та інфраструктури України** за підтримки **USAID/UKaid** проєкту “Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах/ TAPAS”⁸⁷.

Ще один реалізований проєкт-сервіс — це оцифрування державних будівельних норм. Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України та **Міністерство цифрової трансформації України** за підтримки **USAID/UKaid** проєкту “Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах/ TAPAS” створили електронну базу даних будівельних норм⁸⁸, яка доступна безкоштовно:

“Державні будівельні норми (ДБН) — нормативні документи, без яких не обходиться жоден замовник та виконавець будівництва. Швидкий та безкоштовний доступ до них з будь-якого електронного пристрою — важливий крок назустріч прозорій відбудові. Відтепер 97 ДБН та змін до них доступні у Єдиній державній електронній системі у сфері будівництва (ЄДЕССБ). На інтернет-порталі зберігається інформація як про чинний документ, так і ухвалені до нього зміни. Опрацьовано близько 8 тисяч сторінок тексту.

Невдовзі на портал ЄДЕССБ буде додано функціонал для роботи з актуалізованими версіями документів та редакціями документів, а також пошук по централізованому глосарію термінів.

Як було раніше?

Щоб використовувати у роботі, ДБН потрібно було купити.

Документи були доступні або у паперовій формі, або у незручних цифрових версіях. В останніх було неможливо проводити пошук по документах та скопіювати фрагменти тексту”⁸⁹.

⁸⁵ «Відновлення. Грошова допомога від держави на ремонт житла, пошкодженого через бойові дії. <https://erecovery.dii.gov.ua/>

⁸⁶ Анастасія Дячкіна. В Україні запрацювала програма “«Відновлення”: як отримати компенсацію. Опубліковано 19 травня 2023 року. <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/05/19/700277/>

⁸⁷ «Відновлення. Грошова допомога від держави на ремонт житла, пошкодженого через бойові дії. <https://erecovery.dii.gov.ua/>

⁸⁸ Державні будівельні норми https://e-construction.gov.ua/laws/doc_type=2

⁸⁹ <https://www.facebook.com/agency.for.restoration/posts/pfbid0EqBwADXc19UxtsVm96KEejAffWk1YWkEFm981KvR2PTpoPsvV6qfmjuUCUTmxkj2l>

Програма **“Електронне урядування задля підзвітності влади та участі громади” (EGAP)**, яка фінансується урядом Швейцарії і виконується **Фондом Східна Європа**, підтримує Міністерство цифрової трансформації України у цифровізації роботи Державної служби статистики. Як повідомляє Forbes Україна:

“Видима користувачам частина проєкту – новий портал Держстату. Його планують запуснути у другій половині 2023-го. За лаштунками – реорганізація адміністративної структури, створення внутрішньої ІТ-системи для збору й обробки інформації, переніс історичних даних за понад три десятиліття незалежності. Кошторис від консалтингу до реалізації – близько 55 млн грн. Фінансування – за рахунок програми EGAP, яку підтримує уряд Швейцарії. Розробка – силами EPAM, найбільшого в країні ІТ-гравця”⁹⁰.

На рівні громадянського суспільства

На місцевому рівні втілюються проєкти цифровізації громад. Є приклади як і невеликих пілотних проєктів, так і доволі масштабних ініціатив.

Громадською спілка **“Український фонд енергоефективності та енергозбереження” (УФЕЕ)** спільно із **cBrain**, провідною компанією з впровадження цифрових рішень в урядових органах (Данія) займається пілотним проєктом цифровізації Макарівської громади⁹¹:

“У січні 2023 року сторони підписали Договір, згідно з яким cBrain в рамках пілотного проєкту безкоштовно надають Макарову спеціалізовану програму власної розробки, яка покриє більшість робочих процесів селищної ради. Зокрема, це електронний документообіг, опрацювання запитів та звернень громадян, надання електронних послуг та документів, корпоративну електронну пошту тощо”⁹².

Програма **“Громада 4.0”**, яка реалізується організацією **SocialBoost, U-Lead з Європою та Мінцифри**, — це “п’ятимісячна акселераційна програма для представників органів місцевого самоврядування, що допоможе створити та імплементувати диджитальні проєкти для громад задля забезпечення стійкості під час війни та потреб відбудови у майбутньому”⁹³. Брати участь в програмі можуть представники невеликих громад – до 50 тисяч населення. Подала заявку на участь 291 громада, було відібрано 52. Як вказують автори програми:

“Серед тем проєктів, які були подані, переважали рішення для електронного документообігу, онлайн-системи взаємодії мешканців та місцевої влади, мобільні додатки з послугами, новинні боти, системи електронних черг”⁹⁴.

⁹⁰ Валентина Дудко. Мінцифра за 55 млн грн хоче перетворити Держстат на ІТ-компанію. Що чекає головний статистичний орган, крім звільнення третини співробітників. Оpubліковано 11 квітня 2023 року. <https://forbes.ua/innovations/mintsifra-za-55-mln-grn-khoche-peretvoriti-derzhstat-na-it-kompaniyu-shcho-chekae-golovnyy-statistichnyy-organ-krim-zvilnennya-tretini-spivrobitnikiv-11042023-12973>

⁹¹ Цифрове оновлення України в дії: найкращі практики електронного урядування з Данії для Макарівської громади. Оpubліковано 17 лютого 2023 року. ufees.net/news/tsyfrove-onovlennia-ukrainy-v-dii-najkrashchi-praktyku-elektronnoho-uriaduvannia-z-danii-dlia-makarivskoi-hromady

⁹² Цифрове оновлення України в дії: найкращі практики електронного урядування з Данії для Макарівської громади. Оpubліковано 17 лютого 2023 року ufees.net/news/tsyfrove-onovlennia-ukrainy-v-dii-najkrashchi-praktyku-elektronnoho-uriaduvannia-z-danii-dlia-makarivskoi-hromady

⁹³ Громада 4.0. Створюйте проєкти цифрової трансформації громади. <https://www.hromada4.org/>

⁹⁴ Зустрічайте громад-учасниць програми. <https://www.hromada4.org/news/meet-the-participants>

ОГС, які працюють в сфері екології та охорони довкілля, створили кілька цифрових продуктів, які надають змогу документувати шкоду, спричинену довкіллю військовими діями, та збирати цю інформацію в онлайн-реєстрах і навіть автоматично передавати її профільним органам влади. Це такі застосунки як **SaveEcoBot**: бот, який автоматично перенаправляє інформацію про військові злочини проти довкілля до Оперативного штабу Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів⁹⁵.

Інформаційний центр “Зелене досьє” повідомляє про подібні розробки:

“Пізніше було створено кілька застосунків “ЕкоЗагроза” та “Ecoinspector”, які автоматично генерують звернення до Держекоінспекції, а після опрацювання інформація з’являється на дашборді Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України.

Ще один інформаційний ресурс – платформа Ecodozor, розробку та супровід якої здійснює Zoі Environment Network (Швейцарія). Інформація додається на платформу регулярно, а контент формується з повідомлень ЗМІ, органів влади, наукових кіл, громадянського суспільства та інших джерел. Також на платформі можна побачити щомісячний аналітичний дайджест, де фіксуються всі події за попередній місяць”⁹⁶.

Надаємо коротку довідку про основні проекти у сфері створення цифрових продуктів/інформаційних систем.

Назва проєкту Учасники, партнери, донори Короткий опис

<u>DREAM (Digital Restoration Ecosystem for Accountable Management)</u>	Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури, Державне агентство відновлення та розвитку інфраструктури, Коаліція громадських організацій RISE Ukraine, Transparency International Україна, Офіс ефективного регулювання BRDO, Уряд Великобританії	Фіксація і контроль життєвого циклу проєктів відбудови: реєстрації пошкоджень, фінансування, закупівлі товарів та послуг для відновлення, будівельних робіт та введення в експлуатацію
<u>Сервіс єВідновлення</u>	Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури, Міністерство цифрової трансформації, USAID/UKaid проєкт TAPAS Project/Прозорість та підзвітність у держуправлінні та послугах	Сервіс, що дозволяє подати заявку на грошову допомогу на відновлення пошкодженого майна через війну

⁹⁵SaveEcoBot. <https://www.saveecobot.com/>

⁹⁶Війна і довкілля: корисні інформаційні ресурси. <https://www.dossier.org.ua/news/information-about-war-impact-on-environment/>

Оцифрування державних будівельних норм	Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури, Міністерство цифрової трансформації, USAID/UKaid проєкт TAPAS Project/Прозорість та підзвітність у держуправлінні та послугах	Електронна база даних будівельних норм, яка доступна безкоштовно
Цифровізація роботи Державної служби статистики	Проєкт Уряду Швеції та Фонду Східна Європа “Електронне урядування задля підзвітності влади та участі громади” (EGAP), Міністерство цифрової трансформації	Новий портал Держстату, реорганізація адміністративної структури, створення внутрішньої ІТ-системи для збору й обробки інформації, переніс історичних даних
SaveEcoBot	Волонтери, Open Society Foundation та ін.	Автоматична цифрова документація злочинів проти довкілля
“Громада 4.0”	SocialBoost, U-Lead з Європою та Мінцифри	Акселераційна програма з цифрового розвитку громад
Цифровізація Макарівської громади	“Український фонд енергоефективності та енергозбереження” (УФЕЕ)	Цифровий розвиток громади

Створення аналітичних центрів, координаційних/експертних майданчиків для супроводу відновлення

На рівні громадянського суспільства

Аналітичні центри, координаційні/експертні майданчики для супроводу відновлення України створювалися як в Україні, так і за межами нашої держави.

Українська **ОГС ANTS** за підтримки ЄС реалізує проєкт “Відновлюємо Україну разом: побудова інклюзивної платформи для відновлення України”, “присвячений створенню експертної платформи для роботи над планами повоєнного відновлення України та налагодженню ефективних процесів взаємодії між усіма зацікавленими сторонами: органами державної та місцевої влади, міжнародними донорами та партнерами, експертними та професійними спільнотами, представниками громадянського суспільства”⁹⁷.

⁹⁷ Відновлюємо Україну разом: побудова інклюзивної платформи для відновлення України. <https://ants.org.ua/projects/vidnovlyu%d1%94mo-ukra%d1%97nu-razom-pobudova-inklyuzivno%d1%97-platformi-dlya-vidnovlennya-ukra%d1%97ni/>

В рамках цього проєкту було проведено форум “Сильні як земля: наближаємо перемогу”, в ході якого відбулися такі панельні дискусії: “Бачення процесів відновлення на національному та міжнародному рівнях”, “Голос громад”, “Голос донорів” та “Голос бізнесу”. Учасниками форуму були народні депутати України, урядовці, представники асоціацій місцевого самоврядування, міжнародних організацій, представників посольств Швеції, Японії, Великобританії та США в Україні тощо⁹⁸.

Як повідомляє **Brookings Institution**⁹⁹, два аналітичні центри для супроводу відновлення України після війни було створено за кордоном. По-перше, **GLOBSEC**, аналітичний центр, що базується в Братиславі, у вересні 2022 року створив **Раду підтримки України**, яку очолив **Ян Кшиштоф Белецький**, колишній прем'єр-міністр Польщі. В жовтні GLOBSEC відкрила офіс у Києві. Як повідомляється, “Рада зосередиться на питаннях вступу України до Європейського Союзу та відновлення України, а також її інтеграції в Центральну Європу”. Вона надаватиме “індивідуальні консультації у вигляді комплексів досліджень та пілотних проєктів”¹⁰⁰.

За даними **Brookings Institution**¹⁰¹, **Центр стратегічних та міжнародних досліджень (CSIS)**, некомерційна дослідницька організація, що базується у Вашингтоні і займається питаннями національної безпеки, у липні започаткувала двопартійну та міжнародну **Комісію з відновлення України**. За інформацією публікації **Brookings Institution**¹⁰², її очолюють три співголови: **Пола Добрянські**, колишній заступник держсекретаря в адміністрації Джорджа Буша-молодшого; **Грег Пейдж**, колишній головний виконавчий директор і голова правління міжнародної продовольчої корпорації **Cargill**; і **Майкл Польський**, засновник і головний виконавчий директор багатонаціональної енергогенеруючої компанії **Invenergy**. Комісія має на меті “створити основу для важливих реформ, необхідних для залучення інвестицій приватного сектору для підтримки економічної реконструкції України”. Комісія намагатиметься узгодити свою роботу з Національним планом відновлення України і має на меті підготувати низку аналітичних документів на конкретні теми, такі як сільське господарство, енергетика, транспорт і логістика, а також корупція¹⁰³.

Надаємо коротку довідку про основні проєкти у сфері створення аналітичних центрів, координаційних/експертних майданчиків для супроводу відновлення.

⁹⁸ Відновлюємо Україну разом: побудова інклюзивної платформи для відновлення України. <https://ants.org.ua/projects/vidnovlyu%20razom-ukra%20nu-razom-pobudova-inklyuzivno%20platformi-dlya-vidnovlennya-ukra%20ni/>

⁹⁹ Dave Skidmore, David Wessel, and Elijah Asdourian. Published 3 November 2022. Financing and governing the recovery, reconstruction, and modernization of Ukraine. <https://www.brookings.edu/blog/up-front/2022/11/03/financing-and-governing-the-recovery-reconstruction-and-modernization-of-ukraine/>

¹⁰⁰ Dave Skidmore, David Wessel, and Elijah Asdourian. Published 3 November 2022. Financing and governing the recovery, reconstruction, and modernization of Ukraine. <https://www.brookings.edu/blog/up-front/2022/11/03/financing-and-governing-the-recovery-reconstruction-and-modernization-of-ukraine/>

¹⁰¹ Dave Skidmore, David Wessel, and Elijah Asdourian. Published 3 November 2022. Financing and governing the recovery, reconstruction, and modernization of Ukraine. <https://www.brookings.edu/blog/up-front/2022/11/03/financing-and-governing-the-recovery-reconstruction-and-modernization-of-ukraine/>

¹⁰² Dave Skidmore, David Wessel, and Elijah Asdourian. Published 3 November 2022. Financing and governing the recovery, reconstruction, and modernization of Ukraine. <https://www.brookings.edu/blog/up-front/2022/11/03/financing-and-governing-the-recovery-reconstruction-and-modernization-of-ukraine/>

¹⁰³ Dave Skidmore, David Wessel, and Elijah Asdourian. Published 3 November 2022. Financing and governing the recovery, reconstruction, and modernization of Ukraine. <https://www.brookings.edu/blog/up-front/2022/11/03/financing-and-governing-the-recovery-reconstruction-and-modernization-of-ukraine/>

"Відновлюємо Україну разом"	ОГС ANTS	Створення експертної платформи для роботи над планами повоєнного відновлення України та налагодження ефективних процесів взаємодії між усіма зацікавленими сторонами
Рада підтримки України	Аналітичний центр GLOBSEC (Братислава)	Рада зосередиться на питаннях вступу України до Європейського Союзу та відновлення України, а також її інтеграції в Центральну Європу, надаватиме індивідуальні консультації у вигляді комплексів досліджень та пілотних проєктів
Комісія з відновлення України	Центр стратегічних та міжнародних досліджень (CSIS) (Вашингтон)	Підготовка аналітичних документів на теми сільського господарства, енергетики, транспорту і логістики, корупції

Створення маніфестів або концепцій відновлення

На рівні громадянського суспільства

Українське громадянське суспільство протягом 2022-23 років було дуже активним у створенні, узгодженні та презентації як маніфестів щодо принципів та цілей відбудови, так і в продукуванні концептуальних рамок для організації відновлення.

Влітку 2022 року, перед конференції щодо відбудови України в Лугано, більше 100 громадських організацій підписали "Луганську декларацію":

"Ми плануємо оприлюднити на Ukraine Recovery Conference (URC2022) у Лугано Маніфест українського громадянського суспільства. Ми хочемо задекларувати спільні принципи та рамку для майбутнього, заради якого мільйони українців щоденно ризикують власним життям"¹⁰⁴.

Громадська коаліція "Україна після перемоги" створила 64-сторінковий візійний документ "Бачення України 2030"¹⁰⁵ який охоплює майже всі сфери внутрішньої політики, економіки та державного управління. Документ містить наступні підрозділи: "Суспільство та гуманітарна політика-цінності", "Національна ідентичність", "Демографічна та міграційна політика", "Громадянське суспільство, самоорганізація громадян, взаємодія з владою", "Медіа та інформаційна політика",

¹⁰⁴ Маніфест громадянського суспільства 2022 (Луганська декларація). <https://manifesto.org.ua/>

¹⁰⁵ Україна після перемоги. Бачення України 2030. Версія від 27.06.2022 для коментарів та зауважень.

<https://www.slideshare.net/CentrePravo/pdf-252336989>

“Освіта”, “Політика у сфері охорони здоров’я”, “Політика у сфері спорту і молоді”, “Політика в галузі охорони природи та довкілля”, “Конституція, форма правління, референдуми, Конституційний Суд”, “Законодавча влада – партії, вибори, парламентаризм”, “Виконавча влада – формування політики, підзвітність, державна служба”, “Виконавча влада – послуги, цифрова трансформація”, “Виконавча влада – правопорядок”, “Судова влада – суди, прокуратура, адвокатура”, “Територіальний устрій, місцеве самоврядування й регіональна політика”, “Запобігання корупції”, “Освіта для публічної влади”, “Основні принципи економічної політики, бізнес-клімат”, “Бюджетна політика”, “Монетарна політика, фінансовий сектор”, “Розвиток інфраструктури”, “Енергетика”, “Земельна політика”, “Державна власність”, “Демографія”, “Міграційна політика та людський капітал”.

Коаліція **Реанімаційний Паке́т Реформ**, в якій беруть участь 26 громадських організацій, створила візійний документ “Бачення України: реформування та відновлення соціально-гуманітарної сфери у перспективі 2030 року”, який стосується питань національної ідентичності; громадянського суспільства та медіа; гендерної політики; прав людини; освіти, науки та інновацій; системи охорони здоров’я; молоді і спорту; політики щодо людей з інвалідністю та ветеранів ¹⁰⁶.

Transparency International Ukraine оприлюднила “Концепцію відбудови України” ¹⁰⁷. Як повідомляється на сайті організації, цей документ фокусується на потенційних ризиках в ході відбудови та пропонує запобіжники:

“Вона (концепція — Авт.) втілює бачення, яким шляхом можливо розв’язати найбільші ризики в процесі відновлення країни. Ми проаналізували досвід інших країн в питанні повоєнної відбудови, основні недоліки та їхні причини. Та запропонували архітектуру процесу відбудови, яка має мінімізувати ризики під час реалізації проєктів відновлення” ¹⁰⁸.

Група експертів-архітекторів, міжнародних професійних та громадських організацій, представників Національної спілки архітекторів України (Ганна Бондар Верховна Рада України, Kees Christiaanse KСАР ¹⁰⁹, Лідія Чижевська, Національна спілка архітекторів України, Gyler Mydyti KСАР, Peter Navrat ONplan Lab ¹¹⁰, Otar Nemsadze GIZ Georgia & Tbilisi Architecture Biennale ¹¹¹, Haris Piplas Drees & Sommer ¹¹², Robert Youssef ONplan Lab) створили **“Празьку хартію”**, яка містить 10 принципів повоєнної відбудови міст ¹¹³.

Міжнародна громадська ініціатива **“Міжнародний центр за перемогу України” (ICUV)** ¹¹⁴, яку створили представниці українського громадянського суспільства Дар’я Каленюк, Ганна Гопко, Олена Галушка, Ольга Айвазовська разом із **Katarzyna Pisarska Fundacja im. Kazimierza Pułaskiego**, в лютому 2023 року на Мюнхенській безпековій конференції оприлюднили маніфест “Ніколи знову 2.0. Маніфест сталого миру” ¹¹⁵. Маніфест звертається до трьох основних груп: Україна

¹⁰⁶ Бачення України 2030: якою має бути соціально-гуманітарна сфера? Опубліковано 22 лютого 2023 року. <https://fpr.org.ua/news/bachennia-ukrainy-2030-iakoju-maie-buty-sotsialno-humanitarna-sfera/>

¹⁰⁷ Концепція відбудови України. <https://ti-ukraine.org/project/reconstruction-of-ukraine/>

¹⁰⁸ Концепція відбудови України. <https://ti-ukraine.org/project/reconstruction-of-ukraine/>

¹⁰⁹ <https://www.kcap.eu/people>

¹¹⁰ <https://www.onplanlab.com/en/>

¹¹¹ <https://biennial.ge/>

¹¹² <https://www.dreso.com/de/en/>

¹¹³ Харіс Піплас, Лідія Чижевська. Як не втратити шанс. Програма комплексного відновлення громади — дорожня карта першочергових кроків відновлення України. Опубліковано 2 лютого 2023 року. <https://decentralization.gov.ua/news/16184>

¹¹⁴ International Center for Ukrainian Victory. <https://ukrainianvictory.org/>

¹¹⁵ For the first time in history, ICUV presented a sustainable peace manifesto. Never again 2.0 at the Munich security conference. Published 20 February 2023. <https://ukrainianvictory.org/publications/for-the-first-time-in-history-icuv-presented-a-sustainable-peace-manifesto-never-again-2-0-at-the-munich-security-conference/>

та українці, міжнародні партнери та союзники у боротьбі проти російської агресії, а також люди в Російській Федерації та в еміграції, які прагнуть трансформації. Запропонована стратегія виходу Російської Федерації з війни в Україні після повної поразки її військ фокусується на правосудді за скоєні злочини та чітких гарантіях запобігання відновленню агресії. У ньому наголошується на необхідності виходу Росії з усіх сфер життя в Україні, позбавлення від тиску Росії та надання можливості українському суспільству визначати своє майбутнє і захищати свою ідентичність. Маніфест передбачає післявоєнний світ, в якому злочинці будуть покарані, матеріальні збитки належним чином оцінені та компенсовані, а Російська Федерація втратить свій статус. У ньому підкреслюється, що агресор не повинен мати жодного впливу на міжнародну політику і не повинен бути членом Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй. Фундаментальними умовами для досягнення тривалого миру, згідно з маніфестом, є членство України в Європейському Союзі та НАТО ¹¹⁶.

Надаємо коротку довідку про основні проєкти у сфері створення маніфестів або концепцій відновлення.

Назва проєкту	Учасники, партнери, донори	Короткий опис
<u>"Луганська декларація"</u>	Понад 100 громадських організацій	Маніфест українського громадянського суспільства – спільні принципи та рамка для майбутнього
<u>"Бачення України 2030"</u>	Громадська коаліція "Україна після перемоги"	Візійний документ, який охоплює майже всі сфери внутрішньої політики, економіки та державного управління
<u>"Бачення України: реформування та відновлення соціально-гуманітарної сфери у перспективі 2030 року"</u>	Коаліція Реанімаційний Пакет Реформ	Візійний документ, який стосується питань національної ідентичності, громадянського суспільства та медіа, гендерної політики, прав людини, освіти, науки та інновацій, системи охорони здоров'я, молоді і спорту, політики щодо людей з інвалідністю та ветеранів
<u>"Концепція відбудови України"</u>	Transparency International Ukraine	Документ, що втілює бачення, яким шляхом можливо розв'язати найбільші ризики в процесі відновлення країни
<u>"Празька хартія"</u>	Експерти-архітектори, міжнародні професійні та громадські організації, представники Національної спілки архітекторів України	10 принципів повоєнної відбудови міст
<u>"Ніколи знову 2.0. Маніфест сталого миру"</u>	Міжнародна громадська ініціатива "Міжнародний центр за перемогу України" (ICUV)	Маніфест, що описує умови досягнення сталого миру

¹¹⁶ For the first time in history, ICUV presented a sustainable peace manifesto. Never again 2.0 at the Munich security conference. Published 20 February 2023. <https://ukrainianvictory.org/publications/for-the-first-time-in-history-icuv-presented-a-sustainable-peace-manifesto-never-again-2-0-at-the-munich-security-conference/>

Створення навчальних програм для учасників відбудови

На рівні громадянського суспільства

Новий європейський Баухаус (НЄБ), проєкт Єврокомісії, розпочав навчальний курс у вигляді онлайн-вебінарів “Вступ до програми розвитку спроможності для відбудови України”, в якому беруть участь представники українських муніципалітетів¹¹⁷. Курс складається з таких модулів, як “Організаційна підготовка до відбудови”, “Кругова економіка та енергоефективність”, “Розбудова житла”. Зазначимо, що лекторами є представники українських ОГС — **Ro3kvit та ReThink**¹¹⁸.

Благодійний фонд “Право на захист” в рамках Проєкту “Зменшення вразливості до ризиків катастроф в Україні (Фаза II)” розробив посібник “Розроблення програми комплексного відновлення території громад”¹¹⁹. Методичні рекомендації пропонують алгоритм із 10 кроків щодо розроблення програми комплексного відновлення громади. Цей документ ґрунтується на попередніх дослідженнях, що включали аналіз місцевих стратегічних документів з метою зменшення ризиків лих. Оцінювалася відповідність цих документів національним та регіональним нормативним актам, а також Сендайській рамковій програмі зі зниження ризику катастроф на 2015-2030 роки. Особлива увага приділена принципу “краще, ніж було” у процесі відновлення. Документ також містить рекомендації та приклади документів, що можуть бути корисними для громад на різних етапах розробки програм відновлення. Посібник торкається питань інженерного захисту територій, оновлення містобудівної документації, взаємоузгодженості програм відновлення областей та громад, функціональних типів територій.

Надаємо коротку довідку про основні проєкти у сфері створення навчальних програм для учасників відбудови.

Назва проєкту

Учасники, партнери, донори

Короткий опис

Онлайн-вебінари “Вступ до програми розвитку спроможності для відбудови України”	Новий європейський Баухаус (НЄБ), Ro3kvit та ReThink	Навчальний курс щодо принципів відбудови інфраструктури
Посібник “Розроблення програми комплексного відновлення території громад”	Благодійний фонд “Право на захист”	Методичні рекомендації до створення програми комплексного відновлення території громади

¹¹⁷ Introduction to Capacity Building for Reconstruction. <https://academy.europa.eu/courses/introduction-to-capacity-building-for-reconstruction/view/>

¹¹⁸ Вступ до програми розвитку спроможності для відбудови України. <https://drive.google.com/file/d/1YsnT0k3Zb1GYBYO-AN9vTn9mhlw2Q5my/view>

¹¹⁹ Софія Шутяк. Розроблення програми комплексного відновлення території громад. Опубліковано в 2023 році. https://f2p.org.ua/wp-content/uploads/2023/01/programa_vidnovlennya_ukr_web-.pdf

Створення аналітичних планів відновлення

На рівні громадянського суспільства

Для всієї України

Ще в травні 2022 року **Офіс ефективного регулювання BRDO** опублікував дослідження “Аналіз міжнародного досвіду та найкращих практик щодо прозорості та підзвітної відбудови”¹²⁰. В документі акцент зроблено на типових формах допомоги для відновлення, основних етапах відновлення та ризиках, запобіганні корупційним ризикам.

В цьому ж місяці з’явилося дослідження “Повоєнне відновлення економіки України”¹²¹, яке здійснив **“Центр прикладних досліджень”**. В дослідженні коротко окреслюється стратегія відновлення економіки України, виходячи із визначення пріоритетних галузей економіки, та описуються результати SWOT-аналізу процесу повоєнного відновлення України.

Інститут аналітики та адвокації реалізує проєкт “Re:Ukraine”, в рамках якого “проводить дослідження досвіду відновлення економіки та інфраструктури країн, які постраждали від військових конфліктів та катастроф для збільшення спроможності України щодо найефективнішого економічного відновлення та реконструкції, ефективних реформ і необхідних змін у законодавстві, які будуть застосовані в Україні після війни”¹²². В рамках проєкту **Інститут** публікує такі матеріали, як “Дослідження практик відновлення країн після руйнації: Афганістан”¹²³ та “Впровадження рішень із відбудови в регіонах та громадах”¹²⁴.

Коаліція **RISE** в листопаді 2022 року опублікувала та презентувала документ “Інституційна архітектура відбудови: пропозиції RISE Ukraine”¹²⁵, який окреслює пропозиції щодо загальних засад відбудови, архітектури системи відбудови та викликів для відбудови.

“Екодія” влітку 2022 року оприлюднила свій “Аналіз проєкту Плану післявоєнного відновлення України та рекомендації Екодії”¹²⁶. Як зазначається в тексті, організація “підтримує наріжні цілі Проєкту Плану відновлення України”, проте вказує на його важливі недоліки та надає детальні рекомендації. Оцінюючи характер плану, аналітики бачать відсутність системності та внутрішні протиріччя в документі:

“Попри зазначені вірні орієнтири, План виглядає досить розрізненим і схожим не на цілісне бачення розвитку країни, а на перелік окремих, часто конкуруючих між собою, проєктів. Відповідно, у ньому є як прогресивні та необхідні рішення — перехід на чисті безвуглецеві технології в металургії, заміщення вихопного газу на відновлювані джерела енергії в опаленні, плани інтеграції декарбонізації у всі сектори економіки — так і небезпечні й неузгоджені між собою.

¹²⁰ Ігор Самоходський, Надія Костриба, Дмитро Лебедев, Катерина Кикоть, Юлія Москаленко, Костянтин Чижик. Опубліковано в травні 2022 року. <https://brdo.com.ua/wp-content/uploads/2022/06/UA-international-experience-transparent-accountable-recovery.pdf>

¹²¹ Давимука Олександра, Каракуц Андрій, Щедрін Юрій. Повоєнне відновлення економіки України. Опубліковано в травні 2022 року. https://cpd.com.ua/Research_UA_economic_reconstruction.pdf

¹²² Аналітика політик та даних. <https://iaa.org.ua/activity/analytcs/>

¹²³ Дослідження практик відновлення країн після руйнації: Афганістан. Опубліковано 19 грудня 2022 року. <https://iaa.org.ua/portfolio/afghanistan/>

¹²⁴ Впровадження рішень із відбудови в регіонах та громадах. Опубліковано 11 Травня 2023. <https://iaa.org.ua/portfolio/recovery-solutions/>

¹²⁵ Institutional architecture of reconstruction: proposals of RISE Ukraine. Published on November 29, 2022. <https://www.rise.org.ua/blog-ua/instituciy-na-arhitektura-vidbudovi-propoziciyi-rise-ukraine>

¹²⁶ Інституційна архітектура відбудови: пропозиції RISE Ukraine. Опубліковано 29 листопада 2022 року. <https://ecoaction.org.ua/analiz-planu-vidnovlennia-ua.html>

Один із принципів Плану відновлення — відбудова кращого, ніж було (Build Back Better). У Плані прямо прописана можливість впровадження ключових принципів ЄС для переходу до “зеленої” економіки. А проте частина по енергетиці не містить глобального, цілісного та прогресивного бачення енергетичного переходу. Наявні пропозиції більше нагадують великий “список покупок”, в якому знайшлося місце усім зацікавленим сторонам — нові нафтогазові проекти межують із розвитком ВДЕ (з особливим фокусом на біоенергетиці), будівництвом нових атомних блоків і потужностей гідроенергетики, воднем із відновлюваної енергії та повною інтеграцією до енергосистеми ЄС.

Насправді ж, гучні заяви про перехід до низьковуглецевої економіки не підкріпленні планами, а навпаки, складаються з низки помилкових рішень (false solutions)”¹²⁷ “.

Наведемо деякі рекомендації з Аналізу проєкту:

“ — Важливо прискорити прийняття та реалізацію законопроєкту №6004-2 “Про забезпечення конституційних прав громадян на безпечне для життя і здоров’я довкілля” і синхронізуватися з уповноваженим Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів для узгодження усіх питань.

— Важливо, щоб процес дерегуляції бізнесу відбувався з дотриманням кращих європейських довкіллевих правил ведення господарської діяльності, з ефективним запобіганням правопорушень і контролем. Це питання є надзвичайно актуальним у процесі переміщення бізнесу й дотримання встановлених екологічних вимог (використання земельних, водних ресурсів, викиди в атмосферу повітря тощо). Також через збільшення кількості ВПО у певних регіонах навантаження на довкілля зростає, і це має враховуватись. Важливим є реформування державного екологічного контролю і прийняття законопроєкту №3091 “Про державний екологічний контроль”. Ця реформа допоможе змінити підходи екологічного контролю від каральних методів до попередження/запобігання шкоді довкіллю

- Пропозиція дерегуляції та спрощення доступу до надр та нарощування мінерально-сировинної бази України має бути відкинута. Видобуток ресурсів має відбуватись із ретельною оцінкою впливу на довкілля, оскільки видобуток надр має одні з найбільш руйнівних впливів на довкілля і призводить до деградації екосистем.

В рамках ініціативи “Зелене відновлення: відбудова заради кращого майбутнього”¹²⁸ було розроблено аналітичний документ “Повоєнне відновлення України: відбудова заради кращого майбутнього”¹²⁹. Автори вказують:

“Фінансування відбудови, на яке ми розраховуємо і яке ЄС та країни-донори вже готові нам надати, буде включати процедури, пов’язані з впровадженням

¹²⁷ Analysis of the Draft Post-War Reconstruction Plan of Ukraine and recommendations of Ecoaction. Published on 26 July 2022. <https://ecoaction.org.ua/analiz-planu-vidnovlennia-ua.html>

¹²⁸ The Green Recovery Initiative: Rebuilding for a Better Future. <https://www.dossier.org.ua/projects/green-recovery/>

¹²⁹ Ольга Ігнатенко, Катерина Шор, Тамара Малькова, Руслан Гаврилюк, Дмитро Іванов, Георгій Веремійчик, Олена Кравченко, Богдан Кученко, Ольга Мельнь-Забрамна. Повоєнне відновлення України: відбудова заради кращого майбутнього. <https://www.dossier.org.ua/wp-content/uploads/2023/01/post-war-reconstruction-UA.pdf>

принципів зеленого відновлення, про що не втомлюється говорити еко спільнота.

У цьому дослідженні ми звертаємо увагу на основні протиріччя між підходами до післявоєнної відбудови України з точки зору впровадження принципів сталого розвитку та дотримання основного гасла — будувати краще майбутнє, а не відтворювати погане минуле (build back better). Ми аналізуємо деякі галузеві політики відбудови та регіональні підходи. І надаємо рекомендації щодо виправлення негараздів”¹³⁰.

Ресурсно-аналітичний центр “Суспільство і довкілля” здійснив аналітичне дослідження “Повоєнне відновлення міст України: зелена відбудова та зелена трансформація”¹³¹. В ньому аналізуються основні виклики для процесу планування повоєнного відновлення України та пропонуються нові підходи для відновлення міст в Україні: зеленої відбудови та зеленої трансформації міст у повоєнний період.

Київська школа економіки в жовтні 2022 року опублікувала аналітичний документ “Повоєнне відновлення України. Нові ринки та цифрові рішення”¹³², в якому розглядається міжнародний досвід відновлення після катастроф та військових конфліктів, поточний економічний стан України, пропозиції стратегічних напрямів процесу післявоєнного відновлення України, які можуть підвищити ефективність через використання цифрової інфраструктури.

Консорціум українських аналітичних центрів **RRR4U (Resilience, Reconstruction and Relief for Ukraine)**¹³³ оприлюднив “Кулінарну книгу українського відновлення” — “документ, який окреслює чіткі принципи відбудови країни, яке поділяє українське суспільство, донори та виконавці”, як його описують автори¹³⁴, у вигляді кулінарної книги. До цього цей же консорціум опублікував інший матеріал із принципами відновлення¹³⁵

Міжнародний центр перспективних досліджень опублікував невелику аналітичну доповідь “Відбудова України: ініціативи, підходи, рекомендації”¹³⁶. Вона містить короткі розділи, присвячені огляду історичних прецедентів відбудови, існуючим ініціативам по відбудові України, можливим джерелам коштів на відбудову.

Аналітичні центри **CASE Польща** та **CASE Україна** оприлюднили “план реформ з економічного відновлення України”¹³⁷ під назвою “Економічні пріоритети для повоєнної України”. Документ на 88 сторінок торкається дуже широкого спектру тем: верховенства права, енергетичних ринків, антикорупційної політики, соціальної політики, урядування, децентралізації тощо.

Cedos започаткував ініціативу “Re.Housing for Ukraine”:

“Її метою є моніторинг, аналіз і дослідження, а також розвиток дискусійної платформи для пошуку сталих рішень для відбудови житла і оновлення житлової політики в Україні”¹³⁸.

¹³⁴ Марія Репко. Кулінарна книга українського відновлення. Опубліковано 4 травня 2023 року. <https://ces.org.ua/ukraine-recovery-cookbook-ukr-version/>

¹³⁵ Principles for reconstruction and recovery. <http://www.ier.com.ua/files/Projects/2022/Presentation%20ENG.pdf>

¹³⁶ Rebuilding Ukraine: initiatives, approaches, recommendations. Опубліковано 7 березня 2023 року. https://icps.com.ua/assets/uploads/images/files/rebuilding_ukraine.pdf

¹³⁷ Економічні пріоритети для повоєнної України. Опубліковано 15 лютого 2023 року. <https://case-ukraine.com.ua/publications/ekonomichni-priorytety-dlya-povoyennoyi-ukrayiny/>

¹³⁸ “Re.Housing for Ukraine”: започатковуємо аналітично-дискусійну ініціативу пошуку рішень. Опубліковано 28 квітня 2022 року. <https://cedos.org.ua/news/re-housing-for-ukraine-zapochatkovuyemo-analitychno-diskusijnu-inicizatyvu-poshuku-rishen/>

Група ОГС підготувала і оприлюднила на сайті **“Реанімаційного пакету реформ”** документ під назвою **“Експертні рекомендації до Національного плану відновлення України, підготовлені до Ukraine Recovery Conference 2022 у Лугано”**¹³⁹, який містить 20 тематичних розділів, кожен з яких готували представники різних ОГС.

Програма **“Transparent cities/Прозорі міста”** на основі своїх досліджень світового досвіду відбудови міст опублікувала статтю: **“Повоєнна відбудова: що переймати і чого уникати українським містам?”**¹⁴⁰ з рекомендаціями щодо процесу організації відбудови на рівні міст.

Вокс Україна публікує серію аналітичних статей про різні аспекти відновлення, присвячені відбудові освіти (**“Відбудова освіти для розумнішої та сильнішої України”**¹⁴¹), відбудові міст (**“Відбудова міст України”**¹⁴²), ринку праці (**“Ринок праці в Україні: відбудувати краще, ніж було”**¹⁴³), алгоритмам підрахунку фінансових втрат внаслідок війни для отримання компенсації (**“Оцінка збитків від війни для фінансової компенсації”**¹⁴⁴). Також **Вокс Україна** випускає подкаст **“Відбудова”**, за підтримки **National Endowment for Democracy**, в якому науковці, урядовці, громадські активісти аналізують проблемні питання відбудови¹⁴⁵.

Центр стратегічних та міжнародних досліджень (CSIS), некомерційна дослідницька організація, що базується у Вашингтоні і займається питаннями національної безпеки, у липні започаткувала двопартійну та міжнародну **Комісію з відновлення України**¹⁴⁶. В січні 2023 року **Комісія з відновлення України** опублікувала дослідження **“Цифрові технології стануть рушієм модернізації України”**¹⁴⁷, в якому, серед іншого, пропонується зробити ІТ-сектор та цифрові рішення інструментом вирішення старих українських проблем:

“Покращення прозорості та підзвітності уряду матиме вирішальне значення для залучення інвестицій приватного сектору в Україну та виконання умов вступу до ЄС. Процвітаючий цифровий сектор України вже продемонстрував, що він може бути важливим інструментом у цій сфері. Український уряд доклав низку зусиль для оцифрування механізмів підзвітності. У 2014 році уряд створив Державне агентство з питань електронного урядування, попередника Міністерства цифрової трансформації. У 2018 році агентство створило систему обміну даними

¹³⁹ Експертні рекомендації до Національного плану відновлення України, підготовлені до Ukraine Recovery Conference 2022 у Лугано. Опубліковано 3 липня 2022 року. <https://rpr.org.ua/news/pryntsy-py-toronto-ta-haluzevi-bryfy/>

¹⁴⁰ Вікторія Онищенко. Повоєнна відбудова: що переймати і чого уникати українським містам? Опубліковано 14 грудня 2022 року. <https://hmarochos.kiev.ua/2022/12/14/povoyenna-vidbudova-shho-perejmaty-i-chogy-unykaty-ukrayinskym-mistam/>

¹⁴¹ Мартін Каганец, Сніжана Леу-Севериненко, Єгор Стадний. Опубліковано 16 травня 2023 року. <https://voxukraine.org/vidbudova-osvity-dlya-rozumnishoyi-ta-sylnishoyi-ukrayiny>

¹⁴² Ричард К. Грін, Метью Кан, Алекс Нікольсько-Ржевський. Опубліковано 12 січня 2023 року. <https://voxukraine.org/vidbudova-mist-ukrayiny>

¹⁴³ Анастасія Джакомо, Тіто Боєрі, Олександр Жолудь. Опубліковано 11 січня 2023 року. <https://voxukraine.org/rynok-pratsi-v-ukrayini-vidbuduvaty-krashhe-nizh-bulo>

¹⁴⁴ Пол Томас, Людмила Сімонова. Опубліковано 18 квітня 2023 року. <https://voxukraine.org/otsinka-zbytkiv-vid-vijny-dlya-finansovoyi-kompensatsiyi>

¹⁴⁵ [https://www.facebook.com/VoxUkraine.Ukrainian/posts/pfbid02yKWwHc4WGhXF56ogtYNJIC1eCV4iK4JppLR1v8EkBRnqJL2xsDPLEHBBZwTTBEKGI?__cft__\[0\]=AZWY23-XOrpko7w7QApNuzDHHdwoC27SB4uBgeck9dA7iYn3VbmT0jaBvSZqMtMuGxVNr3jAwYu9h-6zmmFp9DCI7tfwO8aTZJj8mkxm24bP4dywloVzNN63hor4nSUNe2g0sd5JJrpYszsbY4JCy0h9&__tn__=%2C0%2CP-R](https://www.facebook.com/VoxUkraine.Ukrainian/posts/pfbid02yKWwHc4WGhXF56ogtYNJIC1eCV4iK4JppLR1v8EkBRnqJL2xsDPLEHBBZwTTBEKGI?__cft__[0]=AZWY23-XOrpko7w7QApNuzDHHdwoC27SB4uBgeck9dA7iYn3VbmT0jaBvSZqMtMuGxVNr3jAwYu9h-6zmmFp9DCI7tfwO8aTZJj8mkxm24bP4dywloVzNN63hor4nSUNe2g0sd5JJrpYszsbY4JCy0h9&__tn__=%2C0%2CP-R)

¹⁴⁶ Ukraine Economic Reconstruction Commission. The CSIS Ukraine Economic Reconstruction Commission focuses on the critical role of private sector investment in Ukraine's reconstruction <https://www.csis.org/programs/project-prosperity-and-development/projects/ukraine-economic-reconstruction-commission>

¹⁴⁷ Romina Bandura, Janina Staguhn. Digital Will Drive Ukraine's Modernization. Published 10 January 2023. <https://www.csis.org/analysis/digital-will-drive-ukraines-modernization>

TREMBITA, яка забезпечує захист даних та гарантує якісне надання державних послуг. До 2019 року український уряд запустив кілька порталів і платформ для електронного врядування та підзвітності, зокрема eData, що забезпечує доступ до національного бюджету та державних фінансів.

Успіхи українського уряду в сфері електронного урядування сприяють підвищенню підзвітності, прозорості та довіри до влади. Ці компоненти допомагають викоринити корупцію та наблизити Україну до виконання умов вступу в ЄС. Європейський Союз вже визнав цифрову трансформацію України як фасилітатора більш прозорого уряду. Нещодавно Європейський Союз погодився приєднати Україну до програми “Цифрова Європа”, яка наблизить українську цифрову інфраструктуру до стандартів ЄС і водночас посилить цифровий потенціал, здатний запобігти російським кіберпідривам”¹⁴⁸.

В тому ж місяці “Комісія з відновлення України” опублікувала концептуальний документ “Сприяння економічній трансформації України. Відновлення, реконструкція та модернізація”¹⁴⁹, який окреслює кроки (не тільки України, а і зовнішніх акторів, таких як ЄС та США) до успішного відновлення. Прочитуємо кілька рекомендацій:

“Взяти багаторічне багатомільярдне зобов’язання. На початку 2023 року Сполучені Штати повинні оголосити про багаторічне багатомільярдне зобов’язання фінансувати економічну реконструкцію України в тандемі з аналогічним зобов’язанням Європейського Союзу та інших партнерів G7 (Канади, Великої Британії та Японії). В рамках своїх зобов’язань Європейський Союз повинен запропонувати конкретний графік і набір умов для вступу України в якості повноправного члена.

Визначити ролі та обов’язки агентств розвитку, міжнародних фінансових організацій (МФО) та установ фінансування розвитку (УФО) з метою уникнення обтяжливих вимог щодо виконання певних умов або дублювання зусиль. Усі вимоги щодо виконання певних умов мають бути узгоджені з реформами, які український уряд має здійснити для вступу до Європейського Союзу та членства в Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), а також для успішної участі в програмі Міжнародного валютного фонду (МВФ).

Зниження ризиків для приватних інвесторів шляхом створення пулу фінансування розвитку від Міжнародної фінансової корпорації розвитку США (DFC), Міжнародної фінансової корпорації Світового банку (МФК) та Європейських інституцій фінансування розвитку (ЄІФР) у розмірі 5 мільярдів доларів США на рік протягом п’яти років.

Надавати пріоритет модернізації — зокрема, шляхом оцифрування — в рамках усіх зусиль з реконструкції, щоб створити прозорість і підзвітність, які запевнять донорів і приватний сектор у прогресі на шляху до добре керованої економіки. Оцифрування має бути особливо привабливим, оскільки руйнування існуючої інфраструктури дає можливість встановити цифрову інфраструктуру

¹⁴⁸ Romina Bandura, Janina Staguhn. Digital Will Drive Ukraine's Modernization. Published 10 January 2023. <https://www.csis.org/analysis/digital-will-drive-ukraines-modernization>

¹⁴⁹ Conor M. Savoy, Janina Staguhn. Enabling an Economic Transformation of Ukraine. Recovery, Reconstruction, and Modernization. Published 10 January 2023. <https://www.csis.org/analysis/enabling-economic-transformation-ukraine>

(наприклад, датчики, оптоволокну, антени), не викопуючи землю двічі. Оцифрування забезпечує платформу для всіх вертикальних секторів економіки, щоб стати більш стійкими (зеленішими) і більш життєздатними. Це буде однаково важливо для вступу до ЄС і НАТО. Зрештою, модернізація допоможе відновити українське суспільство, яке буде більш інклюзивним, більш підзвітним і краще підготовленим до майбутнього”¹⁵⁰.

Для областей та громад

Велика кількість ОГС бере участь в створенні планів відновлення громад Київщини, що найсильніше постраждали від бойових дій та окупації. Для Макарівської громади створено “Програму комплексного відновлення Макарівської громади”, в розробці якої брали участь керівники громади, представники Національної спілки архітекторів та архітектурного бюро Drees & Sommer¹⁵¹. Ще один план відновлення Макарівської громади був підготовлений Інститутом розвитку суспільних інновацій¹⁵². В Бучі реалізується проєкт **“Bucha Build Back Better”** що здійснюється за підтримки Фонду “Партнерство за сильну Україну”¹⁵³: в кінці березня 2023 року було презентовано план відновлення Бучанської громади¹⁵⁴.

В глибинних інтерв'ю із представниками ОМС, які проводилися в ході дослідження, респонденти найчастіше згадували **USAID** та **GIZ** у якості організацій, чиї представники допомагають громадам в розробці планів відновлення.

Програма **USAID DOBRE** розробляє пілотні проєкти програм комплексного відновлення у 18 громадах Кіровоградської, Миколаївської, Харківської та Херсонської областей.

“В умовах повномасштабного російського вторгнення ми активно співпрацюємо із 67 громадами. Працюємо над питаннями ефективності їх життєдіяльності, ефективності управління активами, надання різних видів допомоги. І оскільки ми дуже добре розуміли структуру бізнесу, майна, населення, взагалі всю ресурсну базу громад, охоче погодилися й на те, щоб пілотувати програми комплексного відновлення громад. Це дуже різні “пілотні” громади – від невеликих моногромад до територій площею понад 1200 квадратних кілометрів. Це й сільська, і щільна міська забудова. У кожній з громад, із якими працюємо, від 3 до 50 населених пунктів”, – повідомила представниця Програми USAID DOBRE Віра Козіна¹⁵⁵.

Надаємо коротку довідку про основні проєкти у сфері створення аналітичних планів відновлення.

¹⁵⁰ *Conor M. Savoy, Janina Staguhn. Enabling an Economic Transformation of Ukraine. Recovery, Reconstruction, and Modernization. Published 10 January 2023. <https://www.csis.org/analysis/enabling-economic-transformation-ukraine>*

¹⁵¹ *Харіс Піплас, Лідія Чижевська. Як не втратити шанс. Програма комплексного відновлення громади — дорожня карта першочергових кроків відновлення України. Опубліковано 2 лютого 2023 року. <https://decentralization.gov.ua/news/16184>*

¹⁵² *Дмитро Беспалов, Оксана Мірошніченко, Лев Іванець, Олександр Макаренко, Роман Колесник, Ольга Гвоздік, Олександр Равчев, Микита Буров, Богдана Бесчастна, Микола Орлов, Анастасія Скок. Концепція відновлення та розвитку Макарівської СТГ. <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3543816-kiivsina-pidpisala-memorandum-iz-fondom-partnerstvo-za-silnu-ukrainu-oleksij-kuleba.html>*

¹⁵³ *Київщина підписала Меморандум із Фондом “Партнерство за сильну Україну” — Олексій Кулеба. Опубліковано 4 серпня 2022 року. <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3543816-kiivsina-pidpisala-memorandum-iz-fondom-partnerstvo-za-silnu-ukrainu-oleksij-kuleba.html>*

¹⁵⁴ *У Бучі відбулася презентація плану відновлення громади. Опубліковано 29 Березня 2023 року. <https://koda.gov.ua/u-buchi-vidbulasya-prezentacziya-planu-vidnovlennya-gromady/>*

¹⁵⁵ *Влад Обух. Роль громад та громадськості у повоєнному відновленні. Опубліковано 25 травня 2023 року. <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3714133-rol-gromad-ta-gromadskosti-u-povoennomu-vidnovlenni.html>*

"Аналіз міжнародного досвіду та найкращих практик щодо прозорості та підзвітної відбудови"	Офіс ефективного регулювання BRDO	Аналіз типових форм допомоги для відновлення, основних етапів відновлення, ризиків та способів запобігання корупційним ризикам
"Повоєнне відновлення економіки України"	"Центр прикладних досліджень"	Дослідження стратегії відновлення економіки України
"Re:Ukraine"	Інститут аналітики та адвокації	Дослідження досвіду відновлення економіки та інфраструктури країн, які постраждали від військових конфліктів, аналіз необхідних реформ та змін у законодавстві
"Інституційна архітектура відбудови"	Коаліція RISE	Пропозиції щодо загальних засад відбудови і архітектури системи відбудови, опис викликів
"Аналіз проєкту Плану післявоєнного відновлення України та рекомендації Екодії"	"Екодія"	Критичний аналіз Проєкту Плану відновлення України у сфері захисту довкілля
"Повоєнне відновлення України: відбудова заради кращого майбутнього"	Інститут економічних досліджень та політичних консультацій за фінансової підтримки Європейського Союзу, Українська національна платформа Форуму громадянського суспільства Східного партнерства	Аналітичний документ в рамках ініціативи "Зелене відновлення: відбудова заради кращого майбутнього"
"Повоєнне відновлення міст України: зелена відбудова та зелена трансформація"	Ресурсно-аналітичний центр "Суспільство і довкілля"	Аналітичне дослідження щодо зеленої відбудови та зеленої трансформації міст у повоєнний період
"Повоєнне відновлення України. Нові ринки та цифрові рішення"	Київська школа економіки	Пропозиції стратегічних напрямів процесу післявоєнного відновлення України
"Кулінарна книга українського відновлення"	Консорціум RRR4U (Resilience, Reconstruction and Relief for Ukraine)	Документ, який окреслює чіткі принципи відбудови країни

<u>"Відбудова України: ініціативи, підходи, рекомендації"</u>	Міжнародний центр перспективних досліджень	Аналітична доповідь щодо історичних прецедентів, існуючих ініціатив та можливих джерел коштів на відбудову
<u>"Економічні пріоритети для повоєнної України"</u>	CASE Польща та CASE Україна	План реформ з економічного відновлення України
<u>"Re.Housing for Ukraine"</u>	Cedos	Моніторинг, аналіз і дослідження, а також розвиток дискусійної платформи для пошуку сталих рішень для відбудови житла і оновлення житлової політики в Україні
<u>"Експертні рекомендації до Національного плану відновлення України"</u>	Група ОГС, "Реанімаційний пакет реформ"	Аналіз Національного плану відновлення України
<u>"Повоєнна відбудова: що переймати і чого уникати українським містам?"</u>	Програма "Transparent cities/ Прозорі міста"	Стаття з рекомендаціями щодо процесу організації відбудови на рівні міст
<u>Серія статей та подкаст</u>	Вокс Україна, National Endowment for Democracy	Аналіз та обговорення різних аспектів та сфер відновлення
<u>"Цифрові технології стануть рушієм модернізації України"</u>	Центр стратегічних та міжнародних досліджень (CSIS) / Комісія з відновлення України	Дослідження цифрових рішень для відновлення
<u>"Сприяння економічній трансформації України. Відновлення, реконструкція та модернізація"</u>	Центр стратегічних та міжнародних досліджень (CSIS) / Комісія з відновлення України	Рекомендації щодо кроків для успішного відновлення
<u>Плани відновлення Макарівської громади</u>	Інститут розвитку суспільних інновацій / керівники громади, представники Національної спілки архітекторів та архітектурного бюро Drees & Sommer	Плани відновлення Макарівської громади
<u>"Bucha Build Back Better"</u>	Фонд "Партнерство за сильну Україну"	Плани відновлення Бучанської громади
<u>Плани відновлення українських громад</u>	USAID DOBRE, GIZ	Допомога з планами відновлення

Підтримка ОГС для участі у відновленні

На рівні громадянського суспільства

Деякі провідних організацій-координаторів громадянського суспільства втілюють масштабні програми підтримки українських ОГС для їх участі у відбудові. Коротко окреслимо існуючі мета-програми та їх специфіку окремо для кожної організації-координатора.

1. ІСАР “ЄДНАННЯ”

ІСАР “ЄДНАННЯ” реалізує три програми підтримки організації громадянського суспільства. Конкурс грантів на підтримку дослідницьких ініціатив ОГС ставить ціллю підвищення рівня доказовості та аргументованості у плануванні відновлення країни, європейської інтеграції та роботи ОГС під час війни¹⁵⁶. В царині повоєнного відновлення ІСАР “ЄДНАННЯ” фокусується на таких напрямках:

- **ПЕРЕМОГА:** підтримка міжнародної коаліції; адвокація зброї та фінансової підтримки; протидія російській гібридній агресії у міжнародних інституціях та академічних колах підтримка ЗСУ; справедливий суд над воєнними злочинцями, покарання росії та компенсації для потерпілих.
- **РАННЄ ВІДНОВЛЕННЯ:** допомога ВПО; гуманітарна допомога; соціальна згуртованість; відбудова; реабілітація та невідкладна психологічна допомога;
- **ЕКОНОМІКА:** адвокація реформ для лібералізації; перезапуск переміщених бізнесів; просвіта важливості економічної свободи та підприємницької ініціативи;
- **ДЕМОКРАТІЯ:** доступ до інформації; участь у прийнятті рішень; підтримка громадянського суспільства та культури волонтерства; свобода слова, розвиток незалежних медіа;
- **БЕЗПЕКА:** фізична (укриття, системи сповіщень, домедична допомога); психологічна, цифрова;
- **НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ:** освіта, культура, протидія пропаганді, фейкам, іпсо; молодіжна робота; громадянська просвіта;
- **СПІЛЬНОТА, СПІЛЬНОТИ:** розвиток культури партнерства (довкола спільних цілей, на базі спільних цінностей); відновлення тяглості спадщини з діаспорою; ветеранський рух, соціальна згуртованість.

Конкурс “Твори Дім громадянського суспільства!” має на меті посилити сталість і самозарадність українського громадянського суспільства через покращений доступ до різноманітних послуг і сервісів, які надаватимуться інфраструктурними організаціями¹⁵⁷. Грантовий конкурс з організаційного розвитку допомагає організаціям ставати більш ефективними та сталими¹⁵⁸.

2. Фонд “Східна Європа”

Фонд “Східна Європа” з червня 2022 по травень 2023 року реалізовував програму “Стійкість”, метою якою було посилити організацій громадянського суспільства, окремих активістів та медіа України, що постраждали від війни¹⁵⁹. Програма передбачала підтримку для представників ОГС та

¹⁵⁶ Конкурс грантів на підтримку дослідницьких ініціатив ОГС <https://ednannia.ua/181-contests/12485-konkurs-grantiv-na-pidtrimku-doslidnitskikh-initsiativ-ogs>

¹⁵⁷ Грантовий конкурс “Твори Дім громадянського суспільства!” <https://ednannia.ua/181-contests/12451-institutsijna-pidtrimka-infrastruktturnikh-ogs-dlya-posilennya-spromozhnostej-gromadyanskogo-suspilstva-ukrajini>

¹⁵⁸ Грантовий конкурс з організаційного розвитку. ОНОВЛЕННЯ. <https://ednannia.ua/181-contests/12182-grantovi-konkursi-z-organizatsijnogo-rozvitku>

¹⁵⁹ Програма “Стійкість”. <https://eef.org.ua/program/programa-stijkist/>

ЗМІ, а також членів їхніх сімей під час релокації з регіонів, охоплених бойовими діями; гранти для гранти для представників ЗМІ, що мають статус громадських організацій, для забезпечення їхньої роботи; підтримку організацій, що створюють коворкінги та простори для роботи вимушено переміщених представників громадських організацій та ЗМІ; створення онлайн-курсів та тренінгів для ОГС¹⁶⁰.

Проєкт “Спроможні та сильні” спрямований на підтримку ОГС, робота яких спрямована на протидію гендерному насильству та захист прав жінок, підтримку уразливих груп населення, національних меншин, а також на підтримку людей, що постраждали від повномасштабного вторгнення¹⁶¹.

Програма “Фенікс”: Сильна Україна під час війни¹⁶² спрямований на підтримку ОГС, через надання грантів для реалізації необхідних проєктів, створення корисних технологічних рішень та інституційного розвитку ОГС. Проєкт триватиме до 2024 року і включає такі завдання, як регування на виклики місцевих організацій у взаємодії з місцевою владою, підтримка стійкості громад, розвиток громадських організацій та надання можливостей для навчання та підвищення кваліфікації¹⁶³.

3. Міжнародний фонд “Відродження”

В червні 2022 фонд “Відродження” оголосив закритий конкурс для аналітичних центрів, які вже були учасниками “Ініціативи з розвитку аналітичних центрів”. Згідно повідомлення фонду, з 26 організацій було обрано 16, які отримали підтримку до кінця 2022 року¹⁶⁴. Було підтримано такі організації, як **“Повернись живим”, Центр економічної стратегії, Центр “Нова Європа”, Cedos, Інститут аналітики та адвокації, Агенція журналістики даних, Фундація DEJURE, “Інститут законодавчих ідей”, Вокс Україна, Міждисциплінарний аналітичний центр при Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, ОсвітАналітика, Центр соціологічних досліджень Прикарпатського регіону, Школа політичної аналітики НаУКМА, Аналітичний центр УКУ, Центр соціальних досліджень**¹⁶⁵.

В березні 2023 року фонд “Відродження” оголосив про початок роботи спільного з Європейським Союзом 2-річного проєкту “Європейське Відродження України: ініціатива громадянського суспільства для стійкості та відновлення”¹⁶⁶. Як повідомляється на сайті фонду, проєкт має дві взаємодоповнювані цілі:

“1) Розширення можливостей та надання ресурсів організаціям громадянського суспільства та громадським ініціативам, щоб вони могли внести суттєвий внесок у зміцнення суспільної стійкості, розумну та активну відбудову та післявоєнне відновлення України.

¹⁶⁰ Програма “Стойкість”. <https://eef.org.ua/program/programa-stijkist/>

¹⁶¹ Проєкт “Спроможні та сильні”. <https://eef.org.ua/program/proyekt-spromozhni-ta-sylni/>

¹⁶² “Фенікс”: Сильна Україна під час війни <https://eef.org.ua/program/feniks-sylna-ukrayina-pid-chas-vijny/>

¹⁶³ “Фенікс”: Сильна Україна під час війни <https://eef.org.ua/program/feniks-sylna-ukrayina-pid-chas-vijny/>

¹⁶⁴ Сашко Кульчицький. Аналітика заради перемоги. Над чим працюють аналітичні центри після повномасштабного вторгнення. Опубліковано 1 серпня 2022 року. <https://www.irf.ua/analitika-zarady-peremogy-nad-chym-praczuuyut-analitychni-czentry-pislya-povnomasshtabnogo-vtorgnennya/>

¹⁶⁵ Сашко Кульчицький. Аналітика заради перемоги. Над чим працюють аналітичні центри після повномасштабного вторгнення. Опубліковано 1 серпня 2022 року. <https://www.irf.ua/analitika-zarady-peremogy-nad-chym-praczuuyut-analitychni-czentry-pislya-povnomasshtabnogo-vtorgnennya/>

¹⁶⁶ Сашко Кульчицький. Європейське Відродження України: новий спільний проєкт Міжнародного фонду “Відродження” та Європейського Союзу. Опубліковано 1 березня 2023 року. <https://www.irf.ua/yevropejske-vidrozhennya-ukrayiny-novyj-spilnyj-proyekt-mizhnarodnogo>

2) Посилення ролі, спроможності та залучення громадянського суспільства до просування інтеграції України до ЄС та підтримки проведення необхідних реформ”¹⁶⁷.

4. Інші ініціативи

У січні 2023 року стартував грантовий конкурс “Програмний фонд відновлення та реконструкції” в рамках програми “Підтримка організацій громадянського суспільства (ОГС) в Україні”, яка впроваджується за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ та міжнародного розвитку Великої Британії¹⁶⁸. Як повідомляється, “запропоновані проєкти від ОГС мають бути направлені на відновлення та реконструкцію України, особливо на місцевому рівні з використанням підходу гендерної рівності та соціального залучення”¹⁶⁹.

У травні 2023 року за підтримки **Європейського Союзу** розпочався проєкт “Стойкість громадянського суспільства та ЗМІ до війни в Україні”, який виконують **Нідерландський Гельсінський Комітет (НГК)** у консорціумі з організацією **“Людина в біді” (PIN)** та **Празьким центром громадянського суспільства (PCSC)**¹⁷⁰. Проєкт спрямований на посилення стійкості громадянського суспільства та незалежних ЗМІ за допомогою навичок та фінансових ресурсів для ефективного реагування на потреби населення, що постраждало від війни. Як повідомляється, основна мета проєкту наступна:

“Дати можливість організаціям громадянського суспільства (ОГС), що працюють у сфері захисту прав людини, існування яких опинилося під загрозою внаслідок війни в Україні, продовжити і скоригувати свою роботу в нинішніх умовах.

НГК має на меті надання грантів організаціям громадянського суспільства та низовим ініціативам в Україні, які працюють над просуванням та захистом прав людини. Ці гранти відповідають їхнім безпосереднім нагальним потребам і можуть бути використані для покриття організаційних витрат, які сприяють продовженню їхньої роботи в нових реаліях, спричинених триваючою війною, а також для підтримки коригування та розвитку стратегій і поточної діяльності партнерів, наприклад, документування воєнних злочинів та підтримки окремих правозахисників”¹⁷¹.

Грантова програма **German Marshall Fund** “Relief, Resilience, Recovery” у травні 2023 запропонувала кілька конкурсів для підтримки ОГС¹⁷². Підтримка в рамках цих конкурсів спрямована на допомогу у нагальних потребах громадських активістів та членів їх сімей, зокрема у доступі

¹⁶⁷ Сашко Кульчицький. Європейське Відродження України: новий спільний проєкт Міжнародного фонду “Відродження” та Європейського Союзу. Оpubліковано 1 березня 2023 року. <https://www.irf.ua/yevropejske-vidrodzhennya-ukrayiny-novyj-spilnyj-proyekt-mizhnarodnogo-fondu-vidrodzhennya-ta-yevropejskogo-soyuzu/>

¹⁶⁸ Програмний фонд відновлення та реконструкції: конкурс для організацій громадянського суспільства. Оpubліковано 31 січня 2023 року. https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/3662544-programnij-fond-vidnovlenna-ta-rekonstrukcii-konkurs-dla-organizacij-gromadanskogo-suspilstva.html

¹⁶⁹ Програмний фонд відновлення та реконструкції: конкурс для організацій громадянського суспільства. Оpubліковано 31 січня 2023 року. https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/3662544-programnij-fond-vidnovlenna-ta-rekonstrukcii-konkurs-dla-organizacij-gromadanskogo-suspilstva.html

¹⁷⁰ Call for Local Experts: Supporting the Needs of Ukrainian CSOs. Published 8 May 2023. <https://www.nhc.nl/call-for-local-experts-supporting-the-needs-of-ukrainian-csos/>

¹⁷¹ Call for Local Experts: Supporting the Needs of Ukrainian CSOs. Published 8 May 2023. <https://www.nhc.nl/call-for-local-experts-supporting-the-needs-of-ukrainian-csos/>

¹⁷¹ Call for Local Experts: Supporting the Needs of Ukrainian CSOs. Published 8 May 2023. <https://www.nhc.nl/call-for-local-experts-supporting-the-needs-of-ukrainian-csos/>

¹⁷² 10 грантів для медіа, громадських та волонтерських організацій. Оpubліковано 18 травня 2023 року. <https://decentralization.gov.ua/news/16599>

до соціальних, юридичних, психологічних послуг; підтримку у негайному/тимчасовому переміщенні в межах України або до країн-сусідів (наприклад Молдови, Румунії, Польщі, інших країн, які приймають біженців). Програма передбачає також відновлення та розвиток спроможностей ОГС: надання техніки, фінансову допомогу для виплат заробітної плати співробітникам, покриття орендної плати за офіси тощо.

Надаємо коротку довідку про основні проєкти у сфері підтримки ОГС для участі у відновленні.

Назва проєкту	Учасники, партнери, донори	Короткий опис
<u>Конкурс грантів на підтримку дослідницьких ініціатив ОГС</u>	ICAP "ЄДНАННЯ"	Програма задля підвищення рівня доказовості та аргументованості у плануванні відновлення країни, європейської інтеграції та роботи ОГС під час війни
<u>Конкурс "Твори Дім громадянського суспільства!" для покращення доступу до послуг і сервісів інфраструктурних організацій</u>	ICAP "ЄДНАННЯ"	Конкурс для покращення доступу ОГС до послуг і сервісів інфраструктурних організацій
<u>Грантовий конкурс з організаційного розвитку</u>	ICAP "ЄДНАННЯ"	Програма підтримки організацій громадянського суспільства для більшої ефективності та сталості
<u>Програма "Стойкість"</u>	Фонд "Східна Європа"	Посилення організацій громадянського суспільства, окремих активістів та медіа України, що постраждали від війни
<u>Проєкт "Спроможні та сильні"</u>	Фонд "Східна Європа"	Підтримка ОГС, робота яких спрямована на протидію гендерному насильству та захист прав жінок, підтримку уразливих груп населення, національних меншин, а також на підтримку людей, що постраждали від повномасштабного вторгнення
<u>Програма "Фенікс"</u>	Фонд "Східна Європа" German Marshall Fund "Relief, Resilience, Recovery"	Підтримка ОГС через надання грантів для реалізації необхідних проєктів, створення корисних технологічних рішень та інституційного розвитку ОГС
<u>Конкурс для аналітичних центрів</u>	Міжнародний фонд "Відродження"	Підтримка аналітичних центрів

<u>Проект "Європейське Відродження України: ініціатива громадянського суспільства для стійкості та відновлення"</u>	Міжнародний фонд "Відродження"	Підтримка організацій громадянського суспільства
<u>Конкурс "Програмний фонд відновлення та реконструкції"</u>	Міністерство закордонних справ та міжнародного розвитку Великої Британії	Підтримка проектів від ОГС, направлених на відновлення та реконструкцію України
<u>Проект "Стойкість громадянського суспільства та ЗМІ до війни в Україні"</u>	Нідерландський Гельсінський Комітет (НГК), "Людина в біді" (PIN), Празький центр громадянського суспільства (PCSC), ЄС	Посилення стійкості громадянського суспільства та незалежних ЗМІ
<u>«Relief, Resilience, Recovery»</u>	German Marshall Fund	Посилення стійкості громадянського суспільства

Підтримка підприємців та бізнесу

Цей вид підтримки частіше за все здійснюється українською владою, глобальними акторами (такими як Європейський Союз чи Німеччина) та крупними міжнародними донорами. Найчастіше програми сфокусовані на допомозі дрібному та середньому бізнесу або приватним підприємцям (невеликим фермерам). Аграрна сфера знаходиться в центрі уваги проектів підтримки бізнесу. Щодо масштабу фінансування програм підтримки бізнесу, то він видається не надто великим, зважаючи на складність поставленої задачі та кількість населення (відповідно, бізнесу) в Україні: від 1 млн до 15,5 млн доларів у проектах, де відомий загальний бюджет (крім урядової програми "єРобота", в рамках якої за майже рік існування видано грантів на 82 млн доларів, або 3 млрд гривень).

На рівні влади

1. Грантова програма "єРобота".

Уряд пропонує гранти для започаткування та розвитку бізнесу, а також навчання:

"Українці зможуть отримати:

- мікрогранти для створення власного бізнесу;
- гранти для розвитку переробного підприємства;
- державне фінансування закладки саду;
- кошти для розвитку тепличного господарства;
- грант на реалізацію стартапу, у тому числі в сфері ІТ;
- кошти на навчання ІТ-спеціальностям"¹⁷³.

¹⁷³ Government launches grant programmes for entrepreneurship development and training of Ukrainians. Published on 1 July 2022. <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-zapuskaye-programi-grantiv-dlya-rozvitku-pidpriyemnictva-ta-navchannya-ukrayinciv>

В залежності від типу бізнесу, грантоотримувач може залучити від 50 тисяч до 8 млн гривень. Для більшості грантів передбачене часткове співфінансування до 70% та умова створити певну кількість робочих місць.

З 22 липня 2022 року до 24 травня 2023 року, "4600 підприємців отримали від держави гранти для започаткування й розвитку бізнесу на 3 млрд грн"¹⁷⁴. З них 4189 грантів, або 1 млрд грн – це мікрогранти до 250 тис. грн. Уряд розраховує, що ці мікрогранти допоможуть створити 11 тисяч нових робочих місць.

Окремо в рамках програми "єРобота" уряд пропонує гранти у розмірі від 250 тис до 1 млн гривень на старт або розвиток бізнесу для учасника бойових дій та/або особи з інвалідністю внаслідок війни або другого з подружжя. Передбачене 70% співфінансування та умова створення від 1 до 4 робочих місць (зокрема для інших учасників бойових дій та осіб з інвалідністю внаслідок війни). Станом на 24 квітня 2023 року гранти на загальну суму 21 млн грн отримали 54 особи¹⁷⁵.

На рівні міжнародних організацій

2. Програма Європейського Союзу "Єдиний ринок"

Це програма фінансової підтримки ЄС з бюджетом 4,2 млрд євро, яка розрахована на 7 років (з 2021 по 2027 роки). Україна братиме участь у таких компонентах Програми, як зміцнення конкурентоспроможності та стійкості малих і середніх підприємств (близько 1 млрд євро), а також створення та поширення високоякісної європейської статистики (близько 546 млн євро)¹⁷⁶. Щодо конкретних можливостей для підприємців України вже зараз, то Міністерство економіки України повідомляє, що доступні дві грантові пропозиції — "Бізнес-Міст" та "Еразмус для молодих підприємців – Україна":

"Разом з тим, Європейська комісія вже оголосила дві грантові пропозиції, спрямовані на підтримку українських підприємців. Ініціативи мають спільну назву "ReadyForEU" та загальний бюджет у 7,5 млн євро.

Зокрема, йдеться про ініціативу "Бізнес-Міст" з бюджетом в 4,5 млн євро, в рамках якої надаватиметься фінансова підтримка українським МСП (в тому числі переміщеним компаніям, зареєстрованим в Україні, які зараз працюють з ЄС), які постраждали від війни. Метою цієї пропозиції є створення Консорціуму із організацій з підтримки бізнесу, який відбере до 1500 українських МСП, орієнтованих на зростання та сталий розвиток, які отримають пряму підтримку в розмірі до 2500 євро.

Така підтримка покриє витрати на дослідження європейського ринку для пошуку партнерів, юридичні, організаційні чи фінансові консультації щодо створення нової компанії або адаптації існуючої, консультації з прав інтелектуальної власності, відвідування європейських виставок та ярмарків тощо.

¹⁷⁴ За програмою єРобота підприємці отримали гранти на 3 млрд грн на розвиток бізнесу, – Тетяна Бережна. Опубліковано 24 травня 2023 року. <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=5760727d-c48e-4ec5-be3f-512f07a9f4a0&title=ZaProgramoiurobotaPidprimtsi>

¹⁷⁵ єРобота: Українські захисники і захисниці подали заявки на отримання грантів від держави на 21 млн грн для підприємництва. Опубліковано 24 квітня 2023 року. <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=b3bcf88e-7707-4127-aa28-e57e59676dc1&title=Robota-UkrainskiZakhisniki>

¹⁷⁶ Український бізнес отримає підтримку від Європейської комісії на 7,5 млн євро в рамках програми ЄС "Єдиний ринок". Опубліковано 14 квітня 2023 року. <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=b262036d-f6ca-4952-b536-91b9ac579b7e&title=EvropeiskaKomisia>

Інша ініціатива “Еразмус для молодих підприємців – Україна” з бюджетом 3 млн євро дозволить новим українським підприємцям отримати досвід ведення бізнесу в європейських країнах через діючу програму Еразмус для молодих підприємців. Цією можливістю зможуть скористатися до 430 нових українських підприємців.

Такі ініціативи в рамках Програми ЄС “Єдиний ринок” допоможуть українським підприємцям знайти нових ділових партнерів в ЄС та вийти на нові ринки. Разом з тим, це ще одна можливість для європейського бізнесу зміцнити бізнес-зв'язки з Україною, інвестувати в українські бізнес-проекти та долучитися до відбудови України”¹⁷⁷.

3. Програма Європейського союзу та Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО)

Ця програма має на меті допомогти сільським домогосподарствам, дрібним фермерам та малим сільськогосподарським підприємствам. Як повідомляється на сайті **Міністерства аграрної політики та продовольства**, проєкт буде спрямований на підтримку виробників у Львівській, Івано-Франківській, Закарпатській та частині Чернівецької областей через надання відповідних грантів для інвестицій на рівні фермерських господарств та ланцюжків доданої вартості у поєднанні з наданням дорадчих послуг і консультацій¹⁷⁸. Сайт **Мінагро** інформує, що гранти будуть надаватися підприємствам у таких ланцюгах доданої вартості:

- Львівська область (ягідництво, овочівництво, аквакультура);
- Закарпатська, Івано-Франківська та частина Чернівецької області (гуцульська овеча бриндзя, захищене найменування походження (PDO), гуцульська коров'яча бриндзя, захищене найменування походження (PDO), закарпатський мед, захищене географічне зазначення (PGI), закарпатське вино)¹⁷⁹.

Загальний бюджет проєкту — 15,5 млн. доларів, розмір гранту — від 1 000 до 25 000 доларів.

Також **ФАО** надає **ресурсні гранти**, наприклад, “розподіляє поміж малих фермерів на Харківщині високоякісне протруєне насіння кукурудзи і соняшника, надане Японським агентством міжнародного співробітництва”¹⁸⁰.

4. Програма USAID АГРО

Як і попередня, ця програма також має мету стимулювати виробництво сільськогосподарської продукції невеликими виробниками:

“АГРО має на меті покращити доступ невеликих виробників сільгоспродукції до потужностей з доробки, переробки зернових, олійних та бобових культур на продовольчі, кормові, промислові продукти та біопаливо. Це створить

¹⁷⁷ Український бізнес отримає підтримку від Європейської комісії на 7,5 млн євро в рамках програми ЄС “Єдиний ринок”. Опубліковано 14 квітня 2023 року. <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=b262036d-f6ca-4952-b536-91b9ac579b7e&title=EvropeiskaKomisia>

¹⁷⁸ Партнерство ЄС та ФАО забезпечить відновлення та розвиток сільськогосподарських ланцюжків доданої вартості в Україні. Опубліковано 05 січня 2023 року <https://minagro.gov.ua/news/partnerstvo-yes-ta-fao-zabezpechit-vidnovlennya-ta-rozvitok-silskogospodarskih-lancyuzhkiv-dodanoyi-vartosti-v-ukrayini>

¹⁷⁹ Партнерство ЄС та ФАО забезпечить відновлення та розвиток сільськогосподарських ланцюжків доданої вартості в Україні. Опубліковано 05 січня 2023 року <https://minagro.gov.ua/news/partnerstvo-yes-ta-fao-zabezpechit-vidnovlennya-ta-rozvitok-silskogospodarskih-lancyuzhkiv-dodanoyi-vartosti-v-ukrayini>

¹⁸⁰ Владислав Обух. Що треба знати про гранти для бізнесу в Україні. Опубліковано 22 березня 2023 року. <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3685782-so-treba-znati-pro-granti-dla-biznesu-v-ukraini.html>

потенціал для виробництва продуктів з доданою вартістю та забезпечить розширення каналів та ринків збуту”¹⁸¹.

Бюджет програми — 367 млн. грн. (приблизно 9,96 млн. долларів). Вона буде реалізовуватися протягом 2023-2025 років.

Також USAID АГРО реалізує проєкт **“Підтримка ММСП зернового напрямку у збільшенні потужностей зберігання та сушіння зерна”**. Планується надати до 185 мільйонів гривень у вигляді десяти субгрантів на умовах співфінансування¹⁸².

5. Програма USAID “Конкурентоспроможна економіка України” — грантова програма для малих та середніх жіночих та сімейних підприємств

В рамках програми планується надання приблизно 100 грантів від \$10,000 до \$35,000 (тобто, максимальний бюджет — 3,5 млн. грн.) для підтримки релокації бізнесів, масштабування бізнесу на території України, виходу на міжнародні ринки, запровадження інноваційних рішень та оптимізації бізнес-процесів. Галузі, які мають пріоритет для надання грантів, включають виробництво косметичних та текстильних виробів, предметів домашнього вжитку, крафтових виробництв, переробку харчових продуктів, ІТ, виготовлення меблів та інших продуктів¹⁸³.

6. Гранти Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР)¹⁸⁴.

Перший тип грантів для зростання бізнесу призначений для малих та середніх українських підприємств. Банк допомагає залучити кваліфікованих консультантів з розвитку бізнесу та оплачує від 25% до 75% вартості їх послуг, але не більше 10 тис. євро.

Також діє Програма для підприємств-позичальників Укрексімбанку, що реалізують інвестиційні субпроєкти. ЄБРР пропонує їм гранти до 15% кредиту (до 450 тис. євро).

7. Відновлення українського органічного молочного виробництва: проєкт Мінагрополітики, Держпродспоживслужби та швейцарської програми Quality FOOD Trade Program in Ukraine

Як повідомляється, в кінці березня 2023 року було розроблено спільний план стимулювання виробництва органічних молочних продуктів, який презентовано в Мінагрополітики:

“Серед пунктів плану вдосконалення нормативно-правової бази України та приведення її у відповідність до законодавства ЄС, збільшення торговельних можливостей органічної продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках, а також – реалізація контролю якості продукції. Наступним кроком українсько-швейцарської співпраці стане підписання Меморандуму. Програма підтримки органічного та молочного сектору розрахована на чотири роки”¹⁸⁵.

¹⁸¹ Співфінансування проєктів з підтримки переробки зернових, олійних та бобових культур. <https://www.prostir.ua/?grants=spivfinansuvannya-proektiv-z-pidtrymky-pererobky-zernovyh-olijnyh-ta-bobovyh-kultur>

¹⁸² Владислав Обух. Що треба знати про гранти для бізнесу в Україні. Опубліковано 22 березня 2023 року. <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3685782-so-treba-znati-pro-granti-dla-biznesu-v-ukraini.html>

¹⁸³ Програма USAID “Конкурентоспроможна економіка України” оголошує запуск грантової програми для малих та середніх жіночих та сімейних підприємств. Опубліковано 24 квітня. <https://granty.org.ua/konkurentospromozhna-ekonomika-ukrayiny.html>

¹⁸⁴ Владислав Обух. Що треба знати про гранти для бізнесу в Україні. Опубліковано 22 березня 2023 року. <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3685782-so-treba-znati-pro-granti-dla-biznesu-v-ukraini.html>

¹⁸⁵ Швейцарія підтримає відновлення українського органічного виробництва. Опубліковано 28 березня 2023 року. <https://minagro.gov.ua/news/shvejcariya-pidtrimaye-vidnovlennya-ukrayinskogo-organichnogo-virobnictva>

8. “Програма підтримки економічної стійкості України (UERP)”.

Програму реалізує міжнародна організація Mercy Corps. Програма передбачає гранти для: 1) ВПО у Дніпропетровській області для відновлення втраченого через війну мікробізнесу та започаткування власної справи (в середньому 1500 доларів США); 2) дрібних фермерів, які постраждали внаслідок війни, в Полтавській, Сумській та Чернігівській областях для започаткування, відновлення або розширення присадибної/дрібної фермерської діяльності (в середньому 1500 доларів США); 3) малих та середніх фермерських підприємств для подолання наслідків війни у сільському господарстві, у Полтавській, Сумській та Чернігівській областях (в середньому 40000 доларів США); 4) релокованого через війну малого та середнього бізнесу в Івано-Франківській, Львівській та Тернопільській областях для збереження та створення робочих місць для ВПО та постраждалого внаслідок бойових дій населення (в середньому 20000 доларів США)¹⁸⁶.

9. Грантові програми МОМ для мікро- та малих підприємств.

Перша грантова програма впроваджується Міжнародною організацією з міграції в Україні в рамках проєкту “Рішення в сфері безпеки людини в Україні”, що фінансується Урядом Японії, у Київській та Чернігівській областях¹⁸⁷. Мікропідприємства можуть отримати до 7 тис. доларів, малі підприємства — до 20 тис. доларів США. Очікується, що грантоотримувачі завдяки фінансуванню створять нові робочі місця. Пріоритет надається постраждалим від війни підприємствам, виробникам критичних товарів та послуг, а також тим, що працевлаштовують вразливі категорії населення або мають інший позитивний вплив на громаду.

Друга грантова програма впроваджується в рамках проєкту “Розвиток малих та середніх підприємств: Економічна інтеграція внутрішньо переміщених осіб та відновлення бізнесу”, що фінансується Федеральним міністерством економічного співробітництва та розвитку Німеччини (BMZ) через Банк розвитку KfW, для постраждалих від війни мікро- та малих підприємств у місті Київ, Київській, Львівській, Закарпатській, Сумській, Чернігівській, Тернопільській, Івано-Франківській, Полтавській, Дніпропетровській або Харківській областях¹⁸⁸. Мікропідприємства можуть отримати до 7 тис. євро, малі підприємства — до 20 тис. євро, умовою є створення робочих місць. Припускаємо, що максимальний бюджет програми — 3,2 млн. євро, що відповідає грантам для 100 малих та 270 мікропідприємств, запланованим МОМ. В 2022 році вже підтримано 62 мікро- та 39 малих підприємств у Закарпатській, Львівській, Київській, Чернігівській та Сумській областях, в рамках другого етапу проєкту відібрано 188 мікропідприємств та 36 малих підприємств¹⁸⁹.

10. За дорученням уряду Німеччини GIZ та Програма розвитку ООН (ПРООН) в Україні анонсували спільний проєкт “Підтримка швидкого економічного відновлення українських муніципалітетів (SRER)”.

Проєкт має бюджет 11.85 млн євро для підтримки економічного розвитку муніципалітетів України¹⁹⁰. Ініціатива зосереджена на підтримці швидкого відновлення місцевого виробництва та покращенні базової та бізнес-інфраструктури, що відіграватиме значну роль у функціонуванні мікро-, малих та середніх підприємств.

¹⁸⁶ Mercy Corps UERP. <https://uerp.mercycorps.org/>

¹⁸⁷ Грантова програма для мікро- та малих підприємств у Київській та Чернігівській областях. Опубліковано 17 травня 2023 року. <https://ukraine.iom.int/uk/news/hrantova-prohrama-dlya-mikro-ta-malykh-pidpryyemstv-u-kyivskiy-ta-chernihivskiy-oblastyakh>

¹⁸⁸ IOM's grant program for war-affected micro and small enterprises in Ukraine. Published on 10 February 2023. <https://ukraine.iom.int/uk/news/hrantova-prohrama-mom-dlya-postrazhdalikh-vid-viyny-mikro-ta-malykh-pidpryyemstv-v-ukrayini>

¹⁸⁹ Понад 300 постраждалих від війни мікро- та малих підприємств отримують гранти на відновлення за фінансування німецького уряду. Опубліковано 17 лютого 2023 року. . <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=ede581a3-0443-421c-b437-be36d19a47b8&title=Ponad300-Postrazhdalikh>

¹⁹⁰ <https://www.facebook.com/UNDPukraine/posts/pfbid02Tq3aJirrowVuCvCTvT5LIT6LHoHvEqehzX2G5KgbTjEh4y8DTUAbbsT2U3rxhkDzVI>

відіграватиме значну роль у функціонуванні мікро-, малих та середніх підприємств.

11. За дорученням Федерального міністерства навколишнього середовища, охорони природи, ядерної безпеки та захисту споживачів Німеччини організація **GIZ** також розробила пілотну **програму співфінансування для українського бізнесу для впровадження найкращих доступних технологій та практик управління і зменшення промислових викидів**. Максимальна сума гранту — 2 млн євро, але за умови, що 80% фінансування візьме на себе грантоотримувач в т.ч. за рахунок кредитних коштів ¹⁹¹.

12. **GIZ** також впроваджує **Програму міжнародної технічної допомоги “Застосування та імплементація Угоди про асоціацію між ЄС та Україною у сфері торгівлі”** за кошти уряду Німеччини у партнерстві з **German Sparkassenstiftung, Фондом розвитку підприємництва** та на першому етапі з двома українськими банками – **Банком “Львів” та “Ощадбанком”** ¹⁹².

За умовами програми, GIZ компенсує до 30% від вартості інвестиційних проєктів українських мікро-, малих та середніх підприємств. Також пропонуються консалтингові послуги. Максимальна сума гранту – до 30 тис. євро, а загальний бюджет програми – 2.4 млн євро. Для отримання гранту підприємець повинен взяти кредит в одному з двох вказаних банків.

13. **Данська рада у справах біженців (DRC)** пропонує фінансову підтримку до 15 тис. доларів США для **релокації бізнесу в більш безпечні регіони**. Також за фінансової підтримки **урядів Швейцарії і Великобританії DRC** імплементує програму бізнес-партнерства задля **підтримки аграрного сектору та харчового виробництва в Україні** (до 20 тис. доларів США за умови 50% співфінансування) ¹⁹³.

14. Освітньо-грантова програма **TalentA-2023** для жінок-фермерок реалізується Міжнародною сільськогосподарською науково-дослідницькою компанією Corteva Agriscience. Програма передбачає навчання та конкурс грантів. Грантовий фонд у 2023 році перевищує 1 мільйон гривень ¹⁹⁴.

15. Програма **EU4Environment**, що фінансується **ЄС**, пропонує консультування підприємств щодо “зеленого” відновлення та релокації ¹⁹⁵.

На рівні громадянського суспільства

16. Програма грантів **“Talents for Ukraine”** для креативних підприємців від Міністерства культури та інформаційної політики України та Київської школи економіки.

Міністерство культури та інформаційної політики повідомляє, що в рамках діючої грантової програми благодійного фонду **Київської школи економіки “Talents for Ukraine”** створено модуль індивідуальних грантів для креативних підприємців ¹⁹⁶. Мета грантової програми “Talents for Ukraine” – допомогти зберегти і розвинути таланти в Україні.

¹⁹¹ GIZ gives grants up to 2 million euros to Ukrainian enterprises. Оpubліковано 15 січня 2023 року. <https://pigua.info/en/post/news-of-ukraine-and-world/giz-gives-grants-up-to-2-million-euros-to-ukrainian-enterprises>

¹⁹² Владислав Обух. Що треба знати про гранти для бізнесу в Україні. Оpubліковано 22 березня 2023 року. <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3685782-so-treba-znati-pro-granti-dla-biznesu-v-ukraini.html>

¹⁹³ Владислав Обух. Що треба знати про гранти для бізнесу в Україні. Оpubліковано 22 березня 2023 року. <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3685782-so-treba-znati-pro-granti-dla-biznesu-v-ukraini.html>

¹⁹⁴ Владислав Обух. Що треба знати про гранти для бізнесу в Україні. Оpubліковано 22 березня 2023 року. <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3685782-so-treba-znati-pro-granti-dla-biznesu-v-ukraini.html>

¹⁹⁵ Владислав Обух. Що треба знати про гранти для бізнесу в Україні. Оpubліковано 22 березня 2023 року. <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3685782-so-treba-znati-pro-granti-dla-biznesu-v-ukraini.html>

¹⁹⁶ Грантова програма на 1 млн доларів для креативних підприємців від МКІП та Київської школи економіки. Оpubліковано 9 січня 2023 року. <https://mkip.gov.ua/news/8417.html>

“Участь у грантовій програмі можуть брати українці, які мають проривні ідеї і можуть мислити поза рамками, є талановитими і нестандартними, мають нетривіальний унікальний хід думок і яскравий розум. Загальний фонд грантової програми – 1 млн доларів, ці кошти залучені від іноземних донорських організацій. Дизайн програми, менеджмент та експертне оцінювання забезпечує БФ “КШЕ”.

17. ГО “Impact Force”¹⁹⁷ реалізує програму бізнес-акселератора **Impact Business**¹⁹⁸, в рамках якої пропонує існуючим бізнесам навчання, допомогу менторів, доступ до спілкування з інвесторами.

18. ГО “Центр ініціатив підприємців міста Торецьк” за грантової підтримки Програми “Підтримка організацій громадянського суспільства (ОГС) в Україні” (впроваджується за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ та міжнародного розвитку Великої Британії та виконується Crown Agents у партнерстві з International Alert і Optima Group і у співпраці з Crown Agents in Ukraine) відкрила простір для переселенців **“Живи. Дій. Впливай”** у місті Дніпро:

“У цьому просторі буде створено спільноту переселенців, які бажають адаптуватися, відкрити власну справу, отримати нові навички або розширити свій бізнес. Наш центр працюватиме не тільки для переселенців із Торецька, а й з усієї Донеччини та інших регіонів, які страждають від війни”¹⁹⁹.

19. ГО “ЦеГрін Закарпаття” у співпраці з **Міжнародною організацією праці** в межах програми “Підтримка економічної участі вразливих груп населення, включно з ВПО, в Україні” за дорученням **уряду Німеччини** проводить **конкурс міні-грантів для мікро-, малих та середніх підприємств у Закарпатській області**²⁰⁰.

Максимальний розмір гранту становить 10 тис. доларів США, пріоритет надається зокрема релокованому бізнесу з постраждалих регіонів, підприємствам, які готові створювати нові робочі місця та працевлаштовувати ВПО чи які забезпечують надання критичних послуг в регіоні.

20. ГО “Центр “Жіночі перспективи” за участю Львівського регіонального партнерства зайнятості адмініструє грантовий конкурс серед мікро-, малих та середніх підприємств у межах Проєкту **Міжнародної організації праці “Інклюзивний ринок праці для створення робочих місць в Україні”** за фінансування Міністерства закордонних справ **Данії** та уряду **Німеччини** за підтримки **GIZ**.

Максимальний розмір гранту становить 10 тис. доларів США. Загальний бюджет конкурсу – 240 тисяч доларів США. Мета – підтримати бізнес у відновленні та розширенні виробництва, а також створенні робочих місць та працевлаштуванні ВПО й інших вразливих груп²⁰¹.

21. ГО “Інноваційні соціальні рішення” за підтримки **Фонду ООН у галузі народонаселення в Україні** та за фінансової підтримки **уряду Канади** втілює проєкт **“Економічні можливості для жінок, котрі постраждали від домашнього/гендерно зумовленого насильства”**²⁰².

¹⁹⁷ <https://theimpactforce.org/>

¹⁹⁸ The 1st impact business accelerator program in Ukraine. <https://theimpactforce.org/wp-content/uploads/2023/01/IMPACT-BUSINESS.pdf>

¹⁹⁹ Валерія Панасенко. Ми — велика підприємницька сім'я. Юристка з Торецька допомагає релокуватися підприємцям зі сходу. Опубліковано 19 березня 2023 року. <https://svoi.city/articles/272714/relokaciya-biznesu-zi-shodu-ukraini>

²⁰⁰ Владислав Обух. Що треба знати про гранти для бізнесу в Україні. Опубліковано 22 березня 2023 року. <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3685782-so-treba-znati-pro-granti-dla-biznesu-v-ukraini.html>

²⁰¹ Львівське регіональне партнерство зайнятості оголошує конкурс серед мікро-, малих та середніх релокованих і місцевих підприємств. Опубліковано 10 березня 2023 року. <https://loda.gov.ua/news/57447>

²⁰² Владислав Обух. Що треба знати про гранти для бізнесу в Україні. Опубліковано 22 березня 2023 року. <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3685782-so-treba-znati-pro-granti-dla-biznesu-v-ukraini.html>

Проєкт спрямований на підтримку бізнесів та створення робочих місць для жінок, які постраждали чи входять у групу ризику з домашнього насильства. Географічне охоплення проєкту – Рокитне (Рівненська область), Хорошів (Житомирська область), Старокостянтинів (Хмельницька область), Ужгород, Тернопіль, Хотин (Чернівецька область), Калуш (Івано-Франківська область), Авангард (Одеська область) та Черкаси. Максимальний розмір гранту становить 150 тис. гривень, загальний бюджет – до 1.5 млн гривень. Умовою є створення нових робочих місць, навчальних професійних програм та стажування для жінок з групи ризику з домашнього насильства.

Надаємо коротку довідку про основні проєкти у сфері підтримки підприємців та бізнесу.

Назва проєкту	Учасники, партнери, донори	Короткий опис
<u>Грантова програма "єРобота"</u>	Уряд України	Мікрогранти для створення власного бізнесу; гранти для розвитку переробного підприємства, закладки саду, розвитку тепличного господарства, реалізацію стартапу, кошти на навчання ІТ-спеціальностям
<u>Програма "Єдиний ринок"</u>	Європейський Союз	Грантові пропозиції для підприємців "Бізнес-Міст" та "Еразмус для молодих підприємців" для пошуку нових ділових партнерів в ЄС та виходу на нові ринки
<u>Підтримка малих сільгоспвиробників</u>	Європейський Союз, Продовольча та сільськогосподарська організація ООН, Міністерство аграрної політики	Підтримка виробників у Львівській, Івано-Франківській, Закарпатській та частині Чернівецької областей через надання грантів для інвестицій, наданням дорадчих послуг і консультацій. Ресурсні гранти.
<u>Програма АГРО</u>	USAID	Стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції невеликими виробниками. Підтримка ММСП зернового напрямку у збільшенні потужностей зберігання та сушіння зерна.
<u>Програма "Конкурентоспроможна економіка України"</u>	USAID	Грантова програма для малих та середніх жіночих та сімейних підприємств для підтримки релокації бізнесів, масштабування бізнесу на території України, виходу на міжнародні ринки, запровадження інноваційних рішень та оптимізації бізнес-процесів

<u>Відновлення українського органічного молочного виробництва</u>	Мінагрополітики, Держпродспоживслужба та швейцарська програма Quality FOOD Trade Program in Ukraine	Розроблено спільний план стимулювання виробництва органічних молочних продуктів
<u>Грантові програми ЄБРР</u>	Європейський банк реконструкції та розвитку	Гранти для малих та середніх українських підприємств для оплати консультацій з розвитку бізнесу. Програма для підприємств-позичальників Укрексімбанку, що реалізують інвестиційні субпроекти.
<u>“Програма підтримки економічної стійкості України (UERP)”</u>	Mercury Corps	Гранти для ВПО-підприємців, дрібних фермерів, які постраждали внаслідок війни, малих та середніх фермерських підприємств, релокованого через війну малого та середнього бізнесу в певних областях
<u>"Розвиток МСП: економічна інтеграція внутрішньо переміщених осіб та відновлення бізнесу"</u>	Міжнародна організація з міграції, Міністерство економіки, Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій, Німеччина та Німецький банк розвитку (KfW)	Програма відновлення постраждалих від війни мікро- та малих підприємств
<u>«Рішення в сфері безпеки людини в Україні»</u>	Міжнародна організація з міграції, Уряд Японії	Гранти для мікро- та малих підприємств у Київській та Чернігівській областях
<u>Програма співфінансування для українського бізнесу</u>	GIZ	Грантова програма співфінансування для українського бізнесу для впровадження найкращих доступних технологій та практик управління і зменшення промислових викидів
<u>Програма міжнародної технічної допомоги «Застосування та імплементація Угоди про асоціацію між ЄС та Україною у сфері торгівлі»</u>	GIZ, Уряд Німеччини, German Sparkassenstiftung, Фонд розвитку підприємництва, Банк “Львів” та “Ощадбанк”	Співфінансування інвестиційних проєктів українських мікро-, малих та середніх підприємств та консалтингові послуги
<u>Програма релокації бізнесу</u>	Данська рада у справах біженців (DRC)	Фінансова підтримка для релокації бізнесу в більш безпечні регіони

<u>Програма бізнес-партнерства задля підтримки аграрного сектору та харчового виробництва в Україні</u>	Данська рада у справах біженців (DRC), уряди Швейцарії і Великобританії	Гранти для підприємств аграрного сектору та харчового виробництва на умовах співфінансування
<u>Освітньо-грантова програма TalentA-2023 для жінок-фермерок</u>	Corteva Agriscience	Навчання та конкурс грантів для жінок-фермерок
<u>Програма EU4Environment</u>	ЄС	Консультавання підприємств щодо “зеленого” відновлення та релокації
<u>Програма грантів "Talents for Ukraine"</u>	Міністерство культури та інформаційної політики, Київська школа економіки	Гранти для креативних підприємців
<u>"Підтримка швидкого економічного відновлення українських муніципалітетів (SRER)"</u>	GIZ та Програма розвитку ООН (ПРООН)	Підтримка швидкого відновлення місцевого виробництва та покращення базової та бізнес-інфраструктури
<u>Impact Business</u>	ГО "Impact Force"	Послуги бізнес-акселератора
<u>Простір для переселенців "Живи. Дій. Впливай"</u>	ГО "Центр ініціатив підприємців міста Торецьк", Crown Agents, International Alert, Optima Group, Уряд Великобританії	Спільнота для ВПО-підприємців
<u>"Підтримка економічної участі вразливих груп населення, включно з ВПО, в Україні"</u>	ГО "ЦеГрін Закарпаття", Міжнародна організація праці, Уряд Німеччини	Конкурс міні-грантів для мікро-, малих та середніх підприємств у Закарпатській області
<u>Грантовий конкурс серед мікро-, малих та середніх підприємств</u>	ГО "Центр "Жіночі перспективи", Львівське регіональне партнерство, Міжнародна організація праці Уряд Данії та Німеччини, GIZ	Гранти на відновлення та розширення виробництва, створення робочих місць та працевлаштування ВПО
<u>"Економічні можливості для жінок, котрі постраждали від домашнього/гендерно зумовленого насильства"</u>	ГО "Інноваційні соціальні рішення", Фонд ООН у галузі народонаселення в Україні, уряд Канади	Локальний проєкт на підтримку бізнесів та створення робочих місць для жінок, які постраждали чи входять у групу ризику з домашнього насильства

Відбудова та ремонт житла

На рівні влади і міжнародних організацій

1. Фонд ліквідації наслідків збройної агресії

Фонд ліквідації наслідків збройної агресії є спеціальним фондом у складі державного бюджету, призначеним для закриття значної частини потреб країни з відновлення, будівництва громадських будівель та інфраструктури, а також для надання допомоги постраждалим внаслідок збройної агресії РФ проти України. Голова Комітету ВР з питань бюджету Роксолана Підласа повідомила 15 травня:

“На ліквідацію наслідків збройної агресії в бюджеті є 61,7 млрд грн. З них 35,9 млрд грн – це 50% прибутку Нацбанку за 2022 рік та 25,8 млрд грн отриманих від примусового вилучення коштів держави-агресора”²⁰³ .

У 2023 році **Фонд** спрямовуватиме кошти на допомогу громадянам у відновленні пошкодженого житла за допомогою програми **єВідновлення**. Також будуть здійснюватись роботи з відновлення критичної інфраструктури, запуск пілотних проєктів у п'яти областях та відновлення багатьох об'єктів по всій країні, які були пошкоджені.

Представники **ОГС (Мартина Богуславець, ГО “Інститут законодавчих ідей”)** вказує, що станом на початок травня 2023 року **Фонд** не працює:

“Створений у жовтні минулого року Фонд ліквідації наслідків збройної агресії поки не запрацював. Станом на квітень 2023 року, жодної копійки із передбачених 52 млрд грн Фонду не використали. Про це у відповідях на запити Інституту законодавчих ідей повідомили у міністерствах”²⁰⁴ .

На думку Богуславець це пов'язано із тим, що не готова нормативна база:

“Це не означає, що в Україні не поспішають відновлювати пошкоджені об'єкти. Наразі триває розроблення нормативки та прозорих механізмів, адже ефективність використання коштів Фонду буде показовим для подальшого відновлення”²⁰⁵ .

На те, що без зміни нормативної бази Фонд не запрацює, вказував в березні 2023 і юридичний радник **Transparency International Ukraine** Андрій Івадчак:

“У 2023 році на заваді може стати законодавче врегулювання. Парламент зробив крок до ефективнішого наповнення фонду, але перелік видатків потребує перегляду. Недосконалий і порядок використання коштів — положення цього документу не передбачають прозорий підхід до відбору проєктів, які будуть фінансувати за рахунок фонду, обмежують доступ ОМС, та містять корупційні ризики щодо надання надмірних повноважень місцевим адміністраціям та окремим міністерствам. Чи зможе за таких умов фонд стати ефективним інструментом у 2023 році? Без внесення змін у законодавство – навряд”²⁰⁶ .

²⁰⁴ *Мартина Богуславець. Комплексна відбудова міст та єВідновлення: чи вистачить 52 млрд грн. З Фонду ліквідації наслідків війни не використали жодної копійки. Коли розпочнеться відновлення та які об'єкти будуть пріоритетними? Оpubліковано 9 травня 2023 року. <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/05/9/699901/>*

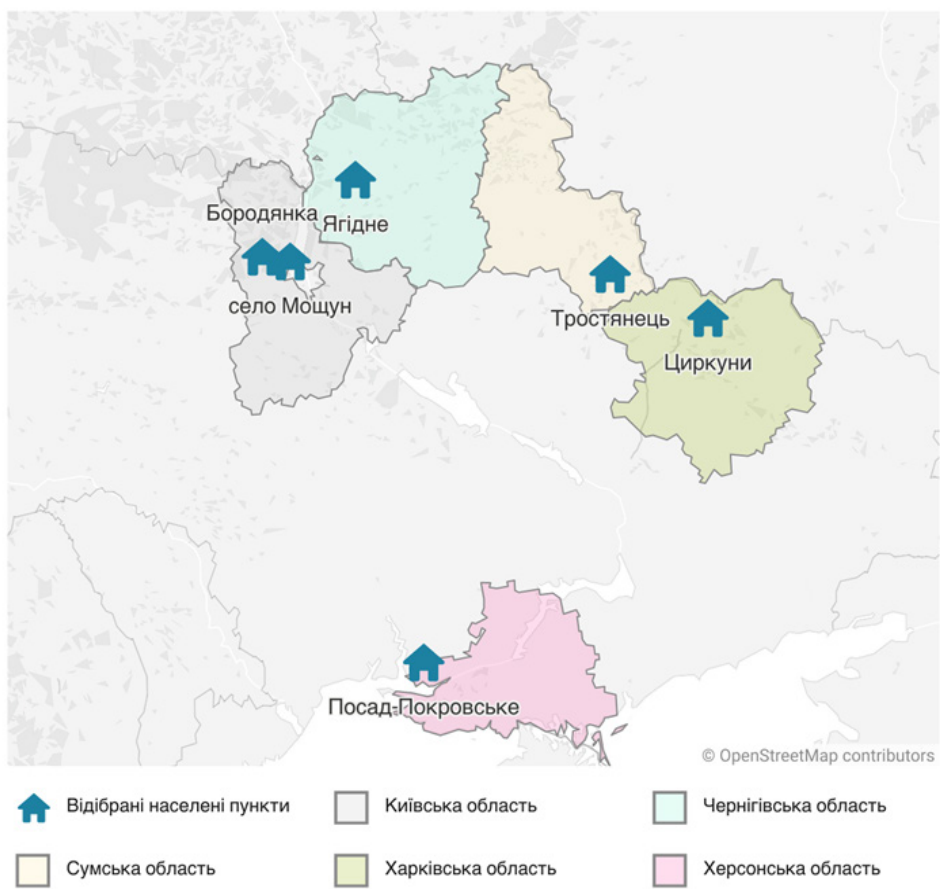
²⁰⁵ *Мартина Богуславець. Комплексна відбудова міст та єВідновлення: чи вистачить 52 млрд грн. З Фонду ліквідації наслідків війни не використали жодної копійки. Коли розпочнеться відновлення та які об'єкти будуть пріоритетними? Оpubліковано 9 травня 2023 року. <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/05/9/699901/>*

²⁰⁶ *Андрій Івадчак. Чи запрацює Фонд ліквідації наслідків збройної агресії? Оpubліковано 17 Березня 2023 року <https://ti-ukraine.org/blogs/chy-zapratsyuye-fond-likvidatsiyi-naslidkiv-zbrojnoyi-agresiyi/>*

17 травня 2023 року вперше було виділено кошти: Кабінет Міністрів виділив 4,4 млрд грн для виплат компенсацій в межах проєкту «Відновлення»²⁰⁷.

У кінці квітня 2023 року Уряд утворив Міжвідомчу робочу групу щодо виділення фінансування з фонду²⁰⁸, та визначив шість населених пунктів для комплексного відновлення в межах експериментального проєкту: Бородянка та Мощун у Київській області, Тростянець у Сумській області, Посад-Покровське в Херсонській області, Циркуни в Харківській області та Ягідне в Чернігівській області²⁰⁹. Координатором цього експериментального проєкту є Мінінфраструктури та Агентство відновлення, головним розпорядником коштів – Агентство відновлення, а замовниками робіт/послуг та одержувачами бюджетних коштів – Служби відновлення (колишні САДи)».

Шість населених пунктів для комплексного відновлення в межах експериментального проєкту Уряду

Джерело: Визначено шість населених пунктів, де відбуватиметься комплексне відновлення за новими принципами, — Прем'єр-міністр. Оpubліковано 25 квітня 2023 року. • Створено за допомогою Datawrapper

²⁰⁷ Уряд вперше виділив кошти з Фонду ліквідації наслідків агресії. Оpubліковано 23 травня 2023 року. <https://ti-ukraine.org/news/uryad-vpershe-vidilyv-koshty-z-fondu-likvidatsiyi-naslidkiv-agresiyi/>

²⁰⁸ Кабінет міністрів України. Постанова від 25 квітня 2023 р. № 412. Київ.

Про утворення Міжвідомчої робочої групи з розгляду узагальнених пропозицій заявників та підготовки пропозицій Кабінету Міністрів України щодо виділення коштів фонду ліквідації наслідків збройної агресії. <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-utvorennia-mizhvidomchoi-robochoi-hrupy-z-rozghliadu-uzahalnenykh-propozytsii-s412-250423>

²⁰⁹ Визначено шість населених пунктів, де відбуватиметься комплексне відновлення за новими принципами, — Прем'єр-міністр. Оpubліковано 25 квітня 2023 року. <https://www.kmu.gov.ua/news/vyznachen-shist-naselenykh-punktiv-de-vidbuvatymetsia-kompleksne-vidnovlennia-za-novymy-pryntsyparamy-premier-ministr>

Слід зазначити, що як мінімум частина з цих населених пунктів вже активно відбудовується силами волонтерів, місцевої влади, міжнародних донорів тощо.

Представники національних ОГС, що взяли участь в дослідженні, відзначали, що провал цього пілотного проєкту може уповільнити реалізацію планів відбудови:

“Після цього проєкту буде зрозуміло, чи можливе масштабування, чи буде у таких міст попит. Три пілотні області, де вони спробують провести по інфраструктурним проєктам певні процедури від початку до кінця. Це буде впливати на швидкість руху далі. Якщо ці проєкти проваляться, то все встане на декілька місяців. Треба буде робити аналіз, чому це провалилось. Якщо там буде корупція, то довіра до структур уряду буде дуже низька. Якщо в пілотах корупція, то про що можна говорити, коли вона буде масштабована”.

2. “Програма з відновлення України”

“Програми з відновлення України” виконується урядом України відповідно до Фінансової угоди між Україною та Європейським інвестиційним банком (ЄІБ)²¹⁰. Міністерство розвитку громад та територій повідомляло про пріоритети проєкту:

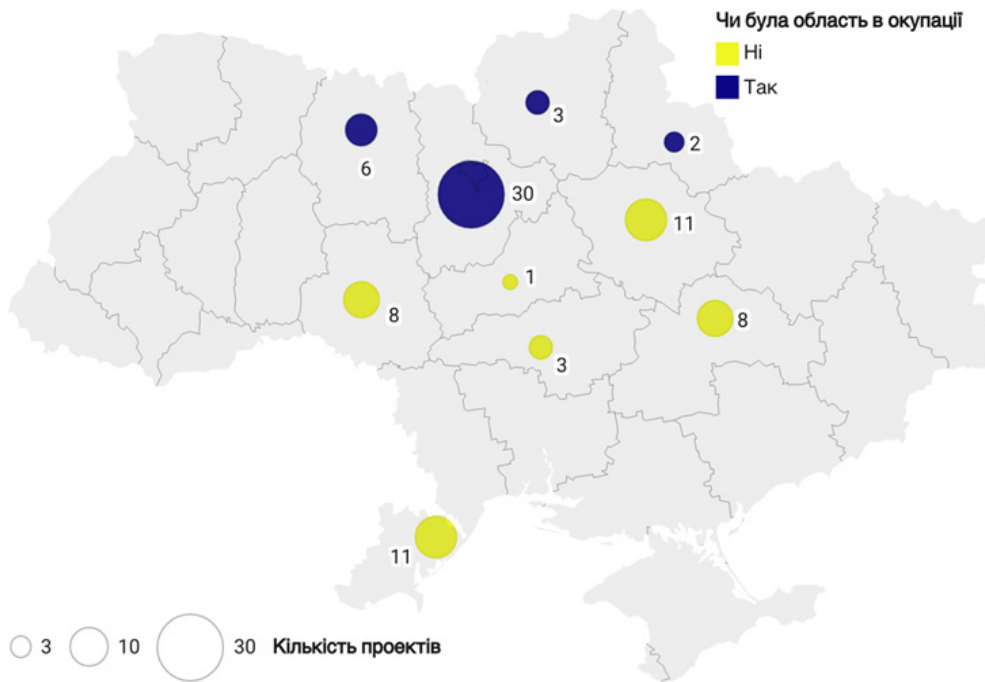
“У межах “Програми з відновлення України” планується реалізувати 83 проєкти з відновлення та будівництва інфраструктурних об’єктів, які забезпечують повноцінне життя в громадах на деокупованих територіях Житомирської, Київської, Сумської та Чернігівської областей, а також Вінницькій, Дніпропетровській, Кіровоградській, Одеській, Полтавській та Черкаській областях, які є опорними. Кошти субвенції у першому відборі, зокрема будуть спрямовані на відновлення шкіл, дитячих садочків, лікарень, ЦНАПів, об’єктів тепло-, водопостачання та водовідведення. Важливо, що відновлення має здійснюватися з урахуванням вимог безбар’єрності та енергоефективності”²¹¹.

Було рекомендовано включити до переліку 83 проєкти на суму за рахунок коштів субвенції близько 4,7 млрд грн. Найбільше проєктів отримала Київська область — 30. Звертає на себе увагу, що такі області, як Чернігівська та Сумська, які перебували в окупації, отримали небагато проєктів — 3 і 2 відповідно.

²¹⁰ “Програма з відновлення України”: Уряд розподілив субвенцію на реалізацію 83 проєктів у 10 областях. Опубліковано 06 грудня 2022 року. <https://www.kmu.gov.ua/news/prohrama-z-vidnovlennia-ukrainy-uriad-rozpodilyv-subventsiiu-na-realizatsiiu-83-proektiv-u-10-oblastiakh>

²¹¹ “Програма з відновлення України”: Уряд розподілив субвенцію на реалізацію 83 проєктів у 10 областях. Опубліковано 06 грудня 2022 року. <https://www.kmu.gov.ua/news/prohrama-z-vidnovlennia-ukrainy-uriad-rozpodilyv-subventsiiu-na-realizatsiiu-83-proektiv-u-10-oblastiakh>

«Програма з відновлення України»: розподіл 83 проектів по областях

Джерело: «Програма з відновлення України»: Уряд розподілив субвенцію на реалізацію 83 проектів у 10 областях. Опубліковано 06 грудня 2022 року. • Створено за допомогою Datawrapper

3. Програма «ВідновидІМ»

«ВідновидІМ» — це державна програма з відновлення пошкодженого внаслідок війни житла українців, яку реалізує **Фонд енергоефективності**²¹², а фінансує **Європейський Союз**. Особливість цієї програми — брати участь в ній можуть тільки ОСББ:

«Фонд енергоефективності надаватиме 100% відшкодування витрат на проведення ремонтних робіт з відновлення вікон, дверей, дахів і некритичних пошкоджень фасадів багатоквартирних будинків, у яких створені ОСББ. 70% витрат авансуватимуться. Окрім цього, в договірну ціну може бути включений ремонт всіх мереж будинку, пошкоджених внаслідок війни»²¹³.

Бюджет цієї програми невеликий — близько 5 млн євро. **Фонд** вказує:

«За попередніми оцінками, цих коштів вистачить на ремонт 50–100 будинків. Якщо пілот буде успішно реалізований, передбачається виділення додаткового фінансування»²¹⁴.

Програма доступна для ОСББ таких областей: Житомирської, Київської, Сумської, Чернігівської, Миколаївської та Дніпропетровської областей, а також м. Київ.

²¹² Програма «ВідновидІМ». Відновимо оселі — відновимо країну! <https://sites.google.com/view/programa-vidnovidim-ukr/%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0?authuser=0>

²¹³ Часті питання. <https://sites.google.com/view/programa-vidnovidim-ukr/%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%96-%D0%BF%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D0%BD%D1%8F?authuser=0#h.gg83yainqOgh>

²¹⁴ Часті питання. <https://sites.google.com/view/programa-vidnovidim-ukr/%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%96-%D0%BF%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D0%BD%D1%8F?authuser=0#h.gg83yainqOgh>

Області України, в яких діє пілотна програма для ОСББ "ВідновиДІМ"

Джерело: ПРОГРАМА «ВІДНОВИДІМ» Відновимо оселі – відновимо країну! • Створено за допомогою Datawrappер

4. Напря́м “Відновлення” платформи UNITED24

В січні 2023 року стартував напрям “Відновлення” в рамках фандрейзингової платформи **UNITED24**. Планується, що 18 багатоквартирних будинків в Ірпені, Бородянці, Гостомелі, Бузовій та Милій будуть капітально відремонтовані. На ці цілі, згідно з рішенням уряду, буде спрямовано понад 500 млн грн, зібраних на спеціальному рахунку UNITED24²¹⁵. 19 травня 2023 року голова Київської обласної військової адміністрації Руслан Кравченко повідомив, що відновлення будинків почалося:

“Наразі йдеться про 3 з 18 будинків в області, що були пошкоджені російськими окупантами. Це об’єкти в населених пунктах Мила, Бузова та Гостомель.

Декілька місяців тому КОВА, Мінінфраструктури та ПРООН підписали Меморандум про співпрацю та масштабне відновлення 18 багатоповерхівок. Проект дозволить повернути в домівки понад 4 тис. мешканців. Орієнтовна вартість відновлення 18 будинків – 800 млн грн. Ми вдячні амбасадорам UNITED24, міжнародним партнерам та всім, хто долучився до збору коштів”²¹⁶.

5. Програма Європейського Союзу “Підтримка українських шкіл”

Європейська Комісія та Уряд України в грудні 2022 року домовір про пакет підтримки у розмірі 100 мільйонів євро на реконструкцію та відновлення шкіл, пошкоджених внаслідок повномасштабної агресії Росії проти України²¹⁷.

²¹⁵Японія надасть грант \$170 млн на відновлення України. Опубліковано 3 березня 2023 року. <https://interfax.com.ua/news/general/895331.html>

²¹⁶ Руслан Кравченко: На Київщині стартувало відновлення трьох багатоповерхівок у рамках фандрейзингової платформи UNITED24. Опубліковано 19 Травня 2023 року.3. <https://koda.gov.ua/ruslan-kravchenko-na-kyivshhyni-startuvalo-vidnovlennya-troh-bagatopoverhivok-u-ramkah-fandrejzyngovoyi-platfomy-united24/>

²¹⁷EU and Ukraine sign €100 million for the rehabilitation of war-damaged schools. Published 16 December 2022. <https://reliefweb.int/report/ukraine/eu-and-ukraine-sign-eu100-million-rehabilitation-war-damaged-schools-enuk>

Президент Європейської Комісії Урсула фон дер Ляєн заявляла:

“Головним пріоритетом ЄС є якнайшвидше повернення українських дітей до школи. Сьогодні ми виконуємо нашу обіцянку підтримати відновлення шкіл, пошкоджених та зруйнованих внаслідок жорстокої війни Росії. А до початку 2023 року ми також доставимо шкільні автобуси для України, щоб діти дійсно могли їздити до школи в найкращих можливих умовах. Майбутнє України починається з повернення дітей до школи”²¹⁸.

На рівні громадянського суспільства

Велика кількість українських ОГС та волонтерських ініціатив уже працюють в сфері відбудови та ремонту житла, пошкодженого чи зруйнованого під час воєнних дій. Можна виділити чотири основні напрями діяльності ОГС та волонтерських ініціатив у цій сфері:

1. Фізичний ремонт та відбудова пошкоджених та зруйнованих помешкань громадян. Учасники цих ініціатив займаються безпосередньо розбором завалів, консервацією споруд, прибиранням, ремонтом, будівництвом. Також подібні ініціативи іноді займаються зведенням модульного або тимчасового житла в населених пунктах, які постраждали від війни, та зведенням аналогічного житла для ВПО в більш безпечних регіонах, яких не торкнулися бойові дії. Крім того, ця група ініціатив іноді надає пряму гуманітарну допомогу постраждалим від війни. Це такі ініціативи як, наприклад, **Б50 Відновлення, ВО Вдома, БУР (Будуємо Україну Разом), Repair Together, Сміливі відновлювати, ГО “ДЕСПРО” та багато інших**^{219 220}.

2. Ще один напрямок діяльності подібних ініціатив — це планування нових просторів у населених пунктах та узагальнення найкращих урбаністичних світових практик (такі ініціативи як **ГО “Архітектурна освіта”, Урбанина, “Transparent cities/Прозорі міста”**), просторове планування відбудови міст (**Розквіт**).

3. Третій напрям — навчання мерів, архітекторів, фахівців, менторство та створення посібників для учасників відбудови (приклади таких організацій — **PRO-FM, Урбанина**).

4. Четвертий напрям, в якому задіяно найменше організацій, — фаховий інженерний супровід будівельних проєктів (наприклад, **ГО Містобудівна платформа “Ренесанс”**)

Участь ОГС та волонтерських об’єднань у процесі відновлення можна проілюструвати на прикладі Іванівської громади, про який розповідає Олена Швидка, сільська голова Іванівської громади:

“Активні бойові дії тривали на території всієї Іванівської територіальної громади, пошкоджень зазнали 1697 будинків, 226 з них зруйновано повністю. Жодний об’єкт інфраструктури не залишився в тому вигляді, у якому перебував до війни. Уся територія була замінована. Після завершення окупації ми організували гуманітарний штаб. Спочатку з допомогою волонтерів ми почали прибирати вулиці, потім — домогосподарства. Згодом сформувалася ГО “Repair together”. Від

²¹⁸ EU and Ukraine sign €100 million for the rehabilitation of war-damaged schools. Published 16 December 2022. <https://reliefweb.int/report/ukraine/eu-and-ukraine-sign-eu100-million-rehabilitation-war-damaged-schools-enuk>

²¹⁹ Соня Максимів. Відновити населені пункти. Добірка ініціатив. Опубліковано 29 липня 2022 року. <https://ukrainer.net/initsiatyvy-vidbudovy/>

²²⁰ Марія Банько. 10 ініціатив, які допомагають мешканцям відбудовувати зруйновані будинки та міста. Опубліковано 27 червня 2022 року. <https://bzh.life/ua/lyudi/10-inicziativ-kotorye-pomogayut-zhitelyam-vosstanavlivat-razrushennye-doma-i-goroda/>

прибирання ми перейшли до ремонту будинків і разом із БУР почали будувати нові. Коли розпочалися процеси відбудови в громаді, люди, що виїхали за кордон, почали повертатися. Багатоквартирні будинки допоміг відновити Добробат

²²¹,

Існують навіть приклади видачі готівкових коштів на здійснення ремонту самотужки — такий підхід серед інших використовує ГО “ДЕСПРО”:

“Для цього було використано спеціальний підхід, який має назву “Готівка на ремонт”. Згідно з ним, кожне домогосподарство, що мало руйнування від легких до середніх, могло отримати від 30 до 200 тис. грн (750-5000 швейцарських франків). Щоб отримати ці кошти, власникам будинку треба було укласти спеціальний договір, взявши на себе обов’язок виконати суто чітко визначений обсяг робіт. (Йшлося зазвичай про ремонт вікон, дверей, даху, а також про часткове відновлення стін зруйнованих будівель). Експерти ГО “ДЕСПРО” супроводжували ремонт, підказуючи власникам житла, як краще його зробити. Пізніше було навіть розроблено невеличкий посібник з організації найтиповіших будівельних робіт, який дає можливість людям, котрі ніколи не мали справу з будівництвом, зрозуміти, що являє собою, наприклад, відновлення даху” ²²².

Здебільшого це волонтерські проєкти, які мають певний кістяк фахівців, навколо яких об’єднуються бажаючі взяти участь у роботі ініціатив у тому чи іншому вигляді: фізична робота на об’єктах, надання будматеріалів, створення навчального контенту, робота з гуманітарною допомогою. За словами співзасновника волонтерського об’єднання “Добробат” Ростислав Смірнов, в цю організацію залучені 40 тис. волонтерів в 7 областях ²²³.

Майже всі ініціативи пропонують опцію здійснити донат на діяльність. Частина ініціатив має системних міжнародних донорів, наприклад, UNAIDS, IREX; урядів інших держав (наприклад, Бельгії, Швейцарії) деякі отримують допомогу від приватного бізнесу України та міжнародних компаній. Діють в цій сфері також іноземні недержавні організації у співпраці із українськими ОГС. Наприклад, у відновленні Бучі (ремонт будинків, шкіл та лікарень) бере участь американська Global Empowerment Mission у співробітництві із Life Quality UA ²²⁴

Географічно проєкти першого типу найчастіше зосереджені на Київській та Чернігівській області, які найбільше постраждали в 2022 році. В Київській області більшість ініціатив працює в Бучі, Ірпені, Гостомелі, Бородянці, Макарові, селі Мощун. Ініціативи другого та третього типу найчастіше стосуються Маріуполя, Бучі, Ірпеня. В західних областях ці проєкти найчастіше зайняті облаштуванням місць проживання ВПО.

Проте фізичне відновлення житла за допомогою громадянського суспільства проходить і в інших регіонах: як повідомив один із респондентів дослідження, в Миколаївській області планується відновлення житла за участю організацій “DareCare”, “Герої України”, “Stabilization Support Services”. Заплановано 225 ремонтів будинків, 75 ремонтів буде реалізовано до вересня 2023 року.

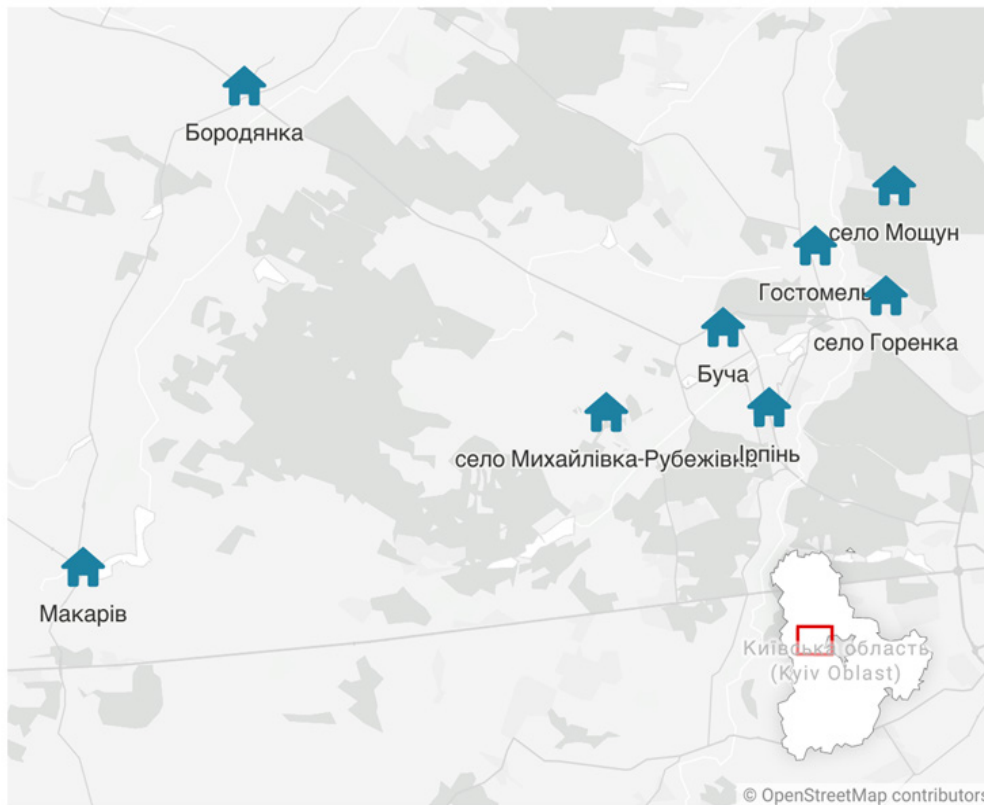
²²¹ Відновлення громад: що і як планувати. Опубліковано 02 лютого 2023 року. <https://cedos.org.ua/events/vidnovlennya-gromad-shho-i-yak-planuvaty/>

²²² “Рука не піднімається викреслювати з мапи населені пункти”. Опубліковано 17 травня 2023 року. <https://decentralization.gov.ua/news/16595>

²²³ Александр Оберенко. Антикорупційний штаб створив Карту відновлення України. Опубліковано 14 грудня 2022 року. <https://www.irf.ua/antikorupcijnyj-shtab-stvoryv-kartu-vidnovlennya-ukrayiny/>

²²⁴ Bucha community rebuilds. <https://www.globalempowermentmission.org/bucha/>

Населені пункти, в яких найактивніше працюють ініціативи з відновлення та ремонту житла, що пошкоджені внаслідок воєнних дій

Створено за допомогою Datawrapper

Якщо аналізувати охоплення всіх чотирьох типів ініціатив по областях України, то вони діють у Київській, Чернігівській, Сумській, Харківській, Херсонській, Закарпатській, Львівській, Івано-Франківській, Запорізькій, Миколаївській, Донецькій областях. Звісно, в Закарпатській області немає зруйнованих внаслідок воєнних дій будівель, у Львівській їх дуже мало, але ініціативи, про які ми згадуємо, здійснюють тут іншу діяльність (ремонт укріплень, побудова модульних містечок для ВПО, навчання і т.і.).

Відбудова та ремонт освітньої інфраструктури

На рівні громадянського суспільства

Окремий напрямок — це відбудова та модернізація освітньої інфраструктури, найчастіше йдеться про школи. В царині відбудови шкільної інфраструктури вже активно діють українські ОГС: проєкт savED поставив собі за мету відновити освітню інфраструктуру Чернігова.

“Для мене Чернігівщина – це північна фортеця, яка життями своїх мешканців унеможливила подальший наступ на мій дім, на Київ. І я вдячна місту та його людям, що зробили це, щоб зберегти решту України. Допомогти Чернігову відновитися – це найменше, що я можу зробити, аби віддячити”. – Анна Новосад, співзасновниця savED ²²⁵.

²²⁵ Про проєкт і команду. <https://www.savedschools.in.ua/uk/about-us-ua/>

Області України, в яких діють ініціативи громадянського суспільства та волонтерів по ремонту та відбудові зруйнованого внаслідок війни житла

Створено за допомогою Datawrapper

Зараз діяльність **savED** масштабується на Київську та Житомирську області, в планах — Миколаївська, Харківська, Дніпропетровська та Полтавська області.

U-LEAD в травні 2023 році ініціював програму “Відбудова місцевих шкіл задля стійкості”²²⁶. В рамках цієї програми до відновлення шкіл планує долучитися ГО “Сміливі відновлювати” (ми згадували їх у контексті відновлення житла). Вони мають намір до 1 вересня 2023 року провести швидкі ремонти в 12 школах, з яких сім розташовані на Харківщині, дві — на Київщині, три — на Чернігівщині²²⁷.

Навесні 2023 року свої проєкти по відновленню та ремонту шкіл ініціювала ПРООН в співробітництві із Міністерством відновлення: це ініціативи “ECHO4SCHOOLS-UA: Ремонт/модернізація шкіл у постраждалих внаслідок війни регіонах” та “Відновлення шкіл в Україні”²²⁸. В межах першого проєкту планується здійснення поточних ремонтів щонайменше 50 шкіл у 10 областях України. Бюджет програми – близько 14 млн євро. Як повідомляється:

“Вже відібрано та узгоджено 54 заклади, які потребують відновлення. Щодо 8 об’єктів уже триває підготовка документації для проведення тендерних процедур”²²⁹.

²²⁶ Оксана Стельмах. У трьох областях України буде відновлено 12 шкіл за підтримки U-LEAD. Опубліковано 11 травня 2023 року. <https://u-lead.org.ua/news/204>

²²⁷ Чернігові презентували інструменти швидкого відновлення зруйнованих війною шкіл. Опубліковано 11 травня 2023 року. <https://decentralization.gov.ua/news/16565>

²²⁸ Україна у партнерстві з ПРООН та UNOPS відновить понад 100 шкіл у 14 регіонах. Опубліковано 14 квітня 2023 року. <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3696069-ukraina-u-partnerstvi-z-proon-ta-unops-vidnovit-ponad-100-skil-u-14-regionah.html>

²²⁹ Україна у партнерстві з ПРООН та UNOPS відновить понад 100 шкіл у 14 регіонах. Опубліковано 14 квітня 2023 року. <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3696069-ukraina-u-partnerstvi-z-proon-ta-unops-vidnovit-ponad-100-skil-u-14-regionah.html>

Бюджет другого проєкту — 20 млн євро, він має на меті ремонт шкіл в 4 областях: Київській, Сумській, Харківській та Чернігівській областях.

Фонд Східна Європа реалізує програму “Безпечна школа”²³⁰, що передбачає оснащення шкільних укриттів відповідно до всіх вимог безпеки. Наразі в ході програми вже облаштовано відповідно до вимог ДСНС укриття у 28 українських навчальних закладах²³¹. Пілотний проєкт цієї програми було реалізовано в школі на київській Оболоні, потім, як і у випадку savED, активність була зосереджена на Чернігівщині, а в цілому планується робота в таких містах як Вінниця, Хмельницький, Одеса, Київ, Чернігів, Суми²³².

В сфері створення укриттів в школах працює і програма “Безпечна освіта” благодійного фонду KSE Foundation²³³. Мета програми — забезпечити 300 українських шкіл безпечними та високоякісними укриттями.

Відбудова та ремонт медичної інфраструктури

KSE Foundation також реалізувала проєкт відновлення зруйнованої амбулаторії в Макарові на Київщині²³⁴.

Спільний проєкт МОЗ та Світового банку “Зміцнення системи охорони здоров'я та збереження життя” (HEAL Ukraine) в травні 2023 року почав прийом пропозицій від українських медзакладів щодо інфраструктурних проєктів, які реалізовуватимуться в закладах охорони здоров'я²³⁵. Як вказується, інфраструктурні проєкти можуть бути двох видів:

- **відновлення та модернізація пошкоджених внаслідок бойових дій державних або комунальних медзакладів, в тому числі підвищення енергоефективності та забезпечення доступу до альтернативних джерел енергії;**
- **оновлення та модернізація державних або комунальних медзакладів, в тому числі підвищення енергоефективності та забезпечення доступу до альтернативних джерел енергії.**

Надаємо коротку довідку про основні проєкти у сферах відбудови та ремонту житла та відбудови освітньої та медичної інфраструктури.

²³⁰ Програма “Безпечна школа”. <https://eef.org.ua/program/programa-bezpechna-shkola/>

²³¹ Як Фонд Східна Європа оновив десятки укриттів та повернув у безпечні школи тисячі дітей. Опубліковано 18 квітня 2023 року. <https://life.liga.net/all/article/kak-fond-vostochnaya-evropa-obnovil-desyatki-ukrytiy-i-vernul-v-bezopasnye-shkoly-tysyachi-detey>

²³² Програма “Безпечна школа”. <https://eef.org.ua/program/programa-bezpechna-shkola/>

²³³ Безпечна освіта. <https://foundation.kse.ua/safe-education>

²³⁴ Відновлення амбулаторії в Макарові на Київщині. <https://foundation.kse.ua/projects/vidnovlennia-ambulatorii-v-makarovi-na-kyivshchyni/>

²³⁵ МОЗ приймає пропозиції з відновлення медичної інфраструктури. Опубліковано 18 травня 2023 року. <https://moz.gov.ua/article/news/moz-prijmae-propozicii-z-vidnovlennja-medichnoi-infrastrukturi>

Район#1 (Districtone. Foundation)	Волонтери	Відбудова та ремонт житла та соціальної інфраструктури в Київській області
Благодійний фонд "Волонтерська спілка "ПОРУЧ""	Волонтери	Відбудова та ремонт будинків у Макарові
PRO-FM: Кейси відбудови зруйнованих міст	Благодійна організація "ФОНД АРХІТЕКТУРНОЇ ПАЛАТИ УКРАЇНИ"	Навчання мерів, архітекторів, проєктувальників виробляти якісні рішення по відбудові населених пунктів
Громадська організація Містобудівна платформа "Ренесанс"	Фізичні особи	Консультації та супроводження будівництва
УРБАНИНА. Довідник з відбудови міст	Фізичні особи, ГО "Безбар'єрність"	Фахові рекомендації до відбудови
УРБАНИНА. Рекомендації з відбудови Ірпеня	Фізичні особи, RebuildUA KSE Institute	Рекомендації до відбудови міста
РоЗквіт	USAID	Стратегія післявоєнного просторового розвитку українського Маріуполя Супервізія міського розвитку Бучі
Б50 Відновлення	Волонтери	Допомагає українцям ліквідувати наслідки війни на деокупованих територіях. Наші активісти беруться за різні будівлі – від приватних домівок до об'єктів інфраструктури
ВО Вдома	Волонтери	Ремонт житла та гуманітарна допомога
Добробат	Волонтери	Допомога постраждалим у нагальному відновленні житла та об'єктів соціальної інфраструктури на деокупованих територіях
БУР (Будуємо Україну Разом)	Волонтери, USAID, IREX, National endowment for democracy	Фізична відбудова та навчання

<u>Repair Together</u>	Волонтери, UNDP	Гуманітарна допомога деокупованим громадам, ремонт житла та фізична відбудова
<u>Сміливі відновлювати</u>	ГО "Урбанрада", БФ "Янголи ЮА"	Толоки по прибиранню, консервації, ремонту та відбудові житла в Київській області, переважно в Ірпінь, Бучу, Гостомель та навколишні села. Також працюємо в Харківській та Херсонській областях.
<u>Програма "Безпечна школа"</u>	"Eurasia Foundation", "Sy Syms Foundation" та інші	Створення шкільних укриттів
<u>savED</u>	GoGlobal, ГО ОСВІТ	Відбудова зруйнованих шкіл
<u>Bucha community rebuilds</u>	Global Empowerment Mission у співробітництві із Life Quality UA	Ремонт будинків, шкіл та лікарень
<u>"Безпечна освіта"</u>	KSE Foundation, Міністерство освіти та науки України Райффайзен банк Фармак Київстар Dragon Capital	Створення шкільних укриттів
<u>"Відбудова місцевих шкіл задля стійкості"</u>	"U-LEAD з Європою", Європейська комісія, savED, "Сміливі відновлювати", ГО Центр Інноваційної Освіти "Про. Світ"	Відбудова і ремонт шкіл
<u>"ECHO4SCHOOLS-UA: Ремонт/модернізація шкіл у постраждалих внаслідок війни регіонах"</u>	ПРООН, Міністерство відновлення	Відбудова і ремонт шкіл
<u>"Відновлення шкіл в Україні"</u>	ПРООН, Міністерство відновлення	Відбудова і ремонт шкіл
<u>"Transparent cities/ Прозорі міста"</u>	Transparency International Ukraine	Вивчення досвіду відбудови міст
<u>"Зміцнення системи охорони здоров'я та збереження життя" (HEAL Ukraine)</u>	Міністерство охорони здоров'я, Світовий банк	Відбудова та модернізація медичних закладів
<u>Відновлення житла в Миколаївській області</u>	"DareCare", "Герої України", " <u>Stabilization Support Services</u> "	Ремонт та відбудова житла

Відбудова та ремонт критичної інфраструктури

Участь інших країн у відновленні критичної інфраструктури

1. Допомога Японії в реалізації Плану швидкого відновлення України

3 березня 2023 року стало відомо, що Україна отримає від Японії грантову допомогу розміром \$170 млн на реалізацію Плану швидкого відновлення України — відповідну угоду підписали посол Японії Мацуда Кунінорі та віце-прем'єр із відновлення Кубраков²³⁶. Сайт Міністерства іноземних справ Японії повідомляє, яку мету переслідує цей грант — специфічне обладнання, відновлення інфраструктури, відновлення сільського господарства, зміцнення демократії та врядування:

“Ця співпраця забезпечить Уряд України, яка потерпає від російської агресії, обладнанням, необхідним для (1) протимінної діяльності та розбору завалів, що є передумовами для відновлення та реконструкції, (2) відновлення засобів до існування, включаючи забезпечення базової інфраструктури, (3) відновлення сільського господарства як ключової галузі та (4) зміцнення демократії та врядування. Таким чином, це сприятиме швидкому відновленню та реконструкції України”²³⁷.

2. Допомога Німеччини для відбудови інфраструктури муніципалітетів

Уряд Німеччини спільно з GIZ та ПРООН в Україні анонсували проєкт “Підтримка швидкого економічного відновлення українських муніципалітетів (SREER)” з бюджетом 11,85 млн євро. Ця ініціатива спрямована на відновлення місцевого виробництва та покращення інфраструктури для малого та середнього бізнесу. Конкурс місцевих ініціатив запропонує фінансування до 800 000 євро для ремонту базової та допоміжної бізнес-інфраструктури²³⁸.

3. Допомога Естонії Житомирській області

Як повідомляється, Естонія впродовж трьох років спрямує 30 млн євро на відбудову Житомирщини: буде побудовано дитячий садок в Овручі та відбудовано міст в Малині (участь Естонії в відбудові моста — 50%)²³⁹.

“У нас є програма на використання 30 млн євро від Естонії впродовж 3 років. Естонія вирішила побудувати в Овручі дитячий садок. Ця громада розташована найближче до білорусі. Садочок вже активно будують, і є конкретні терміни, коли він буде готовий”, — зазначив голова Житомирської ОВА Бунечко.

4. Допомога Данії Миколаївській області

²³⁶ Японія надасть грант \$170 млн на відновлення України. Опубліковано 3 березня 2023 року. <https://interfax.com.ua/news/general/895331.html>

²³⁷ Additional Assistance for Recovery and Reconstruction in Ukraine. Published 30 March 2023. https://www.mofa.go.jp/press/release/press1e_000403.html

²³⁸ За дорученням уряду Німеччини, ПРООН та GIZ анонсували ініціативу на суму 11.85 млн євро для підтримки місцевих рішень/ Оголошено конкурс місцевих ініціатив для підтримки економічного розвитку муніципалітетів України. Опубліковано 7 квітня 2023 року. <https://www.undp.org/uk/ukraine/press-releases/za-doruchennyam-uryadu-nimechchyny-proon-ta-giz-anonsuvaly-initsiatyvu-na-sumu-1185-mln-yevro-dlya-pidtrymky-mistsevykh-rishen>

²³⁹ Житомирщина отримає від Естонії €30 мільйонів на відбудову. Опубліковано 27 лютого 2023 року. <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3675785-zitomirsina-otrimae-vid-estonii-30-miljoniv-na-vidbudovu.html>

Данія бере активну участь у відновленні Миколаївської області: ця країна допомагає відновлювати зруйновані мости, ремонтувати критичну інфраструктуру. В березні 2023 року відбулась зустріч Голови Агентства відновлення Мустафи Найєма з Послом Данії в Україні Ole Egberg Mikkelsen та Радником Посольства Василем Заліщуком:

“В рамках підтримки Міністерство закордонних справ Данії виділило 16 мільйонів євро на підготовку до зимового періоду у Миколаєві та Кременчуці, а саме, на ремонт обстріляних будівель, аварійний ремонт систем водопостачання та централізованого тепlopостачання.

З моменту деокупації частини Миколаївської області, Агентство відновлення налагоджує роботу транспортної інфраструктури. Вдалося забезпечити сполучення через зруйновані мости. Наразі з 6 мостів, що були зруйновані в результаті російського вторгнення, через 5 відновлено проїзд. Від наслідків ведення бойових дій розчистили майже 600 км державних автошляхів Миколаївщини”²⁴⁰

На рівні громадянського суспільства

ГО “ДЕСПРО” у консорціумі зі швейцарськими організаціями Helvetas та Skat Consulting створили нові системи водопостачання у місті Надвірна Івано-Франківської області:

“Прикладом реалізації ініціативи щодо покращення водопостачання став проєкт у місті Надвірна Івано-Франківської області, п’яту частину населення якого рік тому складала внутрішньо переміщені особи. Інфраструктура прикарпатського містечка не витримувала такого різкого збільшення приїжджих, причому ситуація з доступом до води інколи була доволі критичною. Тож швейцарські донори та їхні українські партнери врятували ситуацію, профінансувавши облаштування та обладнання водозабору Надвірної”²⁴¹.

Хоча НЕФКО зазвичай зосереджена на проєктах зеленого зростання та кліматичних проблемах, у випадку України ця організація також реалізує проєкти по відбудові інфраструктури:

“Одна з програм – це ремонт і реконструкція пошкодженої критичної інфраструктури в Київській області. Комплекс заходів передбачає відновлення інфраструктури, пов’язаної з водопостачанням, водовідведенням і тепlopостачанням. Програма реалізовуватиметься в 12 містах та селищах міського типу Київської області: у Бородянській, Борщагівській, Ірпінській, Димерській, Іванківській, Калинівській, Немішаєвській, Пісківській, Славутинській та Великодиммерській територіальних громадах. Фінансування програми становить 50 млн євро грантових коштів, які виділив Європейський Союз через НЕФКО”²⁴².

Надаємо коротку довідку про основні проєкти у сфері відновлення критичної інфраструктури.

²⁴⁰ <https://www.facebook.com/agency.for.restoration/posts/586525013506113>

²⁴¹ “Рука не піднімається викреслювати з мапи населені пункти”. Опубліковано 17 травня 2023 року. <https://decentralization.gov.ua/news/16595>

²⁴² Оксана Гришина. НЕФКО працює над кількома новими ініціативами в рамках програми “Зелене відновлення України” — головний інвестрадник. Опубліковано 30 квітня 2023 року. <https://interfax.com.ua/news/interview/900937.html>

Водопостачання у Надвірній	ГО “ДЕСПРО”, Helvetas та Skat Consulting	Облаштування та обладнання водозабору Надвірної
Відбудова критичної інфраструктури Київщини	НЕФКО	Відновлення інфраструктури, пов’язаної з водопостачанням, водовідведенням і тепlopостачанням

Відбудова та ремонт енергетичної інфраструктури

На рівні влади

Основний гравець на полі енергетики – це влада, приватні компанії та великі міжнародні донори.

За словами Германа Галущенко, міністра енергетики зараз фокус діяльності на ремонті енергетичної інфраструктури та спробах децентралізації мережі генерації:

“Україна не тільки проводить ремонтні роботи на постраждалих від обстрілів об’єктах, але й готується до наступного опалювального сезону, зосереджуючи зусилля на децентралізації генеруючих потужностей”²⁴³.

Крім того, представники Мінінфраструктури та Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження зазначають, що відновлення має відбуватися з урахуванням принципів енергоефективності та декарбонізації та з акцентом на відновлювані джерела енергії, для чого вже було вжито таких заходів:

- 1. Прийнято Національний план дій з енергоефективності, яким встановлено національну ціль України на 2030 рік;**
- 2. Підготовлено проєкт Стратегії термомодернізації будівель до 2050 року (декарбонізація сукупно покриває близько 40% енергетичного балансу України);**
- 3. Працює Фонд енергоефективності, у тому числі по програмі “ВідновиДІМ” за підтримки ЄС;**
- 4. Стартував конкурсний відбір громад на участь у програмі Європейського інвестиційного банку “Енергоефективність громадських будівель в Україні”;**
- 5. Готується запуск Фонду декарбонізації для підвищення енергоефективності та впровадження відновлюваних джерел енергії в громадах”²⁴⁴.**

Через специфіку сфери енергетики, відновлення у цій царині відбувається силами операторів енергетичної інфраструктури, української влади, інших країн та міжнародних організацій. Міністерство енергетики організувало робочу групу з питань організації гуманітарної

²⁴³ Міністерство енергетики України. Герман Галущенко: Фонд енергетичної підтримки України – ефективний інструмент допомоги вітчизняному енергосектору. Опубліковано 15 березня 2023 року. <https://www.kmu.gov.ua/news/herman-halushchenko-fond-enerhetychnoi-pidtrymky-ukrainy-efektyvnyi-instrument-dopomohy-vitchyznianomu-enerhosektoru>

²⁴⁴ Міністерство енергетики України. Герман Галущенко: Фонд енергетичної підтримки України – ефективний інструмент допомоги вітчизняному енергосектору. Опубліковано 15 березня 2023 року. <https://www.kmu.gov.ua/news/komanda-mininfrastruktury-doluchylasia-do-obhovorennia-pryntsypiv-zelenoho-vidnovlennia>

допомоги енергетичному сектору, яка збирає заявки від українських енергетичних компаній щодо їхніх потреб, обробляє та передає їх партнерам²⁴⁵. Крім того, координація здійснюється також на рівні міністрів енергетики країн, що входять у Міжнародну енергетичну консультативну раду при Міненерго: Канади, Чехії, Данії, Естонії, Фінляндії, Франції, Німеччини, Італії, Японії, Литви, Польщі, Румунії, Словаччини, Іспанії, Швеції, Великобританії, США, а також Секретаріату Енергетичного Співтовариства та Міжнародного енергетичного агентства.

Навесні 2023 року **Уряд** виділив із резервного фонду державного бюджету 5 млн грн на реалізацію експериментального проєкту з будівництва та ремонту енергетичної інфраструктури. Проєкт реалізовуватиме Державне агентство відновлення та розвитку, яке працюватиме в координації з Міненерго, ДСНС, Генштабом ЗСУ та операторами критичної інфраструктури²⁴⁶.

Багато країн надали допомогу у вигляді матеріально-технічних засобів для забезпечення сталого електропостачання в умовах постійних руйнувань енергетичної інфраструктури російською армією, наприклад:

- **Литва** передала Україні потужний автотрансформатор для високовольтної підстанції системи передачі електроенергії, що трансформує напругу з магістрального до розподільного рівня і може забезпечити живленням до 200 тисяч домогосподарств²⁴⁷. Крім того, Литва передала кілька десятків менш потужних трансформаторів у якості гуманітарної допомоги²⁴⁸.
- **Фінляндія** передала Україні 136 тонн обладнання для відновлення енергетичної інфраструктури (силові трансформатори, трансформатори струму, мобільні газові котельні, генератори)²⁴⁹.
- **Франція** передала 183 тонни енергетичного обладнання (генератори різної потужності, автоматичні вимикачі, спецодяг, роз'єднувачі, освітлювальні прилади, хімічна продукція, газове обладнання, необхідне для проведення ремонтних робіт)²⁵⁰.
- Генератори для проходження зимового сезону надали **Німеччина**²⁵¹, **Японія**²⁵²,

²⁴⁵Міністерство енергетики України. Міжнародна допомога енергетиці. <https://mev.gov.ua/reforma/mizhnarodna-dopomoha-enerhetytsi>

²⁴⁶Департамент комунікацій Секретаріату Кабінету Міністрів України. Уряд спрямував кошти на відновлення енергосистеми. Опубліковано 10 березня 2023 року <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-spriamuvav-koshty-na-vidnovlennia-enerhosystemy>

²⁴⁶Міністерство енергетики України. Україна отримала від Литви потужний автотрансформатор. Опубліковано 01 березня 2023 року. <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-otrymala-vid-lytvy-potuzhnyi-avtotransformator>

²⁴⁷Міністерство енергетики України. Міненерго передало до Чернігівської області 44 трансформатори від Литовської Республіки. Опубліковано 21 грудня 2022 року. <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-otrymala-vid-lytvy-potuzhnyi-avtotransformator>

²⁴⁹Міністерство енергетики України. Фінляндія передала Україні 136 тонн обладнання для відновлення енергетичної інфраструктури. Опубліковано 14 квітня 2023 року. <https://www.kmu.gov.ua/news/finliandiia-peredala-ukraini-136-tonn-obladnannia-dlia-vidnovlennia-enerhetychnoi-infrastruktury>

²⁵⁰Міністерство енергетики України. Україна отримала від Франції 183 тонни енергетичного обладнання. Опубліковано 26 березня 2023 року. <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-otrymala-vid-frantsii-183-tonny-enerhetychnoho-obladnannia>

²⁵¹Херсонська ОДА (ОВА). Федеральне агентство з технічної допомоги Німеччини за фінансування Міністерства закордонних справ цієї країни долучилося до забезпечення Херсонщини електрогенераторами. Опубліковано 8 січня 2023 року. <https://t.me/khersonskaODA/2974%0D>

²⁵²Міністерство енергетики України. Японія передала генератори для котелень Ніжина. Опубліковано 06 січня 2023 року. <https://www.kmu.gov.ua/news/yaponiia-peredala-heneratory-dlia-kotelen-nizhyina>

²⁵³Tariq Al Fahaam. UAE provides household generators to Ukraine in response to difficult winter conditions and power outages. Опубліковано 24 грудня 2022 року. <http://wam.ae/en/details/1395303114034>

● **ОАЕ**²⁵³, **Ізраїль**²⁵⁴, **Республіка Корея**²⁵⁵. Остання також передала екскаватори для відбудови українського енергосектору. Допомога переважно спрямовувалась у постраждалі області, такі як Чернігівська та Херсонська.

У березні 2023 року було анонсовано майбутню передачу трансформаторів від **Канади**²⁵⁶ та 5700 сонячних панелей для громадського сектору за підтримки **ЄС**²⁵⁷.

З 2018 року триває проєкт **USAID “Енергетична безпека”**. В рамках цього проєкту зокрема було передано труби та трубопровідну арматуру для відновлення централізованого тепlopостачання більш ніж 20 тисячам мешканцям Києва на 1,3 млн доларів²⁵⁸ та передано п'ять мобільних 1-мВт-них котелень, дві з яких призначено для Харкова²⁵⁹. Загалом, проєкт працює у 19 областях та бере участь у відновленні енергопостачальної інфраструктури для забезпечення теплом понад семи мільйонів українців.

Частина допомоги надається у вигляді грантів. Наприклад, у грудні 2022 року “Укренерго” підписало угоду про отримання цільового гранту у 70 мільйонів євро від Спеціального Фонду ЄБРР, що був наданий Урядом **Королівства Нідерландів**²⁶⁰; у березні **Литва** анонсувала 12 мільйонів євро на відбудову енергетичної інфраструктури²⁶¹; а у квітні повідомлялось, що **Німеччина** виділить один мільйон євро на проєкти зеленого відновлення України²⁶². У квітні 2023 року була підписана угода між Урядом та Світовим банком про надання гранту Мультидонорського цільового фонду для відновлення енергетики України. Сума гранту складе 200 мільйонів доларів, а

²⁵¹ Херсонська ОДА (ОВА). Федеральне агентство з технічної допомоги Німеччини за фінансування Міністерства закордонних справ цієї країни долучилося до забезпечення Херсонщини електрогенераторами. Опубліковано 8 січня 2023 року. <https://t.me/khersonskaODA/2974%0D>

²⁵² Міністерство енергетики України. Японія передала генератори для котелень Ніжина. Опубліковано 06 січня 2023 року <https://www.kmu.gov.ua/news/yaponiia-peredala-heneratory-dlia-kotelen-nizhyna>

²⁵³ Tariq Al Fahaam. UAE provides household generators to Ukraine in response to difficult winter conditions and power outages. Опубліковано 24 грудня 2022 року. <http://wam.ae/en/details/1395303114034>

²⁵⁴ Міністерство енергетики України. Ізраїль передає 17 генераторів для забезпечення електропостачання Херсонської області. Опубліковано 20 грудня 2022 року. <https://www.kmu.gov.ua/news/izrail-peredaie-17-heneratoriv-dlia-zabezpechennia-elektropostachannia-khersonskoi-oblasti>

²⁵⁵ Міністерство енергетики України. Республіка Корея передала екскаватори для відбудови українського енергосектору. Опубліковано 4 березня 2023 року. <https://www.mev.gov.ua/novyna/respublika-koreya-peredala-ekskavatory-dlya-vidbudovy-ukrayinskoho-enerhosektoru>

²⁵⁶ Global Affairs Canada. Minister Joly announces new multifaceted support for Ukraine. Опубліковано 7 березня 2023 року. https://www.canada.ca/en/global-affairs/news/2023/03/minister-joly-announces-new-multifaceted-support-for-ukraine.html?utm_source=miragenews&utm_medium=miragenews&utm_campaign=news

²⁵⁷ Ministry of Energy of Ukraine. Meeting between Herman Galushchenko and European Commissioner Kadri Simson: Ukraine to receive 5700 solar panels for the public sector with EU support. Опубліковано 7 березня 2023 року. <https://www.kmu.gov.ua/news/zustrich-hermana-halushchenka-ta-ievrokomisara-kadri-simson-ukraina-otrymaie-5700-soniachnykh-panelei-dlia-hromadskoho-sektoru-za-pidtrymky-ies>

²⁵⁸ Київ отримав допомогу від Уряду США для відновлення теплових мереж: робота уже триває у чотирьох районах міста. Опубліковано 20 вересня 2022 року. https://kyivcity.gov.ua/news/kiv_otrimav_dopomogu_vid_uryadu_ssha_dlya_vidnovlennya_teplovikh_merezh_robota_uzhe_trivaye_u_chotirokh_rayonakh_mista/

²⁵⁹ Фейсбук-сторінка USAID Проєкт енергетичної безпеки. Опубліковано 1 березня 2023 року. <https://www.facebook.com/966590413534763/posts/pfbid02S67bhqvWVfYP1q2Vt87K7448jur4mywRUUJ3SFmcmwvVTVwJoBMELB2xHbsPg89PI/>

²⁶⁰ Фейсбук-сторінка Володимира Кудрицького. Опубліковано 29 грудня 2022 року. <https://www.facebook.com/vladimir.kudrytskyi/posts/pfbid0ZB3AZRSly5iAT9bWjhExRCtBLsgyEmcbm3cYEQxeRCfJ4woahEmWzbTx12EFYJQFI>

²⁶¹ Литовська компанія скерує €12 мільйонів на відновлення енергетичної інфраструктури України. Опубліковано 3 березня 2023 року. <https://www.ukrinform.ua/rubric-uarazom/3677707-litovska-kompania-skerue-12-miljoniv-na-vidnovlennia-energeticnoi-infrastrukturi-ukraini.html>

²⁶² Німеччина дає мільйон євро на зелене відновлення України. Опубліковано 5 квітня 2023 року. <https://hmarochos.kiev.ua/2023/04/05/nimechchyna-daye-miljon-yevro-na-zelene-vidnovlennya-ukrayiny/>

призначення — відбудова електричної мережі та систем теплопостачання в Києві, Харкові, Миколаєві, Сумах та містах Чернігівської області²⁶³. Цей грант — перша частина фінансування у рамках проєкту Світового банку Re-Power на 500 мільйонів доларів.

У квітні 2022 року Енергетичним співтовариством було створено **Фонд енергетичної підтримки України**:

“Донори Фонду – окремі держави, міжнародні компанії та організації. Основним завданням Фонду є допомога енергетичним компаніям оперативно відновлювати пошкоджену або знищену енергетичну інфраструктуру внаслідок російських обстрілів. Кошти Фонду спрямовуються для закупівлі обладнання, яке не може бути надане міжнародними партнерами у вигляді гуманітарної допомоги. Закупівля відповідного устаткування здійснюється за міжнародними стандартами прозорості Агентством США з міжнародного розвитку USAID”²⁶⁴.

На рівні громадянського суспільства

Роль громадських організацій у цій сфері полягає передусім в адвокації принципів “зеленого відновлення”: енергоефективності, декарбонізації, використання відновлювальних джерел енергії та децентралізації енергетичної інфраструктури. Ті ж громадські організації, які напряду долають наслідки обстрілів, частіше займаються постачанням невеликих джерел енергії для громад – сонячних панелей, генераторів і т.д. Наприклад, **ГО “ДЕСПРО”** здійснює проєкт “Енергозабезпечення громад – SOS”²⁶⁵, в рамках якого надає громадам автономні сонячні електростанції:

“У межах даного проєкту, за підтримки ГО “ДЕСПРО”, Есманська, Шалигинська, Ямпільська, Боромлянська, Краснопільська, Білопільська, Новослобідська територіальні громади Сумської області, Тупичівська, Київська, Корюківська, Холминська, Сосницька, Крутівська територіальні громади Чернігівської області, Дмитрівська, Гірська, Петрівська територіальні громади Київської області (всього 16 громад), які постраждали від російської агресії та навіть сьогодні піддаються ворожим обстрілам, отримають 20 сучасних автономних сонячних електростанцій. Кожна станція має такі показники: 170 Вт з інвертором напруги 12/220В потужністю до 800VA з чистим синусом та акумулятором на 65 Ач.

Дане обладнання дозволить, у разі аварійного відключення мережевого електропостачання, забезпечити електроживленням невеликий ФАП, будинок сільської ради або інший об’єкт критичної інфраструктури сільського населеного пункту”²⁶⁶.

²⁶² Німеччина дає мільйон євро на зелене відновлення України. Опубліковано 5 квітня 2023 року. <https://hmarochos.kiev.ua/2023/04/05/himechchyna-daye-miljon-yevro-na-zelene-vidnovlennya-ukrayiny/>

²⁶³ Департамент комунікацій Секретаріату Кабінету Міністрів України. Денис Шмигаль у Вашингтоні підписав угоду про залучення додаткових 200 млн доларів на відновлення української енергетики. Опубліковано 12 квітня 2023 року. <https://www.kmu.gov.ua/news/denys-shmyhal-u-vashynhtoni-pidpysav-uhodu-pro-zaluchennia-dodatkovykh-200-mln-dolariv-na-vidnovlennia-ukrainskoi-enerhetyky>

²⁶⁴ Міністерство енергетики України. Міжнародна допомога енергетиці. <https://mev.gov.ua/reforma/mizhnarodna-dopomoha-enerhetytsi>

²⁶⁵ ГО “ДЕСПРО” реалізує проєкт “Енергозабезпечення громад – SOS”. Опубліковано 15 вересня 2022 року. https://despro.org.ua/news/news/?ELEMENT_ID=2328

²⁶⁶ ГО “ДЕСПРО” реалізує проєкт “Енергозабезпечення громад – SOS”. Опубліковано 15 вересня 2022 року. https://despro.org.ua/news/news/?ELEMENT_ID=2328

Але частіше ОГС залучені до аналітичної роботи в сфері енергетики. Наприклад, ГО **“Екодія”** так описує свою діяльність:

“Енергетичний напрямок роботи Екодії відповідає важливому завданню повного переходу на відновлювану енергетику; переконує владу розвивати децентралізовану генерацію через створення коаліції організацій зі спільними вимогами; бореться за те, щоб атомна енергетика сплачувала за вирішення своїх проблем з радіоактивними відходами та накопичила достатньо коштів на безпечне закриття станцій” ²⁶⁷ .

Крім того, ГО **“Еко клуб”** спільно з ГО **“Екодія”** у рамках проєкту **“Закриття циклу: справедливий енергетичний перехід, розроблений містами та регіонами”**, що фінансується Європейським Союзом, провела конкурс проєктних пропозицій в сфері зеленої енергетики. Відібраним конкурсантам пропонувалась фінансова підтримка та менторський супровід. За підсумками підтримку отримують громади Сум та Звягеля:

“У рамках проєкту Сумська міськрада встановить 7-ми-кіловатну сонячну електростанцію (СЕС) для електричного опалення теплиці, в якій вирощуються екзотичні та червонокнижні рослини. Та крім практичної, проєкт має і просвітницьку мету: популяризувати відновлювані джерела енергії, які допомагають ощадніше використовувати енергоресурси та зменшувати вплив на зміну клімату.

Звягель планує серйозно підходити до відновлюваної енергетики (ВДЕ) та розробити цілу програму із її розвитку. Там планують проаналізувати можливості та напрацювати рішення, аби до 2030-го року забезпечувати щонайменше третину потреб в енергії за рахунок ВДЕ. До прикладу, на чисту енергію мають перейти централізоване опалення та водопостачання в комунальних закладах” ²⁶⁸ .

Адвокацією та консультуванням щодо відновлюваних джерел енергії займається також коаліція **“Енергетичний перехід”** — об'єднання громадських організацій, муніципалітетів та активних громадян, що займаються сприянням переходу України до ощадливого енергоспоживання та використання відновлюваних джерел енергії. Зокрема, коаліція допомагає громадам розробляти та впроваджувати Плани дій зі сталого енергетичного розвитку та клімату ²⁶⁹ .

Українські громадські організації **“Razom We Stand”**, **“Екодія”**, **“Vision Zero”** та **Greenpeace** вимагають зробити зелені принципи основою відбудови післявоєнної України:

“Ми не можемо більше покладатися на централізовані енергетичні системи минулого, які працюють на викопному паливі, — каже Світлана Романко, директорка “Razom We Stand”, — Окрім того, що вони шкодять клімату, вони виявилися надзвичайно вразливими до цілеспрямованих атак з боку Росії” ²⁷⁰ .

²⁶⁷ Екодія: Енергетика. <https://ecoaction.org.ua/diyalnist/energetyka>

²⁶⁸ Відновлювана енергетика у громадах: проєкти, які підтримують Екодія з Еко клубом. Опубліковано 3 квітня 2023 року. <https://ecoaction.org.ua/vde-u-hromadakh.html>

²⁶⁹ Енергетичний перехід: про Коаліцію. <https://energytransition.in.ua/pro-koalitsiiu/>

²⁷⁰ Українські організації та Greenpeace вимагають покласти зелені принципи в основу планів відбудови України. Опубліковано 24 жовтня 2022 року. <https://ua.boell.org/uk/2022/10/24/ukrayinski-orhanizatsiyi-ta-greenpeace-vymahayut-poklasty-zeleni-pryntsypy-v-osnovu>

Аналітичний центр **DiXi Group** публікує матеріали щодо запровадження стійкої зеленої децентралізованої енергетичної системи, а також закликає впроваджувати санкції проти російської атомної галузі ²⁷¹.

Фонд ім. Гайнріха Бьоля в Україні реалізує програму “Зміна клімату і енергетична політика”, що спрямована на сприяння скороченню викидів парникових газів і підвищенню енергоефективності, збереження довкілля і клімату, підтримку екологічного громадського руху та екологічну модернізацію суспільства.

Надаємо коротку довідку про основні проєкти у сфері відновлення енергетичної інфраструктури.

Назва проєкту	Учасники, партнери, донори	Короткий опис
<u>Експериментальний проєкт з будівництва та ремонту енергетичної інфраструктури</u>	Державне агентство відновлення та розвитку, Міненерго, ДСНС, Генштаб ЗСУ, оператори критичної інфраструктури	Будівництво та ремонт енергетичної інфраструктури
<u>Матеріально-технічна допомога</u>	Литва , Фінляндія , Франція , Німеччина , Японія , ОАЕ , Ізраїль , Республіка Корея , Канада , ЄС	Матеріально-технічні засоби для забезпечення сталого електропостачання
<u>"Енергетична безпека"</u>	USAID	Відновлення енергопостачальної інфраструктури
<u>Цільовий грант</u>	Спеціальний Фонд ЄБРР, Королівство Нідерландів, “Укренерго”	Грант на відновлення енергетичної інфраструктури
<u>Цільовий грант</u>	Литва	Грант на відновлення енергетичної інфраструктури
<u>Цільовий грант</u>	Німеччина	Грант на проєкти зеленого відновлення
<u>Re-Power</u>	Світовий банк	Відбудова електричної мережі та систем тепlopостачання
<u>Фонд енергетичної підтримки України</u>	Енергетичне співтовариство	Допомога енергетичним компаніям оперативного відновлювати пошкоджену або знищену енергетичну інфраструктуру (закупівля обладнання)

²⁷¹ «Rosatom must be stopped now, before it is too late - President of DiXi Group in the European Parliament. Published on 27 April 2023. <https://dixigroup.org/rosatom-potribno-zupynty-zaraz-doky-ne-stalo-pizno-%e2%88%92-prezydent-dixigroup-u-yevroparlamentі/>

"Закриття циклу: справедливий енергетичний перехід, розроблений містами та регіонами"	ГО "Екоклуб" та ГО "Екодія"	Конкурс проєктних пропозицій в сфері зеленої енергетики (фінансова підтримка та менторський супровід)
Адвокація "зеленого" відновлення	Коаліція "Енергетичний перехід", "Екодія", "Razom We Stand", "Vision Zero" та Greenpeace, DiXi Group, Фонд ім. Гайнріха Бьолля	Адвокація "зеленого" відновлення
«Енергозабезпечення громад – SOS»	ГО "ДЕСПРО"	Надання сонячних електростанцій громадам

Експертна підтримка центральної влади та ОМС в ході відновлення

На рівні громадянського суспільства

Підтримка центральної влади

Коаліція RISE бере участь у роботі Міжвідомчої робочої групи з розгляду узагальнених пропозицій щодо виділення коштів Фонду ліквідації наслідків збройної агресії²⁷². Коаліція **RISE** також брала участь в розробці проєкту Методики пріоритезації проєктів²⁷³, яка використовується в роботі Міжвідомчої групи.

В листопаді 2022 року **ГО "Housing Ukraine"**, в межах проєкту Ради Європи "Внутрішнє переміщення в Україні: розробка тривалих рішень. Фаза II" підготувала аналітичну доповідь "Про стан і необхідність удосконалення нормативно-правової бази щодо оцінки збитків та функціонування державного реєстру пошкодженого та знищеного майна внаслідок збройної агресії російської федерації проти України. Практичний досвід та рекомендації"²⁷⁴. Документ ґрунтується на аналізі нормативних актів та реального досвіду роботи авторів в Іванівській громаді та містить рекомендації щодо запровадження, статусу та роботи Реєстру пошкодженого та знищеного майна на загальнодержавному рівні. Наприклад, наголошується на тому, що механізм верифікації ступеню пошкодження об'єкту при внесенні в Реєстр, не передбачений:

"Варто відзначити, що визначений порядок внесення інформації до Реєстру пошкодженого та знищеного майна встановлює мінімальний рівень верифікації"

²⁷² Коаліція RISE взяла участь у першому засіданні Міжвідомчої робочої групи з розгляду пропозицій щодо виділення коштів Фонду ліквідації наслідків збройної агресії російської федерації. <https://www.rise.org.ua/blog-ua/koaliciya-rise-vzyala-uchast-u-pershomu-zasidanni-mizhvidomchoyi-robochoyi-grupi-z-rozglyadu-propozicij-shchodo-vidlennya-koshtiv-fondu-likvidaciyi-naslidkiv-zbroynoyi-agresiyi-rosiyskoyi-federaciyi>

²⁷³ https://mtu.gov.ua/files/RISE_%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D0%B0_%D0%BF%D1%80%D1%96%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%96_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%94%D0%BA%D1%82%D1%96%D0%B2.pdf

²⁷⁴ Парух Іван, Коротченко Наталія, Алексеєнко Катерина, Комнатний Сергій. Опубліковано 9 листопада 2022 року. Про стан і необхідність удосконалення нормативно-правової бази щодо оцінки збитків та функціонування державного реєстру пошкодженого та знищеного майна внаслідок збройної агресії російської федерації проти України. Практичний досвід та рекомендації. <https://fm.coe.int/0900001680a8eee2>

даних, які вносяться до реєстру. Дійсно, верифікація особи, яка подає інформаційне повідомлення, відбувається в повному обсязі, при цьому інформація про сам об'єкт нерухомого майна вноситься фактично зі слів особи, яка її подає. Інформація може мати суб'єктивний характер та не відображати реального стану об'єкта та характеру пошкоджень. У майбутньому це може нести ризик “неякісного джерела інформації” як для держави, так і для потенційних міжнародних грантодавців / донорів”²⁷⁵.

Також автори пропонують механізми контролю фінансових коштів донорів, які надаються на відновлення зруйнованих об'єктів:

“Також для більшості донорських організацій / грантодавців найбільш доцільним механізмом фінансування відновлення об'єктів нерухомого майна вбачається механізм перерахування коштів безпосередньо на рахунки власників такого майна. Проте з метою встановлення контролю за станом використання коштів пропонується запровадити рахунки із спеціальним режимом 42 8. Рекомендації щодо створення та функціонування національного реєстру... використання. Такий механізм передбачає списання коштів із рахунку одержувача за окремим розпорядженням територіальної громади та виключно за умови підтвердження укладення відповідного договору на придбання матеріалів або виконання робіт”²⁷⁶.

За експертної підтримки проєкту **Ради Європи** “Внутрішнє переміщення в Україні: розробка тривалих рішень. Фаза II” була підготовлена і “Стратегія державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року”²⁷⁷, яку розробляло Мінреінтеграції.

“Документ такого об'єму розроблявся з урахуванням досвіду, який є безпрецедентним у Європі. Дякую громадському сектору, який долучився до розробки проєкту, а також Раді Європи за безперервну підтримку України. Закликаю громадськість долучитися до обговорення, ми чекаємо на ваші пропозиції та відкриті до співпраці. Після узгодження всіх позицій проєкт найближчим часом буде винесений на затвердження Урядом”, – заявила голова Мінреінтеграції Ірина Верещук²⁷⁸.

За підтримки ЄС влітку 2022 року розпочався проєкт “Громадянське суспільство для післявоєнного відновлення України та готовності до ЄС”, який реалізується консорціумом у складі **Лабораторії законодавчих ініціатив, Transparency International Ukraine, Громадянської мережі ОПОРА, ГО Адвокат майбутнього, Центра економічної стратегії, ГО “Європейська правда”**.

²⁷⁵ Парух Іван, Коротченко Наталія, Алексеєнко Катерина, Комнатний Сергій. Оpubліковано 9 листопада 2022 року. Про стан і необхідність удосконалення нормативно-правової бази щодо оцінки збитків та функціонування державного реєстру пошкодженого та знищеного майна внаслідок збройної агресії російської федерації проти України. Практичний досвід та рекомендації. <https://rm.coe.int/0900001680a8eee2>

²⁷⁶ Парух Іван, Коротченко Наталія, Алексеєнко Катерина, Комнатний Сергій. Оpubліковано 9 листопада 2022 року. Про стан і необхідність удосконалення нормативно-правової бази щодо оцінки збитків та функціонування державного реєстру пошкодженого та знищеного майна внаслідок збройної агресії російської федерації проти України. Практичний досвід та рекомендації. <https://rm.coe.int/0900001680a8eee2>

²⁷⁷ Проєкт Стратегії щодо внутрішнього переміщення включає нові інструменти підтримки від держави. Оpubліковано 16 Лютого 2023 року. <https://minre.gov.ua/2023/02/16/proyekt-strategiyi-shhodo-vnutrishnogo-peremishhennya-vklyuchaye-novi-instrumenty-pidtrymky-vid-derzhavy/>

²⁷⁸ Проєкт Стратегії щодо внутрішнього переміщення включає нові інструменти підтримки від держави. Оpubліковано 16 Лютого 2023 року. <https://minre.gov.ua/2023/02/16/proyekt-strategiyi-shhodo-vnutrishnogo-peremishhennya-vklyuchaye-novi-instrumenty-pidtrymky-vid-derzhavy/>

Одна із цілей проєкту – надати владі “підтримку з боку експертних громадських організацій завдяки інформаційній, аналітичній, комунікаційній та адвокаційній підтримці для узгодженого політичного реагування на виклики воєнної економіки, економіки післявоєнного відновлення та відбудови з дотриманням законодавства ЄС”²⁸⁰.

Проєкт **USAID** “Трансформаційна комунікаційна діяльність” займається комунікаційною підтримкою **Агентства відновлення та розвитку інфраструктури України**: підтримка ініціатив **Агентства** в аспекті комунікації, посилення розповсюдження ініціатив, посилення “помітності” проєктів з відновлення, створення іміджу та поширення повідомлень.

Підтримка місцевої влади

Програма **SURGe, Support to Ukraine’s Reforms for Governance**²⁸¹ в квітні 2023 року ініціювала проєкт **Community-led Inclusive Recovery (CLIR)**²⁸², мета якого

“...надати якісну експертну підтримку органам місцевого самоврядування у питаннях відновлення та розвитку громад. Основний фокус — це допомога у роботі з донорами та залученні фінансуванні, формуванні та реалізації інфраструктурних проєктів, визначенні ключових економічних та соціальних пріоритетів, подолання гуманітарних викликів та посилення цивільної безпеки”²⁸³.

Олександр Кубраков, віце-прем’єр-міністр з відновлення України, вказує, що одне із основних завдань CLIR – це допомога із цифровими інструментами, а саме, платформою DREAM²⁸⁴, через яку всі громади подають проєкти відновлення на розгляд Міжвідомчої комісії.

“Розуміючи, що використання цифрових інструментів та фінансових механізмів потребує значного посилення спроможності громад, Міністерство відновлення разом з канадським проєктом “Супровід урядових реформ в Україні” (SURGe) ініціювали проєкт Community-led Inclusive Recovery (CLIR). Він забезпечить створення мережі Офісів підтримки реформ – експертних команд для посилення спроможностей громад. Завдання проєкту – забезпечення консультаційної і технічної підтримки громад, впровадження антикорупційної політики, управління інвестиційними проєктами, використання цифрових інструментів та комунікація з потенційними донорами”²⁸⁵.

²⁸⁰ За підтримки ЄС розпочався проєкт “Громадянське суспільство для післявоєнного відновлення України та готовності до ЄС”. Опубліковано 22 вересня 2022 року. <https://parlament.org.ua/2022/09/19/ali-eu-readiness-consortium/>

²⁸¹ [https://www.facebook.com/surge.in.ua?__cft__\[0\]=AZXpy8a-YCkkgg_wpBpRga7Rbj6oy2C4L-oyQArU8gYovRj3BCa9jr07HsGPJPhFJZGJg2PgiSLWY9-_2Hzvvv8GIUD-ojLzYzqhfbIZKi7bOUrN3vc-kPbe4ZTD1mwLOTkL5WOGv8Sr7ZWe7LzN5ah&__tn__=-\]K-R](https://www.facebook.com/surge.in.ua?__cft__[0]=AZXpy8a-YCkkgg_wpBpRga7Rbj6oy2C4L-oyQArU8gYovRj3BCa9jr07HsGPJPhFJZGJg2PgiSLWY9-_2Hzvvv8GIUD-ojLzYzqhfbIZKi7bOUrN3vc-kPbe4ZTD1mwLOTkL5WOGv8Sr7ZWe7LzN5ah&__tn__=-]K-R)

²⁸² https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=6387632564609753&id=100000892178040&paipv=0&eav=AfYTkDeM3dHfcNwd7kNDOe5YfKYauSdYpfMsnfqS1_d_zCyRWwbTUqWFAjkAL1-ZMSc&_rd

²⁸³ https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=6387632564609753&id=100000892178040&paipv=0&eav=AfYTkDeM3dHfcNwd7kNDOe5YfKYauSdYpfMsnfqS1_d_zCyRWwbTUqWFAjkAL1-ZMSc&_rd

²⁸⁴ Цифрова екосистема управління відбудовою інфраструктури DREAM розробляється Міністерством розвитку громад, територій та інфраструктури України у партнерстві з Коаліцією RISE Ukraine. Технічним розробником системи є команда Open Contracting Partnership. Методологічна підтримка надається Transparency International Україна та Офісом ефективного регулювання BRDO. Розробка фінансується Урядом Великобританії. МВФ, Світовий банк, країни G7 та інші міжнародні партнери підтримують використання системи для управління повоєнним відновленням України. <https://dream.gov.ua/>

²⁸⁵ *Oleksandr Kubrakov. Vice Prime Minister for Reconstruction of Ukraine - Minister of Development of Communities, Territories and Infrastructure of Ukraine. Expertise, money and digital solutions: tools for restoring communities in times of war. Published on 22 May 2023. <https://decentralization.gov.ua/news/16616>*

Центр економічної стратегії реалізує проєкт “Надання експертної та технічної допомоги уряду та регіональним адміністраціям у розробці та реалізації планів відновлення”. В ході цього проєкту **Центр** підтримує громади у складанні планів відновлення, допомагаючи зібрати ключові дані для опису актуального стану та потреб з відновлення та даючи можливість скористатися безкоштовними панелями інструментів для аналізу даних та побудови інфографіки за базовими показниками соціально-економічного стану²⁸⁶.

Програма **USAID DOBRE**, окрім гуманітарної та матеріально-технічної допомоги громадам Харківської області, буде допомагати із підготовкою комплексних планів відновлення:

“А тому після реалізації першого проєкту з екстреного реагування ми спільно з Програмою DOBRE розпочнемо розробляти Програму комплексного відновлення території. Разом із жителями обиратимемо послугу, яку покращуватимемо в громаді, втілюватимемо в життя проєкти з місцевого економічного розвитку, бо без економіки ми не зможемо підтримувати освіту, культуру та інші напрямки життєдіяльності”, — повідомила голова Чугуївської громади Галина Мінаєва²⁸⁷.

Надаємо коротку довідку про основні проєкти у сфері експертної підтримки центральної влади та ОМС у ході відновлення.

Назва проєкту	Учасники, партнери, донори	Короткий опис
Експертна підтримка Міжвідомчої робочої групи Фонду ліквідації наслідків збройної агресії	Коаліція RISE	Участь у роботі Міжвідомчої робочої групи з розгляду узагальнених пропозицій щодо виділення коштів Фонду ліквідації наслідків збройної агресії та в розробці проєкту Методики пріоритезації проєктів
Доповідь "Про стан і необхідність удосконалення нормативно-правової бази щодо оцінки збитків та функціонування державного реєстру пошкодженого та знищеного майна внаслідок збройної агресії російської федерації проти України"	ГО “Housing Ukraine”, Рада Європи	Рекомендації щодо запровадження, статусу та роботи Реєстру пошкодженого та знищеного майна на загальнодержавному рівні
"Стратегія державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року"	Мінреінтеграції, Рада Європи, громадський сектор	Розробка стратегії держави щодо внутрішнього переміщення

²⁸⁶ Допоміжні ресурси для відновлення та розвитку громад. Опубліковано 26 січня 2023 року. <https://ces.org.ua/recovery/>

²⁸⁷ Екстрена підтримка від Програми USAID DOBRE допомагає відновлюватися Харківським громадам. Опубліковано 27 квітня 2023 року. <https://decentralization.gov.ua/news/16481>

<u>"Трансформаційна комунікаційна діяльність"</u>	USAID	Комунікаційна підтримка Агентства відновлення та розвитку інфраструктури
<u>Community-led Inclusive Recovery (CLIR)</u>	SURGe, Support to Ukraine's Reforms for Governance	Експертна підтримка органам місцевого самоврядування у питаннях відновлення та розвитку громад
<u>"Надання експертної та технічної допомоги уряду та регіональним адміністраціям у розробці та реалізації планів відновлення"</u>	Центр економічної стратегії	Підтримка громад у складанні планів відновлення, зборі та аналізі ключових даних
<u>Експертна підтримка громад Харківської області</u>	USAID DOBRE	Допомога із підготовкою комплексних планів відновлення
<u>«Громадянське суспільство для післявоєнного відновлення України та готовності до ЄС»</u>	Консорціум у складі Лабораторії законодавчих ініціатив, Transparency International Ukraine, Громадянської мережі ОПОРА, ГО Адвокат майбутнього, Центра економічної стратегії, ГО "Європейська правда"	Експертна підтримка влади в процесі відновлення

Розмінування

На рівні влади

В квітні 2023 року Кабінет Міністрів створив державну установу "Центр гуманітарного розмінування"²⁸⁸. Як повідомляє "Суспільне":

"Очікується, що створення Центру гуманітарного розмінування дозволить удосконалити систему координації діяльності всіх суб'єктів, що забезпечують заходи з гуманітарного розмінування на території України. А також організувати належну взаємодію між донорами, що здійснюють фінансові заходи з гуманітарного розмінування та надають міжнародну технічну допомогу"²⁸⁹.

²⁸⁸ Дмитро Михайлов. Уряд створив "Центр гуманітарного розмінування". Опубліковано 7 квітня 2023 року. <https://suspiilne.media/438861-urad-stvoriv-centr-gumanitarnogo-rozminuvanna/>

²⁸⁹ Дмитро Михайлов. Уряд створив "Центр гуманітарного розмінування". Опубліковано 7 квітня 2023 року. <https://suspiilne.media/438861-urad-stvoriv-centr-gumanitarnogo-rozminuvanna/>

Хоча діяльність з розмінування територій в Україні доволі суворо регулюється (закон про “Про протимінну діяльність в Україні”²⁹⁰), який визначає, що організація має бути сертифікована Міністерством оборони, декілька організацій які не є державними структурами або комерційними операторами, мають право брати участь у розмінуванні. Це **БО “Швейцарський фонд з протимінної діяльності ФСД в Україні”, Представництво Датської Ради у справах біженців в Україні, Громадська організація “Асоціація саперів України”, Філія NORWEGIAN PEOPLE’S AID в Україні**²⁹¹.

У 2022 році Датська Рада (ДР) підписала угоду з урядом України про проведення гуманітарної мінної діяльності в Україні²⁹². Інформації про конкретну діяльність у справі розмінування поки небагато. Що стосується “Асоціації саперів України”, то на своєму сайті в жовтні 2022 вони повідомляють про передачу очищеної від мін землі в Макарівському районі (зазначаючи, що оператором був Demining Solutions):

“У жовтні відбулась знакова подія для Асоціації саперів України та протимінної діяльності в цілому. Вперше з початку повномасштабної війни ми разом з Національним органом протимінної діяльності в Україні організували передачу очищеної від вибухонебезпечних предметів землі кінцевому користувачу – Макарівській громаді. Мова йде про сільськогосподарське поле, адже керівництвом країни було визначено пріоритет у гуманітарному (суцільному) розмінуванні саме в інтересах аграріїв. Також слід відмітити, що загальна площа поля складає 219 329 м2, що є наразі найбільшим показником переданої деокупованої та очищеної від вибухонебезпечних предметів української землі.

Очищення землі від вибухонебезпечних предметів проводив український оператор протимінної діяльності Demining Solutions, який і надалі продовжує свою діяльність з гуманітарного розмінування звільнених українських територій.

Заходи з передачі очищеної землі проводяться в рамках проєкту “Increasing the efficiency of the Humanitarian Mine Action process including Mine Victim Assistance in East Ukraine through the development of national Capacity Building” (“Підвищення ефективності процесу гуманітарної протимінної діяльності, включаючи допомогу постраждалим від мін на сході України, шляхом розвитку національного потенціалу”). З 24 лютого 2022 року проєкт був переорієнтований за підтримки Українського гуманітарного фонду Управління ООН з координації гуманітарних справ / ОCHA Ukraine”²⁹³.

²⁹⁰ Закон “Про протимінну діяльність в Україні”. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2642-19%23Text>

²⁹¹ ПЕРЕЛІК операторів протимінної діяльності, які пройшли сертифікацію. <https://www.mil.gov.ua/content/protyminna/pmd22032023.pdf>

²⁹² Press release: DRC signs large-scale agreement in Ukraine on Humanitarian Mine Action

DRC becomes the first international humanitarian organisation in Ukraine to establish a formal partnership with the State Emergency Services of Ukraine on Humanitarian Mine Action and Explosive Ordnance Disposal. Опубліковано 20 травня 2022 року. <https://pro.drc.ngo/resources/news/press-release-drc-signs-large-scale-agreement-in-ukraine-on-humanitarian-mine-action/>

²⁹³ Перша передача очищеної землі на Макарівщині. Опубліковано 23 Жовтня 2022 року. <https://www.uda.org.ua/landrelease-in-makariv/>

<p><u>"Підвищення ефективності процесу гуманітарної протимінної діяльності, включаючи допомогу постраждалим від мін на сході України, шляхом розвитку національного потенціалу"</u></p>	<p>ГО "Асоціація саперів України", ОСНА Ukraine, Національний орган протимінної діяльності, Demining Solutions</p>	<p>Гуманітарне розмінування в Макарівській громаді</p>
<p><u>"Дивись під ноги!"</u></p>	<p>Фонд "Східна Європа"</p>	<p>Покращення обізнаності громадян про мінну небезпеку</p>
<p><u>"Вільна земля"</u></p>	<p>Фонд Банку Львів, ДСНС</p>	<p>Забезпечення саперних підрозділів необхідним обладнанням та амуніцією, курс ідентифікації вибухонебезпечних предметів та "Перший мобільний клас з мінної безпеки"</p>

Стимулювання та адвокація "зеленого" відновлення

На рівні громадянського суспільства

Вже на початку 2022 року громадськість України почала привертати увагу до необхідності зробити відновлення "зеленим" та адвокатувати цей підхід. Вже в квітні 2022 року з'явилась "Позиція громадянського суспільства щодо врахування адаптації до зміни клімату у повоєнному відновленні України"³⁰¹, яку підписали 20 громадських організацій³⁰². Серед іншого, в документі наголошується на таких аспектах відбудови:

" – Оцінка ризиків вразливості до зміни клімату повинна бути одним із перших етапів планування відновлення, аби зрозуміти, які додаткові загрози можуть з'явитися через зміну клімату та як це може вплинути на відновлення і розвиток території.

³⁰¹ Позиція громадянського суспільства щодо врахування адаптації до зміни клімату у повоєнному відновленні України. Опубліковано 20 квітня 2023 року. <https://ecoaction.org.ua/pozytsia-hromadianskosti-adaptatsii-do-zminy-klimatu.html>

³⁰² ГО "Центр екологічних ініціатив "Екодія", ГО "Екосенс", ГО "Екоклуб", ГО "Центр громадських та медійних ініціатив", ГО "Еколтава", ГО "Українська природоохоронна група", ГО "Наш дім – Манява", ЕГО "Зелений Світ", ГО "Razom We Stand", ГО "Плато", ГО "Zero Waste Society", ГО "Хмельницький енергетичний кластер", ГО "Екологічні новини" (Херсон), ІГ "Mariupol Zero Waste", ГО "Нуль відходів Луцьк", ГС "Український Альянс Нуль Відходів", ГО "ФОРЗА", ГО Центр міжнародного співробітництва і впровадження проектів, ГО "Лісові ініціативи і суспільство", ГО "Дзига"

– В містах і громадах до розробки планів післявоєнного відновлення повинні бути обов’язково включені як екологічні департаменти (за наявності), так і профільні організації громадянського суспільства.

– Процес відновлення повинен відбуватися із використанням найкращих доступних технологій та найвищих стандартів енергоефективності, а врахування потреб в адаптації до змін клімату має бути враховано ще на етапі планування будівництва об’єктів житлової забудови та інфраструктури.

“У червні 2022 року членами Робочої групи 3 “Довкілля, зміна клімату та енергетична безпека” Української національної платформи Форуму громадянського суспільства Східного партнерства (УНП ФГС СхП) та Робочої групи 5 “Енергетика, транспорт, довкілля та зміна клімату” Української сторони Платформи громадянського суспільства Україна – ЄС (УС ПГС) оприлюднено відповідне звернення і до очільників Європейського Парламенту та Європейської Комісії” .– При плануванні відбудови громад і територій важливо надавати пріоритет природно орієнтованим рішенням, які дозволяють адаптуватися до зміни клімату за допомогою захисту, сталого управління і відновлення природних екосистем.

– Планування адаптаційних заходів у рамках відбудови територій, що постраждали внаслідок військових дій, має обов’язково включати вирішення проблеми міського озеленення, в тому числі, розробку Програми комплексного озеленення міст паралельно з планами відбудови.

– При плануванні відбудови громад і територій важливо послуговуватися принципами циркулярної економіки та розробити пріоритетність рішень відповідно до ієрархії у сфері відходів: при управлінні відходами руйнування максимально сприяти повторному використанню матеріалів”³⁰³ .

В травні 2022 більш ніж 40 ОГС опублікували позицію щодо підходів до відновлення України, яка, серед іншого, наголошувала на орієнтації на Європейський зелений курс, “зелений” характер економіки, дотримання європейських екологічних інструментів планування у розбудові України тощо³⁰⁴ .

Адвокація громадськості “зеленого відновлення” не обмежується внутрішньо українськими дискусіями. Як вказують автори звіту “Доступ громадськості до прийняття рішень щодо відновлення України в частині збереження довкілля і протидії зміні клімату”³⁰⁵ , представники української екологічної громадськості доносять свою позицію і до керівників Європейського Парламенту та Європейської Комісії:

“У червні 2022 року членами Робочої групи 3 “Довкілля, зміна клімату та енергетична безпека” Української національної платформи Форуму громадянського суспільства Східного партнерства (УНП ФГС СхП) та Робочої групи 5 “Енергетика, транспорт, довкілля та зміна клімату” Української сторони Платформи

³⁰³ Позиція громадянського суспільства щодо врахування адаптації до зміни клімату у повоєнному відновленні України. Опубліковано 20 квітня 2023 року. <https://ecoaction.org.ua/pozytsia-hromadianskosti-adaptatsii-do-zminy-klimatu.html>

³⁰⁴ Зелена відбудова України: Позиція громадськості. Опубліковано 6 травня 2022 року. https://www.irf.ua/green_recovery_ukraine/

³⁰⁵ Андрій Андрусевич, Зоряна Козак. Доступ громадськості до прийняття рішень щодо відновлення України в частині збереження довкілля і протидії зміні клімату. Опубліковано в лютому 2023 році. https://ua.boell.org/sites/default/files/2023-03/zvit_uchast-gromadskosti-u-procesakh-vidbudovi-2023.pdf

громадянського суспільства Україна – ЄС (УС ПГС) оприлюднено відповідне звернення і до очільників Європейського Парламенту та Європейської Комісії”³⁰⁶.

В серпні 2022 року консорціум громадських організацій за координації “DiXi Group”³⁰⁷ опублікував “аналітичну записку, що пропонує бачення (візію) зеленого повоєнного відновлення України від наслідків російсько-української війни”. Документ отримав назву “Зелене повоєнне відновлення України: візія та моделі”³⁰⁸ та покликаний до життя такою, за думкою авторів, проблемою:

“...бачення уряду та міжнародних партнерів повоєнного відновлення України не містять достатніх та ефективних зелених елементів. В умовах відсутності достатніх зелених елементів, повоєнне відновлення може на десятиліття “закрити” окремі сектори від модернізації, озеленення та сталості”³⁰⁸.

Документ пропонує розглядати “зелене відновлення” як одну із концепцій відновлення, пропонуючи дві моделі: амбітне та прагматичне зелене відновлення.

ОГС, що займаються екологічною тематикою, також здійснювали моніторинг розроблення Плану відновлення та аналіз його змісту з точки зору відповідності напрямам Європейської зеленої угоди (ЄЗК). Проєкт “Інтеграція сталого розвитку в Україні у відповідності до Європейської зеленої угоди (ЄЗК)”³¹⁰ оприлюднив “конкретні міркування та пропозиції до тих розділів проєкту Плану, які стосуються ключових напрямів ЄЗК” у вигляді позиційного листа щодо проєкту Плану відновлення³¹¹. Висновки документу щодо відповідності Плану ЄЗК доволі критичні:

“Наразі у документі відсутня чітка пріоритетність саме зеленого повоєнного відновлення України, зокрема немає системного підходу до впровадження відповідних механізмів та заходів на різних етапах відновлення. План містить окремі елементи Європейського зеленої угоди, проте відсутність наскрізних кліматичних та екологічних цілей та завдань робить його зелену складову недостатньо амбітною для повноцінного долучення України до ЄЗК.

У частинах проєкту Плану, що стосується довкілля, спостерігається брак уваги до подолання наслідків війни, відсутні конкретні показники ефективності (KPI) заходів та відповідні системні механізми екологічної політики.

³⁰⁶ Андрій Андрусевич, Зоряна Козак. Доступ громадськості до прийняття рішень щодо відновлення України в частині збереження довкілля і протидії зміні клімату. Опубліковано в лютому 2023 році. https://ua.boell.org/sites/default/files/2023-03/zvit_uchast-gromadskosti-u-procesakh-vidbudovi-2023.pdf

³⁰⁹ В склад консорціуму також увійшли Ресурсно-аналітичний центр “Суспільство і довкілля”, Асоціація “Енергоефективні міста України”, “Українська академія лідерства”, “Жіночий енергетичний клуб України”, “Дзига”, “Плато”.

³⁰⁸ Зелене повоєнне відновлення України: візія та моделі. https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2022/08/green_recovery.pdf

³⁰⁹ Зелене повоєнне відновлення України: візія та моделі. https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2022/08/green_recovery.pdf

³¹⁰ Проєкт реалізується консорціумом громадських організацій, зокрема: “DiXi Group”, “Ресурсно-аналітичний центр “Суспільство і довкілля”, Добровільне об’єднання органів місцевого самоврядування-асоціація “Енергоефективні міста України”, “Українська академія лідерства”, “Жіночий енергетичний клуб України”, “Дзига”, “Плато” під загальною координацією “DiXi Group”³¹¹ Position paper on the draft recovery plan: the document does not look like a «Ukrainian Green Deal» at the moment. Published on 9 September 2022. <https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2022/09/pozyczijnyj-lyst-2.pdf>

³¹¹ Позиційний лист щодо проєкту плану відновлення: наразі документ не виглядає як “Український зелений курс”. Опубліковано 9 вересня 2022 року. <https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2022/09/pozyczijnyj-lyst-2.pdf>

Частині проєкту Плану присвяченій енергетиці також бракує пріоритетності заходів декарбонізації у відбудові сектору та системності підходу у довгостроковій перспективі. Загалом документ має радше характер набору несистемних “побажань”, ніж візійного документу планування, де наявне зрозуміле цілепокладання, пріоритетність заходів, зв’язок з наявними стратегічними документами тощо”³¹².

“Українська природоохоронна група” підготувала “зелені” плани повоєнного відновлення для 3 громад Київщини (Білогородською сільська громада), Харківщини (Краснокутська селищна громада) та Донеччини (Мирноградська міська громада) спільно з місцевими активістами³¹³. На сьогодні ці матеріали вже опубліковані³¹⁴, вони містять рекомендації щодо таких завдань як ренатуралізація земель, вирішення проблем деградації ґрунтового покриву, основних кроків до впровадження інтегрованого управління поверхневими водними ресурсами.

Ресурсно-аналітичний центр **“Суспільство і довкілля”** на замовлення **Фонду ім. Гайнріха Бьоля** здійснив дослідження “Доступ громадськості до прийняття рішень щодо відновлення України в частині збереження довкілля і протидії зміні клімату”³¹⁵. Наведемо деякі висновки та рекомендації за результатами дослідження:

“... необхідно виробити чітке бачення особливостей застосування механізмів оцінки впливу на довкілля та стратегічної екологічної оцінки на різних етапах відбудови”.

В травні 2023 року, виступаючи на конференції “Угода мерів в Україні: Працюємо разом над зеленим відновленням”, голови парламентського Комітету з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування Олени Шуляк повідомила:

“Інтеграція екологічної складової до загальної політики відбудови й подальшого розвитку на законодавчому рівні частково впроваджується вже сьогодні. Парламент на рівні законодавства вже встановив високі вимоги до якості будівельних матеріалів, як того вимагає європейський 305-регламент, запровадив відмову від потенційно шкідливих матеріалів та ввів обов’язкові умови щодо енергоефективності”³¹⁶.

Як повідомляє портал **“Децентралізація”**³¹⁷, в ході конференції представники виконавчої влади розповіли про зусилля держави щодо “зеленого відновлення”, зокрема, у частині імплементації євроінтеграційних законів “Про енергоефективність” та “Про енергетичну ефективність будівель”:

³¹² Position paper on the draft recovery plan: the document does not look like a «Ukrainian Green Deal» at the moment. Published on 9 September 2022. <https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2022/09/pozyczijnyj-lyst-2.pdf>

³¹³ Катерина Белоусова. Три громади України почали підготовку до відновлення природи після війни. Опубліковано 21 грудня 2022 року. <https://ecopolitic.com.ua/ua/news/tri-gromadi-ukraini-pochali-pidgotovku-do-vidnovlennya-prirodi-pislya-vijni/>

³¹⁴ Наприклад: “Природоорієнтоване повоєнне відновлення: Білогородська громада”. <https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2023/04/bilogorodka.pdf>

³¹⁵ Доступ громадськості до прийняття рішень щодо відновлення України в частині збереження довкілля і протидії зміні клімату. Опубліковано в лютому 2023 році. https://ua.boell.org/sites/default/files/2023-03/zvit_uchast-gromadskosti-u-procesakh-vidbudovi-2023.pdf

³¹⁶ Екологічна та енергоефективна складова відновлення: головні тези конференції у Львові. Опубліковано 11 травня 2023 року <https://decentralization.gov.ua/news/16563>

³¹⁷ Екологічна та енергоефективна складова відновлення: головні тези конференції у Львові. Опубліковано 11 травня 2023 року <https://decentralization.gov.ua/news/16563>

- прийнято Національний план дій з енергоефективності, яким встановлено національну ціль України на 2030 рік,
- підготовлено проєкт Стратегії термомодернізації будівель до 2050 року (декарбонізація сукупно покриває близько 40% енергетичного балансу України),
- працює Фонд енергоефективності, у тому числі по програмі “ВідновиДІМ” за підтримки ЄС,
- стартував конкурсний відбір громад на участь у програмі Європейського інвестиційного банку “Енергоефективність громадських будівель в Україні”,
- готується запуск Фонду декарбонізації для підвищення енергоефективності та впровадження відновлюваних джерел енергії в громадах.

Розуміючи глобальні екологічні виклики, Україна поділяє амбітні завдання Енергетичного Співтовариства щодо зменшення викидів до 2030 року, а саме: підвищити долю відновлюваної енергії до 31%, скоротити споживання первинної енергії та обсяг кінцевого споживання до 130 млн та 80 млн тонн нафтового еквівалента відповідно, обмежити викиди парникових газів на 60,9% відносно рівня 1990 року тощо.

В адвокації курсу на “зелене відновлення” беруть участь і іноземні аналітичні центри. Німецький аналітичний центр **adelphi**³¹⁸, який позиціонує себе як “провідний європейський незалежний аналітичний і консультаційний центр з питань клімату, довкілля та розвитку”, в січні 2023 року опублікував звіт “Відбудова України. Принципи зеленого післявоєнної відновлення”³¹⁹. В звіті наголошується:

“Щоб зробити зелену відновлення України реальністю, план відбудови повинен бути узгоджений з цілями Європейського зеленого курсу (ЄЗК), чітко визначати напрямок розвитку та уникати заходів та інвестицій, які можуть перешкоджати переходу.

Наші рекомендації щодо наступних кроків для партнерів України — включаючи, серед іншого, ЄС, його держави-члени та організації, а також США — є наступними:

1. Працювати разом з українським урядом над практичним узгодженням плану післявоєнної відбудови України з цілями ЄЗК.

5. Працювати над подальшою операціоналізацією терміну “зелена відбудова”, включаючи розробку набору індикаторів у дусі Зеленої таксономії ЄС, щоб забезпечити чіткі рекомендації щодо інвестицій для всіх сторін, залучених до зусиль з реконструкції”³²⁰.

Надаємо коротку довідку про основні проєкти у сфері стимулювання та адвокації “зеленого” відновлення.

Назва проєкту	Учасники, партнери, донори	Короткий опис
---------------	----------------------------	---------------

³¹⁸ <https://adelphi.de/en>

³¹⁹ Iryna Holovko, Constanze Haug. Rebuilding Ukraine. Principles for a green post-war reconstruction. Published January 2023. https://adelphi.de/system/files/mediathek/bilder/Rebuilding%20Ukraine_adelphi_January_2023_final.pdf

³²⁰ Iryna Holovko, Constanze Haug. Rebuilding Ukraine. Principles for a green post-war reconstruction. Published January 2023. https://adelphi.de/system/files/mediathek/bilder/Rebuilding%20Ukraine_adelphi_January_2023_final.pdf

<u>"Позиція громадянського суспільства щодо врахування адаптації до зміни клімату у повоєнному відновленні України"</u>	20 громадських організацій	Адвокація "зеленого" відновлення
<u>Позиція щодо підходів до відновлення України</u>	40 громадських організацій	Адвокація орієнтації на Європейський зелений курс, "зелений" характер економіки, дотримання європейських екологічних інструментів планування у розбудові України
<u>Звернення до Європейського Парламенту та Європейської Комісії</u>	Українська національна платформа Форуму громадянського суспільства Східного партнерства, Українська сторона Платформи громадянського суспільства Україна – ЄС	Адвокація "зеленого" відновлення України на міжнародному рівні
<u>Аналітична записка "Зелене повоєнне відновлення України: візія та моделі"</u>	DiXi Group, консорціум ОГС	Візія зеленого повоєнного відновлення України від наслідків російсько-української війни
<u>Аналіз Плану відновлення України</u>	ОГС, що займаються екологічною тематикою	Моніторинг розроблення Плану відновлення та аналіз його змісту з точки зору відповідності напрямам Європейської зеленої угоди
<u>"Зелені" плани повоєнного відновлення для громад Київщини, Харківщини та Донеччини</u>	"Українська природоохоронна група", місцеві активісти	Створення планів "зеленого" відновлення
<u>Дослідження "Доступ громадськості до прийняття рішень щодо відновлення України в частині збереження довкілля і протидії зміні клімату"</u>	Ресурсно-аналітичний центр "Суспільство і довкілля", Фонд ім. Гайнріха Бьолля	Аналітичний звіт щодо участі громадськості у прийнятті рішень щодо відновлення в контексті захисту довкілля
<u>Інтеграція екологічної складової до загальної політики відбудови</u>	Уряд України	Національний план дій з енергоефективності, проєкт Стратегії термомодернізації будівель до 2050 року, Фонд енергоефективності, Фонд декарбонізації, плани щодо зменшення викидів
<u>Звіт "Відбудова України. Принципи зеленого післявоєнного відновлення"</u>	Німецький аналітичний центр adelphi	Аналітичний звіт щодо принципів "зеленої" відбудови

Створення механізмів контролю за витратами коштів та боротьби з корупцією в ході відновлення

На рівні центральної влади: міжнародні організації

Антикорупційна ініціатива Європейського Союзу (EUACI)³²¹ співпрацює із Міністерством розвитку громад, територій та інфраструктури України та Агентством відновлення та розвитку інфраструктури України для забезпечення прозорості та доброчесності. Як повідомляє сайт Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України, міністерство та EUACI створять Групу підтримки доброчесності при Міністерстві для виконання експертних і консультативних функцій:

“Антикорупційна реформа є однією з пріоритетних для Міністерства. Громадяни, партнери та донори мають бути впевненими, що всі кошти використовуватимуться ефективно та виключно за призначенням. Реалізація антикорупційних заходів є обов’язковою для відбудови України”, – наголосив Олександр Кубраков, Віце-прем’єр-міністр з відновлення України – Міністр розвитку громад, територій та інфраструктури³²².

Інститут законодавчих ідей³²³ реалізує проєкт “Відбудова без корупції”, в рамках якого Інститут “аналізує всі ініціативи, законопроєкти, механізми щодо відбудови та готує рекомендації для органів влади і міжнародних партнерів, аби кошти відновлення використовувалися ефективно, підзвітно та без корупції”³²⁴.

На місцевому рівні: громадянське суспільство

Проєкт “Зміцнення соціальної згуртованості та заснування суспільного договору у постраждалих від війни Чернігівській області”, партнерами якого є миробудівний фонд ПАКС-Нідерланди, Український центр “Простір Гідності”, чернігівська ГО “Центр Доброчин” та Український Інститут Національної Пам’яті (УІНП), серед іншого, має на меті:

“Створення платформи громадянського суспільства в обох громадах для сприяння співпраці та інформування місцевих органів влади про потреби громадян щодо реконструкції (у вигляді плану).

3. Створення місцевої групи антикорупційного спостереження (за моделлю Watchdog) з акцентом на ініціативи з реконструкції”³²⁵.

Робота здійснюється у двох громадах Чернігівської області: місто Чернігів і прикордонна громада м. Городні.

ГО “Стоп корупції” в рамках проєкту “Громадський і медійний контроль за відновленням зруйнованих війною українських міст” проводить тренінги для регіональних активістів, присвячені громадському контролю і протидії корупційним порушенням у процесі відбудови зруйнованих війною міст та селищ³²⁶.

³²¹ Антикорупційна ініціатива ЄС в Україні. <https://euaci.eu/ua/>

³²² Мінвідновлення та Антикорупційна ініціатива ЄС створять Групу підтримки доброчесності при Міністерстві. Опубліковано 17 Березня 2023 року. <https://mtu.gov.ua/news/34110.html>

³²³ <https://izi.institute/>

³²⁴ Відбудова без корупції <https://izi.institute/projects/vidbudova-bez-koruptsii/>

³²⁵ Зміцнення соціальної згуртованості та заснування суспільного договору на Чернігівщині (триває). <https://dignityspace.org/projects/zmitsnennya-sotsialnoy-zgurtovanosti-ta-zasnuvannya-suspilnogo-dogovoru-na-cherhigivshchyni-tryvae-12/>

³²⁶ Надія Рогальська. Протидія корупції на тлі війни: на Київщині відбулись тренінги для громадських активістів. Опубліковано 22 травня 2022 року. <https://www.stopcor.org/ukr/section-suspilstvo/news-protidiya-koruptsii-na-tli-vijni-na-kiivschini-vidbulis-treningi-dlya-gromadskih-aktivistiv-22-05-2023.html>

Надаємо коротку довідку про основні проекти у сфері створення механізмів контролю за витратами коштів та боротьби з корупцією в ході відновлення.

Назва проєкту	Учасники, партнери, донори	Короткий опис
<u>Група підтримки доброчесності при Міністерстві розвитку громад, територій та інфраструктури</u>	<u>Антикорупційна ініціатива Європейського Союзу (EUACI)</u> , Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури, Агентство відновлення та розвитку інфраструктури	Експертна і консультативна допомога
<u>"Зміцнення соціальної згуртованості та заснування суспільного договору у постраждалих від війни Чернігівській області"</u>	Фонд ПАКС-Нідерланди, Український центр "Простір Гідності", чернігівська ГО "Центр Доброчин" та Український Інститут Національної Пам'яті (УІНП)	Створення місцевої групи антикорупційного спостереження
<u>"Відбудова без корупції"</u>	Інститут законодавчих ідей	Аналіз законодавства та ініціатив держави в сфері відновлення на предмет корупційних ризиків
<u>"Громадський і медійний контроль за відновленням зруйнованих війною українських міст"</u>	<u>ГО "Стоп корупції"</u>	Навчання регіональних активістів

Адвокація доступу та використання відкритих даних для відновлення

На рівні громадянського суспільства

Громадські організації, аналітичні центри та окремі дослідники є головною рушійною силою в адвокації повернення доступу до відкритих даних, значна частина яких перестала бути такою після початку повномасштабної війни. Представники національних ОГС, які взяли участь в дослідженні, вкрай негативно оцінюють відсутність доступу до відкритих даних на початку війни. На їх думку, без відкритих даних буде важко змінити ситуацію з корупцією. А закритість реєстрів і інших джерел відкритих даних призводить до відчуття безкарності у посадовців:

"Дані про всі об'єкти по відбудові, всі моменти на всіх етапах мають транслюватися в форматі відкритих даних, щоб будь-хто міг агрегувати цю інформацію і аналізувати її так, як йому зручно.

"Я ставлюсь до цього {обмеження доступу до відкритих даних} дуже негативно. Це міф і брехня центральної влади. Вони, наприклад, закрили декларації і зараз хочуть обмежено відкрити декларації. Тобто під час війни ніхто не декларував свої статки. Яке це відношення має до безпекових аспектів? Тому що люди побачить, як депутати, судді живуть?"

Ще в вересні 2022 року Кирило Захаров, автор проєкту **“Суд на долоні”**, розробленого на основі відкритих даних, опублікував аналітичну статтю **“Відкриті дані під час війни: питання, що потребує відповіді”**, в якій серед іншого наголошував:

“Україні варто не втратити свої досягнення у сфері відкритості. Робота для військових успіхів, фінансової стабільності, соціальних гарантій вразливим категоріям українців – це робота на перемогу сьогодні. Робота з відкритими даними – це один із аспектів перемоги завтра. Післявоєнний час поставить нові завдання, роботу над якими варто починати вже зараз”³²⁷ .

Коаліція **RISE** в січні 2023 року оприлюднила відкриту заяву про необхідність забезпечення доступності відкритих даних:

“Коаліція RISE Ukraine прагне підтримати відновлення та модернізацію України після війни та збільшити обсяг коштів, виділених на відбудову, забезпечити їх прозоре та ефективне використання. На жаль, ми маємо констатувати, що досягнення цієї мети наразі під загрозою.

Підзвітна і прозора відбудова залежить від доступності відкритих даних. Ключовим елементом прозорості й підзвітності є доступ до публічної інформації у формі відкритих даних. Після введення воєнного стану з публічного доступу зникли цінні набори відкритих даних, на яких роками будувалась інфраструктура прозорості й антикорупції в Україні. Обмеження доступу до інформації відбувалось хаотично, без належного правового регулювання та публічного обговорення. Це було виправданим в перші місяці повномасштабного вторгнення, але є неприпустимим через десять місяців після початку вторгнення”³²⁸ .

Закриті дані вважають проблемою для процесу відновлення і представники екологічних ОГС. В дослідженні **“Доступ громадськості до прийняття рішень щодо відновлення України в частині збереження довкілля і протидії зміні клімату”**, який підготував **Ресурсно-аналітичний центр “Суспільство і довкілля”**, зазначається:

“Обмеження доступу до значної частини екологічної інформації, насамперед геопросторової та щодо оцінки впливу на довкілля, унеможливають ефективну участь громадськості та громадський контроль у цій сфері. Попри це, державні органи докладають значних зусиль для забезпечення збору екологічних даних і поступово відновлюють їх оприлюднення, зокрема через портал відкритих даних”³²⁹ .

Автори звіту конкретизують основні набори даних та системи, доступ до яких став обмеженим із запровадженням воєнного стану:

“Серед основних обмежень доступу до екологічних даних, запроваджених під час воєнного стану, слід зазначити:

³²⁷ Кирило Захаров. Відкриті дані під час війни: питання, що потребує відповіді. Опубліковано 26 вересня 2022 року. <https://voxukraine.org/vidkryti-dani-pid-chas-vijny-pytannya-shho-potrebuye-vidpovidi>

³²⁸ Відкрита заява Коаліції RISE Ukraine щодо забезпечення доступності відкритих даних. Опубліковано 10 січня 2023 року. <https://brdo.com.ua/news/vidkryta-zayava-koalitsiyi-rise-ukraine-shhodo-zabezpechennya-dostupnosti-vidkrytyh-danyh/>

³²⁹ Андрій Андрусевич, Зоряна Козак. Доступ громадськості до прийняття рішень щодо відновлення України в частині збереження довкілля і протидії зміні клімату. Опубліковано в лютому 2023 році. https://ua.boell.org/sites/default/files/2023-03/zvit_uchast-gromadskosti-u-procesakh-vidbudovi-2023.pdf

- обмеження доступу до геоінформаційних систем (зокрема, карта державного моніторингу поверхневих вод, публічна кадастрова карта, геопортал Національної інфраструктури геопросторових даних тощо);

- обмеження доступу до Реєстру з оцінки впливу на довкілля (інформації, що оприлюднюється)

- закриття публічного доступу до відкритих реєстрів у сфері лісового господарства, як-от планів лісонасаджень, лісорубних квитків, припинення оновлень даних щодо планів рубок по всій Україні.

Після значних затримок з оприлюдненням окремих наборів даних, станом на січень 2023 р. частина екологічних даних вже оновлені й доступні на порталі відкритих даних. Зокрема, доступні дані моніторингу поверхневих вод за всі квартали 2022 року, Реєстр виданих дозволів на спеціальне водокористування у 2022 р., ліміти на спеціальне використання природних ресурсів у межах території та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення”³³⁰.

Dixi Group у своєму дослідженні “Доступ до публічної інформації у сфері енергетики під час воєнного стану”³³¹ висловлюються за перегляд існуючого регулювання щодо даних в сфері енергетики та пропонує “своє бачення підходу щодо мінімізації безпекових ризиків від оприлюднення даних”:

“Необхідність перегляду поточної політики диктує й публічний запит на відновлення доступу до даних, а також ініціативні рішення окремих розпорядників відновити публікацію. Додатково це підкріплюється, подекуди, безпідставними обмеженнями на оприлюднення, наприклад, ринкової статистики та екологічних даних, що за визначенням не несуть загрози безпеці енергетичної інфраструктури.

Іншим аргументом на користь перегляду політики є факти розголошення чутливої інформації стосовно роботи підприємств, зокрема про запаси або надходження ресурсів, посадовцями або представниками розпорядників даних. Існують і приклади доступу до даних на платній основі, хоча їх безкоштовні версії залишаються закритими під приводом безпекових заходів”³³².

Надаємо коротку довідку про основні проєкти у сфері адвокації доступу та використання відкритих даних для відновлення.

Назва проєкту	Учасники, партнери, донори	Короткий опис
Стаття "Відкриті дані під час війни: питання, що потребує відповіді"	Кирило Захаров (“Суд на долоні”)	Адвокація відкритих даних під час війни

³³⁰ Андрій Андрусевич, Зоряна Козак. Доступ громадськості до прийняття рішень щодо відновлення України в частині збереження довкілля і протидії зміні клімату. Опубліковано в лютому 2023 році. https://ua.boell.org/sites/default/files/2023-03/zvit_uchast-gromadskosti-u-procesakh-vidbudovi-2023.pdf

³³¹ Доступ до публічної інформації у сфері енергетики під час воєнного стану. Опубліковано 10 травня 2023 року. https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2023/05/doslidzhennya_-dostup-do-informacziyi-v-enrgetyczi-final-vid-08.05-1.pdf

³³² Доступ до публічної інформації у сфері енергетики під час воєнного стану. Опубліковано 10 травня 2023 року. https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2023/05/doslidzhennya_-dostup-do-informacziyi-v-enrgetyczi-final-vid-08.05-1.pdf

Заява про необхідність доступу до відкритих даних	Коаліція RISE	Адвокація відкритих даних під час війни
Дослідження "Доступ громадськості до прийняття рішень щодо відновлення України в частині збереження довкілля і протидії зміні клімату"	Ресурсно-аналітичний центр "Суспільство і довкілля"	Адвокація відкритих даних у сфері захисту довкілля
Дослідження "Доступ до публічної інформації у сфері енергетики під час воєнного стану"	DiXi Group	Адвокація відкритих даних у сфері енергетики

Залучення мешканців громад до планування і участі у відновленні

На рівні громадянського суспільства

Український аналітичний центр **Cedos** розпочав роботу над проектом "Не залишити нікого осторонь: громадянська участь для планування відновлення громад"³³³. Його ціль — підвищити рівень участі мешканців громад в плануванні до процесів повоєнного відновлення. В ході проекту передбачається проведення навчальних воркшопів, створення посібника і онлайн-курсу на основі аналізу різного досвіду використання партиципативних практик, допомога 10 громадам з партиципативного планування відновлення і розвитку та пошуку рішень для актуальних викликів³³⁴.

ANTS реалізовує проєкт "Моделі участі в українській реконструкції"³³⁵, одна із цілей якого — залучити ВПО і вразливі групи з мешканців громад до планування і контролю за ходом відновлення.

Фундація польсько-української співпраці з січня по березень 2023 року виконувала проєкт "Відновлюємо нашу громаду разом!"³³⁶. Проєкт був розрахований на Бучанську, Гостомельську,

³³³ Новий проєкт: допоможемо громадам планувати відновлення і розвиток партиципативно. Опубліковано 27 лютого 2023 року. <https://cedos.org.ua/news/novyj-projekt-dopomozhemo-gromadam-planuvaty-vidnovlennya-i-rozvytok-partysypatyvno/>

³³⁴ Новий проєкт: допоможемо громадам планувати відновлення і розвиток партиципативно. Опубліковано 27 лютого 2023 року. <https://cedos.org.ua/news/novyj-projekt-dopomozhemo-gromadam-planuvaty-vidnovlennya-i-rozvytok-partysypatyvno/>

³³⁵ Моделі участі в українській реконструкції. <https://ants.org.ua/projects/modeli-uchasti-v-ukra%D1%97nskij-rekonstrukcz%D1%97/>

³³⁶ Ми розпочали проєкт "Відновлюємо нашу громаду разом!". Опубліковано 17 січня 2023 року. <https://pauci.org.ua/news/357>

<u>"Відновлюємо нашу громаду разом!"</u>	Фундація польсько-української співпраці	Залучення мешканців громад до визначення пріоритетів відновлення
<u>Тренінги для соціальної згуртованості</u>	Міжнародна організація з міграції (МОМ)	Соціальна згуртованість громад

Адвокація України на міжнародному рівні

На рівні громадянського суспільства

Міжнародна громадська ініціатива **"Міжнародний центр за перемогу України" (ICUV)**³³⁹, яку створили представниці українського громадянського суспільства Дар'я Каленюк, Ганна Гопко, Олена Галушка, Ольга Айвазовська разом із **Katarzyna Pisarska Fundacja im. Kazimierza Pułaskiego**, проводить міжнародні адвокаційні заходи на підтримку України. Їх діяльність включає в себе адвокаційні візити для зустрічей з представниками влади інших країн:

"Наші співзасновниці Ганна Гопко та Олена Галушка разом з партнерами з Центру "Нова Європа" здійснили дводенний адвокаційний візит до Франції з метою просування інтересів та потреб України для перемоги у цій війні. Перш за все, українська делегація зустрілася з експертами та депутатами французького парламенту. Під час закритих зустрічей з Лоуренсом Буном, Державним секретарем Франції з європейських справ, та Бенжаменом Хаддадом, Президентом Товариства дружби Франція-Україна, ми обговорили перспективи вступу України до НАТО та ЄС, а також подальші кроки щодо того, як Франція може допомогти Україні перемогти у цій війні"³⁴⁰.

"Співзасновниці ICUV Ганна Гопко та Олена Галушка разом з нашими партнерами з Центру "Нова Європа" провели понад 40 зустрічей під час адвокаційного візиту до Вашингтону, округ Колумбія (США). Такий щільний графік був зумовлений бажанням нашої адвокаційної команди охопити якомога більше представників різних груп впливу, членів як Республіканської, так і Демократичної партій, а також посадовців та громадських активістів"³⁴¹.

Інші ОГС також беруть участь в адвокаційній діяльності за кордоном. Представниця Центру економічної стратегії Марія Репко в квітні 2023 року виступила із доповіддю в Європейському парламенті³⁴². Її виступ був присвячений фінансуванню потреб України та ролі бюджету ЄС у допомозі нашій країні:

"Бюджет України зараз потребує значних вливань та підтримки з боку міжнародної спільноти, включаючи Євросоюз. Всі податки, що збираються з українських платників, повністю спрямовуються на оборону від ворога. Оборонні

³³⁹ International Center for Ukrainian Victory. <https://ukrainianvictory.org/>

³⁴⁰ ICUV paid an advocacy visit to France. Published 14 March 2023. <https://ukrainianvictory.org/publications/strongicuv-paid-an-advocacy-visit-to-france-strong/>

³⁴¹ Advocacy visit of ICUV experts to washington. Published 20 March 2023. <https://ukrainianvictory.org/publications/advocacy-visit-of-icuv-experts-to-washington/>

³⁴² Виступ Марії Репко у Європейському парламенті. Опубліковано 28 квітня 2023 року. <https://ces.org.ua/speech-in-the-european-parliament-by-maria-repko/>

зусилля коштують країні приблизно \$3 млрд на місяць або \$34 млрд запланованих на 2023 рік. До війни Україна витратила на оборону \$200-300 мільйонів на місяць.

Це становить 40% усіх бюджетних видатків, і це – все, що Україна може отримати з економіки, зруйнованої ракетними обстрілами, із заблокованими морськими шляхами, знищеними металургійними заводами та родючою землею, забрудненою мінами та артилерійськими снарядами. Український ВВП минулого року впав на 29% – так виглядає економічний колапс, на фоні якого з'явилася потреба у фінансуванні”³⁴³.

Значна частина виступу Марії Репко була присвячена організації та принципам процесу відновлення:

“Ми вважаємо, що кожен долар чи євро міжнародної допомоги мають приносити мультиплікативний ефект, не лише швидко допомагати в подоланні проблеми, але й сприяти тому, щоб Україна в середньостроковому горизонті стала самодостатньою, стабільно зростаючою економікою, яка зможе задовольнити Стокгольмським критеріям для членства в Євросоюзі. Це буде досяжним, якщо фінансування реконструкції базуватиметься на наступних принципах:

“Власність” України. Саме Україна має визначати свої пріоритети та вирішувати, які зусилля є необхідними, за допомоги своїх західних партнерів, а не навпаки. Розбудова спроможності, гарного врядування, забезпечення підзвітності настільки ж важливі в довгостроковому періоді, як реконструкція шпиталю чи житлового будинку. Прозорість, нагляд та рекомендації від країн-партнерів у відповідності до принципів ЄС при цьому дуже важливі.

Орієнтованість на людей. Децентралізація, розбудова спроможності на локальному рівні, розвиток самоврядування та демократичних інституцій в громадах, на перший погляд вимагають забагато часу та є менш контрольованими, нід відбудова за централізованим принципом. Але через якийсь час саме це наблизить Україну до принципів демократичного врядування, які поділяє Євросоюз, та дасть поштовх багатьом “низовим” ініціативам. Певної централізації, однак, уникнути неможливо: особливо на першій фазі швидкої реконструкції. Централізованою через урядову агенцію може бути відбудова великих інфраструктурних об'єктів або промислових потужностей.

Участь приватного капіталу. Зважаючи на величезні обсяги потреб відбудови, важливо, щоб частину із них на ринкових умовах покрити приватні інвестори. Щоб приватний капітал хоча би почав розглядати можливість заходу в Україну, потрібне страхування від військових ризиків. Залученість українського приватного капіталу є не менш важливою для пост-воєнного стійкого економічного зростання та, відповідно, спроможності України розраховатися із донорами після війни. Усі ініціативи допомоги при реконструкції мають спиратися на аналіз впливу на приватний сектор та залучати приватних гравців там, де це можливо, наприклад, замість постачання імпортних протезів сприяти розбудові українських потужностей з їх виготовлення, замість купувати та привозити бутильовану

³⁴³ Виступ Марії Репко у Європейському парламенті. Опубліковано 28 квітня 2023 року. <https://ces.org.ua/speech-in-the-european-parliament-by-maria-repko/>

воду з-за кордону, використовувати місцевих постачальників, замість контрахтувати іноземні компанії на розмінування сільськогосподарських угідь, надати Україні технологію, техніку та навчити людей щоб створити власні потужності в державі”³⁴⁴.

БФ “Разом для України”³⁴⁵ має підрозділ **Razom Advocacy**³⁴⁶, який активно займається адвокацією інтересів України в США:

“Razom Advocacy є філією Razom for Ukraine, яка займається просуванням неупереджених досліджень та політики, а також сприянням залученню громадськості в США та Україні. Ми працюємо разом з експертами, політиками та виборцями, щоб допомогти побудувати більш демократичну та процвітаючу Україну”³⁴⁷.

Після початку повномасштабного вторгнення “Разом для України” провели в США дві масштабні події “Український саміт дій” (другий пройшов в травні 2023 року). Проведення цих подій мало вплив на ухвалення Конгресом США проєкту резолюції “Перемога України”³⁴⁸. Керівниця “Разом для України” так коментує другий саміт:

“Так, це дійсно вже другий саміт, який вийшов вже більш масштабним та знаковим, адже вдалось зібрати у Вашингтоні понад 300 учасників, яким болить те, що відбувається в Україні, які небайдужі та сповнені рішучості допомагати всім, чим можна, аби наблизити Перемогу України. Другий Саміт дій є чудовим прикладом дієвості американської демократії: панельні дискусії, зустрічі з конгресменами та сенаторами.

Це дійсно повна адвокація інтересів нашої країни. Мається на увазі і фінансова та військова підтримка, і розширення санкцій, і визнання ЧВК “Вагнер” терористичною організацією, і визнання дій росії проти України геноцидом, і засудження депортації українських дітей, і передача Україні арештованих російських активів. Тобто, всі ті рішення, які важливі, які лежать на поверхні, але за певних причин, можливо, через якийсь страх, не ухвалюються протягом понад року повномасштабної війни. Є велике сподівання, що саме Саміт дій стане таким собі криголамом, який зрушить цей пласт питань з мертвої точки і ми побачимо відповідні кроки поважних міжнародних організацій у компетенції та юрисдикції яких, власне, і знаходиться прийняття таких рішень із подальшою міжнародною відповідальністю.

Проєкт резолюції “Перемога України” – це надважливий документ, адже він окреслює контури процесів, які мають відбутися після нашої перемоги та що, власне, вважати Перемогою України, а саме – вихід на кордони 1991 року. Крім того, резолюція передбачає сприяння світової спільноти у відбудові України, інтеграцію нашої країни до європейських організацій, зокрема НАТО, гарантування репарацій Україні зі сторони росії та притягнення її керівництва до відповідальності, відновлення справедливості для жертв злочинів, скоєних росіянами тощо.

³⁴⁴ Виступ *Марії Репко* у Європейському парламенті. Опубліковано 28 квітня 2023 року. <https://ces.org.ua/speech-in-the-european-parliament-by-maria-repko/>

³⁴⁵ <https://www.razomforukraine.org/>

³⁴⁶ <https://www.razomforukraine.org/advocacy/>

³⁴⁷ <https://www.razomforukraine.org/advocacy/>

³⁴⁸ *Катерина Лісунова*. Про “Перемогу України”. Такий проєкт резолюції зареєстрували в Конгресі США. Опубліковано 25 квітня 2023 року. <https://ukrainian.voanews.com/a/resolutsia-peremoga-ukrainy-kongres-palata-predstavnykiv-joe-wilson-steve-cohen-demokraty-respublikantsi/7065528.html>

Іншими словами, це цілий комплекс заходів та кроків, які обов'язково мають бути зробленими після нашої Перемоги. Якщо хочете – драфт акту про капітуляцію росії та мирного договору, який поставить крапку у цій страшній війні, із повною відповідальністю росії за свої загарбницькі та терористичні дії, що мають неприховані ознаки геноциду”³⁴⁹.

Надаємо коротку довідку про основні проекти у сфері адвокації України на міжнародному рівні.

Назва проекту

Учасники, партнери, донори

Короткий опис

Адвокаційні візити	Міжнародний центр за перемогу України (ICUV)	Міжнародні адвокаційні заходи на підтримку України
Доповідь в Європейському парламенті	Центр економічної стратегії	Виступ щодо фінансування потреб України
Адвокація інтересів України в США	БФ “Разом для України”	Просування неупереджених досліджень та політики, сприяння залученню громадськості в США та Україні; “Український саміт дій”

▣

Допомога у розробці інженерно-проектної документації та технічний нагляд

На рівні громадянського суспільства

Міжнародна організація з міграції (МОМ) надає допомогу у будівництві та ремонті будівель в Україні, пошкоджених внаслідок війни. В рамках цієї діяльності МОМ в травні 2023 року оголосила тендер³⁵⁰ для громадських організацій, один із напрямків якого – технічний нагляд:

“Забезпечення технічного нагляду:

Може включати, але не обмежуватися наданням послуг з технічного нагляду, включаючи інженерно-будівельний нагляд, нагляд за розподілом та встановленням, підготовку технічних оцінок, розрахунків, обсягів робіт, інформування та технічні консультації для бенефіціарів, органів влади та підрядників”.

Надаємо коротку довідку про основні проекти у сфері допомоги у розробці інженерно-проектної документації та технічного нагляду.

³⁴⁹ Евеліна Курілець: здобути перемогу та відновити мир – США разом з Україною. Опубліковано 3 травня 2023 року. <https://ukrainian.voanews.com/a/resolutsia-peremoga-ukrainy-kongres-palata-predstavnykiv-joe-wilson-steve-cohen-demokraty-respublikantsi/7065528.html> <https://www.razomforukraine.org/ua/evelina-kurilets%CA%B9-zdobuty-peremohu-ta-vidnovyty-myr-ssha-razom-z-ukrayinoyu/>

³⁵⁰ UA1-2023-5529 – “Попередній відбір Виконавчих Партнерів для виконання діяльності, що пов'язана з відновленням житла, соціальних установ та інфраструктури”. Опубліковано 23 травня 2023 року. <https://ukraine.iom.int/uk/ua1-2023-5529-poperedniy-vidbir-vykonavchikh-partneriv-dlya-vikonannya-diyalnosti-shcho-povyazana-z-vidnovlenniam-zhytla-sotsialnykh-ustanov-ta-infrastruktury>

Назва проєкту	Учасники, партнери, донори	Короткий опис
Відновлення житла, соціальних установ та інфраструктури	Міжнародна організація з міграції (МОМ)	Допомога у будівництві та ремонті будівель, пошкоджених внаслідок війни, в т.ч. технічний нагляд

Психологічна підтримка населення, адаптація ветеранів На рівні громадянського суспільства

В цій сфері активно працює створена ще в 2021 році Коаліція ветеранських просторів, яку ініціювало ГО **“Простір можливостей”**, а підтримав **Міжнародний фонд “Відродження”**³⁵¹. Як повідомляє Ірина Лоук, голова ГО “Простір можливостей”, ветеранські простори надавали такі послуги:

“Серед послуг, які простори надавали ветеранам з початку їх створення і діяльності у 2016-2021 роках, були: допомога психологів і юристів, проведення суспільних культурно-розважальних заходів в громадах і організація заходів національно-патріотичного виховання, організація навчання і перекваліфікації, професійної орієнтації та працевлаштування для ветеранів і ветеранок тощо”³⁵².

Повномасштабне вторгнення призвело до ще більшої затребуваності ветеранських просторів:

“Простори працюють з сім’ями тих, хто зник безвісти на війні, ставши в громадах майданчиками для роботи представників Уповноваженого з питань осіб зниклих безвісти за особливих обставин. Вони також забезпечують доставку тіл загиблих, підтримують сім’ї людей, які втратили близьких на війні.

В той же час, ветеранські простори не залишили свою поточну “довоєнну” діяльність і продовжили надавати послуги всім людям, які постраждали у війні.

Дуже актуальною, зокрема, є допомога психологів, які мають досвід роботи з бойовими травмами. І потреба у такій допомозі з часом зростатиме. Спираючись на результати досліджень щодо реагування людей на довготривалі катастрофи, варто очікувати, що до 30% населення України потребуватимуть професійної психологічної, психіатричної допомоги. Це при тому, що катастрофічно не вистачає фахівців, які спроможні працювати з бойовою травмою. У свою чергу, ветеранські простори можуть надавати послуги психологів, які мають значний досвід і навички роботи з постраждалими у війні людьми”³⁵³.

ГО **“Простір можливостей”** також започаткував проєкт, який має підготувати 1000 кар’єрних радників **Державної служби зайнятості** для подальшої роботи з ветеранами (проєкт почався в

³⁵¹ Ветеранські простори об’єдналися в коаліцію. 18 листопада 2021. <https://www.irf.ua/veteranski-prostory-obyednalysya-v-koalicziyu/>

³⁵² Ірина Лоук, голова Громадської організації “Простір можливостей”. Ветеранські простори як центри стійкості громад. Опубліковано 20 січня 2023 року. <https://blog.liga.net/user/ilavinskaya/article/48898>

³⁵³ Ірина Лоук, голова Громадської організації “Простір можливостей”. Ветеранські простори як центри стійкості громад. Опубліковано 20 січня 2023 року. <https://blog.liga.net/user/ilavinskaya/article/48898>

в травні 2023 і буде тривати рік)³⁵⁴.

Автори посібника “Аналіз системи соціального захисту ветеранів та військовослужбовців”³⁵⁵ описують, як громадський сектор працює в сфері психологічної допомоги ветеранам:

“Отримати психологічні консультації безоплатно можна в Veteran Hub телефоном чи онлайн. Крім того, психологічні консультації можна отримати в громадській організації “Вільний вибір”, яка була створена у 2015 році з ініціативи двох волонтерів-психологів, які хотіли надавати психологічну допомогу ветеранам АТО, їхнім родинам та вимушено переміщеним особам.

Психологічну допомогу ветеранам також надає ГО “Побратими”. З 2015 року “Побратими” постійно проводять навчальні терапевтичні тренінги з подолання шоку, травми та попередження ПТСР у системі тілесно-орієнтованої терапії Bodynamic та за принципом “рівний – рівному”³⁵⁶.

ГО “Блакитний птах” проводить індивідуальні психосоціальні консультації для колишніх військовополонених та їхніх родин. “Блакитний птах” може розпочати роботу над справою з моменту незаконного викрадення людини, а також підключитися до її ведення на будь-якій стадії: від подання заяв про викрадення до проведення комплексної роботи після звільнення з полону. Фонд ООН у галузі народонаселення в Україні спільно з УФЗ за фінансової підтримки Посольства Великої Британії в Україні ініціювали створення пілотних мобільних бригад соціально-психологічної допомоги учасникам бойових дій та членам їхніх родин за принципом “рівний – рівному”³⁵⁶.

Спілки і громадські організації, які займаються допомогою і адаптацією ветеранів, активно працюють на місцевому рівні: ГО **“Обласна ветеранська спілка учасників АТО Рівненщини”** реалізує проекти із використанням арт-терапії, **“Подільська агенція регіонального розвитку”** залучає ветеранів до соціального підприємництва, ГО **“Центр розвитку Студенянської громади”** займається психологічною підтримкою ветеранів і членів їх родин і т.д.³⁵⁷

Надаємо коротку довідку про основні проекти у сфері психологічної підтримки населення, адаптації ветеранів.

³⁵⁴ 1000 кар’єрних радників Державної служби зайнятості вчитимуться працювати з ветеранами. <https://pm.in.ua/1000-kar-yernyh-radnykiv-derzhavnoyi-sluzhby-zajnyatosti-vchytymutsya-pratsyuvaty-z-veteranamy/>

³⁵⁵ Морій Юлія, Івасик Вікторія, Звягінцева Марія, Фацієвич Вікторія-Наталія, Олійник Вікторія, Пашкіна Анна. Аналіз системи соціального захисту ветеранів та військовослужбовців. Опубліковано в січні 2022 року. <https://legal100.org.ua/wp-content/uploads/2022/08/2022-Bila-kniga.pdf>

³⁵⁶ Морій Юлія, Івасик Вікторія, Звягінцева Марія, Фацієвич Вікторія-Наталія, Олійник Вікторія, Пашкіна Анна. Аналіз системи соціального захисту ветеранів та військовослужбовців. Опубліковано в січні 2022 року. <https://legal100.org.ua/wp-content/uploads/2022/08/2022-Bila-kniga.pdf>

³⁵⁷ Категорія: Проекти для ветеранів. https://veteranfund.com.ua/category/projects_for_veterans/

Коаліція ветеранських просторів	ГО “Простір можливостей”, Міжнародний фонд “Відродження”	Допомога психологів і юристів, проведення суспільних культурно-розважальних заходів в громадах і організація заходів національно-патріотичного виховання, організація навчання і перекваліфікації, професійної орієнтації та працевлаштування для ветеранів і ветеранок
Підготовка кар’єрних радників для роботи з ветеранами	ГО “Простір можливостей”, Державна служба зайнятості, Проєкт USAID “Економічна підтримка України”	1000 кар’єрних радників Державної служби зайнятості вчитимуться працювати з ветеранами
Veteran Hub	Співробітники хабу	Підтримка ветеранів та членів їх сімей (психологічна, юридична, працевлаштування)
ГО “Вільний вибір”	Члени ГО	Психологічна підтримка ветеранів
ГО “Блакитний птах”	Члени ГО	Психосоціальні консультації для колишніх військовополонених та їхніх родин
Місцеві спілки та ГО для допомоги ветеранам	ГО “Обласна ветеранська спілка учасників АТО Рівненщини” , “Подільська агенція регіонального розвитку” , ГО “Центр розвитку Студенянської громади” та інші	Підтримка ветеранів та членів їх сімей
Пілотні мобільні бригади соціально-психологічної допомоги	Фонд ООН у галузі народонаселення в Україні спільно з УФЗ за фінансової підтримки Посольства Великої Британії	Пілотні мобільні бригади соціально-психологічної допомоги учасникам бойових дій та членам їхніх родин за принципом “рівний – рівному”

Надання матеріально-технічних засобів та матеріалів

На рівні громадянського суспільства

Надання обладнання та іншої матеріальної допомоги, очевидно, є найбільш поширеним видом допомоги у відновленні, в якому беруть участь актори всіх рівнів – від програм ООН та ЄС до окремих волонтерів. Зараз ОГС модифікують цю діяльність, наприклад, опитують керівництво громад для виявлення дійсно актуальних потреб. Наприклад, програма **“Transparent Cities/Прозорі міста” Transparency International Ukraine** реалізує проєкт “Фонд екстреної підтримки міст”, у рамках якої міста отримували генератори, електрообігрівачі та іншу необхідну техніку для облаш

тування пунктів обігріву та підтримки містян³⁵⁸. Програма підтримала Ізюм, Куп'янськ, Херсон, Лиман, Покров, Чернігів, Чугуїв, Львів. Зараз програма проводить опитування керівництва міських рад:

“Команда Проекту опрацюватиме відповіді, щоб зрозуміти, як допомогти налагодити роботу органів місцевого самоврядування, забезпечити місцеве населення та внутрішньо переміщених осіб (ВПО), підготувати місто для опалювального сезону 2023/2024. Зокрема Програма може закупити генератори та зарядні станції для облаштування пунктів обігріву чи укриттів, комп'ютерної техніки (ноутбуків) для забезпечення послугами та сервісами населення міста тощо”³⁵⁹.

Надаємо коротку довідку про основні проекти у сфері надання матеріально-технічних засобів та матеріалів.

Назва проєкту	Учасники, партнери, донори	Короткий опис
"Фонд екстреної підтримки міст"	Transparency International Ukraine	Надання техніки для пунктів обігріву, укриттів, тощо

Тематичні сфери та види діяльності повоєнного відновлення, до яких фактично залучені організації громадянського суспільства: довідкова таблиця з прикладами

Сфера відновлення	ОГС, що діють у відповідній сфері
Оцінка масштабу пошкоджень та потреб	“Центр економічної стратегії”, Антикорупційний штаб, Інститут аналітики та адвокації, Центр розвитку інновацій, Rebuild.ua, ГО “Екодія”, CEDOS, БФ savED, Ecodozor, Медійна ініціатива за права людини (МІПЛ), Український центр охорони здоров'я (УНС), CoST Ukraine, Українська Рада Торгових Центрив, Асоціація ритейлерів України
Створення ГІС-систем/ГІС-реєстрів, необхідних для відновлення	RebuildUA, ONOVA/Ліга оновлення України, ГО “Антикорупційний штаб”, Texty.org.ua, ГО “Housing Ukraine”, “Товариство дослідників України”, Громадська спілка “Всеукраїнська Аграрна Рада”, Координаційний гуманітарний центр м. Харків
Створення цифрових продуктів/інформаційних систем	Коаліція RISE, Офіс ефективного регулювання BRDO, SocialBoost, U-Lead з Європою, “Український фонд енергоефективності та енергозбереження” (УФЕЕ)

³⁵⁸ Програма “Прозорі міста” пропонує допомогу міським радам — заповніть анкету. Опубліковано 24 травня 2023 року. <https://decentralization.gov.ua/news/16633>

³⁵⁹ Програма “Прозорі міста” пропонує допомогу міським радам — заповніть анкету. Опубліковано 24 травня 2023 року. <https://decentralization.gov.ua/news/16633>

Створення аналітичних центрів, координаційних/експертних майданчиків для супроводу відновлення	Мережа захисту національних інтересів "АНТС"
Створення маніфестів або концепцій відновлення	Громадська коаліція "Україна після перемоги", Коаліція Реанімаційний Пакет Реформ, Національна спілка архітекторів, "Міжнародний центр за перемогу України" (ICUV)
Створення навчальних програм для учасників відбудови	Благодійний фонд "Право на захист", Ro3kvit та ReThink
Створення аналітичних планів відновлення	Офіс ефективного регулювання BRDO, "Центр прикладних досліджень", Інститут аналітики та адвокації, Коаліція RISE, ГО "Екодія", Консорціум RRR4U, Міжнародний центр перспективних досліджень, CASE Україна, CEDOS, Коаліція Реанімаційний Пакет Реформ, VoxUkraine, Інститут розвитку суспільних інновацій, Національна спілка архітекторів, USAID DOBRE, Ресурсно-аналітичний центр "Суспільство і довкілля"
Підтримка ОГС для участі у відновленні	ІСАР "ЄДНАННЯ", Фонд "Східна Європа", Міжнародний фонд "Відродження", Нідерландський Гельсінський Комітет (НГК), "Людина в біді" (PIN), Празький центр громадянського суспільства (PCSC)
Підтримка підприємців та бізнесу	ГО "Impact Force", Київська школа економіки
Відбудова та ремонт житла, медичної, освітньої та соціальної інфраструктури	Благодійний фонд "Волонтерська спілка "ПОРУЧ"", Благодійна організація "Фонд Архітектурної палати України", ГО "Безбар'єрність", ГО "Урбанрада", БФ "Янголи ЮА", ГО ОСВІТ, ГО Центр Інноваційної Освіти "Про.Світ", Life Quality UA, волонтерське об'єднання "Добробат", ГО Містобудівна платформа "Ренесанс", освітній центр "Урбанина", БФ savED; ініціативи RebuildUA, Ro3kvit, Б50 Відновлення, ВО Вдома, БУР (Будуємо Україну Разом), Repair Together, Сміливі відновлювати, GoGlobal, PRO-FM, Район#1 (Districtone.Foundation), "DareCare", "Герої України", "Stabilization Support Services"
Допомога у відновленні критичної інфраструктури	ГО "ДЕСПРО"
Відбудова та ремонт енергетичної інфраструктури	ГО "Екоclub", ГО "Екодія", Коаліція "Енергетичний перехід", "Razom We Stand", DiXi Group, ГО "ДЕСПРО"
Експертна підтримка центральної влади та ОМС в ході відновлення	Коаліція RISE, ГО "Housing Ukraine", Лабораторія законодавчих ініціатив, Transparency International Ukraine, Громадянська мережа ОПОРА, ГО Адвокат майбутнього, Центр економічної стратегії, ГО "Європейська правда"

Розмінування	ГО "Асоціація саперів України"
Стимулювання та адвокація "зеленого" відновлення	Українська національна платформа Форуму громадянського суспільства Східного партнерства, Українська сторона Платформи громадянського суспільства Україна – ЄС, DiXi Group, "Українська природоохоронна група", ресурсно-аналітичний центр "Суспільство і довкілля", інші ОГС, що займаються захистом довкілля
Створення механізмів контролю за витратами коштів та боротьби з корупцією в ході відновлення	Український центр "Простір Гідності", ГО "Центр Добродієв" та Український Інститут Національної Пам'яті (УІНП), Інститут законодавчих ідей, ГО "Стоп корупції"
Адвокація доступу та використання відкритих даних для відновлення	Представник проєкту "Суд на долоні", Коаліція RISE, Ресурсно-аналітичний центр "Суспільство і довкілля", DiXi Group
Залучення мешканців громад до планування і участі у відновленні	Український аналітичний центр Cedos, Мережа захисту національних інтересів "АНТС", Фондація польсько-української співпраці
Адвокація України на міжнародному рівні	"Міжнародний центр за перемогу України" (ICUV), Центр економічної стратегії, БФ "Разом для України"
Психологічна підтримка населення, адаптація ветеранів	ГО "Простір можливостей", Veteran Hub, "Вільний вибір", ГО "Побратими", ГО "Блакитний птах", ГО "Обласна ветеранська спілка учасників АТО Рівненщини" "Подільська агенція регіонального розвитку" ГО "Центр розвитку Студенянської громади"

Основні гравці у сфері повоєнного відновлення за період 2022-2024 рр.

Резюме розділу

З початком повномасштабної війни функціонування України і можливість здійснювати відновлення значною мірою залежить від міжнародної та донорської допомоги. В 2022 році найбільшим донором України були США (за оцінкою Ukraine Support Tracker обсяг їх допомоги склав 71,3 млрд. євро), на другому місці інституції Європейського Союзу (35,4 млрд. євро), на третьому – країни-члени ЄС (26,4 млрд. євро). Щодо планів на 2023 рік, то за прогнозами аналітиків США залишаться найбільшим донором України (приблизно 45 млрд. доларів допомоги), а ЄС буде на другому місці (приблизно 19 млрд. євро допомоги). Великий внесок планується від ЄБРР — близько 3 млрд. євро. Велику роль відіграє допомога окремих країн: наприклад, Данія створила фонд допомоги Україні у розмірі 1 млрд. євро, Японія надасть грант \$170 млн на відновлення України і т.і.

Основним органом координації відновлення мала стати Національна рада з відновлення України від наслідків війни, яку було створено 21 квітня 2022 року. Проте її робота обмежилася підготовкою Плану відновлення до конференції в Лугано влітку минулого року. Інформації про роботу Національної ради після жовтня 2022 року, у публічному доступі майже не має, що може свідчити про те, що Рада більше не виконує покладених на неї функцій. 23 грудня 2022 року Кабінет Міністрів створив новий Урядовий комітет з питань відновлення України, який очолив міністр розвитку громад, територій та інфраструктури Олександр Кубраков. Втім, інформації про діяльність цього комітету у публічному доступі також було обмаль. 26 січня 2023 року відбулося установче засідання Наглядкової ради Координаційної платформи донорів: ініціативи, започаткованої для координації існуючих і нових механізмів підтримки бюджету України, а також швидкого відновлення та реконструкції. Співголовами Платформи є Міністр фінансів України Сергій Марченко, заступник радника Білого дому з національної безпеки з міжнародної економіки Майкл Пайл від Сполучених Штатів та Генеральний директор з питань сусідства та переговорів щодо розширення Герт-Ян Купман від Європейської Комісії. У діяльності Платформи беруть участь високопосадовці з України, ЄС, представники країн G7, Європейської Комісії та міжнародних фінансових організацій (Європейського інвестиційного банку, Європейського банку реконструкції та розвитку, Міжнародного валютного фонду та Світового банку). На думку аналітиків, саме Координаційна платформа донорів стане ключовим “гравцем” у процесі відновлення. Деякі політичні аналітики та журналісти відзначають, що вагому роль у плануванні та координації процесів відновлення відіграє Офіс Президента України.

Дві структури – Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України та Державне агентство відновлення та інфраструктурних проєктів – відіграють найбільш важливу роль у процесі відновлення. Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури отримало неофіційну назву Міністерства відновлення, а міністр розвитку громад, територій та інфраструктури Олександр Кубраков обіймає посаду віце-прем'єр-міністра з відновлення України. Мінвідновлення є головним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у відновленні регіонів, територій та інфраструктури, постраждалих внаслідок агресії Росії.

Деякі аналітики і учасники нашого дослідження вважають, що є ризик концентрації зусиль та фокусу уваги Мінвідновлення суто на фізичній відбудові, тоді як розвиток власне регіональної політики може бути суттєво сповільнений. Це, в свою чергу, може призвести до централізації процесу повоєнного відновлення і згортання децентралізації.

Мінвідновлення наразі збирає запити від місцевої влади та оцінює потреби регіонів, визначає пріоритетні проєкти за стратегічними пріоритетами Уряду. Державне агентство відновлення та інфраструктурних проєктів було створене на початку 2023 року і підпорядковується Міністерству розвитку громад, територій та інфраструктури. Інтерв'ю, проведені в рамках дослідження із представниками центральної та регіональної виконавчої влади, показують, що Агентство є одним із основних суб'єктів які займаються відновленням, та з яким вони взаємодіють найчастіше. Міжвідомча комісія під головуванням віце прем'єр-міністра з відновлення – дуже важливий орган, який пов'язує місцеві органи влади (як виконавчі, так і керівників) із центральною владою, та є основним гравцем, який вирішує питання державного фінансування для проєктів на місцях.

Громади – безпосередні виконавці відновлення. На них покладено створення комплексних планів відновлення для своїх територій; їх виконавчі органи створюють комісії, які ухвалюють рішення про компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна; проєкти відновлення, які вже реалізуються, за результатами нашого дослідження, найчастіше фінансуються з бюджетів громад. Деякі аналітики вказують на ризик “централізації” відновлення, який полягає у залежності громад від виконавчої влади в регіонах у розподілі коштів на проєкти відновлення. Центральна влада (**Міністерство відновлення**) це заперечує і вказує, що основний інструмент відбору проєктів – **Міжвідомча комісія під головуванням віце прем'єр-міністра з відновлення**, а на рівні обласної виконавчої влади проєкти від громад тільки “акумулюються”. Асоціації, які об'єднують громади України, також беруть доволі активну участь у в процесі відновлення країни.

Центральна влада активно співпрацює у процесі відновлення із Світовим банком, Міжнародним валютним фондом, USAID, підрозділами ООН, Європейським банком реконструкції та

розвитку, Європейським інвестиційним банком, Міжнародною фінансовою корпорацією.

Представники регіональної виконавчої влади, які взяли участь в дослідженні, найчастіше кажуть про співпрацю із великими міжнародними організаціями, такими як Всесвітня продовольча програма ООН, Міжнародна організація міграції ООН, ЮНІСЕФ, Управління у справах біженців ООН, Програма розвитку ООН, "Лікарі без кордонів", Міжнародна організація червоного хреста.

На думку учасників дослідження з числа представників ОГС, громадянське суспільство має відігравати активну роль у відновленні, не лише як watchdog, але й як активний ініціатор проєктів на місцях. Це залучення може здійснюватися через квоти для ОГС в комісіях з розподілу коштів, робочих групах з планування відновлення та наглядових радах. Це сприятиме зменшенню ризиків корупції та швидкому реагуванню на проблеми. Такі сфери є пріоритетними для ОГС національного рівня: антикорупційна діяльність, експертиза нормативно-правових актів, екологія та енергозбереження. ОГС місцевого рівня бачать для себе такі сфери: екологія, антикорупційна діяльність, цифрова безпека, комунікаційна діяльність, робота у соціальній сфері, підтримка органів місцевого самоврядування в створенні стратегій відбудови, психосоціальна підтримка населення, протидія гендерно обумовленому насильству, реабілітація військових.

Основні донори України

За даними проєкту Ukraine Support Tracker³⁶⁰, в перший рік війни найбільшим донором України були **США**: обсяг їх допомоги склав 71,3 млрд. євро. На другому місці **інституції Європейського Союзу** — 35,4 млрд. євро. **Країни-члени ЄС** разом допомогли Україні на більш ніж 26 млрд. євро. З країн, що не входять до ЄС (не враховуючи США) найбільше допомоги надали **Великобританія та Японія** (9,8 та 6,2 млрд. євро відповідно). **Світовий банк** надає — в нашій країні майже 7 млрд. євро, **Європейський банк реконструкції та розвитку** — приблизно 2,8 млрд. євро..

Зауважимо, що автори проєкту Ukraine Support Tracker вказують, що найбільше фокусуються на двосторонній допомозі і оцінка коштів, що надходять від міжнародних організацій може бути менш точною.

Допомога Україні від різних донорів, у мільярдах євро в період з 24 січня 2022 року по 24 лютого 2023 року

■ Фінансова допомога ■ Гуманітарна допомога ■ Військова допомога ■ Всі види допомоги в сумі

	Фінансова допомога	Гуманітарна допомога	Військова допомога	Всі види допомоги в сумі
Сполучені Штати Америки	24.46	3.63	43.19	71.28
Інституції ЄС	30.32	1.61	3.6	35.53
Члени ЄС	5.26	5.58	15.56	26.4
Сполучене Королівство	2.94	0.25	6.63	9.83
Група Світового банку	6.91	0	0	6.91
Японія	5.66	0.57	0	6.23
Канада	2.06	0.35	1.38	3.79
МВФ	3.19	0	0	3.19
Європейський банк реконструкції та розвитку	2.78	0	0	2.78
Норвегія	0.96	0.13	1.26	2.35

Source: Christoph Trebesch, Arianna Antezza, Katelyn Bushnell, Andre Frank, Pascal Frank, Lukas Franz, Ivan Kharitonov, Bharath Kumar, Ekaterina Rebinskaya & Stefan Schramm (2023). "The Ukraine Support Tracker: Which countries help Ukraine and how?" Kiel Working Paper, No. 2218, 1-75. • Created with Datawrapper

³⁶⁰ Katelyn Bushnell, André Frank, Lukas Franz, Ivan Kharitonov, Stefan Schramm, and Christoph Trebesch. Ukraine Support Tracker. A Database of Military, Financial and Humanitarian Aid to Ukraine. <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/>

Щодо планів на 2023 рік, то за інформацією Інституту аналітики та адвокації³⁶¹, США залишаться найбільшим донором України (приблизно 45 млрд. доларів допомоги), а ЄС буде на другому місці (приблизно 19 млрд. євро допомоги). Великий внесок планується від ЄБРР — близько 3 млрд. євро.

Таблиця. Плани донорів на 2023 рік.

Донор	Форма виплат	Сума	Призначення
ЄС	кредит на пільгових умовах	≈19 млрд \$	сприяння ліквідації дефіциту бюджету
США	грант (пряма бюджетна підтримка)	13,37 млрд \$	економічна та бюджетна підтримка
США	-	31,53 млрд \$	військова підтримка
Канада (через МВФ)	облігації на підтримку суверенітету України (пряма бюджетна підтримка)	0,5 млрд \$	-
Велика Британія	-	2,63 млрд \$	військова підтримка
Світовий Банк	позика Міжнародного банку реконструкції та розвитку (МБРР)	500 млн \$	проект "Підтримка державних видатків для забезпечення стійкого державного управління в Україні" (PEACE)
Світовий Банк	грант Мультидонорського цільового фонду	200 млн \$	проект Re-Power
Світовий Банк	позика Міжнародного банку реконструкції та розвитку (МБРР)	100 млн €	проект "Зміцнення системи охорони здоров'я та збереження життя" (HEAL Ukraine)
Світовий Банк	грант Міжнародного банку реконструкції та розвитку (МБРР) та кредитне донорське співфінансування в рамках Українського трастового фонду для допомоги, відновлення, реконструкції та реформ (URTF)	600 млн \$	проект RELINC – "Відновлення критично важливої логістичної інфраструктури та мережевого сполучення"
Європейський банк реконструкції та розвитку	-	3000 млн €	енергетична та продовольча безпека, відновлення залізничної інфраструктури та підтримка фармацевтичної промисловості
Європейський інвестиційний банк	-	450 млн €	модернізація Київського метрополітену
Кредитна установа для відбудови (KfW)	грант	200 млн €	виплата допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам

Основні гравці від влади

Відповідальні за координацію та планування

21 квітня 2022 року було створено **Національну раду з відновлення України від наслідків війни** як консультативно-дорадчий орган при Президентові. Згідно з відповідним Положенням, основними завданнями Ради є розроблення плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України, визначення та напрацювання пропозицій щодо пріоритетних реформ та підготовка стратегічних ініціатив, проєктів нормативно-правових актів, прийняття і реалізація яких є необхідними для ефективної роботи та відновлення України у воєнний і післявоєнний періоди³⁶². Таким чином, **Рада** мала би бути тим органом, який визначає напрямки та пріоритети відновлення. Структура **Ради**, якою вона була представлена на конференції в Лугано, мала би виглядати наступним чином³⁶³:

Національна Рада Відновлення була утворена Президентом України для координації розробки Плану Відновлення

Національна рада утворила 24 робочі групи, які підготували плани відновлення для низки сфер внутрішньої політики:

“Шаблони для планів зробили виходячи не з потреби викласти зміст майбутніх реформ, а насамперед щоб перелічити програми, які потребуватимуть фінансування. Строки написання планів підігнали під міжурядову конференцію в Лугано і там представили велику презентацію на 40 слайдів і 22 лінки на плани кожної робочої групи, приблизно по 150-200 сторінок кожен. Тільки після конференції в Лугано все це стало доступно в Україні, в тому числі самим членам робочих груп Національної ради”³⁶⁴.

³⁶¹ *Марія Мигаль*. Обсяги, джерела та форми грошової підтримки, яку Україна очікує отримати 2023 року від іноземних партнерів. Оpubліковано 29 грудня 2022 року. <https://iaa.org.ua/articles/obsyagy-dzherela-ta-formy-groshovoyi-pidtrymky-yaku-ukrayina-ochikuye-otrymaty-2023-roku-vid-inozemnyh-partneriv/>

³⁶² Указ Президента України №266/2022. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни. Оpubліковано 21 квітня 2022 року. <https://www.president.gov.ua/documents/2662022-42225>

³⁶³ *Андрій Голуб*. Не план Маршалла. Що відомо про систему з відбудови України. Оpubліковано 14 квітня 2023 року. <https://tyzhden.ua/ne-plan-marshalla-shcho-vidomo-pro-systemu-z-vidbudovy-ukrainy/>

³⁶⁴ *Ihor Koliushko*. The National Council for the Reconstruction of Ukraine from the Consequences of the War and Plans for Reforming the Government (Part 1). Published on August 27, 2022. <https://www.kyivpost.com/uk/opinion/3826>

Інформації про роботу **Національної ради** після жовтня 2022 року, як і про долю напрацьованих робочих груп, у публічному доступі знайти не вдалось, що може свідчити про те, що **Рада більше не виконує покладених на неї функцій**.

23 грудня 2022 року Кабінет Міністрів створив новий **Урядовий комітет з питань відновлення України**, який очолив міністр розвитку громад, територій та інфраструктури Олександр Кубраков. До складу новоствореного комітету також увійшли міністр Кабінету Міністрів, міністр охорони довкілля і природних ресурсів, заступники міністрів аграрної політики, економіки, енергетики, фінансів, юстиції, цифрової трансформації, а також заступник міністра з питань реінтеграції та заступник міністра з питань стратегічних галузей промисловості³⁶⁵. Втім, інформації про діяльність цього комітету у публічному доступі також знайти не вдалось.

26 січня 2023 року відбулося установче засідання Наглядової ради **Координаційної платформи донорів**: ініціативи, започаткованої для координації існуючих і нових механізмів підтримки бюджету України, а також швидкого відновлення та реконструкції³⁶⁶. Співголовами Платформи є Міністр фінансів України Сергій Марченко, заступник радника Білого дому з національної безпеки з міжнародної економіки Майкл Пайл від Сполучених Штатів та Генеральний директор з питань сусідства та переговорів щодо розширення Герт-Ян Купман від Європейської Комісії. У діяльності Платформи беруть участь високопосадовці з України, ЄС, представники країн G7, Європейської Комісії та міжнародних фінансових організацій (Європейського інвестиційного банку, Європейського банку реконструкції та розвитку, Міжнародного валютного фонду та Світового банку). У квітні відбулося друге засідання Платформи, де обговорювалась оновлена оцінка збитків та потреб України внаслідок війни.

В аналітичних статтях висловлюється припущення, що саме **Координаційна платформа донорів** стане ключовим “гравцем” у процесі відновлення:

“Виходячи з відкритої інформації, виглядає так, що саме КПД, куди входять представники G7, українського уряду та міжнародних фінансових інституцій (Європейський інвестиційний банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, Міжнародний валютний фонд та Світовий банк) стане базовою структурою в контексті стратегії відновлення України”³⁶⁷.

Деякі політичні аналітики³⁶⁸ та журналісти³⁶⁹ відзначають, що вагому роль у плануванні та координації процесів відновлення відіграє **Офіс Президента України**:

“Фактично саме створення Національної ради є намаганням легітимізувати вплив Офісу Президента на виконавчу владу і парламент”³⁷⁰.

На думку учасників дослідження, які представляють ОГС, Офіс Президента визначає пріоритети відновлення; ухвалює масштабні, стратегічні рішення, зі згадок респондентів скоріше націлений на **швидкий результат**.

³⁶⁵ Постанова Кабінету Міністрів від 23 грудня 2022 р. № 1445. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1445-2022-%D0%BF#Text>

³⁶⁶ Відбулось перше засідання Наглядової ради міжвідомчої Координаційної Платформи донорів України. Опубліковано 26 січня 2023 року. <https://www.kmu.gov.ua/news/vidbulos-pershe-zasidannia-nahliadovoi-rady-mizhvidomchoi-koordinatsiinoi-platforny-donoriv-ukrainy>

³⁶⁷ Андрій Голуб. *Не план Маршалла*. Що відомо про систему з відбудови України. Опубліковано 14 квітня 2023 року. <https://tyzhden.ua/ne-plan-marshalla-shcho-vidomo-pro-systemu-z-vidbudovy-ukrainy/>

³⁶⁸ Ігор Коліушко. Національна рада з відновлення України від наслідків війни та плани реформування влади (частина 1). Опубліковано 27 серпня 2022 року. <https://www.kyivpost.com/uk/opinion/3826>

³⁶⁹ Інна Ведернікова. *Мінрегіон — на сніданок, комітет — на обід, країна — на вечерю*. Опубліковано 3 лютого 2023 року. <https://www.kyivpost.com/uk/opinion/3826>

³⁷⁰ Ігор Коліушко. Національна рада з відновлення України від наслідків війни та плани реформування влади (частина 1). Опубліковано 27 серпня 2022 року. <https://www.kyivpost.com/uk/opinion/3826>

“Профільні” органи влади

Наразі уряд виокремлює для себе такі пріоритети щодо відновлення: відбудова житла, критичної, соціальної, транспортної інфраструктури, енергетика, гуманітарне розмінування, підтримка малого і середнього бізнесу³⁷¹. Більшість із цих сфер знаходиться у сфері відповідальності **Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України та Державного агентства відновлення та інфраструктурних проєктів**.

Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури отримало неофіційну назву **Міністерства відновлення**, а міністр розвитку громад, територій та інфраструктури Олександр Кубраков обіймає посаду віце-прем'єр-міністра з відновлення України. Згідно з відповідним Положенням³⁷², **Міністерство** є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері з відновлення регіонів, територій та інфраструктури, що постраждали внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України. Зокрема, **Міністерство** збирає від місцевої влади та оцінює потреби всіх регіонів та секторів, визначає пріоритетні проєкти, відповідно до стратегічних пріоритетів Уряду. Інна Ведернікова так характеризує повноваження новоствореного **Міністерства**:

“Таким чином, можна констатувати, що на базі об'єднаного міністерства прямо зараз створюється державна монополія, яка підтягне під себе не тільки всі основні ресурси донорів та бюджету, а й драконівські повноваження, відкусивши частину їх у місцевих органах влади. В основу діяльності міністерства-монстра лягає закон № 5655 з очевидними корупційними ризиками, який віддає міністерству планування, реалізацію та контроль над відновленням”³⁷³.

Державне агентство відновлення та інфраструктурних проєктів було створене на початку 2023 року на базі Держагентства інфраструктурних проєктів та Держагентства автомобільних доріг і підпорядковується Міністерству розвитку громад, територій та інфраструктури. Структурними одиницями Агентства є регіональні Служби відновлення. Голова Агентства відновлення Мустафа Найєм так описує його роль у процесі відбудови:

“Агентство є головним партнером органів місцевого самоврядування у відновленні країни і готове взяти на себе відповідальність за реалізацію проєктів на будь-якій стадії підготовки. Місцева влада найкраще володіє інформацією про руйнування і першочергові потреби відновлення. Саме їй потрібно якнайшвидше подавати заявки щодо проєктів відбудови до Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України. Після цього воно затверджує план дій Агентства відновлення. Агентство планує та забезпечує ефективну та прозору реалізацію проєктів. Воно переймає функції замовника у ініціаторів проєктів, а після завершення реалізації проєкту повертає об'єкт на баланс органу місцевого самоврядування. Головні помічники місцевої влади у підготовці проєктів відновлення та післявоєнної відбудови — регіональні Служби відновлення. Саме вони сьогодні збирають і аналізують інформацію про спричинені російською агресією руйнування та потреби у відновленні в кожній окремо взятій області. Також вони продовжують забезпечувати логістику на деокупованих територіях.”³⁷⁴

³⁷¹ Денис Шмигаль. Швидке відновлення має стати одним із символів нашої незламності. Опубліковано 4 березня 2023 року. <https://www.kmu.gov.ua/news/denys-shmyhal-shvydke-vidnovlennia-maie-staty-odnym-iz-symvoliv-nashoi-nezlamnosti>

³⁷² Постанова Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2022 р. № 1400. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1400-2022-%D0%BF#Text>

³⁷³ Інна Ведернікова. Мінрегіон — на сніданок, комітет — на обід, країна — на вечерю. Опубліковано 3 лютого 2023 року. <https://zn.ua/ukr/internal/minrehion-na-snidanok-komitet-na-obid-krajina-na-vecherju.html>

³⁷⁴ СДержавне агентство відновлення та розвитку інфраструктури України. Налагодження співпраці між Агетством відновлення та місцевим самоврядуванням має критичне значення для старту проєктів України. Опубліковано 11 травня 2023 року. <https://www.facebook.com/agency.for.restoration/posts/613777234114224>

Діяльність Агентства відновлення станом на травень 2023 року можна узагальнити таким чином:

- Ремонт та розбудова транспортної інфраструктури та пунктів пропуску на кордонах;
- Підготовка до реалізації проєктів з відбудови житла, критичної, соціальної, транспортної та енергетичної інфраструктури:
 - в т.ч. обмін досвідом та експертизою з організацією європейських національних дорожніх адміністрацій **CEDR**³⁷⁵, **Центральним агентством з управління проєктами Литви**, американською інжиніринговою компанією **АЕСОМ**;
- Створення системи запобігання корупції:
 - Забезпечення прозорості і підзвітності шляхом цифровізації всіх проєктів в екосистемі управління відбудовою **DREAM**³⁷⁶;
 - Залучення донорів та експертів задля впровадження кращих антикорупційних практик — проєкту **USAID Взаємодія**, проєктів **ПРООН** “Зміцнення потенціалу кризового управління та реагування на надзвичайні ситуації на всіх рівнях органів державної влади” та “Сприяння безпеці людей в Україні шляхом реагування на багатовимірну кризу, спричинену війною”, **YouControl**, **Базельського інституту**, **Національного антикорупційного бюро України**;
 - Впровадження світових стандартів ціноутворення в будівництві.
- Пошук та залучення технічної та фінансової підтримки у відбудові від бізнесу, інших країн, міжнародних організацій.

Інтерв'ю, проведені в рамках дослідження із представниками центральної та регіональної виконавчої влади, показують, що Агентство є одним із основних суб'єктів які займаються відновленням, та з яким вони взаємодіють найчастіше.

“Вам потрібно на це питання більше поговорити з Агентством відновлення. Як я сказав, ми оформлюємо політику, а Агентство відновлення відповідає за саме відновлення”.

Міністерство фінансів також є одним із ключових гравців у сфері відновлення, оскільки через нього проходить фінансування від донорів. Міністр фінансів Сергій Марченко є одним із трьох співголів **Координаційної платформи донорів**.

Представники ОГС в ході дослідження вказували, що на їх думку Кабінет Міністрів скоріше **координує процеси відновлення**, маючи запити партнерів-донорів на участь у фінансуванні.

³⁷⁵ <https://www.cedr.eu/>

³⁷⁶ Цифрова екосистема управління відбудовою інфраструктури DREAM розробляється Міністерством розвитку громад, територій та інфраструктури України у партнерстві з Коаліцією RISE Ukraine. Технічним розробником системи є команда Open Contracting Partnership. Методологічна підтримка надається Transparency International Україна та Офісом ефективного регулювання BRDO. Розробка фінансується Урядом Великої Британії, МВФ, Світовий банк, країни G7 та інші міжнародні партнери підтримують використання системи для управління повоєнним відновленням України. <https://dream.gov.ua/>

“Непрофільні” органи влади

Крім вищезгаданих, інші міністерства та підпорядковані їм державні установи беруть участь у проєктах, що стосуються їх сфери відповідальності (частіше як партнери, ніж ініціатори), наприклад:

- **Міністерство енергетики** залучене до відбудови енергетичної інфраструктури;
- **Міністерство економіки** (в т.ч. Державна служба зайнятості) та **Міністерство аграрної політики** беруть участь у впровадженні проєктів, спрямованих на підтримку малого та середнього бізнесу, зокрема сільгоспвиробників. Міністерство економіки також працює над проєктами із залучення інвестицій;
- **Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій** долучається до впровадження проєктів та розробки стратегій, що дотичні до питань ВПО, українських військовополонених та мешканців тимчасово окупованих територій, бере участь в оцінці збитків від війни;
- **Міністерство цифрової трансформації** бере участь у проєктах, пов'язаних зі створенням державних електронних систем та реєстрів, порталів для отримання послуг (наприклад, у проєкті “єВідновлення”), передачею комп'ютерної техніки учням та вчителям для дистанційної освіти, наданням грантів для навчання ІТ-спеціалістам тощо;
- Гуманітарним розмінуванням займаються **Збройні Сили** та **Міністерство оборони** (зокрема Державна спеціальна служба транспорту), **Міністерство внутрішніх справ** (Державна служба з надзвичайних ситуацій, Національна гвардія та Національна поліція). Також створено два органи, що мають координувати всю діяльність в цій сфері: **Національний орган з питань протимінної діяльності** та **Центр гуманітарного розмінування**;
- **Міністерство освіти та науки, Міністерство охорони здоров'я** виступають партнерами в деяких проєктах з надання матеріально-технічних засобів для освіти та медицини.

Місцева влада

У 2022 році **Верховна Рада України** внесла зміни до законів, що зокрема зачіпають порядок розроблення та прийняття планів відновлення на місцевому рівні:

“1. Зміни до Закону України “Про регулювання містобудівної діяльності”, якими передбачено прийняття програм комплексного відновлення областей, програм комплексного відновлення території територіальних громад (їх частин). У жовтні 2022 р. КМУ схвалив постанови, які визначають порядок їх розроблення та проведення громадського обговорення; 2. Зміни до Закону України “Про засади державної регіональної політики”, якими у систему документів державної політики регіонального розвитку включено документи з відновлення та розвитку — плани відновлення та розвитку регіонів та територіальних громад. КМУ має визначити порядок їх прийняття. Наразі не визначено взаємозв'язок і взаємозгодженість між програмами комплексного відновлення та планами відновлення та розвитку регіонів, територіальних громад”³⁷⁷.

³⁷⁷ Andriy Andrusevych, Zoryana Kozak. Public access to decision-making on Ukraine's recovery in terms of environmental protection and climate change. Developed in January-February 2023. https://ua.boell.org/sites/default/files/2023-03/zvit_uchast-gromadskosti-u-procesakh-vidbudovi-2023.pdf

Згідно з Постановою №1159 від 14 жовтня 2022 року, що визначає порядок формування програм комплексного відновлення області, територіальної громади або її частини ³⁷⁸, рішення про розробку програми має бути видане головою **обласної адміністрації** або **виконавчого органу** (сільської, селищної чи міської ради), а працювати над нею має спеціально створений консультативно-дорадчий орган.

Відсутність взаємоузгодженості між програмами комплексного відновлення та планами розвитку регіонів є проблемою для регіональної виконавчої влади, про що її представники зазначають в проведених в ході дослідження інтерв'ю:

“Мова йде про Постанову Кабінету міністрів від 14.10.2022 №1159. Зараз всі проєкти в контексті відбудови прив’язують до цього документу, але в державній регіональній політиці є програмний період 2021-2027 років, на другий плановий період 2024-2027 роки мають розроблятися плани заходів для регіональних стратегій. Ці програми розроблені разом з Європейським Союзом і потрібно паралельно напрацьовувати цей документ також. Логічно було б щоб ці документи враховували проблематику відбудови, а натомість вводяться ще якісь додаткові документи в термінологію і це заплутує людей”.

В областях розробку програм відновлення покладено на органи містобудування та архітектури облдержадміністрацій ³⁷⁹, на що звертають увагу учасники нашого дослідження, вважаючи це не дуже природним:

“...займається департамент архітектури і містобудування, так визначено в нормативних документах. Департамент повинен напрацьовувати документацію для створення стратегії, хоча Програма відновлення і не є містобудівною документацією”.

На **громади** покладена вагома роль у розподілі фінансів на компенсації за зруйноване чи пошкоджене внаслідок агресії Росії проти України майно:

“Виконавчі органи місцевих рад створюватимуть комісії з розгляду питань щодо надання компенсацій, затверджуватимуть їхній склад і положення про порядок роботи. Комісії прийматимуть рішення про надання компенсацій чи відмову, а виконавчі органи місцевих рад їх затверджуватимуть. Також комісії обстежуватимуть нерухомість і збиратимуть усю необхідну інформацію для своєї діяльності. Одним з джерел фінансування компенсацій будуть місцеві бюджети, а громади зможуть затверджувати місцеві програми та створювати фонди з метою надання компенсацій” ³⁸⁰.

Водночас, деякі аналітики вказують, що в процесі отримання коштів з Фонду ліквідації наслідків збройної агресії **громади** дуже залежать від **обласних адміністрацій**:

³⁷⁸ The Procedure for Developing, Conducting Public Discussion, Approving and Amending Programs for the Comprehensive Restoration of the Region, Territory of a Territorial Community (Part Thereof). Approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of October 14, 2022, No. 1159. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1159-2022-%D0%BF#Text>

³⁷⁹ «The program of comprehensive restoration of the region is developed by the authorized body of urban planning and architecture of the relevant regional state administration independently or with the involvement of specialists from enterprises, institutions and organizations.» The Procedure for Developing, Conducting Public Discussion, Approving and Amending Programs for Comprehensive Restoration of the Region, Territory of a Territorial Community (Part Thereof). Approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of October 14, 2022, No. 1159. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1159-2022-%D0%BF#Text>

³⁸⁰ Oleh Savychuk. Post-war community reconstruction and compensation: how it will work and why local authorities are silent. Published on March 30, 2023. <https://centreua.org/analiz-rishen/povoyenna-vidbudova-gromad-i-kompensatsiyi-yak-tse-pratsyuvatyme-ta-chomu-mistseva-vlada-movchatyme/>

“Звернення про виділення коштів подають обласні державні адміністрації до профільних міністерств, які з'ясовують, чи доцільна заявка на отримання коштів. Згодом Кабінет Міністрів ухвалює рішення про виділення коштів на потреби. Самостійно громади не можуть звертатися за фінансуванням, і це значно звужує їхні можливості. Водночас в Асоціації міст України вказують на іншу проблему: виділення коштів може відбуватися лише на ті проєкти, які затверджені в регіональному плані відновлення та розвитку. Однак Кабмін ще не затвердив порядок розроблення таких планів”³⁸¹.

Представники центральної влади в травні 2023 року спростовували це, наголошуючи, що проєкти “акумуляються” на рівні обласних адміністрацій, але рішення ухвалюється на рівні **Міжвідомчої комісії під головуванням віце прем'єр-міністра з відновлення**³⁸².

Партнери виконавчої влади в регіонах з числа донорів

Представники регіональної виконавчої влади, які взяли участь в дослідженні, найчастіше кажуть про співпрацю із великими міжнародними організаціями, такими як **Всесвітня продовольча програма ООН, Міжнародна організація міграції ООН, ЮНІСЕФ, Управління у справах біженців ООН, Програма розвитку ООН, “Лікарі без кордонів”, Міжнародна організація червоного хреста.**

“Основні донори – гуманітарні програми ООН. Вони більше працюють на гуманітарну сферу та ВПО, справи дітей, освіта, медицина тощо”.

“Якщо говорити про грошову допомогу – це Міжнародна організація червоного хреста, яка через Міністерство надає грошову допомогу на проживання ВПО. Також є тісна співпраця з програмами ООН”.

Згадується співпраця з **урядом Швейцарії.**

Для західних областей важливою є програма **Interreg NEXT Польща-Україна 2021-2027.**

Партнери органів місцевого самоврядування в регіонах

Результати глибинних інтерв'ю із представниками виконавчої влади та місцевого самоврядування продемонстрували, що відбулась певна сегментація міжнародних партнерів та донорів, які працюють із виконавчою владою та громадами. Якщо респонденти із виконавчої влади найчастіше говорять про співробітництво із різними програмами **ООН**, то набір партнерів у місцевого самоврядування дещо інший: **USAID, GIZ, U-LEAD (проєкт GIZ), Save the children, ZOA**³⁸³, **“Людина в біді”.** Хоча такі організації як **“Лікарі без кордонів”, Міжнародна організація червоного хреста, Міжнародна організація міграції ООН** також фігурують у відповідях представників керівництва громад.

³⁸¹ Олег Савичук. Повеєнна відбудова громад і компенсації: як це працюватиме та чому місцева влада мовчатиме. Опубліковано 30 березня 2023 року. <https://centreua.org/analiz-rishen/povoyenna-vidbudova-gromad-i-kompensatsiyi-yak-tse-pratsyuvatyme-ta-chomu-mistseva-vlada-movchatyme/>

³⁸² Oleksandr Kubrakov. Vice Prime Minister for Reconstruction of Ukraine - Minister of Development of Communities, Territories and Infrastructure of Ukraine. Expertise, money and digital solutions: tools for restoring communities in times of war. Published on May 22, 2023. <https://decentralization.gov.ua/news/16616>

³⁸³ ZOA is an international relief and recovery organisation. We provide relief to people affected by violent conflicts and natural disasters in fragile contexts. But we also assist them during their recovery from the crisis <https://www.zoa-international.com/about>

Асоціації громад як учасники відновлення

Асоціації, які об'єднують громади України (наприклад, **Всеукраїнська асоціація ОТГ** ³⁸⁴), беруть доволі активну участь у в процесі відновлення країни. Серед видів їх діяльності можна виокремити допомогу українським громадам у встановленні партнерських стосунків та отриманні допомоги від іноземних муніципалітетів ³⁸⁵.

Віталій Кличко як голова **Асоціації міст України** 2 червня 2022 року підписав Спільну декларацію про відновлення України з **Конгресом місцевих та регіональних влад Ради Європи** ³⁸⁶.

Зазначимо, що за словами Кличко, **Асоціація** підписала і меморандум про співробітництво з українською **Національною спілкою архітекторів** (про участь професійних асоціацій у відновленні див. нижче) ³⁸⁷.

Професійні та бізнес-асоціації як учасники відновлення

Національна асоціація адвокатів України в ході презентації Плану дій **Ради Європи** для України на 2023-2026 роки, висловила готовність брати участь у процесах відновлення країни, в тих сферах, де Асоціація має компетенції:

“Національна асоціація адвокатів України висловила свою готовність до співпраці з представниками Ради Європи для реалізації цього Плану дій, що є важливим кроком у напрямку консолідації правової держави та зміцнення демократичних інститутів України. Асоціація планує активно працювати у наступних сферах: просування правових реформ в Україні, які сприяють верховенству права, захисту прав людини та зміцненню демократичних інститутів; співпраці з Радою Європи в рамках ініціатив, пов'язаних з доступом до правосуддя, захистом прав меншин, запобіганням тортурам та жорстокому поводженню; сприяння розвитку юридичної освіти та професійної підготовки в Україні, враховуючи відданість асоціації забезпеченню дії принципу верховенства права та захисту прав людини в Україні, асоціація займає проактивну позицію у реалізації Плану дій Ради Європи. Особлива увага приділяється розвитку юридичної освіти та професійної підготовки, враховуючи можливості Вищої школи адвокатури Національної асоціації адвокатів України та активну роботу Комітетів НААУ” ³⁸⁸.

В березні 2022 року Архітектурна палата Національної спілки архітекторів України створила координаційний штаб, який мав працювати над відновленням міст та громад після війни.

³⁸⁴ Всеукраїнська асоціація об'єднаних територіальних громад. <https://hromady.org/>

³⁸⁵ Стратегічна зустріч членів Правління Всеукраїнської Асоціації ОТГ зі Шведською асоціацією місцевих влад та регіонів (SALAR): перспективи співпраці та майбутньої відбудови України. Опубліковано 30 січня 2023 року. <https://hromady.org/strategichna-zustrich-chleniv-pravlinnya-vseukra%d1%97nsko%d1%97-asociaci%d1%97-otg-zi-shvedskoyu-asociaciyeyu-miscevix-vlad-ta-regioniv-salar-perspektivi-spivpraci-ta-majbutno%d1%97-vidbudovi-ukra/>

³⁸⁶ Віталій Кличко: Асоціація міст України та Конгрес місцевих і регіональних влад Ради Європи підписали Декларацію про співпрацю у відновленні України. Опубліковано 2 червня 2022 року. https://kyivcity.gov.ua/news/vitaliy_klichko_asotsiatsiya_mist_ukrani_ta_kongres_mistsevikh_i_regionalnikh_vlad_radi_yevropi_pidpisali_deklaratsiyu_pro_spivpratsyu_u_vidnovlenni_ukrani/

³⁸⁷ Віталій Кличко: Асоціація міст України та Конгрес місцевих і регіональних влад Ради Європи підписали Декларацію про співпрацю у відновленні України. Опубліковано 2 червня 2022 року. https://kyivcity.gov.ua/news/vitaliy_klichko_asotsiatsiya_mist_ukrani_ta_kongres_mistsevikh_i_regionalnikh_vlad_radi_yevropi_pidpisali_deklaratsiyu_pro_spivpratsyu_u_vidnovlenni_ukrani/

³⁸⁸ Національна асоціація адвокатів України взяла участь у презентації Плану дій Ради Європи на 2023-2026 роки. Опубліковано 25 квітня 2023 року. <https://advokatpost.com/natsionalna-asotsiatsiia-advokativ-ukrainy-vziala-uchast-u-prezentatsii-planu-dij-rady-ievropy-na-2023-2026-roky/>

Архітектори склали та підписали маніфест про свої наміри і принципи 389 . Архітектурна палата бере участь у проєкті вивчення досвіду відбудови зруйнованих міст 390 та допомагає створювати комплексні плани відновлення громад, наприклад, Макарівської:

“Незважаючи на невизначеність і ризику затяжного конфлікту, деякі громади, як-от Макарів, в співпраці з міжнародною архітектурно-планувальною та консалтинговою компанією Drees & Sommer — Integrated Urban Solutions та Спілкою архітекторів України і Архітектурною палатою НСАУ, уже вживають активних заходів для відновлення життя громади та відродження економіки і розвитку території” ³⁹¹ .

Коаліція бізнес-спільнот (в її склад входять, наприклад, **Торгово-промислова палата України, Спілка підприємців України** і т.д., всього 95 бізнес-асоціацій ³⁹²) оприлюднила меморандум ³⁹³ про принципи повоєнної політики та антикризовий план ³⁹⁴ українського бізнесу. Загальний підхід меморандуму — максимальна лібералізація економічного життя, можливо, навіть з елементами лібертаріанства:

“Громадяни з високим рівнем добробуту — як результат модернізації економіки України, а не штучного підвищення соціальних стандартів.

Зменшення частки держави в економіці шляхом дерегуляції, тотальна приватизація, зниження співвідношення публічних витрат до ВВП до 35% (мораторій на збільшення видатків на державний апарат), створення стимулюючого трудового, податкового та митного законодавства. Інноваційна ліберальна, проста і прозора податкова система.

Дерегуляція ринку праці: спрощення тимчасової та віддаленої зайнятості, скасування радянських вимог до документообігу, сервісний підхід до перевірок, свобода трудового договору та його положень по базисних гарантіях працівника.

Можливість українцям самостійно дбати про добробут родини. Держава бере на себе відповідальність лише за тих, хто не може дбати про себе, та не заважає іншим робити це власноруч” ³⁹⁵ .

Якщо меморандум являє собою завершений документ, то антикризовий план ³⁹⁶ — це поки що незавершений чорновий текст, який знаходиться в режимі редагування ³⁹⁷ , тому аналізувати його зміст поки що складно.

³⁸⁹ [https://www.facebook.com/ArchPalata/posts/pfbid0uBh9Z1CgqrnYiaDh1zfqdoJK4pmQ92JipLT8i4HYrU3L6Kz8zXm5NibkC8j4t5nUI?__cft__\[0\]=AZVT8FrqX1yo4Ohd1jHaY1wXl4yrymyR3bujs3qJ85ZM4MWIMl-4gq04WjYpl7-WzfVWY7U_dfkM4cLuhmkaYSUn4NzNSPNrMC-oUpnme-k7o2_77u2fy5qnQ82qqIJECcYfiwUxq9Oh7KIBWydjTs_gZ&__tn__=%2CO%2CP-R](https://www.facebook.com/ArchPalata/posts/pfbid0uBh9Z1CgqrnYiaDh1zfqdoJK4pmQ92JipLT8i4HYrU3L6Kz8zXm5NibkC8j4t5nUI?__cft__[0]=AZVT8FrqX1yo4Ohd1jHaY1wXl4yrymyR3bujs3qJ85ZM4MWIMl-4gq04WjYpl7-WzfVWY7U_dfkM4cLuhmkaYSUn4NzNSPNrMC-oUpnme-k7o2_77u2fy5qnQ82qqIJECcYfiwUxq9Oh7KIBWydjTs_gZ&__tn__=%2CO%2CP-R)

³⁹⁰ [https://www.facebook.com/ArchPalata/posts/pfbid0QAL2SKMgnx8UeSAKGzVHVQCfAkMicrZmbjoTdW6AUPEA4kfvP5wrCezHQ3M6ECNI?__cft__\[0\]=AZUUGl14p517608xkXyabV84pDevy05MNJtSOQWiFrG1jlcVNRl6rENUm_jK0gdPVoinhu5WFjtbLSa27xsHTGqFNz_wNOLk2Yc6wXzX5ccteT3w5-2nYaGaxAuLrd9A4EoBB0dvh50shliaBeZKj5oloFbGWAZyWRGQ4caYXVYWKqOK9Cv79zFgzPQcWQrPrigg&__tn__=%2CO%2CP-R](https://www.facebook.com/ArchPalata/posts/pfbid0QAL2SKMgnx8UeSAKGzVHVQCfAkMicrZmbjoTdW6AUPEA4kfvP5wrCezHQ3M6ECNI?__cft__[0]=AZUUGl14p517608xkXyabV84pDevy05MNJtSOQWiFrG1jlcVNRl6rENUm_jK0gdPVoinhu5WFjtbLSa27xsHTGqFNz_wNOLk2Yc6wXzX5ccteT3w5-2nYaGaxAuLrd9A4EoBB0dvh50shliaBeZKj5oloFbGWAZyWRGQ4caYXVYWKqOK9Cv79zFgzPQcWQrPrigg&__tn__=%2CO%2CP-R)

³⁹¹ Харіс Піплас, Лідія Чижевська. Як не втратити шанс. Програма комплексного відновлення громади — дорожня карта першочергових кроків відновлення України. Опубліковано 2 лютого 2023 року. <https://decentralization.gov.ua/news/16184>

³⁹² Коаліція бізнес-спільнот за модернізацію України. <https://coalitionua.business/#partners-1>

³⁹³ <https://drive.google.com/file/d/1j59gNBvNCVRMhTwbQnfaVtrJI14qgJLu/view>

³⁹⁴ <https://docs.google.com/document/d/1MZ54IU4jLGtdJM8Z6D8RB0feGQbfspqPtt2xNBYPsml/edit>

³⁹⁵ <https://drive.google.com/file/d/1j59gNBvNCVRMhTwbQnfaVtrJI14qgJLu/view>

³⁹⁶ <https://docs.google.com/document/d/1MZ54IU4jLGtdJM8Z6D8RB0feGQbfspqPtt2xNBYPsml/edit>

³⁹⁷ <https://docs.google.com/document/d/1MZ54IU4jLGtdJM8Z6D8RB0feGQbfspqPtt2xNBYPsml/edit>

Основні гравці у сфері повоєнного відновлення, які працюють на нещодавно звільнених територіях України

Проєкт **USAID** “Демократичне врядування у Східній Україні” має компонент “Повоєнне відновлення територій що були в окупації після 24 лютого 2022 року”. Компонент працює в містах Лиман та Святогірськ Донецької області, в Луганській, Херсонській, Харківській, Дніпропетровській, Запорізькій, Кропивницькій та Миколаївській областях з 2022 року. Компонент зосереджений на відновленні соціальних послуг (відновлення роботи ЦНАПів), адміністративній спроможності місцевої влади (контроль територій), матеріально-технічному забезпеченні органів місцевої влади, організації гуманітарних мобільних пунктів (забезпечення населення їжею та одягом, надання медичних чи інших послуг, надання місця для ночівлі), забезпечення комунікаційних можливостей з ЦОВ.

Проєкт **USAID** “Трансформаційна комунікаційна діяльність” займається комунікаційною підтримкою міста Херсон – моніторинг подій у місті, підтримка зв'язків з громадськістю з метою підтримки життєстійкості мешканців міста.

Програма ООН з відновлення та розбудови миру³⁹⁸ (працює у шести областях: Донецькій, Луганській, Дніпропетровській, Запорізькій та Харківській) складається з трьох компонентів: економічне відновлення (підтримка малого та середнього бізнесу, створення робочих місць, переміщені підприємства), децентралізація влади та реформування місцевого самоврядування (підвищення потенціалу органів місцевого самоврядування), громадська безпека та мобілізація громадської участі, підвищення соціальної згуртованості.

Ro3kvit допомагає місту Буча в розробці концепції розвитку міста:

“Наша команда проводить дослідження та напрацьовує проєктні пропозиції щодо майбутньої ідентичності міста Буча в контексті загальної інтегрованої стратегії розвитку території. Також ми будемо долучені до аналізу та обговорення існуючої критичної інфраструктури та житлової забудови”³⁹⁹.

Фонд Банку Львів займається навчанням цивільних осіб ідентифікації вибухонебезпечних предметів (Миколаївська, Херсонська та Запорізька області).

Фонд “Партнерство за сильну Україну” (PFRU) реалізує проєктну ініціативу “Раннє відновлення”, яка розповсюджується на всі деокуповані території України. Мета ініціативи – відновлення соціальних послуг, ремонт шкіл, матеріально-технічне забезпечення для надання владою послуг на місцевому рівні, розмінування територій у партнерстві з ДСНС.

Програма “Безпека цивільних” реалізується **Фондом “Східна Європа”** на деокупованих територіях України. Її мета: відновлення фізичної інфраструктури шкіл та навчальних закладів (зокрема відновлення укриттів для забезпечення безпечного навчального процесу), забезпечення всіх необхідних базових умов, надання соціальних, юридичних та освітніх послуг.

*Таблиця. Проєкти, які працюють на нещодавно звільнених територіях України*⁴⁰⁰

³⁹⁸ Інклюзивний розвиток, відновлення та розбудова миру. <https://www.undp.org/uk/ukraine/inclusive-development-recovery-and-peacebuilding>

³⁹⁹ Пілотні проєкти. <https://ro3kvit.com/ua/projects>

⁴⁰⁰ Джерело інформації про громади, які були деокуповані.

<i>Громада (населений пункт) або область в цілому</i>	Область	Проекти або назви ОГС	Тип допомоги
Макарівська, Бородянська громади	Київська	ГО "ДЕСПРО"	Відбудова та ремонт іншої інфраструктури Відбудова та ремонт житла
Макарівська громада	Київська	Національна спілка архітекторів та архітектурне бюро Drees & Sommer	Створення аналітичних планів відновлення та проведення аналітичних досліджень
Макарівська громада	Київська	Інститут розвитку суспільних інновацій	Створення аналітичних планів відновлення та проведення аналітичних досліджень
Бучанська громада	Київська	Build Bucha Back Better	Створення аналітичних планів відновлення та проведення аналітичних досліджень
Бучанська громада	Київська	Ro3kvit	Створення аналітичних планів відновлення та проведення аналітичних досліджень
Громади Київської області		Проект "Раннє Відновлення" Фонду "Партнерство за сильну Україну"	Відбудова та ремонт житла Створення аналітичних планів відновлення та проведення аналітичних досліджень Надання матеріально-технічних засобів та матеріалів
Дергачівська, Роганська громади	Харківська	ГО "ДЕСПРО"	Відбудова та ремонт іншої інфраструктури Відбудова та ремонт житла
Чугуївська, Малинівська, Балаклійська	Харківська	USAID DOBRE	Гуманітарна допомога Надання матеріально-технічних засобів та матеріалів Експертна підтримка центральної влади та ОМС в ході відновлення
Іванівська громада	Чернігівська	Проект Ради Європи "Внутрішнє переміщення в Україні: розробка тривалих рішень. Фаза II", ГО "Housing Ukraine"	Створення ГІС-систем/ГІС-реєстрів необхідних для відновлення, Відбудова та ремонт житла
Городнянська громада	Чернігівська	Проект "Зміцнення соціальної згуртованості та заснування суспільного договору у постраждалій від війни Чернігівській області"	Створення механізмів контролю за витратами коштів та боротьби з корупцією в ході відновлення

Лиман та Святогірськ Донецької області, Луганська, Херсонська, Харківська, Дніпропетровська, Запорізька, Кропивницька, Миколаївська області	Донецька, Луганська, Херсонська, Харківська, Дніпропетровська, Запорізька, Кропивницька та Миколаївська Дніпропетровська, Запорізька, Кропивницька та Миколаївська	Проект USAID “Демократичне врядування у Східній Україні”, компонент “Повоєнне відновлення територій що були в окупації після 24 лютого 2022 року”	Гуманітарна допомога Надання матеріально- технічних засобів та матеріалів Експертна підтримка центральної влади та ОМС в ході відновлення
місто Херсон	Херсонська	Проект USAID “Трансформаційна комунікаційна діяльність”	Експертна підтримка центральної влади та ОМС в ході відновлення
Донецька, Луганська, Дніпропетровська, Запорізька, Харківська області	Донецька, Луганська, Дніпропетровська, Запорізька, Харківська області	Програма ООН з відновлення та розбудови миру	Підтримка підприємців Експертна підтримка центральної влади та ОМС в ході відновлення
Миколаївська, Херсонська, Запорізька області	Миколаївська, Херсонська, Запорізька області	Фонд Банку Львів	Розмінування Відбудова та ремонт освітньої та медичної інфраструктури
Всі деокуповані території України	Всі деокуповані території України	Фонд “Партнерство за сильну Україну” (PFRU), проектна ініціатива “Раннє відновлення”	Розмінування Надання матеріально- технічних засобів та матеріалів
Всі деокуповані території України	Всі деокуповані території України	Фонд “Східна Європа”, програма “Безпека цивільних”	Відбудова та ремонт освітньої та медичної інфраструктури Надання матеріально- технічних засобів та матеріалів

Як представники ОГС бачать свою роль у відновленні

ОГС національного рівня

Респонденти із ОГС національного рівня вважають, що громадянське суспільство має бути ініціатором проєктів на місцях: не тільки бути watchdog, спостерігачем і джерелом незалежної оцінки. Воно має бути безпосередньо залучено до відбудови. Формою такого залучення можуть бути квоти для ОГС в комісіях з розподілу коштів, робочих групах з планування відновлення, наглядових радах за процесами, щоб воно могло зменшувати ризик корупційних оборудок і щоб за рахунок обізнаності та інформування суспільства, було можливо швидко розбиратися у разі виникнення проблем і притягувати до відповідальності винних.

ОГС, як і ОМС, мають стати повноправним членом цих процесів з правом голосу, а не тільки з правом спостерігати і давати рекомендації. На даний момент не спостерігається відкритості і зацікавленості в цьому з боку державних органів і донорів, бо це вимагає значних зусиль.

“Зараз є міжнародна координаційна платформа донорів, так там немає жодного представника громадськості. Це складне питання, хто може репрезентувати громадянське суспільство, але їх там немає”.

Представник/ця ОГС національного рівня

На думку представників національних ОГС, в них існує певна нестача освіти і експертизи для розробки проєктів відбудови, оскільки така діяльність потребує специфічних знань. Наразі існує дуже вузьке коло організацій, які мають необхідний рівень експертизи.

Сфери, в яких ОГС мають високий рівень компетенцій і можуть бути корисними в процесі відбудови, на думку респондентів, такі:

- Антикорупційна діяльність
- Експертиза нормативно-правових актів
- Екологія (екологічна експертиза того чи іншого об'єкту, щоб він відповідав сучасним нормам, сюди ж можна віднести енергозбереження)
 - Модерація діалогу в громадах щодо доцільності того чи іншого проєкту на її території
- ОГС місцевого рівня

Респонденти зазначають, що над відбудовою України працюють ОГС національного, але частіше – місцевого рівня. Сфери діяльності, які цікаві для ОГС місцевого рівня:

ОГС місцевого рівня:

- Екологія (популярний напрямок)
- Антикорупційна діяльність
- Соціальне підприємництво
- Цифрова безпека
- Комунікаційна діяльність
- Соціальна сфера
- Підтримка органів місцевого самоврядування в створенні стратегій відбудови
 - Психосоціальна підтримка населення
 - Просвітництво, навчання
 - Протидія гендерно обумовленому насильству
 - Реабілітація військових

Респонденти із числа місцевих ОГС впевнені, що громадськість може бути ефективно залучена до всіх складових процесів відбудови.

На думку представників ОГС національного рівня, вірною відповіддю на виклики відбудови має стати активність спільнот громадянського суспільства, яке зможе генерувати ідеї і створювати потужні системні рішення, які будуть слугувати взірцями і моделями для масштабування.

Найпопулярнішими серед респондентів, що представляють ОГС місцевого рівня, були такі можливості:

- Долучення до формування стратегії громад є дуже ефективною можливістю, тому що дозволяє проконтролювати актуальність цілей відбудови та дозволяє використовувати напрацьований досвід ОГС в послідовності етапів процесу відновлення:

“Це безцінно, бо люди, які, наприклад, в громаді вже щось втілили, вони вже пройшли цей шлях і вони можуть навчити безпомилково, ефективно зробити. Тобто в цьому, ну, це користь, це безумовно користь”.

- Розробка соціальних проєктів (через великий досвід ОГС у цьому напрямку)
- Моніторинг прозорості діяльності по відновленню, моніторинг ефективного використання коштів, можливість кризового втручання:

“Роль НГО в контролюючих функціях, і додаткових, щодо прозорості забезпечення цього відновлення. Тобто, і дотримання, адже вони можуть бути посередниками між іноземними донорами, власне, і органами нашої влади”.

Безпосереднє впровадження стратегій відновлення. Залучення на цьому етапі дозволить ОГС нести відповідальність за прийняту стратегію та адаптувати її реалізацію на місцях:

“Ті організації громадянського суспільства, які були авторами цієї ідеї і бачать свою роль в імплементації такого проєкту, вони мають і брати на себе певну відповідальність щодо реалізації”.

Роль ОГС на цьому етапі може проявлятися в контролі безпосередніх співвиконавців, комунікації на місцях, забезпеченні волонтерською робочою силою, наданні послуг, участі в конкурсних комісіях (для протистояння відбору “кишенькових” організацій влади в якості виконавців).

Експерти вказують, що для того, щоб ОГС могли брати на себе відповідальність, влада має продемонструвати готовність делегувати цю відповідальність. Це вимагає створення певних нормативно-закріплених правил взаємодії між владою та ОГС в процесах відбудови/реалізації стратегій. З цим погоджуються і представники ОГС: вони вважають, що слід забезпечити законодавче включення громадського сектору в процес розробки та реалізації місцевих ініціатив з відновлення.

Експертизи, забезпечення експертної підтримки впровадження відбудови. Респонденти наголошують, що ОГС це і є експерти (в залежності від профілів діяльності конкретної організації):

“Вони на громадських засадах готові транслювати цей досвід, бо ми вже і відмоніторили, і зробили, і, в принципі, це можна впроваджувати, бо воно працює”.

- Дещо менш популярними можливостями для долучення респонденти сприймали:
- Пошук фінансування проєктів, комунікація з донорами, моніторинг потенційних проєктів
- Налагодження зв'язків і спільні проєкти з бізнесом:

“Ми виходимо на залучення влади, можливо, і бізнесу для реалізації. Таким чином ми можемо залучатися і бути більш ефективними, не відмежовуватись, а інтегруватися, приходити з пропозиціями. Тобто зараз ми, наприклад, готуємо проєкт, який, можливо, може принести якісь певні ресурси для відновлення будівель або відновлення плану діяльності. Так що треба бути проактивним, це однозначно”

- Модерація діалогу в громадах, роль фасилітаторів між владою і громадськістю
- Залучення широкої громадськості, реалізація інформаційних кампаній, створення проактивних місцевих груп/осередків:

“Вони знають, як збирати, як планувати, як задіювати громаду в певних напрямках. Коли це робить влада, вона витрачає на це дуже багато ресурсів. Вона це робить неефективно і вона не будить ініціативу. А от такі проєкти, які мають будити ініціативу, це точно треба здійснювати через громадянське суспільство”.

В ході дослідження представники громадянського суспільства пропонували створити коаліції/реєстр для ОГС різної величини, які будуть профільно працювати над різними напрямками відбудови регіону. Експерти вказують, що йдеться про потребу мати інструменти координації роботи ОГС на рівні певної територіальної одиниці: області, громади тощо.

Як представники місцевого самоврядування бачать роль ОГС у відновленні

Основну роль та функції ОГС у повоєнному відновленні респонденти, які представляють місцеве самоврядування, бачать у таких видах діяльності:

- налагодження комунікації між органами місцевого самоврядування та населенням
- проведення тренінгів та навчань
- участь в грантових програмах, залучення фінансування
- аналітична робота, генерація ідей
- контроль, в тому числі і фінансовий
- підтримка в реалізації проєктів
- пошук діалогу, роз'яснення
- подання ініціатив

Керівники громад вбачають роль ОГС дуже важливою у процесі відбудові, до них є повага та довіра як зі сторони населення в громадах, так і зі сторони донорських організацій. Зазначається, що без співпраці з громадськими організаціями органи місцевого самоврядування не можуть існувати.

Респонденти, які представляють керівництво громад, сформулювали такі поради донорам/ОГС щодо кращої координації/більш ефективної роботи по відновленню:

- визначити шляхи та пріоритетні напрями у відбудові
- створити єдиний центр (реєстр) громадських організацій, чи міжнародних донорів
- залучати всі громади у відновлення, навіть менш активні
- зменшення бюрократії та формалізму
- враховувати позитивні приклади відновлення інших країн та впроваджувати їх до нас

- звертати увагу не тільки на великі міста, а і на маленькі містечка і селища
- відвідувати населені пункти, села, бачити проблеми на власні очі
- починати відновлення саме з прикордонних громад, робити зміни в підвищенні безпеки
- давати змогу більше практикувати, не тільки навчатися
- залучати спеціалістів з інших муніципалітетів
- спрямовувати фінансові потоки у регіони де проходять бойові дії.

Тематичні сфери, які достатньо і недостатньо забезпечені підтримкою проєктів та ініціатив

Резюме розділу

Станом на весну 2023 року існувала проблема дублювання роботи по створенню, підтримці та наповненню ключових для відновлення реєстрів пошкодженого майна. Представники місцевого самоврядування паралельно готували та подавали інформацію в декілька державних реєстрів, що спричиняло величезні втрати робочого часу. Реєстри (або бази даних) пошкодженого майна також створюються паралельно і місцевою владою, і донорами. Очевидно, що потрібна уніфікація реєстрів (наприклад, на основі системи електронного управління відбудовою DREAM⁴⁰¹), а всі інші проєкти мають надавати відкритий доступ до своїх наборів даних. Реєстри та ГІС-системи мають “спілкуватися” і “ділитися” даними між собою. Потребує координації і надання донорами гуманітарної та матеріально-технічної допомоги громадам і областям, оскільки зараз ця допомога часто дублюється. Розробка планів і концепцій відновлення громад (особливо тих, які найбільше постраждали на першому етапі повномасштабної війни і широко відомі на міжнародному рівні) також часто дублюється. На думку учасників дослідження, які представляють регіональну владу та громадянське суспільство, недостатньо уваги приділяється таким напрямкам: розмінування; будівництво або купівля нового постійного житла для ВПО; вирішення екологічних проблем, викликаних війною; фізична та психологічна реабілітація населення та військових; підтримка бюджетотворюючих сфер економіки; будівництво якісних укриттів.

Розробляються паралельно

На думку учасників дослідження, які представляють ОГС, у наступних сферах відбувається дублювання допомоги:

- психологічна підтримка (зазначимо, що інші учасники відновлення вважають цю сферу, навпаки, недостатньо розробленою);
- шелтери
- відкриття хабів/просторів
- Кабінетний аналіз та дані дослідження дозволили виділити наступні сфери, в яких спостерігається дублювання зусиль.

⁴⁰¹ Цифрова екосистема управління відбудовою інфраструктури DREAM розробляється Міністерством розвитку громад, територій та інфраструктури України у партнерстві з Коаліцією RISE Ukraine. Технічним розробником системи є команда Open Contracting Partnership. Методологічна підтримка надається Transparency International Україна та Офісом ефективного регулювання BRDO. Розробка фінансується Урядом Великобританії, МВФ, Світовий банк, країни G7 та інші міжнародні партнери підтримують використання системи для управління повоєнним відновленням України. <https://dream.gov.ua/>

Створення ГІС-систем та систем реєстрації пошкоджень

Наразі в Україні дублюється робота по створенню, підтримці та наповненню ключових для відновлення реєстрів про пошкоджене майно. Ось як описує ситуацію станом на березень 2023 року представник ОГС Сергій Миткалик:

**“Щонайменше чотири державні платформи використовувати-
муть інформацію про руйнування. У перспективі деякі з них об'єдна-
ються у єдину електронну систему, яка акумулюватиме в собі мак-
симум інформації про кожен зруйнований чи пошкоджений об'єкт,
однак на сьогодні таке дублювання спричинило ряд проблем”⁴⁰².**

Нагадаємо, що крім державних, є приклади створення окремих місцевих реєстрів та ГІС-систем руйнувань та пошкоджень на рівні міст та громад коштом донорів (Чернігівська область, місто Миколаїв — описані в нашому звіті). У державних реєстрів на рівні всієї країни є аналоги, що створені ОГС. Сергій Миткалик так коментує державний Реєстр пошкодженого та знищеного майна (РПЗМ):

“Подібний інструмент має і “Антикорупційний штаб”. На Kartі відновлення⁴⁰³ ми збираємо не лише знищені будівлі, а і ті, що вже вдалося відновити. Є фото до прильоту, після та після відновлення. Ця мапа, на відміну від державних реєстрів, доступна без смс і реєстрації та є єдиним джерелом відкритих даних щодо руйнувань”⁴⁰⁴.

Існує ще три державні системи обліку пошкоджень та руйнувань:

“Е-система Кирила Тимошенка. Свого часу паралельний збір даних щодо руйнувань почав вести тодішній заступник керівника Офісу Президента Кирило Тимошенко як неформальний куратор відбудови на Банковій. ОВА та інші органи місцевого самоврядування звітували в ОП для так званої Державної електронної системи обліку руйнувань, статусу відновлення інфраструктури України та джерел його фінансування.

ГІС-портал. Це геоінформаційна система регіонального розвитку, розробляти яку Мінрегіон починав ще задовго до війни. Однак пізніше вирішили адаптувати її до сьогоднішніх викликів, і в розрізі розвитку громад буде відображена зокрема і їхня відбудова.

Електронна система управління відбудовою (ЕСУВ). Як впливає з назви, система фокусуватиметься саме на відбудові і працюватиме на базі РПЗМ, ГІС-порталу, Прозорро та інших державних систем та реєстрів. Кажуть, за обсягом даних, функціоналом і покриттям

⁴⁰² Сергій Миткалик, голова правління громадської організації “Антикорупційний штаб”, заступник Голови Громадської ради при НАЗК. Одна відбудова — три реєстри руйнувань. Хто збирає дані про пошкодження майно? Оpubліковано 10 березня 2023 року. <https://rubryka.com/blog/property-damage-data/>

⁴⁰³ Карта відновлення <https://reukraine.shtab.net/>

⁴⁰⁴ Сергій Миткалик, голова правління громадської організації “Антикорупційний штаб”, заступник Голови Громадської ради при НАЗК. Одна відбудова — три реєстри руйнувань. Хто збирає дані про пошкодження майно? Оpubліковано 10 березня 2023 року. <https://rubryka.com/blog/property-damage-data/>

процедур це буде найбільш масштабна електронна інфраструктура у світі”⁴⁰⁵.

Чиновники, які за посадовими обов'язками займаються внесенням даних в системи пошкоджень, так коментують ситуацію:

“У РПЗМ одні вимоги до внесення інформації, в таблицях, які приходять від ОВА — інші вимоги, в Реєстрі Офісу Президента треті вимоги. Приміром, хтось пошкоджений фасад обраховує в метрах квадратних, а хтось у метрах кубічних. Відсутність єдиної методології нам дуже заважає. Нам би дуже спростило життя, якби ми мали наповнювати лише одне джерело з відкритими даними”, — розповів начальник технічно-аналітичного відділу Департаменту житлово-комунального господарства Харківської міської ради Костянтин Коротич⁴⁰⁶.

Виконавчий директор Асоціації міст України Олександр Слобожан вважає, що причиною цієї ситуації є невизначеність із стратегічним підходом до відновлення на рівні держави:

“На сьогодні існує така кількість різних систем обліку руйнувань, тому що ми як держава не визначилися зі стратегічним підходом, як ми будемо здійснювати відновлення. Поки ми цього не зробимо, ми не знаємо, який обсяг інформації нам потрібен”⁴⁰⁷.

Передбачається, що РПЗМ та ГІС-портал будуть об'єднані у Електронній системі управління відбудовою. Якщо це станеться — це змінить ситуацію на краще. Слід нагадати, що дублювання ГІС-систем та систем реєстрації пошкодження — це проблема не тільки державного сектору: проекти ОГС, які фінансуються донорами, також створюють схожі системи, що близькі за функціоналом і цілями (див. розділ “Створення ГІС-систем”). Деякі проекти використовують комерційне програмне забезпечення, що може викликати проблеми в найближчі роки, якщо проект, і, відповідно, оплата за програмне забезпечення, закінчатся. Очевидно, що перевага при виборі має надаватися безкоштовним, доступним всім інструментам (за винятками випадків, коли їм бракує критично важливого функціоналу). Спільнота ГІС-аналітиків восени 2022 року здійснила юридичний аналіз можливості використання відкритого програмного забезпечення в роботі органів влади та опублікувала відкритий лист “Відкрите програмне забезпечення в Україні – чи можуть органи влади використовувати його в своїй роботі?”⁴⁰⁸ (аналіз юриста доводить, що відповідь на це питання ствердна).

Розробка планів та концепцій відновлення громад

У випадку деяких громад, які найбільше постраждали від бойових дій та окупації, плани, візії, концепції відновлення розробляються декількома акторами паралельно. Наприклад, у випадку Макарівської громади нам відомо про “Програму комплексного відновлення Макарівської громади”, в розробці якої брали участь керівники громади, представники Національної спілки

⁴⁰⁵ *Сергій Миткалик*, голова правління громадської організації “Антикорупційний штаб”, заступник Голови Громадської ради при НАЗК. Одна відбудова — три реєстри руйнувань. Хто збирає дані про пошкодження майно? Опубліковано 10 березня 2023 року. <https://rubryka.com/blog/property-damage-data/>

⁴⁰⁸ *Oleksii Boiko*, GIS and Environmental Management Specialist at Julie's Data Consulting Group, Yuliia Maksymova, PhD, Database and GIS Specialist at Julie's Data Consulting Group, Nina Bilousova, PhD, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Civil and Labor Law at the Law Institute of the State Higher Educational Institution «Vadym Hetman Kyiv National Economic University». Open source software in Ukraine - can the authorities use it in their work? Published on September 9, 2022. <http://www.50northspatial.org/ua/legality-of-open-software-in-ukraine/>

архітекторів та архітектурного бюро Drees & Sommer⁴⁰⁹. Окремий план відновлення Макарівської громади був підготовлений Інститутом розвитку суспільних інновацій⁴¹⁰. В той же час ОВА Київської області в березні 2023 повідомляє про створення свого плану, зазначаючи, що для його підготовки вивчаються вже готові проєкти:

“24 березня пройшла нарада щодо питань, пов’язаних із процесом підготовки Програми комплексного відновлення території Макарівської територіальної громади. Нагадаємо, Програма розробляється відповідно до статті 15-2 Закону України “Про регулювання містобудівної діяльності”.

Захід пройшов за участю представників Департаменту містобудування та архітектури Київської ОВА, представники Макарівської селищної ради та експертів. Нараду провів директор Департаменту містобудування та архітектури Київської ОВА Ярослав Янович.

Під час зустрічі присутні розглянули вже напрацьовані проєкти. Учасникам заходу роз’яснили етапи розробки програм та строки реалізації, а також було наголошено на важливості розбудови смт Макарова для молоді та необхідності використання нових технологій під час відбудови”⁴¹¹.

Звісно, якщо різні плани та концепції стосуються різних аспектів відновлення і потім інтегруються громадою в Комплексний план відновлення, це має сенс. Проте, чи так це насправді, наразі невідомо. Схожа ситуація і в Бучі: декілька проєктів виконуються паралельно. Наприклад, є проєкт **“Bucha Build Back Better”**, що здійснюється за підтримки Фонду **“Партнерство за сильну Україну”⁴¹²**: в його рамках поки що презентовано план відновлення громади⁴¹³. В той же час, вже йде фізичне відновлення Бучі (ремонт будинків, шкіл та лікарень), в якому задіяні американська **Global Empowerment Mission** у співробітництві із **Life Quality UA⁴¹⁴**.

Гуманітарна та матеріально-технічна допомога

У деяких областях представники виконавчої влади кажуть про відсутність координації у наданні гуманітарної допомоги, через що у великій кількості псуються продукти харчування:

“Що стосується також, на мій погляд, слабших проєктів, наприклад, гуманітарної допомоги: дуже багато завозиться гуманітарної допомоги для ВПО. Об’єми дуже великі, люди не встигають споживати таку кількість завезеної їжі, заводяться таргани, миші. І це є великою проблемою. Зараз вже представники ОДА в спілкуванні з донорськими організаціями пропонують переформатувати гуманітарну допомогу – надавати готівку або сертифікати”.

⁴¹¹ Київській області обговорили програму комплексного відновлення території Макарівської громади Бучанського району. Опубліковано 24 Березня 2023 року. <https://koda.gov.ua/u-kyivskij-oblasti-obgovoryly-programu-kompleksnogo-vidnovlennya-terytoriyi-makarivskoyi-gromady-buchanskogo-rajonu/>

⁴¹² Київщина підписала Меморандум із Фондом “Партнерство за сильну Україну” — Олексій Кулеба. Опубліковано 4 серпня 2022 року. <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3543816-kiivsina-pidpisala-memorandum-iz-fondom-partnerstvo-za-silnu-ukrainu-oleksij-kuleba.html>

⁴¹³ У Бучі відбулася презентація плану відновлення громади. Опубліковано 29 Березня 2023 року. <https://koda.gov.ua/u-buchi-vidbulasya-prezentacziya-planu-vidnovlennya-gromady/>

⁴¹⁴ Bucha community rebuilds. <https://www.globalempowermentmission.org/bucha/>

Зустрічалися подібні відповіді і в інтерв'ю представників ОМС, але з приводу обладнання: “

А так, якщо дивитись на громадські всякі організації, на донорів – то занадто багато везуть генераторів. Їх, мені здається, занадто багато не треба. Краще туди, хлопцям на передову, десь туди більше”.

Психологічна допомога

Є випадки дублювання ініціатив у сфері психологічної підтримки та роботи з дітьми, але учасники наголошують, що це корисні процеси та завдяки дублюванню можна охопити більшу кількість населення. Звернемо увагу на те, що представники виконавчої влади говорять про недостатність психологічної допомоги, а представники ОМС, навпаки, що іноді зустрічається дублювання.

“Є дублювання, так, але ми не заперечуємо, допомагають людям – хай допомагають. Тому що не кожна організація чи донор можуть покрити ті фінансові витрати людей, від яких вони постраждали. Є дуже значні пошкодження, руйнування, людям приходится займатися майже з нуля”.

Сфери, які недостатньо забезпечені підтримкою

Версія виконавчої влади в регіонах

На думку деяких представників виконавчої влади в областях, недостатньо **уваги і зусиль приділяється будівництву або купівлі нового постійного житла для ВПО**, що могло би і стимулювати економіку, і вирішити проблему інтеграції ВПО у нові спільноти. Ця сфера є чутливою для всіх областей, в яких оселилася значна кількість ВПО:

“В першу чергу, це житло для ВПО. Якби кошти донорів по якихось прозорих критеріях надходили для людей, у яких було підтверджено факт втрати житла на окупованих територіях, або зруйноване житло, було б вирішено одразу дві задачі: і нове постійне житло для ВПО, і підтримка галузі будівництва. Через відсутність обігових коштів немає можливості реалізувати викуп житла для ВПО. В даному контексті це дуже органічний, дуже ринковий і правильний механізм, і він точно запобігає таким аспектам, як утворення гетто. Тобто люди вперемішку жили б, ВПО з місцевими мешканцями, і це прискорило б їх асиміляцію, інтеграцію в життя громад. На жаль, це була хороша ідея, але вона не спрацювала”.

Версія органів місцевого самоврядування

Тематичні сфери, які потребують відбудови, але недостатньо забезпечені фінансуванням та увагою з боку держави, місцевого бюджету або донорів, на думку представників ОМС такі:

- захисні укриття в школах, дитячих садочках, безпека забезпечення освітнього процесу
- протипожежна безпека, сигналізація
- забезпечення коштами громад

- питання логістики, дороги до віддалених населених пунктів
- культура, яка завжди підтримується за залишковим принципом, культурні об'єкти які зазнали руйнувань
- надання соціальних послуг населенню з віддалених населених пунктів;
- “швидка допомога”
- якісний інтернет
- кадрове забезпечення спеціалістами

“На сьогодні дуже важлива логістика, це саме дороги до віддалених населених пунктів, я розумію, щас фінансово складна ситуація, але коли там проїхати 15 км треба 2 години, а ми розуміємо це і швидка допомога, і пожежна, ми маємо це робити. Тому сьогодні складно рахуючи те, що дуже багато потребують реалізації відновлення критичної інфраструктури, так укриттів, але питання доріг воно дуже актуальне на сьогодні”.

Версія громадянського суспільства

Представники національних ОГС, які взяли участь у дослідженні, сходяться на думці, що адекватного фінансування не вистачає всім сферам відновлення, але треба приділити особливу увагу таким напрямкам:

- Культурній спадщині, оскільки тут є багато проблем, яким недостатньо приділяють увагу, пов'язаних із вивезенням національних культурних цінностей окупантами, розкраданням, знищенням пам'яток історії та архітектури тощо
- Вирішенню екологічних проблем, зумовлених війною, оскільки фіксується значне погіршення земельного фонду, мінування, забруднення повітря і вод тощо
- Відновленню енергетичної системи та енергозбереженню.
- Респонденти-представники місцевих ОГС вказали на такі сфери, які важливі в ході відбудови, але недостатньо забезпечені увагою та фінансуванням з боку держави, місцевих бюджетів або донорів. Потребують підтримки:
- Незалежні медіа, підтримка яких нині скорочується, але які мають протистояти пропаганді та інформувати населення про відбудову
- Медицина, де фіксується велике навантаження та нестача спроможностей системи
- Розвиток сфери відновлення ментального здоров'я, створення нових протоколів, нових практик у цій царині. Інтеграція постраждалого населення в мирне життя.
- Відкриття реабілітаційних центрів для військових та їх родин
- Сфера надання соціальних послуг
- Освіта
- Профільні бюджетоутворюючі напрямки, специфічні в кожній області, наприклад, агробізнес для півдня України, добувальна промисловість на Донбасі, малий та середній бізнес
- Сфера розмінування, в якій процвітає корупція та бюрократія:

“Дуже багато полів заміновано, можна розмінувати за 10 тисяч або збирати багато бумаж”.

“Розмінування, якщо ми кажемо за південь України, дуже багато полів заміновано. Я спілкувався з фермерами, яким ми допомагали, вони зверталися до державних органів, щоб їм розмінували поля. Що їм сказали? Є два варіанти. Перший, або ви збираєте тисячі папірців, і, можливо, тоді там до вас дійде черга до розмінування. А друге, платите шалені гроші, тоді ми присилаємо вам без всяких папірців експертів, вибухотехніків і так далі, і розмінуємо відповідно. Немає достатньо уваги, досі дуже багато полів заміновано, і я вважаю, що на це треба звернути увагу, бо це, по-перше, і життя наших людей, тому що постійно підриваються, і бізнес”.

“Для нашого регіону це також дуже актуально, тому що навіть ті, які приїжджають за “дорого”, вони не розмінують. Вони лише пишуть по списках, в яких вказано, ділянка така-то, знаходиться там така-то міна. Розмінує лише ДСНС України, більше ніхто. Міжнародні організації, які приїжджають, вони лише дронами та іншими засобами роблять це обстеження, але вони не підривають”.

- Будівництво якісних укриттів
- Розселення людей з тимчасових прихистків та шелтерів, будівництво житла для ВПО
- Розвиток культури, створення міфу новітньої історії:
- “На місцевому рівні це трошки забороняється: витратити кошти на культуру, на молодіжний розвиток і так далі. Не створюється міф”.
- Посилення експертної спроможності представників громадянського суспільства щодо оцінки потреб та професійного залучення у відбудову
- Підготовка до наступних опалювальних сезонів, розвиток зеленої енергетики

Найбільш пріоритетні тематичні напрями проєктів у сфері повоєнного відновлення

Резюме розділу

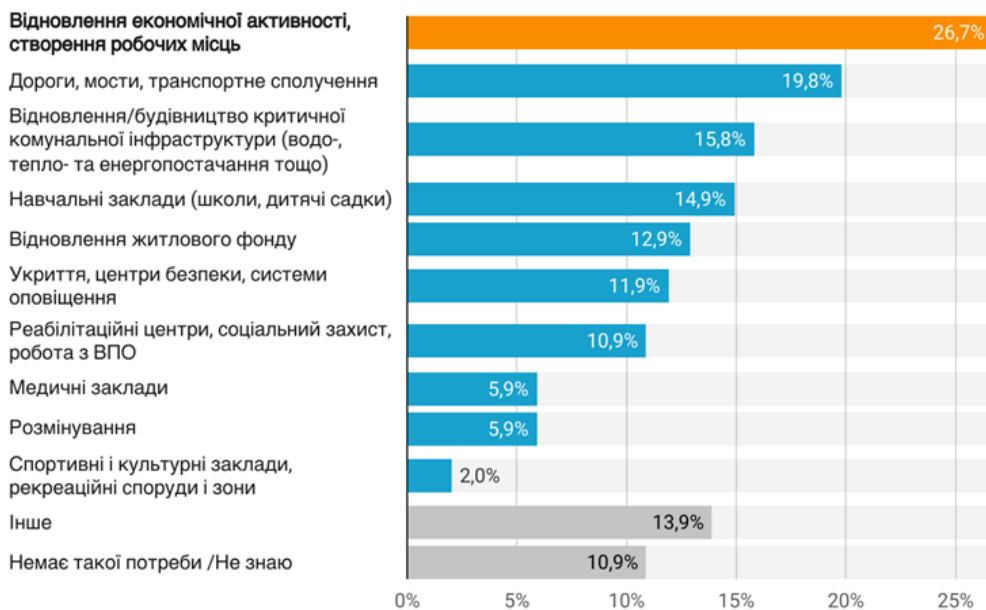
Пріоритети центральної влади – енергетика, гуманітарне розмінування, житло, критична і соціальна інфраструктура, мости та логістична інфраструктура, підтримка бізнесу.

Пріоритети регіональної виконавчої влади – відновлення та модернізація енергетичної інфраструктури, її децентралізація; житло для ВПО (особливо постійне, побудова чи купівля якого буде стимулювати економіку і сприяти соціальній згуртованості ВПО та місцевих жителів); психологічна реабілітація населення; запобігання остаточній міграції людей за кордон.

Пріоритети місцевого самоврядування – відновлення економічної активності, створення робочих місць; відбудова доріг, мостів, транспортного сполучення; відновлення критичної інфраструктури (водо- та теплопостачання, енергетика). Керівники громад вважають, що суто фізичне відновлення, без запуску економіки і створення робочих місць, не зможе повернути людей додому, і вони можуть бути втрачені для громад і країни.

Актуальним для громад є питання безпеки дітей і можливість повернути їх до офлайн-навчання в школах. Дуже важливою практичною проблемою для влади на всіх рівнях, без вирішення якої неможливе ані відновлення житла, ані запуск економіки (особливо агросектору) – це розмінування. Це та сфера, в якій українська влада дуже сильно потребує допомоги міжнародних гравців.

Що ви вважаєте найбільш пріоритетними тематичними напрямками проектів повоєнної відбудови у вашій громаді?

n=101 громада, сума відповідей може бути більше 100%.

Джерело: Опитування КМІС • Створено за допомогою Datawrapper

Пріоритети центральної влади

У своїх публічних заявах Прем'єр-міністр Денис Шмигаль найчастіше називає такі пріоритети відновлення: енергетика, гуманітарне розмінування, житло, критична і соціальна інфраструктура, розвиток приватного сектору.

“Прем'єр-міністр Денис Шмигаль підкреслив, що одним із символів незламності українців має стати швидке відновлення та реалізація проектів за чітко визначеними пріоритетами: енергетика, житло, гуманітарне розмінування, критична, соціальна, транспортна інфраструктура, підтримка малого і середнього бізнесу”⁴¹⁵.

“Як зауважив Денис Шмигаль, для швидкої та ефективної реалізації цих проектів Уряд створив Державне агентство відновлення, яке координує процеси відбудови, та вже визначив п'ять ключових пріоритетів швидкого відновлення на цей рік: енергетика, гуманітарне розмінування, житло, критична і соціальна інфраструктура, розвиток приватного сектору”⁴¹⁶.

За словами Олександра Кубракова, віце-прем'єр-міністра з відновлення України, беззаперечним пріоритетом є відновлення **критичної інфраструктури та відбудова житла** – базових умов

⁴¹⁵ Денис Шмигаль: Швидке відновлення має стати одним із символів нашої незламності. Опубліковано 4 березня 2023 року <https://www.kmu.gov.ua/news/denys-shmyhal-shvydke-vidnovlennia-maie-staty-odnym-iz-symvoliv-nashoi-nezlamnosti>

⁴¹⁶ Денис Шмигаль: Нова оцінка збитків та потреб на відновлення України створює надійний базис для нашої відбудови. Опубліковано 23 березня 2023 року <https://www.kmu.gov.ua/news/denys-shmyhal-nova-otsinka-zbytkiv-ta-potreb-na-vidnovlennia-ukrainy-stvoriue-nadiinyi-bazys-dlia-nashoi-vidbudovy>

для повернення українців додому та нормалізації життя у громадах⁴¹⁷. Учасники дослідження з числа представників ЦОВВ підтверджують, що за такими пріоритетами зараз і проводиться робота:

“Перше, ми відбудовуємо об’єкти, які забезпечують саме базові потреби і життєдіяльність людей, тобто в нас людино-центричний підхід. Тобто, ми починаємо з того, що люди повинні отримати світло, воду, каналізацію, щоб забезпечити базові свої потреби.

На другому етапі йде освіта, охорона здоров’я, транспортне сполучення, на третьому етапі вже відновлення всіх, вже благоустрій і інші всякі проєкти. Окремим стрімом, який йде паралельно, і один з найголовніших, це відновлення влади на деокупованих територіях. Ну, це інституціональний механізм, він теж потребує окремих там заходів. Це не відбудова, але це важливий захід”.

Голова **Агентства відновлення** Мустафа Найєм на засіданні комітету **Європарламенту** з питань розвитку, прокоментував пріоритети України на даний момент, зробивши акцент на деокупованих областях, критичну інфраструктуру, мости та логістичну інфраструктуру прикордонних західних областей:

“В Україні досі триває війна. Є частково або повністю окуповані регіони, лінія зіткнення на тисячі кілометрів. Через це довгострокова національна стратегія відбудови ще у процесі створення.

Зараз робота Агентства відновлення сфокусована на областях, які були деокуповані та знаходяться біля лінії фронту. Однак стратегічна мета – допомогти відновитися всім областям та відбудувати кожен зруйнований внаслідок війни об’єкт.

Зараз пріоритетом є критична інфраструктура України. Нам потрібно забезпечити базові потреби населення: воду, тепло, медичну допомогу. Також першочергово Агентство відновлює мости, які важливі для логістики на передовій та у тилу.

Ще одна з головних сфер відповідальності Агентства – прикордонна інфраструктура. Більшість українського експорту здійснюється дорогами та залізницею через блокування портів. Тому ми паралельно розвиваємо логістику до західного кордону. Йдеться про пункти пропуску і дороги до них”⁴¹⁸.

Пріоритети регіональної виконавчої влади

Представники виконавчої влади на місцях вказують на пріоритетність відновлення та модернізації енергетичної інфраструктури на нових принципах:

“Пріоритетні напрямки – потрібно децентралізувати систему енергетичної генерації, робити її розсосередженою і по території області, і таким чином менш вразливою для нових потенційних бомбардувань”.

⁴¹⁷ Олександр Кубраков виступив на Конгресі місцевих та регіональних влад. Опубліковано 4 березня 2023 року. <https://mtu.gov.ua/news/34083.html>

⁴¹⁸ Голова Державного Агентства відновлення та розвитку інфраструктури Мустафа Найєм взяв участь у засіданні комітету Європарламенту з питань розвитку (DEVE). Опубліковано 24 травня 2023 року. <https://restoration.gov.ua/press/news/55482.html>

Дуже важливою темою для виконавчої влади в областях є житло для ВПО на постійній основі: на цей пріоритет вказують респонденти із декількох областей:

“Житлові проєкти для ВПО, з більшим фокусом на постійне, не тимчасове житло для ВПО. Оскільки модульні містечка – це постійне навантаження на місцеві бюджети і погана інтеграція ВПО в економічне життя громад”.

Один із пріоритетів виконавчої влади в областях – **це соціально-психологічна реабілітація** як звичайних мешканців областей, так і таких вразливих груп, як військові та ВПО. В цій сфері влада очікує допомоги від ОГС.

“Також пріоритетним напрямком буде безпосередньо розширення мережі центрів комунальних установ саме соціально-психологічного спрямування, тому що наразі психологічний стан людей викликає серйозну стурбованість. Зараз значно збільшилась кількість ВПО, які потребують цієї допомоги. Збільшилась кількість військовослужбовців, які будуть демобілізовані після закінчення воєнного часу, тому пріоритетом буде саме надання соціально-психологічної допомоги. Вже сьогодні ведеться робота, підготовка психологів, які вже сьогодні працюють із сім'ями військовослужбовців, які, є надія, скоро повернуться додому”.

“З огляду на соціальну сферу дуже велика надія на громадські організації у питанні надання соціально-психологічної допомоги населенню. На сьогоднішній день, на жаль, немає розуміння, що через війну немає бюджету. Але на сьогодні є непорозуміння, неготовність громадськості іти на якісь, знаєте, компромісні дії. Спочатку об'єдналися дійсно всі разом і допомагали, а зараз, якимось війна йде, життя триває, люди втомлюються і висловлюють незадоволення”.

“Пріоритетними є акцентування на соціально-психологічну допомогу, актуальною є нестача кадрів. Важливими є безоплатні навчання для підготовки кадрового потенціалу психологів, які будуть надавати допомогу населенню”.

З цим погоджуються і представники ЦОБВ: в інтерв'ю, проведених в рамках дослідження, вони вказують на зростання важливості **реабілітації та ментального здоров'я українців**, що потребуватиме додаткових ресурсів та інвестицій.

“Плюс є певні виклики, такі специфічні для охорони здоров'я, як реабілітація, як ментал-хелз, як і їх значущість в післявоєнній відбудові, ну і, в принципі, під час війни, значно зросла. Це додаткові ресурси, додаткові інвестиції, як, знову ж таки, інфраструктурні, так і людського капіталу”.

Один із пріоритетів, який озвучувався представниками виконавчої влади в областях, це **запобігання остаточній міграції людей**, які перемістилися всередині України. Тобто, щоб вони залишилися хоча б в тих областях, куди релокувалися, а не поїхали за кордон остаточно.

“Багато громад вже навіть проводили опитування, люди не мають наміру після деокупації повертатися на Схід, їм треба вже давати надію на майбутнє вже зараз – відшкодовувати вартість втраченого житла або в грошовому еквіваленті, або в житлових квадратних метрах, щоб люди могли жити, планувати майбутнє, віддавати дітей в

садочки, школи і інтегруватися повноцінно в ті громади, куди вони переїхали. Бо є ризик цих людей втратити. Вони виїдуть за кордон, де їм створять набагато кращі умови”.

Зауважимо, що про пріоритетність цієї задачі – переконати людей (особливо ВПО) лишатися в Україні – в ході дослідження говорять також респонденти, які представляють ОГС, як національного, так і місцевого рівня.

“Головне очікування і побоювання стосується повернення тих людей, які виїхали з постраждалих територій в інші регіони України або змушені були шукати прихистку в інших країнах.

Головне, щоб люди повернулись. Для цього явно недостатньо, щоб відбудували садочки і школи, дали компенсацію за житло. Щоб повернулись люди, відновилась активність і був розквіт”.

Представник/ця ОГС національного рівня

Пріоритети місцевого самоврядування

Коли керівники громад, які взяли участь в кількісному опитуванні ⁴¹⁹, відповідали на питання про те, як вони розуміють відновлення і відбудову, який зміст вкладають в ці поняття, вони частіше за все фокусувалися на **відбудові об’єктів критичної інфраструктури**, таких як **дороги, мости, водопостачання, енергозабезпечення, комунікації (46%) та відбудові соціальних об’єктів, перш за все шкіл, амбулаторій, закладів культури тощо (45%)**. Ця інфраструктурна відбудова має підтримати життєдіяльності громад і створити умови для повернення тих жителів, які покинули свої домівки.

“Необхідно забезпечити довоєнний рівень роботи інфраструктури, дороги, відновлення повного спектру послуг населенню”.

“Потрібно облаштування, реконструкція, перебудова і відновлення наявних об’єктів інфраструктури, в тому числі приватного сектору. Створення комфортного і привабливого простору для життя людей”.

⁴¹⁹Опитування проходило з 27 квітня по 4 травня 2023 року. Обсяг вибірки: 101 представник ОМС. Рекрутинг респондентів здійснювався телефоном або за допомогою e-mail розсилки. Під час контакту потенційним респондентам була надана інформація про мету, організаторів дослідження, конфіденційність отриманих даних, майбутнє використання результатів. Дані збирались шляхом самостійного заповнення онлайн анкети або за допомогою телефонного інтерв'ю за вибором респондента на платформі для опитувань – InPoll.

Зараз багато говорять про відновлення і відбудову України. А як Ви це розумієте і що вкладаєте у терміни повоєнного відновлення/відбудови?

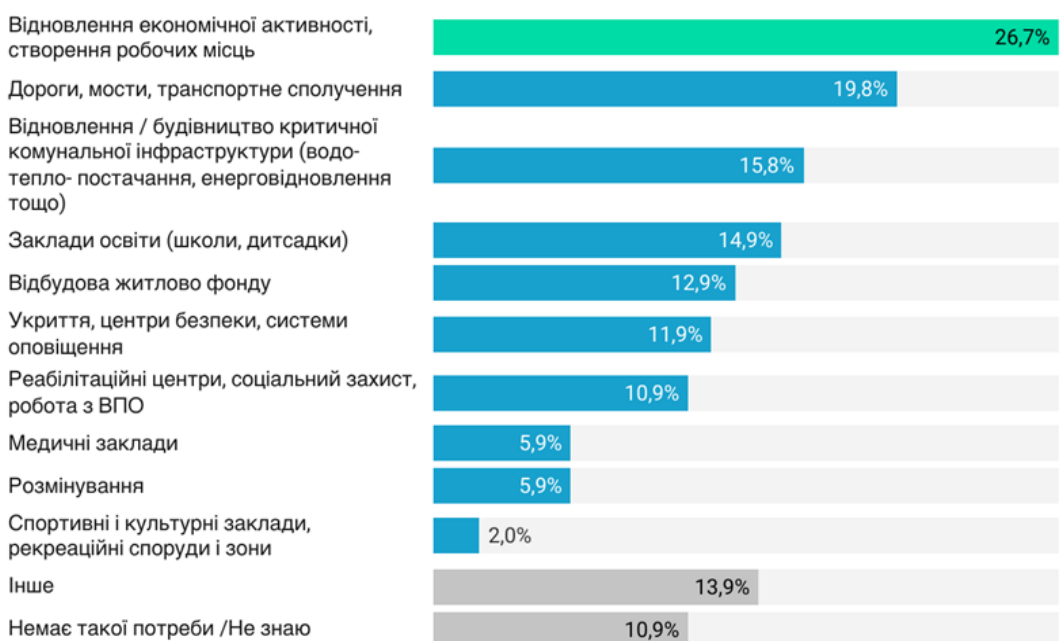

n=101 громада

Джерело: Опитування KMIC • Створено за допомогою Datawrapper

Проте, коли їх попросили оцінити, що є пріоритетним для відновлення і відбудови їх громади, на перше місце вийшло відновлення економічної активності, створення робочих місць (27% відповідей).

Що Ви вважаєте найбільш пріоритетними тематичними напрямками проектів у сфері повоєнного відновлення у Вашій громаді?

n=101 громада, % від відповідей, сума може бути більше 100%

Джерело: Опитування KMIC • Створено за допомогою Datawrapper

Питання **безпеки** у повоєнній відбудові є критично важливим для більшості громад. В першу чергу це стосується **належних укриттів**, як для забезпечення навчального процесу, так і в цілому.

“Те, що ми моніторимо, те, що для нас актуально – укриття. Є дуже багато фондів, які просто працюють з громадами і беруть на себе відновлення, і побудову цілей, те що актуально, де не було таких значних руйнувань. Є громади, які взагалі не зазнали руйнувань, але питання захисту безпеки життя і здоров’я в плані ремонту цілей, це дуже вдалі проєкти і в плані тому, що ну, відповідно, якщо є укриття – реалізуються освітні процеси, медичні заходи, це вже гарантує, і надання медичної допомоги, ремонтуються укриття”.

Пріоритетом є і **системи сповіщення**: у деяких громадах досі не вирішені питання із попередженням населення про небезпеку.

“Обов’язково, справа в тому, що коли ніхто не думав, що розпочнеться війна, і вона, так би мовити, з народом який ми щитали братнім, дружнім для нас, і майже не були підготовлені в безпековому аспекті, тому що все, що є у нас, і було, воно було побудоване за радянських часів, було устарівше, на жаль ми зараз маємо деякі проблеми із попередженням людей про загрозу, тому я вважаю, що це обов’язково буде”.

Особливий пріоритет – **безпека дітей** і можливість офлайн-навчання. Дуже важливим аспектом безпеки є **розмінування територій**, навчання населення безпечної поведінки в контексті ризику від мін та інших вибухонебезпечних предметів.

“Замінування, розмінування територій, то треба проводити роботу з населенням, в першу чергу, бо спеціалізовані підрозділи ДСНС, сапери – то вони вже готові, а люди можуть не знати, які загрози, не представляють загрози, які є на цих територіях. По-друге, після розмінування буде і екологічна шкода, її теж треба буде враховувати, це дуже широкий спектр, я не спеціаліст у цьому питанні”.

Важливим представники ОМС вважають навчання населення знань та навичок щодо **надання першої медичної допомоги**, яка їм може знадобитись не тільки у військовий час, а і в повсякденному житті. Як і представники виконавчої влади, респонденти, які працюють в органах місцевого самоврядування, вважають одним із пріоритетів раннього відновлення **психологічну допомогу** та **реабілітацію** різних груп населення, особливо дітей. Учасники дослідження зазначають, що для людей, які проживають в селах та селищах, мають бути залучені спеціалісти, які не проживають в тому ж населеному пункті, щоб людина могла відкритися і була користь від такої реабілітації.

Питання **економіки** у відбудові також є одним із пріоритетних – від економічного розвитку громади, створення робочих місць, сплати податків, наповнення бюджету, залежить темп відбудови. Економіка, в свою чергу, тісно пов’язана з **демографічною проблемою та міграцією бізнесу**. Громади дуже сильно відчувають виїзд підприємців, релокацію бізнесу, закриття підприємств, зменшення кількості населення.

“Тому саме відбудова для нас саме найскладніше, це економічна відбудова, а економіка – це робочі місця, це робота, це майбутнє, сім’ї, які будуть народжувати дітей і далі проживати в громаді, тобто,

тобто процес демографічний. Тому відбудова в першу чергу з процесом відновлення того, що було зруйноване, саме відновлення в плані економіки і створенні робочих місць, тому що прикордонні жителі, прикордоння – це форпост нашої держави, і на мою думку має бути, і відповідне відношення не тільки на міському рівні, а і з боку держави”.

Сюди ж можна віднести залучення інвестицій та кредитних коштів, які мають сприяти економічному відновленню громад.

“Бюджету немає, не працюють підприємства. Економіка повинна працювати”.

“Без інвестицій не виживемо. Ми прикордонна територія. Необхідні інвестори”.

Також значною проблемою є **можливість роботи фермерів на територіях, які заміновані**. Часто це прифронтові громади, і якщо агросектор зупиняється – значна частка бюджету громад втрачається. Через що відбуваються вимушені скорочення працівників органів місцевого самоврядування. Відповідно, процеси відновлення сповільнюються.

Респонденти з числа представників ОМС вважають одним із пріоритетів **національну свідомість**, яка, на їх думку, є важливим елементом для існування країни і формування нації. Респонденти вбачають розвиток національної свідомості важливим етапом відбудови. Після повномасштабного вторгнення, за спостереженнями респондентів, важливість і значення української мови та культури усвідомили більшість населення, багато людей, хто ще не розмовляв, перейшли на українську мову та стали цікавитись культурою, перестали вживати російський контент у будь-якому прояві. Важливим напрямом роботи щодо розвитку **національної свідомості** вважають протидію пропаганді і роботу з фейками.

Пріоритетом для керівництва є і **правосуддя і покарання винних за воєнні злочини**. На думку респондентів, Росія та колаборанти повинні понести покарання за свої військові злочини згідно міжнародних норм права.

Пріоритети донорських організацій, проєктів міжнародної технічної та гуманітарної допомоги

Пріоритети за сферами відновлення

В дослідженні “Упровадження рішень із відбудови в регіонах та громадах”⁴²⁰ вказується, що міжнародна допомога зараз направлена на відновлення інфраструктури:

“З міжнародної адресної допомоги областям і громадам, що постраждали внаслідок бойових дій, більшість спрямована на відновлення об’єктів критичної інфраструктури”.

Наприклад, в діяльності ГО **“Деспро”** пріоритет — відновлення водопостачання, адже це не достатня, але необхідна умова повернення людей в громаду і початку інших відновлювальних робіт.

⁴²⁰ Впровадження рішень із відбудови в регіонах та громадах. Опубліковано 11 Травня 2023. <https://iaa.org.ua/portfolio/recovery-solutions/>

“Чільне місце у роботі по проєкту посідає ремонт систем водопостачання, від чого насамперед залежить повернення людей. Адже якщо у селі чи місті немає води, на повернення годі й сподіватися. У рамках проєкту “Підтримка відновлення України” до вересня заплановано відновлення у громадах 6 систем водопостачання. Хоча на сьогодні таких проєктів відібрано вже 11. Системи водопостачання, а також водовідведення часто руйнувалися від тяжкої техніки, що продавлювала землю над прокладеними мережами. Крім того, росіяни часто цілеспрямовано били по зовнішнім об’єктам, наприклад, водонапірним баштам, з танків прямою наводкою, щоб залишити села без води”⁴²¹.

Учасники дослідження з числа представників ОГС вказують, що для донорів тема ментального здоров’я та психологічного відновлення громадян поки не стала пріоритетною. На прикладі психологічної допомоги видно, як заважає слабка координація учасників відновлення: з одного боку, і представники виконавчої влади, і місцевої, і ОГС вказують, що це дуже дуже пріоритетна діяльність; з іншого боку – є і свідчення того, що в певних областях/населених пунктах таких проєктів забагато. Очевидно, що в цілому їх кількість на країну в цілому недостатня, проте їх нерівномірне розподілення іноді призводить до дублювання.

Пріоритети за географією та станом громад

Керівник програми **USAID DOBRE** Брайан Кемпл, вказує, що діяльність програми в Україні спрямована, у першу чергу, на надання допомоги громадам, які найбільше постраждали від агресії РФ.

“Ми обирали громади, що найбільше постраждали від російської агресії і потребують екстреної допомоги. Крім того, ми консультувалися з представниками Харківської обласної влади — обласною військовою адміністрацією та обласною радою, а також вивчали ситуацію безпосередньо в громадах та провели оцінку їхніх потреб. Пріоритетом для постраждалих громад Харківської області є відновлення об’єктів критичної інфраструктури: енергетики, водопостачання, зв’язку. Для ліквідації наслідків обстрілів громади дуже потребують будівельної техніки, екскаваторів, самоскидів, спеціальних інструментів, саме це і буде їм передано в межах співпраці”⁴²².

Який механізм вибору громад для допомоги? В матеріалі “Рука не піднімається викреслювати з мапи населені пункти”⁴²³, який присвячений роботі ГО “ДЕСПРО” вказується на комунікацію з іншими донорами в тематичних кластерах та військовими адміністраціями :

“Вибір громад не складає особливих проблем: громади часто

⁴²¹ “Рука не піднімається викреслювати з мапи населені пункти”. Опубліковано 17 травня 2023 року. <https://decentralization.gov.ua/news/16595>

⁴²² Екстрена підтримка від Програми USAID DOBRE допомагає відновлюватися Харківським громадам. Опубліковано 27 квітня 2023 року 2023. <https://decentralization.gov.ua/news/16481>

⁴²³ “Рука не піднімається викреслювати з мапи населені пункти”. Опубліковано 17 травня 2023 року. <https://decentralization.gov.ua/news/16595>

формують запити через тематичні кластери, у які об'єднуються міжнародні донорські структури, і цей процес в Україні вже добре налаштований. Багато інформації акумулюють місцеві військові адміністрації”⁴²⁴.

“Крім того, обираючи громади, ми обов'язково беремо до уваги кілька критеріїв. Насамперед безпековий елемент: чи є можливість у тому чи іншому населеному пункті проводити повноцінні будівельні роботи, чи проведено там розмінування тощо? Чи далеко така громада від лінії фронту і як часто вона зазнає обстрілів? Також ми досліджуємо соціальну динаміку: скільки у населеному пункті, яким ми зацікавилися, людей, як швидко відбувається повернення у рідні місця? Якщо власник пошкодженого будинку не повернувся, ми не зможемо надати допомогу на відновлення. Тож, спільно з місцевою владою визначаємо тих, хто на місці або повернувся, хто хочуть відновити власні оселі, і вже навіть намагаються це робити”⁴²⁵.

Інтерв'ю з донорами показують, що діяльність по відновленню як в поточних проєктах, так і при плануванні майбутніх ініціатив, сконцентрована переважно на Східному та Південному регіонах України. Також пріоритетними для донорів залишаються деокуповані території Півночі (Сумська, Чернігівська, Київська області). Оскільки поки що немає цілісного плану відновлення країни, донори реагують на потреби які виникають, реалізуючі ad hoc заходи.

“В 22-му році в кінці це був фокус на деокупованих: Харківщина, Київщина, Чернігівщина. В цьому році ми фокусуємося більше на південних регіонах, це Херсонщина, Миколаївщина, частина Запоріжжя, де були теж деокуповані території. І вже в них акцент на сільськогосподарських угіддях і водоймах, там, де можна отримувати врожай, їжу...”

“Десять областей, які по лінії фронту, або які були деокуповані, це Чернігівська, Київська, Сумська, Харківська, Донецька, Луганська, Херсонська, Миколаївська, Запорізька, Одеська також”.

З проаналізованих даних видається, що Німеччина, німецькі донорські фонди та асоціації, найбільш активно підтримують проєкти екологічної тематики та “зеленого” відновлення. Також активні в цій сфері уряди і фонди скандинавських країн, такі як **НЕФКО**⁴²⁶. Проєкти цього донора сконцентровані на “зеленому” зростанні та боротьбі із зміною клімату. Ось що каже Юлія Шевчук, головний інвестиційний радник **НЕФКО**:

“В липні 2022 року НЕФКО запустила програму “Зелене відновлення України”, метою якої є надання фінансової та технічної

⁴²⁴“Рука не піднімається викреслювати з мапи населені пункти”. Опубліковано 17 травня 2023 року. <https://decentralization.gov.ua/news/16595>

⁴²⁵“Рука не піднімається викреслювати з мапи населені пункти”. Опубліковано 17 травня 2023 року. <https://decentralization.gov.ua/news/16595>

⁴²⁶ “The Nordic Environment Finance Corporation (Nefco) is an international financial institution (IFI) established under an intergovernmental agreement between the sovereign Nordic countries of Denmark, Finland, Iceland, Norway, Sweden and Norway. Our objective is to promote investments exclusively related to green growth and climate change mitigation and adaptation, with a particular focus on Eastern Europe, as well as the Baltic Sea Region, the Arctic and the Barents Region.” <https://www.nefco.int/about-nefco-in-russian/>

технічної підтримки муніципальним проєктам. Програма підтримуватиме “зелений перехід” та розвиток “зеленої” економіки, одночасно допомагаючи відбудувати Україну. Мета полягає в посиленні та фінансуванні проєктів, спрямованих на відбудову інфраструктури на муніципальному рівні, аби гарантувати, що Україна буде відновлена екологічнішою та кращою. Як і в довоєнний час, НЕФКО зосереджуватиметься на реалізації малих і середніх проєктів у безпосередній співпраці з українськими муніципалітетами в поєднанні з технічною допомогою, що прокладає шлях для середньо- та довгострокового сталого планування й діяльності” .

Проте у випадку України **НЕФКО** також реалізує проєкти по відбудові інфраструктури, зруйнованого житла та побудови нового житла для ВПО:

“Одна з програм – це ремонт і реконструкція пошкодженої критичної інфраструктури в Київській області. Комплекс заходів передбачає відновлення інфраструктури, пов’язаної з водопостачанням, водовідведенням і тепlopостачанням. Програма реалізовуватиметься в 12 містах та селищах міського типу Київської області: у Бородянській, Борщагівській, Ірпінській, Димерській, Іванківській, Калинівській, Немішаєвській, Пісківській, Славутицькій та Великодимерській територіальних громадах. Фінансування програми становить 50 млн євро грантових коштів, які виділив Європейський Союз через НЕФКО.

Друга нова програма з фінансуванням від Євросоюзу передбачає будівництво житла для ВПО та відновлення звільнених міст в Україні. На даний момент програма охоплює шість міст – Чернівці, Дубно, Ковель, Львів, Житомир та Макарів.

Ще одна програма, фінансована Євросоюзом, стосується ремонту житла для ВПО. В рамках цієї програми працюємо у 10 містах на заході України”⁴²⁸ .

Пріоритети ОГС

Респонденти, які представляють ОГС національного рівня, солідарні із представниками виконавчої влади в тому, що пріоритетом є відбудова **критичної інфраструктури**, не чекаючи закінчення війни і незважаючи на збереження зовнішніх загроз (наприклад, атак на енергетичну систему, дороги, мости тощо). Іноді до таких першочергових кроків з відбудови відносять компенсації за зруйноване житло, бо ці гроші скоріше дійдуть до людей і це зніме соціальну напругу. Водночас інші респонденти звертають увагу, що знищене житло переважно перебуває у приватній власності і формально держава не несе за нього відповідальності. З прагматичної точки зору існує дилема, чи потрібно займатися відновленням соціальної інфраструктури (наприклад, шкіл, садочків, лікарень) прямо зараз, до завершення бойових дій. Але респонденти із числа представників ОГС сходяться на думці, що, якщо цього не робити, то люди, які були змушені покинути свої домівки через війну, не повернуться.

⁴²⁸ Оксана Гришина. НЕФКО працює над кількома новими ініціативами в рамках програми “Зелене відновлення України” — головний інвестрадник. Опубліковано 30 квітня 2023 року. <https://interfax.com.ua/news/interview/900937.html>

“Людина залишається жити там, де в неї є стабільна робота і гарні умови праці. Багато людей повернуться тільки тоді, коли будуть запуснені школи, садочки, лікарні. Коли вони зрозуміють, що там буде все гаразд з ними і дітьми”.

Представник/ця ОГС національного рівня

Багато уваги представники національних ОГС (і в цьому вони солідарні із керівництвом громад та місцевими ОГС) приділяють створенню умов для розвитку економіки і бізнесу, перш за все, малого, а також зацікавленню міжнародних донорів вкладати кошти в Україну. Запорукою цих процесів є боротьба з корупцією і зменшення податкового тиску.

“Якщо бізнес розуміє правила гри, то він може заходити. Наразі певні правила гри є, просто всі розуміють, скільки складає корупційна складова, де і як. Але з таким корупційним навантаженням це не цікаво більшості іноземних корпорацій. Відповідно їм не цікаво сюди вкладати кошти, тому що це порівняно з іншими країнами менш вигідно. Якщо є точки росту, то бізнес розуміє, що в нього тут буде перевага, то вони можуть вкладати.

Донори не можуть сказати, що ви маєте зменшити податки – це задача уряду, Донорів буде влаштовувати, що 7 млн. людей залишаться жити в Європі і будуть розвивати її економіку, Європи. В першу чергу має бути зацікавлений наш уряд, а не донори”.

Представники місцевих ОГС, які взяли участь у дослідженні, солідарні із керівництвом громад: **основний пріоритет відновлення – це економіка** (підтримка бізнесу на місцевому рівні, адвокація лібералізації, просвіта важливості економічної свободи і підприємницької ініціативи). На думку респондентів із числа представників ОГС, відновленню економіки будуть сприяти такі кроки:

- Страхування ризиків бізнесу та пільгове кредитування бізнесів на деокупованих та прикордонних територіях
- Підтримка бізнесу ВПО та ВПО, що повернуться (перекваліфікація, навчання, фінансова підтримка – мікро/міні гранти, підтримка місцевою владою цієї категорії)
- Фокус на підтримку будівельних компаній
- Підтримка саме місцевого бізнесу, в тому числі і при закупці гуманітарної допомоги:

“Я б дуже хотіла, щоб ця допомога, яка зараз потрібна, в першу чергу закупалась у того бізнесу, який є, наприклад, в нашій Запорізькій або в Харківській, який ще працює, підтримати їх”.

- Стратегія підтримки малого та середнього бізнесу
- Розвиток соціального підприємництва серед різних верств постраждалого населення (освіта і набуття нових компетенцій)
- Програми підтримки, реопенінгу для закритих або релокованих підприємств
- Потужна підтримка державою та донорами агробізнесу

В якості пріоритетів раннього відновлення, представники ОГС бачать такі:

- Розробка стратегії з раннього відновлення, яка включатиме комплекс заходів, обговорення стратегії з громадським сектором, визначення пріоритетів

- Якісна психологічна реабілітація для постраждалого населення (в особливості – дітей), а також ветеранів. Підготовка фахівців з ментального здоров'я, забезпечення їхньої потрібної кількості

“І в області можна на пальцях однієї руки знайти таких фахівців, на людей їх не вистачає”.

- Розробка механізмів ефективної інтеграції травмованого психічно і фізично населення, мігрантів, а також ветеранів, в тому числі через залучення до бізнесу

- Інвестування в відкриття та оновлення закладів фізичної реабілітації, підготовка фахівців з реабілітації.

- Програми сприяння поверненню молодих мігрантів

- Програми, які сприятимуть працевлаштуванню населення, створення хабів для пошуку роботи

Питання національної свідомості (протидія пропаганді/фейкам/ІПСО, розвиток української культури, освіти) також є пріоритетом, на думку представників ОГС. Пріоритетами є і **питання безпеки**: стан укриттів – в контролі за цим, на думку респондентів, можуть брати участь ОГС; співпраця ОГС та органів місцевого самоврядування з поліцією для запобігання злочинності; переформування міських бюджетів з огляду на необхідність безпекових заходів; розмінування територій.

Основні запити та потреби акторів повоєнного відновлення

Резюме розділу

Спільна потреба всіх акторів відновлення

Всі учасники дослідження, від представників міністерств та міжнародних донорів, до керівників громад та місцевих ОГС, вказують що їм критично необхідний портал (реєстр, мапа, сайт і т.і.), який би агрегував діючі та заплановані ініціативи, проєкти та можливості у сфері відновлення.

Органи центральної виконавчої влади

Для реалізації проєктів з відновлення вони потребують таких речей: 1) високоякісного, оперативного та безперервного аналітичного супроводу в оцінці пошкоджень, потреб та ходу відновлення на місцях 2) посилення інституційної спроможності через залучення експертної допомоги для розробки нормативно-правових актів та експертизи процесу відновлення 3) посилення координації з донорськими організаціями, а також залучення додаткового фінансування до проєктів.

Органи місцевого самоврядування

ОМС потребують допомоги держави або міжнародних донорів для реалізації масштабних проєктів відновлення. Громади стикаються з “проблемою масштабу”, коли на них законодавчо покладено багато зобов'язань, але розмір громад та їх доходи не дозволяють їх виконати. Під час відновлення можуть виникнути подібні проблеми для громад. ОМС можуть забезпечити певний набір послуг для населення, але інфраструктурні проєкти, такі як ремонт доріг, рекультивація земель, вирішення екологічних проблем, можуть бути нездійсненими на рівні громади. 54% опитаних керівників громад зазначили, що одним із джерел фінансування проєктів із відновлення які вже здійснюються, або заплановані, є гранти міжнародних організацій/проєктів.

Виконавча влада в регіонах

Основна потреба виконавчої влади на рівні областей – це чітка, продумана і юридично зафіксована в нормативних документах стратегія відбудови держави, якою вони можуть керуватися в своїх регіонах. На сьогодні вона відсутня.

Донори

Відсутність чіткої державної стратегії відновлення створює перешкоди в плануванні роботи та визначенні пріоритетів донорів. Відсутність концептуалізованого підходу до відновлення, відсутність чіткої державної стратегії і недостатнє мапування ініціатив ускладнюють діяльність донорів.

Організації громадянського суспільства

Представники ОГС мають таку ж основну потребу, як і виконавча влада в областях, донори, та ОМС – чітку структурування процесу відбудови, загальнодержавну стратегію відновлення, яка дозволить узгоджено відновлювати різні сфери, забезпечуючи синергічну діяльність влади різних гілок з іншими суб'єктами відбудови. На рівні областей та громад у ОГС відсутнє мапування існуючих проєктів, бенефіціарів та діючих організацій для уникнення дублювання зусиль (цього мапування немає і в донорів). У місцевих ОГС є потреба в більшій гнучкості донорів та зменшенні рівня бюрократії при взаємодії з національними ОГС. Одна із основних потреб ОГС – це фахівці (в країні через війну та міграцію спостерігається “кадровий голод”) та підвищення власних компетенцій та знань, оскільки потреби відновлення ставлять дуже складні завдання для всіх акторів, в тому числі, і для ОГС.

Спільна потреба влади та ОГС: “локалізація відновлення”

Необхідно, щоб відновлення мало економічну локалізацію, тобто використовувало українські підприємства, робітників та інші внутрішні ресурси, а не покладалося на іноземні компанії, які постачатимуть готові матеріали, обладнання та товари. Представники ОГС, що взяли участь в дослідженні, пропонують такі інструменти як страхування ризиків бізнесу та пільгове кредитування бізнесів на деокупованих та прикордонних територіях; підтримка бізнесу ВПО та ВПО, що повернуться (перекваліфікація, навчання, фінансова підтримка – мікро/міні гранти, підтримка місцевою владою цієї категорії); фокус на підтримку будівельних компаній; підтримка саме місцевого бізнесу, в тому числі і при закупці гуманітарної допомоги. Потрібна локалізація і на рівні недержавних структур: перші місяці повномасштабної війни показали повільність великих міжнародних гуманітарних структур, які не змогли адекватно відреагувати на кризу. Необхідно більше покладатися на українські ОГС, і, в свою чергу, активно залучати нові місцеві ОГС, а не тільки відомі загальнонаціональні структури. На даний момент донори та великі міжнародні та національні ОГС не приділяють достатньої уваги питанням реального врахування позиції локальних ОГС у прийнятті стратегічних рішень в своїх проєктах, найчастіше останні виступають тільки виконавцями.

Органи центральної виконавчої влади

З інтерв'ю представників ЦОВВ можна зробити висновок, що державному апарату не вистачає високого рівня аналітиків, які би були глибоко обізнані із певною предметною сферою, вміли працювати з даними, досліджувати потреби і проводити оцінку. Більше того, це мають бути люди, що будуть проводити оцінку на місцях, щоб отримувати реальну картину пошкоджень, потреб, тощо. Більшість досліджень, на думку представника ЦОВВ, мають часові обмеження і дані, які були зібрані за конкретний період, можуть швидко втрачати свою актуальність і бути помилковими через декілька місяців, оскільки ситуація дуже динамічна. Складнощі із безперервним і оперативним аналітичним забезпеченням напряму впливають на рівень координації влади і донорів та ефективність роботи по відновленню. Для прикладу: навіть професійна високоякісна

оцінка стану певних об'єктів, яка здійснювалася досвідченою міжнародною організацією, за 4-5 місяців стає неактуальною. Також у деяких інституціях ЦОВВ є потреба у підсиленні інституційної спроможності, зокрема через залучення експертного середовища з різних міжнародних організацій, які б допомагали розробляти нормативно-правові акти та надавали експертизу щодо впровадження проєктів з відновлення. Також є потреба у підсиленні координації з донорськими організаціями, і залучення додаткового фінансування до проєктів.

Виконавча влада в регіонах

Інтерв'ю із представниками виконавчої влади в областях демонструють, що **основна потреба для них – це чітка, продумана і зафіксована в нормативних документах стратегія відбудови.**

“Не вистачає кристалізованої державної політики в цій галузі. Що таке відбудова? Яка буде категоризація проєктів відбудови? Фізична відбудова, економічна відбудова, перебудова економічних відносин, економіки, тому що доведеться зіткнутися з цим питанням і вже з ним стикнулись, коли змінюється структура валового внутрішнього продукту. Повинна бути комплексна державна програма, такий дороговказ на загальнодержавному рівні. Потім можна далі вже адаптувати загальні стратегічні напрямки відповідно до місцевих умов”.

З цим погоджуються і самі представники ЦОВВ, які взяли участь у дослідженні:

“Складне питання, бо стратегії ще немає фактично. Вона буде, це буде постанова Кабміну або розпорядження.

Прямо акт, який би закривав процеси відновлення, здається, такого немає. Зараз немає одного документу, який би координував ці процеси”.

Звернемо увагу, що в жодному інтерв'ю із представниками виконавчої влади в областях, респонденти не згадували про **План відновлення**, який готувався до конференції в Луганно і був презентований влітку 2022 року. Справа не в тому, що представники регіональної влади не володіють інформацією чи некомпетентні – навпаки, їх відповіді демонструють глибоке знання проблем відбудови та високий рівень зацікавленості в цій темі. Очевидно, що відсутність офіційного юридичного статусу у **Плану відновлення**, специфіка цього документу, і той факт, що центральна влада також мало звертається до цього Плану, призвели до того, що ним не користуються як стратегічним чи робочим документом.

Відсутність довгострокової юридично закріпленої стратегії створює складнощі в багатьох питаннях, наприклад, в забезпеченні житлом ВПО:

“Крім того треба адаптовувати умови проживання ВПО від тимчасового проживання до більш стабільних варіантів, бо зараз Постанова Кабінету Міністрів №495 врегульовує формат тимчасового житла для ВПО, але це тимчасово. Треба думати яким чином глобально забезпечити людей, які втратили житло, повернути їм віру в майбутнє і таким чином вони зможуть інтегруватися в економіку, жити, працювати. Зараз багато питань і мало відповідей відносно цього”.

Виконавча влада в областях має потребу в упорядкуванні того величезного масиву інформації, який супроводжує процеси відновлення. Особливо корисним є мапування можливостей, які надають донори:

“Інформації про проєкти у сфері відбудови достатньо, але тільки за рахунок того, що самі активно її шукають. Добре було б, якби був якийсь ресурс, який би об'єднував зусилля усіх донорів. Зараз є потреба у порталі “Відбудова”, який би акумулював інформацію про всіх донорів, які працюють в Україні. Такий портал міг би містити інформацію про актуальні тендери та іншу важливу інформацію”.

Доволі несподівано, але таку саму потребу мають і представники національних ОГС:

“Рівень поінформованості достатньо непоганий, але у нас існує 252 донора, вся їхня активність невідома широкому загалу, ніде це не зібрано. Якщо б були такі портали, якби хтось цим запарився, то це було б дуже круто. Чи можливо це зараз реалізувати з урахування всіх обмежень – не знаю. Завжди хочеться, щоб було більше інформації. З одного боку, ми наче знаємо про програми, до кого подаватись, куди стукати, але бувають деякі сюрпризи. Значить не все знаємо, відповідно можна ще покращувати”.

Донори

Складнощі

Відсутність чіткої державної стратегії відновлення заважає і плануванню роботи і визначенню пріоритетів донорів. Неконцептуалізоване поняття відновлення та відсутність чіткої державної стратегії цього процесу, відсутність мапування ініціатив – це велика складність для діяльності донорів.

“Я думаю, що рано чи пізно нам треба почати. Тобто, під міністерством, без міністерства, але почати мапувати, хто працює з якою громадою, на якому рівні. Щоб ми все-таки розосередили наші зусилля”.

“Ну, по-перше, напевно, найбільше це неузгодженість підходів до відновлення серед органів державної влади. Я тут розумію, що, мабуть, зараз йде процес формування такої політики або формування таких підходів. Але, тим не менше, поки його немає”.

Оскільки планування діяльності донорів має певні (і достатньо довгі) цикли, для них важливо розуміти з якими проєктами відновлення визначилася влада, для того, щоб мати змогу допомагати їх втілювати. Для країн Заходу, які спрямовують донорські кошти, теж важливо розуміти план та пріоритети нашої держави. Через те, що стратегія держави щодо відновлення поки що не дуже чітка, для донорів пріоритетними залишаються напрями гуманітарної допомоги та відбудови критичної інфраструктури. Відсутність загальнодержавної стратегії сповільнює розробку стратегії відновлення громад, і як наслідок – не дає донорам повноцінно підтримувати громади у процесі відновлення:

“Кожна громада має стратегію щодо відновлення, вони тільки займаються розробкою стратегій цих, якщо я не помиляюсь. І щодо фінансування, ми можемо окремі напрямки підтримувати, але це ж

державна стратегія відбудови. Ми можемо долучатися і співфінансувати, але поза державою ми не можемо це робити. Ми можемо допомагати десь в якихось напрямках, які відповідають нашому мандату або сфері діяльності. А так, щоб повністю фінансувати стратегії, я не чув про таких донорів, що повністю покривають стратегію з відновлення”.

Інтерв'ю із донорами дозволили виділити такі складнощі, з якими вони стикаються в роботі в Україні:

- **Взаємодія з виконавчою владою у вигляді обласних військових/державних адміністрацій:** деякі респонденти говорять про забюрократизованість процесів (довгий час займає узгодження та підписання документів)

- **Велике робоче навантаження на органи влади** (як місцеві, так і центральні): кількість і складність задач чиновників з війною різко зросли, через що процеси координації та планування ускладнюються, іноді доводиться навіть планувати зустрічі у вихідні

“І от, скажімо, темп і навантаження, і вигорання, яке мають зараз люди, хто працює на державній службі, в місцевому самоврядуванні – воно колосальне”.

- **Складність координації і стратегічного планування діяльності** між самими донорами

- **Низький рівень обізнаності щодо особливостей українського суспільства** (переважно стосується міжнародних донорів). Ця складність може бути нівельована через зворотній зв'язок громадськості з ключовими донорами.

- **Складність в інтерпретації даних та перетворення їх на комунікаційний продукт.** Складність нівелюється через залучення дослідницьких компонентів до проєктів, впровадження дослідницьких суб-контрактів та грантів.

- **Кадровий “голод”.** Донори зазначають, що через війну відбувся відтік кваліфікованих людей: деякі фахівці виїхали за кордон, хтось пішов допомагати ЗСУ, а дехто безпосередньо вступив до лав ЗСУ і бере активну участь в бойових діях. Донори зазначають, що тут потрібно проявляти деяку “гнучкість” у залученні людей до діяльності.

- **Ведення активних бойових дій та продовження агресії РФ.** Це стає бар'єром на шляху планування діяльності, до того ж це ускладнює ставити питання безпеки роботи на прифронтових територіях. Натомість донорські організації зазначають що мають відповідні Security протоколи, Security менеджмент та Security компанії що в тій чи іншій мірі нівелюють цю складність.

- **Проблеми закупівлі та логістики.** Деякі донори вказують на проблематику реалізації матеріально-технічної допомоги. Це стосується перш за все логістики: існує бюрократичний бар'єр імпорту технічних засобів, зокрема згадуються генератори та засоби зв'язку StarLink, оскільки ці речі не мають особливого гуманітарного статусу і доводиться очікувати всіх оформлень на перетині кордону, що займає значний час.

“Отже, обробка митниці на кордонах, на українських кордонах, щоб впустити товари. Це велика проблема. Тим часом це значною мірою пояснюється, оскільки для гуманітарних вантажів існують спеціальні правила. Але насправді також дуже важливо мати чітке розуміння того, що таке гуманітарні товари. Тому що іноді у нас виникала проблема, коли деякі речі не приймалися як гуманітарні товари, навіть якщо це, наприклад, генератори. Генератори, загалом, не є гуманітарними товарами, а інструментами для постачання енергії. Але в цій ситуації вони є гуманітарними товарами”.

- **Емоційна втома та вигорання співробітників благодійних організацій, які є контрагентами донорів:** це відбувається через поступове зменшення пожертв та сторонньої підтримки.
- **Бюрократичні складнощі у взаємодії міжнародних донорів та Уряду**

“Другою проблемою є дуже складний процес прийняття рішень на високому рівні. Це, звичайно, залежить від міністерства, але, наприклад, усі наші проєкти мають бути зареєстровані в міністерстві. Всі наші заходи, події і навіть товари, які ми купуємо в рамках проєкту, все це має бути зареєстроване. Це, звичайно, робиться, щоб уникнути будь-яких злочинів, але це також створює багато проблем, коли необхідно приймати швидкі рішення”.

Потреби

Загалом донори мають наступні потреби для успішної реалізації ініціатив відновлення:

- **Дослідження:** донори працюють над розробкою технічних завдань, дослідницьких грантів та конкурсів, таким чином залучаючи дослідницькі організації до власної діяльності
- **Детальне вивчення та аналіз попереднього досвіду відбудови** (зокрема досвід Афганістану, Індонезії, Югославії): існує потреба у вивченні такого досвіду, оскільки він може бути корисним в кейсі України в тих чи інших аспектах. Реалізується через обмін досвідом, участю в конференціях, семінарах, тренінгах
- **Потреба у кооперації між донорами:** іноді схожі ініціативи з відбудови виконуються декількома донорами одночасно (згадується напрямок розмінування). Донори намагаються брати участь у різного роду заходах, конференціях для того щоб комунікувати та уникати дублювання та, відповідно, конкуренції на місцях
- **Потреба у кваліфікованих кадрах,** що обізнані в процесах менеджменту та реалізації гуманітарних проєктів. Проводиться активне залучення людей до діяльності, рекрутингові кампанії
- **Необхідність компоненту по розвитку потенціалу ОГС у фінансових програмах донорів:**

“(!!!) Тут, якщо можна, поставити перед цим реченням і після нього по три знаки в оклику (!!!). Це меседж для донорів. Кожна програма фінансування донорами має містити компонент по розвитку потенціалу кожної громадської організації на будь-якому рівні. Тепер поясню, чому саме. Робота 90% громадських організацій змінилася за часи війни. Тому що ми зараз працюємо над тими темами, в яких, на щастя, ми не мали досвіду. У нас є програми по розмінуванню допомоги цивільними, які постраждали від агресії, психологічної допомоги, роботи з ВПО. На жаль, на щастя, в нас не було такого досвіду. Але зараз нам треба його активно здобувати і на це треба час і ресурси. Я, на жаль, ще не бачив прояви практики донорів, де донори фінансують щось подібне. По-перше, вони вимагають співфінансування від громадської організації, навіть на інфраструктурні

- **Є потреба в чіткій, відкритій та сильній позиції України:** має бути продемонстроване чітке планування та кооперація ключових міністерств, чітка координація на міжнародному рівні, прояв політичної волі до процесу відновлення та готовність брати на себе відповідальність. Також має бути прозорість та доброзичливість зі сторони України – це одна з ключових потреб міжнародних донорів.

Представники виконавчої влади в ході дослідження вказували, що однією із практичних потреб донорів є наявність готових проєктних кошторисних документацій по проєктах відновлення, які дуже рідко є в наявності у місцевої влади.

Органи місцевого самоврядування

Одна із головних потреб ОМС – це допомога держави або міжнародних донорів для реалізації масштабних проєктів в ході відновлення. Ця потреба витікає із так званої “проблеми масштабу”: з одного боку законодавство покладає на громади велику кількість дороговартісних зобов'язань, з іншого – розмір громад та їх доходи просто не дозволяють ці зобов'язання виконати. Ця проблема вже описувалася в інших дослідженнях на прикладі питань оборони і безпеки:

“Водночас, передбачається, що органи місцевого самоврядування мають достатньо фінансових та людських ресурсів, а також компетенцій, щоб виконати свої повноваження у сфері безпеки, цивільного захисту та оборони. Це не завжди відповідає дійсності, особливо в умовах скорочення надходжень до місцевих бюджетів, відтоку людей та децентралізації, внаслідок якої вимоги до територіальних субланок системи цивільного захисту були передані від районів до громад, які в цілому менш спроможні їх задовольнити”⁴²⁹

Можна припустити, що подібні проблеми постануть перед громадами і в ході відновлення. Учасники дослідження вказують, що від ОМС можна очікувати відновлення певного набору послуг для населення, але реалізація інфраструктурних проєктів – ремонт доріг державного значення, рекультивація земель, вирішення екологічних проблем, – може бути нездійсненим на рівні громади. Керівник громади говорить:

“Органи місцевого самоврядування – це відновлення послуг, які входять в компетенцію, це в межах своїх повноважень. Медицина, освіта, культура, відновлення інфраструктури, це все можливо в межах бюджету громади, що ми можемо зробити, адміністративні послуги – це теж наше і соціальна підтримка, соціальні послуги, але всі йшли у тісній зв'язці з міжнародними фондами, грантами, які ми отримували раніше, я маю надію, що це допомога буде продовжуватися. Зв'язок, відновлення зв'язку, відновлення транспортної інфраструктури, я маю на увазі дороги не тільки місцевого, а і республіканського, і обласного рівня, це, мабуть, вже державний рівень на який потрібна підтримка держави. І, звісно, те що стосується екологічного відновлення території, відновлення та рекультивація земель, тут теж потрібна державна допомога, бо це важко, якщо тільки на громаду, то це буде не роками, а десятки років буде тягнутись”.

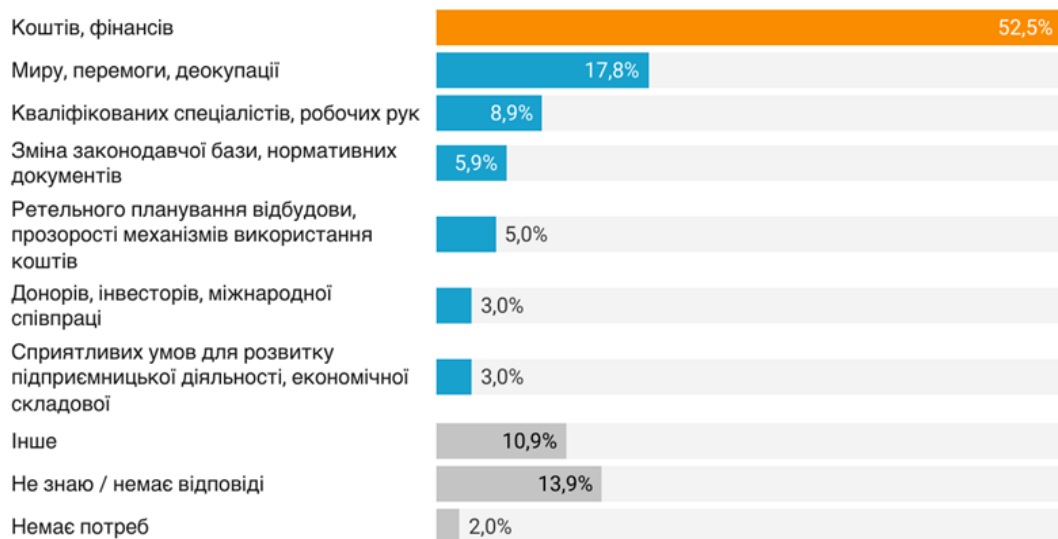
Учасники дослідження, які представляють регіональну виконавчу влади також вважають “проблему масштабу” загрозою відновленню:

⁴²⁹ М. Шпікер, Н. Бойко, Ю. Стефанчук, Н. Гусаревич, М. Силенко, Н. Єсіна, Т. Щербатюк, В. Охріменко, І. Чайка. Доступ до правосуддя, безпека та місцеві бюджети в українських громадах під час повномасштабної війни. Реалії, проблеми та перспективи. Опубліковано в лютому 2023 року. <https://ldn.org.ua/useful-material/dostup-do-pravosuddia-bezpeka-ta-mistsevi-biudzhety-v-ukrains-kykh-hromadakh-pid-chas-povnomasshtabnoi-viyny-realii-problemy-ta-perspektyvy/>

“Якщо говорити про те, чого бракує, в першу чергу – законодавчої бази. При проведенні реформи децентралізації було утворено деякі громади, які, на жаль, зараз є повністю дотаційними та неспроможними, навіть за умови повернення податку на доходи фізичних осіб від військових. Всі розуміють, що за рахунок цього податку більшість бюджетів взагалі його виконали. Але якщо буде прийнятий зазначений законопроект, можна зробити конфігурації громад, зменшити їх кількість, менш спроможних приєднати до більш спроможних і вирівняти цей баланс.”

Результати кількісного опитування керівників громад підтверджують існування проблеми бюджету громад. Для підвищення спроможності у сфері відбудови громадам найбільше не вистачає коштів – на це вказали 53% опитаних керівників громад. Також запорукою впровадження відбудови виступає встановлення миру і повернення окупованих територій (18% згадок). Можливо, що саме триваючі військові дії і пов’язані з ними безпекові ризики зумовили велику кількість невизначених відповідей щодо підвищення спроможності у сфері відбудови (14%). Серед інших перепон був названий кадровий голод (9%), необхідність зміни законодавства і нормативних документів (6%), необхідність ретельного планування процесів відбудови і забезпечення їхньої прозорості (5%). 3% опитаних зазначили нестачу співпраці з донорами та інвесторами, в тому числі міжнародними, а також нагальну необхідність створення сприятливих умов для економічного розвитку і підприємницької діяльності.

Чого зараз найбільше не вистачає Вашій громаді для підвищенні спроможності у сфері відбудови? Деталізуйте, будь ласка, свої запити і потреби.

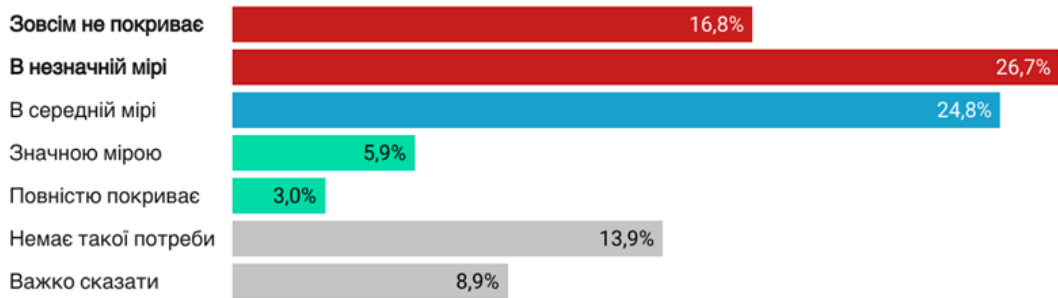

n=101 громада, % від відповідей, сума може бути більше 100%

Джерело: Опитування KMIC • Створено за допомогою Datawrapper

Поточний рівень фінансування та залучених коштів повністю або значною мірою покриває потреби відновлення тільки 9% громад. Половина керівників громад вважають, що потреби покриваються в середній (25%) або незначній мірі (27%). Загалом, у 17% громад наявного фінансування зовсім недостатньо. Решта керівників або вагаються із відповіддю (9%) або не мають потреби у фінансуванні на відновлення (14%).

Наскільки поточний рівень фінансування та залучення коштів покриває потреби відновлення Вашої громади?

n=101 громада

Джерело: Опитування КМІС · Створено за допомогою Datawrapper

Як і для виконавчої влади і донорів, для місцевого самоврядування **дуже важливо розуміти пріоритети і план відновлення**. Відсутність чітко прописаних принципів, цілей, пріоритетів відновлення, алгоритмів роботи заважає і самому процесу відновлення громад, так і комунікації із суспільством:

“Має бути якась прозорість по-перше, поінформованість людей, чому це, а чому не це, має бути якісь пріоритети згідно прозорої розробки. По-перше відновлюємо ті громади, які знищено, по-друге відновлюємо якусь – соціальну інфраструктуру, по-третє відновлюємо дороги, четверте проєкти, які там на розвиток йдуть, п’яте – створення робочих місць і т.д. Мають бути якісь пріоритети, щоб люди розуміли чому там на якусь громаду не пішли кошти, а ці кошти пішли на Закарпаття – жодної ракети туди не прилетіло, і там в принципі життя не змінилось”.

На думку представників центральної влади, ОМС потребують допомоги у створенні проєктів відновлення у регіонах, які потім можуть фінансуватися центральною владою або донорами. Як варіант задоволення цієї потреби, респонденти згадували можливу допомогу від фахівців програми **Reform support team**. Ймовірно, мова йшла про анонсований Олександром Кубраковим проєкт **CLIR**:

“Розуміючи, що використання цифрових інструментів та фінансових механізмів потребує значного посилення спроможності громад, Міністерство відновлення разом з канадським проєктом “Супровід урядових реформ в Україні” (SURGe) ініціювали проєкт Community-led Inclusive Recovery (CLIR).

Він забезпечить створення мережі Офісів підтримки реформ – експертних команд для посилення спроможностей громад.

Завдання проєкту – забезпечення консультаційної і технічної підтримки громад, впровадження антикорупційної політики, управління інвестиційними проєктами, використання цифрових інструментів та комунікація з потенційними донорами”⁴³⁰.

⁴³⁰ Олександр Кубраков. Віце-прем’єр-міністр з відновлення України – Міністр розвитку громад, територій та інфраструктури України. Експертиза, гроші та цифрові рішення: інструменти відновлення громад в умовах війни. Опубліковано 22 травня 2023 року. <https://decentralization.gov.ua/news/16616>

Організації громадянського суспільства

Представники ОГС мають таку ж основну потребу, як і виконавча влада в областях, донори, та ОМС – **чітку структурування процесу відбудови, загальнодержавну стратегію відновлення**, яка дозволить узгоджено відновлювати різні сфери, забезпечуючи синергічну діяльність влади різних гілок з іншими суб'єктами відбудови. На думку представників громадянського суспільства, стратегії відновлення відсутні і на регіональному рівні, більше того в частині областей – відсутнє і обговорення цих стратегій із громадськістю на рівні областей та районів. Зазначимо, що представники ОГС вважають, що центральна виконавча влада вже наказує регіональним чиновникам готувати ці документи.

“Мені було цікаво, взагалі, яке бачення конкретно регіону, наприклад, як її бачать в контексті відновлення. Обласна адміністрація нам це не комунікує. Взагалі в публічній площині такого не відбувається. Місцеві відповідні адміністрації не комунікують з нами ці питання, хоча ми знаємо, що зверху прийшли їм ці рознарядки писати все одразу, дуже швидко, а якщо завтра мир”.

Дуже важлива потреба, яку озвучили представники ОГС в ході дослідження, це диференціювання територій згідно ступеня втрат та локальних особливостей відновлення. Відсутність в державній політиці відновлення сегментування територій є недоліком, на думку представників ОГС. На рівні областей та громад ОГС відсутнє мапування існуючих проєктів, бенефіціарів та діючих організацій для уникнення дублювання зусиль (цього мапування немає і в донорів). Один із респондентів дослідження ОГС описує цю ситуацію так:

“Люди подаються в різні організації, не кажуть одній, що вони подалися до інших. Приїжджають британці, міряють вікна, а вчора були французи, а завтра запланована ще якась третя міжнародна організація. Складність в тому, що люди не завжди кажуть правду і ті організації, які зараз починають роботу в Миколаївській області, із ними теж немає, скажімо так, налагодженої комунікації. Ми познайомилися, привітали один одного, але ніхто ні з ким не ділиться локаціями, цими об'єктами, адресами, за якими працюємо. Поки що ми в цьому процесі трошки буксуємо”.

Проблема доступу до інформації є у ОГС і при взаємодії із владою на місцях. Свій рівень поінформованості про проєкти відбудови на місцевому рівні респонденти оцінюють скоріше як недостатній. При цьому навіть в цілому поінформовані учасники зауважують, що ця відносна поінформованість досягається постійним пошуком будь-якої тематичної інформації.

“Ну, я не вважаю, що в мене низький рівень поінформованості, але не через те, що інформація була доступна. Вона була доступна ще через те, що я цим цікавилась. ...потрібно було провести велику кількість переговорів, вивчити це питання. І лише тому, що я стукала, отримувалася ця інформація. Іншим шляхом вона була недоступна”.

Проблемою роботи ОГС на деокупованих територіях є оперативність взаємодії з донорами. Респонденти зазначають, що через внутрішні процедури питання можуть вирішуватися довго, тоді як на цих територіях дуже важлива оперативність:

“Проблема будь-якої міжнародної благодійної організації, як виявилось, те, що в них заорганізованість і бюрократія в рази вища, ніж в Україні. І це є однією з ключових проблем, тому що громади,

які деокуповані, їм потрібно вирішувати питання дуже швидко”.

“В міжнародній організації будь-які об’єкти, тендерні процедури – це дуже багато бумажної роботи для того, щоб допомогти одній конкретній родині. Це до 50 різних бумажок і дозволень, і обробка даних, і паспорти і так далі, тому що міжнародні організації просто так гроші не дають”.

Респонденти з числа ОГС вказують на необхідність фінансового **забезпечення сталого інституційного розвитку** для своїх організацій (адміністративна стаття витрат), що дозволить працювати в проєктах відбудови системно та максимально ефективно.

“Залучення фінансів, яке би дозволило більш стабілізувати нашу роботу, розробити більш якісну стратегію, коли розумієш, що можливо справді реалізувати. І це б, думаю, більш б сприяло якості і нашої роботи”.

Фінансова підтримка потрібна організаціям зокрема для покриття наступних потреб:

- Оплата роботи експертів (як долучених до активностей конкретного проєкту, так і штатних, наприклад, інженера з технічного нагляду):

“Експерти, які приходять і навчають, а експертам потрібно платити, якщо ми хочемо високоякісний освітній простір робити”.

- Пошук мотивованих співробітників, заробітна плата співробітників, підвищення компетенцій працівників:

“Ми зараз в нашу громадську організацію намагаємося знайти там і волонтерів, і людей на зарплату, але це досить важко, щоб люди також відповідали і несли відповідальність за те, що вони роблять”.

- Оплата медіа-підтримки, кошти на ребрендинг та комунікаційну стратегію
- Забезпечення фізичної та цифрової безпеки
- Транспорт, мобільний офіс:

“Є люди, які живуть далеко в селах, є старші жінки, це інколи неповносправні люди, і ми мали б можливість виїжджати, там, умовно, психолог, адвокат, соціальний працівник і дати їм допомогу на місці”.

ОГС говорять про **нестачу професійних кадрів** (проєктні менеджери, спеціалісти з комунікації, піар-менеджери, психологи, юристи, аналітики, бухгалтери, HR) та потребу у навичках та компетенціях, щоб бути реальними та дієвими учасниками відбудови та комунікаторами на місцях. Нестача кадрів, на якій наголошують представники ОГС, пов’язана з виїздом багатьох людей за кордон, нестачею експертизи та переходом представників ОГС в донорські проєкти і програми, які діють в Україні:

“Дуже важко знайти фахівців. У нас є фінансові можливості, ми знаємо, що треба зробити, але нам дуже важко знайти фахівців, зібрати команду, щоб ми могли робити більше. Критично не вистачає експертів”.

Представник/ця ОГС національного рівня

“Зараз ми стикаємось з відтоком людського капіталу, люди виїхали за кордон, донорські організації розгорнулись і висмоктали від громадського сектору і переманили собі на виконавчі посади кращих за більші гроші. В громадському секторі ті, хто залишилися і спробували укрупнитись, багато хто перепрофілював свою діяльність і пішов волонтерити, дуже велика криза людей якісних, класних, професійних, з ким робити проєкти. На місцях буде створюватись черга на точках входу, і в маленьких містах і громадах вже зараз перевіре-них організацій одиниці, вони працюють з 2-4-5 донорами”.

Представник/ця ОГС національного рівня

Місцеві ОГС найчастіше називаються такі потрібні їм компетенції:

- Комунікаційні навички для ефективної співпраці з владою та донорами. Робота з донорами, грант-райтерство, фандрайзинг, краудфандинг, коректне оформлення співпраці з державними органами та іншими суб'єктами діяльності:

“Ці спеціалісти або коштують дорого, або їх неможливо знайти”.

- Компетенція монетизації
- Знання з цифрової безпеки
- Навчання проведенню адвокаційних та інформаційних кампаній
- Національним ОГС не вистачає
- Курсів/програм з стратегічного управління, проєктного менеджменту, комунікації, водночас, на думку респондентів, ринок переповнений неякісними продуктами в цій сфері
- Існує потреба глибокого вивчення євродиректив по закупівлям і суміжним сферам
- Є потреба і в розумінні екологічних вимог до відбудови відповідно до європейських стандартів, вивченню яких перешкоджає обсяг і складність наявних документів
- Для загальнонаціональних ОГС, є потреба в посиленні комунікаційної стратегії, щоб зробити свої організації більш помітними і впізнаваними, що допоможе розбудові партнерств, перш за все, з державними органами:

“Одна справа, якщо ти просто аналітичний центр, а інша – якщо ви такий аналітичний центр, думку якого якщо не врахують, то завтра будуть на телебаченні пояснювати, чому так треба зробити. Нам публічність треба посилити, але не вистачає ресурсів”.

Спільна потреба влади та ОГС: “локалізація відновлення”

Інтерв'ю, проведені із різними акторами відновлення, та аналіз опублікованих досліджень, свідчать, що існує потреба в “локалізації відновлення”, хоча різні актори можуть вкладати в ці слова дещо відмінний зміст.

Перший зміст: необхідність економічної локалізації відновлення, тобто, мають працювати українські підприємства, українські робітники і т.д, а не іноземні, які продадуть необхідні готові матеріали, прилади та товари. Один із учасників дослідження зазначає:

“Крім того, є ризик, що українська економіка буде осторонь процесу відбудови. Всі міжнародні фонди, всі держави, які говорять про відновлення України, говорять про свої компанії, які готові

відбудувати Україну. Але якщо зовсім не залучити українську економіку і підприємства, які також можуть відбудувати, це буде дуже погано. Тому тут є величезний ризик, що з однієї сторони українські підприємства будуть осторонь цього процесу, з іншої сторони є ризик корупції”.

Зустрічається і побажання **регіональної локалізації**: наприклад, якщо надається гуманітарна допомога у вигляді продуктів харчування – краще ці продукти замовляти у виробників, які залишилися в області, районі, і продовжують давати людям роботу і платити податки, а не підприємствам з інших регіонів, або з інших країн.

Очевидно, що ризик втратити можливість **локалізувати відновлення** турбує цілі галузі економіки і впливових міжнародних гравців. ДП “Укрпромзовнішекспертиза” і ГО “Інститут Міжнародних Економічних Досліджень” за підтримки USAID опублікували дослідження “Біла книга. Локалізація відновлення в Україні”⁴³¹. Автори публікації так формулюють мету публікації:

“Метою цієї роботи є проведення досліджень і розробка пропозицій політики з метою максимального залучення внутрішніх виробників будівельних матеріалів у післявоєнній відбудові країни. Справедливо очікувати, що в умовах теперішньої виснажливої війни та після її завершення це суттєво підтримає ослаблену українську економіку та рівень життя громадян. Це значно збільшить вплив фінансової підтримки від західних партнерів України, оскільки кошти не лише забезпечать відновлення пошкоджених будинків та інфраструктури, але й сприятимуть працевлаштуванню постраждалих від війни українців та стимулюватимуть відродження промислового сектору країни” 432 .

Автори дають оцінку спроможності української будівельної галузі і наголошують на принциповій важливості максимального залучення українських виробників:

“Одним із головних завдань післявоєнного відновлення України має стати збільшення частки промислового виробництва в економіці. Максимальне залучення українських виробників будівельних матеріалів до відбудови могло б дати потужний старт цьому процесу, і це дослідження демонструє, що сектор зберіг свій потенціал і може відігравати провідну роль. За умови регулярного доступу до електроенергії українські виробники можуть забезпечити 90% будівельних матеріалів, необхідних для відновлення зруйнованих об’єктів станом на листопад 2022 року, яку уряд оцінив у 62,8 мільярда доларів США. Використання будівельних матеріалів українського виробництва може допомогти зберегти 100 000 робочих місць і сприяти збільшенню заробітної плати на \$5,6 млрд та податкових надходжень на \$4,4 млрд. Україна потребуватиме меншої суми зовнішньої макроекономічної допомоги донорів, а загальна вартість відновлення буде меншою через нижчі ціни на будматеріали українського виробництва” 433 .

⁴³¹ Біла книга. Локалізація відновлення в Україні. https://era-ukraine.org.ua/wp-content/uploads/2023/05/Ukraine-ERA-Reconstruction-Capacity-Report-BFO_web_ua.pdf

⁴³² Біла книга. Локалізація відновлення в Україні. https://era-ukraine.org.ua/wp-content/uploads/2023/05/Ukraine-ERA-Reconstruction-Capacity-Report-BFO_web_ua.pdf

Керівник напрямку сталого економічного розвитку проєкту **USAID** “Економічна підтримка Східної України” Брайан Мілаковський, коментуючи дослідження “Локалізація відновлення в Україні” підтримав його висновки:

“Українські виробники мають відіграти лідируючу роль у відновленні. В іншому разі Україна може отримати непід’ємний борговий тягар. Тут велику роль гратимуть зусилля українського уряду”⁴³⁴.

В червні 2022 програмою **Humanitarian Outcomes на замовлення Центра гуманітарних інновацій Великобританії** було здійснено і опубліковано експрес-огляд “Підтримати місцеві ініціативи: Нові гуманітарні пріоритети в Україні. Березень-травень 2022 року”⁴³⁵. В резюме дослідження, автори, які аналізували надання допомоги Україні з боку міжнародних організацій, використовують термін **“збій локалізації”**, критично оцінюючи швидкість та ступінь залучення міжнародними організаціями місцевих ОГС та волонтерів протягом перших місяців війни:

“Перешкоди для фінансування та збої локалізації.

Незважаючи на те, що в перші дні та тижні кризи було зібрано значні суми грошей, міжнародні організації не змогли забезпечити швидке вливання ресурсів для посилення та розширення існуючих місцевих зусиль реагування, поки вони нарощували власні програми. Натомість, через три місяці, більшість грошей все ще залишалися невикористаними, осівши на рахунках міжнародних організацій з обмеженими можливостями фінансування через дотримання вимог, які є занадто обтяжливими та забирають багато часу для виконання малими волонтерськими групами. Навіть амбіційні цілі і контрольні показники “локалізації” були відсутні в міжнародних планах реагування, як і раніше узгоджені основні інструменти для національних організацій, такі як єдині уніфіковані форми для спрощення заявок на фінансування та звітності між кількома міжнародними партнерами”⁴³⁶.

Існує ще одна лінія напруги щодо “локалізації”: це великі загальнонаціональні ОГС версус місцеві організації. Один із учасників нашого дослідження зазначає, що донорам комфортніше працювати із відомими загальнонаціональними ОГС, а не з місцевими:

“Більше залучають якісь національні мережі. І сюди, вибачте, після того як вийде донор за кордоном, поки воно доходить до локальної, коли вже реалізувати проєкт, 0 цілих 0 десятих, “рожки та ножки”.

⁴³³ Біла книга. Локалізація відновлення в Україні. https://era-ukraine.org.ua/wp-content/uploads/2023/05/Ukraine-ERA-Reconstruction-Capacity-Report-BFO_web_ua.pdf

⁴³⁴ Українські виробники будматеріалів на 100% здатні забезпечити післявоєнну відбудову – дослідження USAID. Опубліковано 25 травня 2023. <https://zn.ua/ukr/ECONOMICS/ukrajinski-virobniki-budmaterialiv-na-100-zdatni-zabezpechiti-pisljavojennu-vidbudovu-doslidzhennja-usaid.html>

⁴³⁵ Підтримати місцеві ініціативи: Нові гуманітарні пріоритети в Україні. Березень-травень 2022 року. Опубліковано в червні 2022 року. https://www.humanitarianoutcomes.org/sites/default/files/publications/ukraine_review_june_ukr.pdf

⁴³⁶ Підтримати місцеві ініціативи: Нові гуманітарні пріоритети в Україні. Березень-травень 2022 року. Опубліковано в червні 2022 року. https://www.humanitarianoutcomes.org/sites/default/files/publications/ukraine_review_june_ukr.pdf

Таку закономірність помітили і автори дослідження “Підтримати місцеві ініціативи: Нові гуманітарні пріоритети в Україні. Березень-травень 2022 року”:

“Однією з найпоширеніших проблем є нездатність міжнародних організацій фінансувати невеликі групи, що знаходяться на передньому краї надання допомоги, через режими комплаєнс, які недостатньо гнучкі до обставин. Замість того, щоб “усувати або знижувати бар’єри” для партнерства, міжнародні організації конкурують між собою за партнерство з обмеженою кількістю національних НУО, здатних виконати правові вимоги. Крім здатності здійснювати фідучіарний контроль, керівники міжнародних програм хочуть вірити в ефективність та принциповість партнерів, а формування довіри – це процес, що не сприяє швидкій “безпрограшній” реалізації програм⁴³⁷ .

Механізми або ініціативи із координації проєктів у сфері повоєнного відновлення

Резюме розділу

Міжвідомча координаційна платформа донорів набула статусу головного координаційного інструменту у повоєнному відновленні України на рівні української влади та міжнародних партнерів. Важливим інструментом координації центральної влади України і громад є **Міжвідомча комісія під головуванням віце прем’єр-міністра з відновлення**, яка визначає пріоритетність проєктів відновлення від громад. Найбільш поширеним механізмом координації серед донорів є кластери та робочі групи: перші частіше використовують для координації з центральною владою, другі – для координації донорів між собою (в них входять як представники донорів так і представники ОГС). Важливим прикладом створення владою координаційного органу є новий **Центр гуманітарного розмінування**, який має на меті “організувати належну взаємодію між донорами, що фінансують заходи з гуманітарного розмінування та надають міжнародну технічну допомогу, операторами протимінної діяльності і органами місцевого самоврядування”.

Асоціації органів місцевого самоврядування активно беруть участь в координації щодо питань відновлення за такими напрямками: громад із владою, громад між собою, громад із донорами. Громади взаємодіють між собою і горизонтально, без посередників, спілкуючись та надаючи допомогу одна одній. Результати нашого опитування підтверджують, що цей прямий канал співробітництва є відомим та важливим для громад. Більшість керівників громад (88%) розуміють необхідність співпраці з іншими громадами для вирішення питань відновлення, а дві третини з них (66%) вже практикують таку співпрацю.

Міжнародний рівень

Видається, що Міжвідомча координаційна платформа донорів набула статусу головного координаційного інструменту у повоєнному відновленні України на міжнародному рівні. Пункт 5 заяви лідерів країн G7 (“Підтримка відновлення та відбудови України”), яка було оприлюднена 25 травня 2023 року, прямо вказує на бажання іноземних лідерів координувати зусилля саме таким чином:

⁴³⁷ Підтримати місцеві ініціативи: Нові гуманітарні пріоритети в Україні. Березень-травень 2022 року. Опубліковано в червні 2022 року. https://www.humanitarianoutcomes.org/sites/default/files/publications/ukraine_review_june_ukr.pdf

“Ми вітаємо прогрес, досягнутий в обговореннях на Міжвідомчій координаційній платформі донорів, та підтверджуємо наш намір продовжувати координацію з Україною, країнами-партнерами та відповідними міжнародними організаціями. Ми прагнемо задовольнити потреби України у відновленні. Ми продовжуватимемо наші спільні зусилля для підтримки України у полегдженні її критичної інфраструктури, відновленні та відбудові. Ми сповнені рішучості використовувати Платформу як наш основний механізм для забезпечення того, що наша допомога та підтримка реформ є добре скоординованими, вибудованими у належній послідовності та взаємно посилювальними. Це відіграватиме центральну роль у координації донорської підтримки для задоволення потреб України, просуванню порядку денного реформ в Україні відповідно до її європейського шляху та сприянню стимулювання сталого зростання за рахунок розвитку приватного сектору”⁴³⁸.

26 травня 2023 року відбулося вже третє засідання **Керівного комітету міжвідомчої Координаційної Платформи донорів України**⁴³⁹ (платформа утворена 26 січня 2023 року). Саме в ході таких засідань обговорюються питання пошуку ресурсів для відновлення України.

Рівень центральної влади

Координація – це одна з ключових функцій інституцій ЦОБВ, про це говорять і самі представники влади, які взяли участь у дослідженні. Процес координації можна розбити на два умовні етапи:

- 1) Збір інформації щодо потреб інституцій, наявності проєктів та фіксації збитків. Зокрема це механізми моніторингу проєктів, також зараз у розробці механізм мапування проєктів
- 2) Консолідація інформації у робочих групах (зазвичай очолює віце-прем’єр), після чого відбувається розподіл коштів відповідно до пріоритетів

“Тобто, ми бачимо всі проєкти, всі потреби. Тобто, по-перше, ми розуміємо і збираємо всі потреби по відбудові. Тобто, ми все бачимо, що де зруйновано.

По-друге, консолідуємо цю інформацію. І, для прикладу, про той фонд, що я вже сказав, ліквідація наслідків, створена міжвідомча Робоча група, яку очолює віце-прем’єр-міністр, яка розподіляє кошти відповідно до пріоритетів відбудови на будівництво цих об’єктів. Це один із таких механізмів”.

“Паралельно створюємо різні механізми для того, щоб збирати інформацію, хто чим займається, в яких об’єктах.

⁴³⁸ Заява лідерів G7 щодо України. Опубліковано 25 травня 2025 року. https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/%D0%B7%D0%B0%D1%8F%D0%B2%D0%B0-%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B2-g7-%D1%89%D0%BE-%D0%B4%D0%BE-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8_uk?s=232

⁴³⁹ Мінфін: Відбулося третє засідання Керівного комітету міжвідомчої Координаційної Платформи донорів України. Опубліковано 26 травня 2023 року. <https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-vidbulosia-tretie-zasidannia-kerivnoho-komitetu-mizhvidomchoi-koordinatsiinoi-platfomy-donoriv-ukrainy>

Зараз розробляємо спеціальний інструмент картування, для того, щоб всі бачили, на якому етапі йде проєкт з відновлення, і тоді буде картинка. Якщо хтось себе не побачив, він сам прийде і скаже, я теж хочу бути на карті, бо ніхто не бачить, що ви щось робите”.

Також інституції ЦОВВ створюють проєктні офіси з відновлення, що є дорадчими органами та одночасно є секретаріатами робочих груп. Серед таких груп, наприклад, Секторальна група Охорона здоров'я⁴⁴⁰, в яку входять **МОЗ, Національна служба здоров'я, Центр громадського здоров'я** і т.д.; неурядовий сектор (**“Пацієнти України”**), асоціації громад – їх чотири, та донори (посольства західних країн, **Світовий банк, USAID, CDC і т.д.**). Деякі представники національних ОГС вважають, що проблемою є слабка міжсекторальна співпраця в ЦОВВ. На їх думку проєкти, де мають бути залучені декілька міністерств і вони мають взаємодіяти і співпрацювати, даються дуже важко.

ЦОВВ є ключовою ланкою в зборі інформації з місць, її аналізі та координації зусиль влади і донорів для того щоб витратити кошти, час та зусилля максимально ефективно, та не допускати дублювання проєктів:

“І це починається зі збору інформації з закладів, з місцевого рівня для того, щоб постійно відслідковувати стан зруйнованих, пошкоджених об'єктів. Хтось там за свої кошти відновив і потреби немає. З іншого боку, це робота з партнерами. Вони до нас приходять і кажуть, покажіть, в який заклад нам піти, по певним критеріям, щоб відновлювати. І ця робота потребує розширення. Якщо будуть сприятливі умови, то я думаю, що будуть відповідно визначені за кожен регіон або декілька регіонів люди, які будуть глибоко знати ситуацію по кожному закладу і допомагати координувати зусилля по відновленню. Це дуже важливий момент, адже в залежності від якості даних, які ми отримуємо, ми можемо прийняти правильне чи неправильне рішення при розподілі ресурсів. Зараз через нехватку людей, які займаються цим, іноді видається, це досить поверхове направлення”.

Деякі представники національних ОГС притримуються думки, що було б ідеально мати одного розпорядника, інституцію, єдине джерело, яке б акумулювало всю міжнародну допомогу, координувало процеси, управляло б електронною системою з інформацією про потреби, і могло неупереджено визначати пріоритетні місця. Але через дуже велику кількість стейкхолдерів в цьому процесі, наразі це неможливо. Перепоною акумулювання ресурсів в один фонд також виступає незгода міжнародних донорів, які наполягають на власних процедурах і вимогах. З думкою про необхідність централізації процесу відбудови солідарні і деякі представники виконавчої влади в областях:

“Зараз немає розуміння того, що відбувається, бо в деяких міністерствах є паралельна діяльність з дублюванням нормативних ініціатив.

Необхідна також скоординованість процесу для донорів. Донори мали б наповнювати єдиний фонд відбудови, який би працював за прозорими правилами. Тобто донори, які хотіли б дати якийсь обсяг фінансування, могли б вкласти ці кошти у єдиний фонд, який

⁴⁴⁰ Охорона здоров'я https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/mizhnarodna-dopomoga/coordination/ohorona-zdorovya?&category_id=14

працював би за прозорими процедурами. Є крім того, хороші практики, коли донор відповідальний за відновлення окремого об'єкту від початку до кінця.

Якщо є стратегія відбудови, логічно та економічно обґрунтованим є фонд, який діє за прозорими процедурами, очолюваний політично-відповідальною особою, з контролем громадськості і можливістю залучення міжнародних і українських компаній. Таким чином процес відбудови може відбуватись на ринкових умовах”.

Можна припустити, що частково таку роль буде виконувати **Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури та Міжвідомча комісія під головуванням віце прем'єр-міністра з відновлення.**

Як центральна влада обирає, які проєкти громад підтримувати?

Важливим інструментом координації центральної влади і громад є **Міжвідомча комісія під головуванням віце прем'єр-міністра з відновлення**, яка визначає пріоритетність проєктів відновлення від громад. Олександр Кубраков, віце-прем'єр-міністр з відновлення України, каже:

“Хоча в затвердженому механізмі проєкти громад акумулюються на рівні обласних адміністрацій, вони не відбираються на обласному рівні. Усі вони подаються на розгляд Міжвідомчої комісії під головуванням віце прем'єр-міністра з відновлення.

Отже, кожен проєкт має шанс отримати фінансування, якщо відповідає головному спрямуванню: критичне відновлення та забезпечення базових послуг у громадах.

Перше засідання Міжвідомчої робочої групи щодо розгляду проєктів на фінансування з коштів фонду відбулося на початку травня. Важливо, що на засіданні ми вперше застосували методіку розгляду проєктів, розроблену спільно з представниками громадянського суспільства – коаліцією RISE Ukraine”⁴⁴¹.

Представники національних ОГС, які взяли участь в дослідженні, вказують, що завдяки позиції громадянського суспільства вдалося відстояти право громад подавати проєкти напряду **Міжвідомчій комісії**, без впливу обласної адміністрації.

“Дуже важливим аспектом цієї проблеми є відстоювання самостійності органів місцевого самоврядування. Був створений Фонд ліквідації наслідків збройної агресії. На 2023 рік там вже 52 млрд. гривень, і все що буде заходити по санкціям і компенсаціям, воно буде йти в цей фонд. Там такий процес розподілення коштів, що суб'єкти, в кого є пошкоджені об'єкти, подають свої запити в міністерства, міністерства їх оцінюють і потім передають в робочу групу

⁴⁴¹ Олександр Кубраков. Віце-прем'єр-міністр з відновлення України – Міністр розвитку громад, територій та інфраструктури України. Експертиза, гроші та цифрові рішення: інструменти відновлення громад в умовах війни. Опубліковано 22 травня 2023 року. <https://decentralization.gov.ua/news/16616>

при Кабміні, яка вже розподіляє куди дати гроші. Питання в тому, хто ці суб'єкти, що можуть подавати. В первинній редакції подавати проекти і заявки, щоб їх розглянули, могли тільки обладміністрації, тобто вертикаль Президента. ОМС мали звертатись до своїх обладміністрацій, а ті нічим не були обмежені. Можемо твою заявку взяти, а можемо не взяти. І це є ризиком, є порушенням самостійності ОМС. В мера можуть вимагати все, що завгодно: політичну прихильність, якимось коректно себе поводити, не кажучи вже про хабарі. І ми це жорстко зупинили, це вже враховано і передбачено, що ОМС подають свої заявки на область, але ОВА перевіряє виключно комплектність документів і подає далі... От з таких моментів і треба зберігати баланс”.

Щодо координації ОГС та центральної влади, то в ході дослідження представники місцевих ОГС висловлювали певну гіпотезу-претензію, яка полягає в тому, що центральна влада на рівні Києва оточила себе пулом дружніх ОГС, який забезпечує легалізацію дій уряду, незважаючи на фактичну закритість доступу до публічних обговорень для широкої громадськості. Деякі респонденти із числа представників національних ОГС вказують, що влада не готова вести дискусії із залученням реально широкого кола представників громадськості. Владі зручно працювати з тим, кого вони знають, де вже є напрацьовані зв'язки і взаємна довіра. Респонденти з числа національних ОГС звертають увагу на можливі складнощі у координації потреб ОМС у відновленні і **Агентства з відновлення**, яке очолює Мустафа Найем. Вони вказують, що в положенні про Агентств зазначено, що воно реалізує політику відбудови (не розробляє). Агентство, через колишні служби автомобільних доріг, які тепер називаються службами відновлення, будуть замовниками будівництва, тобто фактично вони будуть замовляти проектно-кошторисну документацію, проводити тендери і контролювати будівництво. Як і до війни, в їхніх повноваження залишаться опікування дорогами. **Агентство** проголошує, що уряд буде визначати для них, які проекти відбудовувати. Саме **Агентство** не буде пріоритетувати чи визначати, а буде тільки реалізовувати. Тут, на думку представників ОГС, виникає перетин повноважень **Агентства** з ОМС, оскільки більшість об'єктів, які потрібно відбудовувати, перебуває на балансі органів місцевого самоврядування, це їхня власність. З цього приводу були виступи і коментарі (формального документу поки не існує), що **Агентство** буде реалізовувати ті, проекти, які визначить Кабмін, і виключно у випадку, якщо ОМС самі будуть звертатись по допомогу.

Координація міжнародних організацій та ОГС

Приклад співпраці великої кількості ОГС за координації міжнародних структур та влади – це **Health Cluster**. За координації **ВООЗ** в наданні безпосередньої медичної та гуманітарної допомоги в 2022-2023 рр. бере участь велика кількість українських ОГС:

“Кластер охорони здоров'я в Україні розширив свою присутність на національному рівні в усіх 24 областях, щоб координувати зростаючу кількість організацій, залучених до гуманітарного реагування на національному та регіональному рівнях. Розмістивши субнаціональних координаторів у чотирьох центрах, Кластер визначив пріоритети оперативної присутності, локалізації реагування та посилення підзвітності перед постраждалим населенням. У 2023 році залучення партнерів та спільне лідерство покращилося завдяки координації роботи НУО на обласному рівні в трьох хабах.

У 2022 році 196 окремих організацій прозвітували про надання якісної медичної допомоги, що рятує життя, 9,4 мільйонам людей та підтримали 1 173 заклади охорони здоров'я в Україні. У 2023 році Кластер охорони здоров'я впровадив процес членства для підвищення підзвітності та прозорості гуманітарного реагування у сфері охорони здоров'я. Станом на травень 2023 року Кластер охорони здоров'я забезпечує координацію діяльності 221 партнера, з яких 64 є активними членами, дев'ять асоційованих членів і 148 спостерігачів. Після запуску нової платформи ActivityInfo станом на травень 2023 року 55 партнерів звітують про гуманітарну діяльність у сфері охорони здоров'я, що рятує життя. Очікується, що ця кількість зростатиме в міру того, як партнери знайомитимуться з принципами роботи платформи та її цінністю в координації та підзвітності”⁴⁴².

Респонденти із числа співробітників ЦОВВ відповідаючи про взаємодію і координацію із громадянським суспільством, називають коаліцію **RISE**. Коаліція долучена до експертизи нормативних актів “на додержання законності та врахування позиції громадянського суспільства”. Результатами співпраці чиновники задоволені.

Координація серед донорів

Донори у своїх поточних проектах використовують різноманітні методи координації в залежності від рівня задачі та партнерів з якими співпрацюють. Найбільш поширеним механізмом координації є **кластери та робочі групи**:

- **робочі групи** в більшій мірі використовують для координації з ЦОВВ і ними ж ініціюються. Також є робочі групи найвищого рівня, що є загальними для всіх партнерів, які зазвичай створюються ЦОВВ

- **кластери** частіше використовуються для між донорської координації, в них входять як представники донорів так і представники ОГС

Серед більш індивідуальних механізмів координації, донори можуть мати технічні та політичні комітети (загалом координують зв'язок ЦОВВ-Донори), або ж це просто прямі контакти з мережі персональних контактів за потреби. Деякі донори зазначили і про проблему у координації, яка, на їх думку, викликана відсутністю загальної візії та стратегії відновлення в державі в цілому. Представники національних ОГС вказують, що десинхронізація і дублювання ініціатив між донорами та в середині окремих програм одного донора, як і недостатня обізнаність про плани і активності один одного, зустрічаються доволі часто.

“Вони всі присутні в одних регіонах, роблять сильно схожі речі. Не узгоджені календарі подій, не узгоджені теорії змін, не узгоджені цілі. Це іноді виглядає дуже дивно. І такої синхронізації, таких партнерств між донорами нам не вистачає”.

⁴⁴² The Health Cluster in Ukraine – 1 year after the war. 26 April 2023. <https://healthcluster.who.int/newsroom/news/item/26-04-2023-the-health-cluster-in-ukraine-1-year-after-the-war>

Координація донорів із центральними органами виконавчої влади

Взаємодія донорів з ЦОБВ зазвичай імплементується через:

- Донорську підтримку тих чи інших ЦОБВ, при чому це може бути підтримка різного роду, як то фінансування ініціатив чи матеріально-технічне забезпечення, так і консультаційна підтримка (комунікаційна підтримка, експертиза, тощо)
- Координацію на національному рівні.

В ході інтерв'ю донори зазначали, що координація із ЦОБВ є надзвичайно важливою, оскільки донори таким чином отримують рамки власної діяльності, але сам процес координації у напрямку відновлення є складним, оскільки немає чіткої стратегії та підходу до відновлення на рівні держави. Донори, що брали участь у дослідженні, мають партнерські зв'язки з досить широким колом ЦОБВ, натомість у напрямку відновлення згадуються найбільш спеціалізовані представники, такі як **Агентство відновлення та розвитку інфраструктури України** яку очолює Мустафа Найєм та **ДСНС** (зокрема у напрямку гуманітарного розмінування). Партнерські зв'язки зазвичай закріплюються на офіційному рівні шляхом підписання меморандумів про співпрацю, в яких визначаються пріоритети, плани та обов'язки сторін. Нормативно-правовий процес укладання меморандумів регламентується постановою Кабінету Міністрів України.

Рівень асоціацій місцевого самоврядування

Учасники дослідження із числа керівників ОМС, вказуються що **Асоціація міст України та Асоціація об'єднаних територіальних громад** є продуктивними посередниками для залученням ОГС, які виконують проєкти, потрібні громадам.

Асоціації органів місцевого самоврядування активно працюють і в комунікації (зокрема щодо питань відновлення):

- громад із владою
- громад між собою
- громад із донорами

“У нас в області є Асоціація органів місцевого самоврядування, є Асоціація міських органів самоврядування, Асоціація конгресу органів самоврядування України при Президентіві, і там ведеться потужна робота щодо нормативної бази, щодо ефективності роботи громад, виборчого процесу, відновлення. Тобто, там є позитивні речі і пропозиції, які з низів ідуть до виконавчої влади і центральній, і обласній. Отут взаємодія дуже активна, мало того, в цих заходах приймають участь і міжнародні організації, різні фундації, які готові у майбутньому приймати участь у відновленні. І ми обмінюємося контактами, виходимо на них, заявляємо про себе, ми робимо презентацію громади, робимо презентацію, вибачаюсь, руйнацій, для того щоб залучити потім у післявоєнний період до розбудови, це також іде”.

Рівень “громада-громада”

Комунікація щодо співробітництва та допомоги одне одному відбувається і між громадами напряму, без посередників:

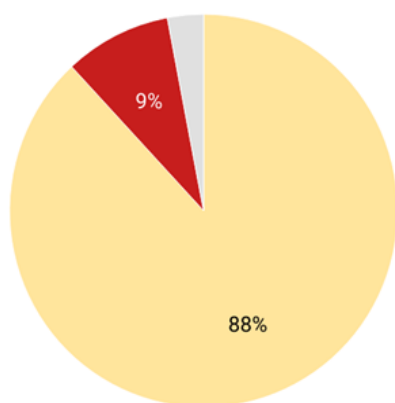
“Підписаний меморандум про співпрацю, підписані договори про дружбу, про братерство, побратими, в нас є із громадами нашого регіону. В нас є підписаний договір про виконання певних функцій в органах місцевого самоврядування, ми надаємо послуги іншим громадам для їхньої діяльності”.

“Я вам скажу, у період окупації, коли була можливість полями проїхати, то була можливість забезпечити ліками, забезпечити харчування маленьких дітей, тобто на дитяче харчування, у цьому плані у нас дуже тісна була робота, якщо у нас є наявні ліки, то в цьому плані ми спрацювали і нам вдалося перетримати окупацію і питання логістики, коли люди поверталися з території, де були обстріли, була максимальна комунікація і дитина могла добратись до своїх батьків, дуже такі добрі приклади коли ми комунікували і співпрацювали. Відповідно, можливість отримати від Добрянської, від Сновської громади питання логістики, питання співпраці по логістичній сфері, соціальній, і по освітній сфері. Ми спілкуємося в плані прикладів реалізації проєктів, відбудови, як, яким чином. Досить на гарному рівні у нас комунікація, краще вчитися на чужих помилках, чим їх робити”.

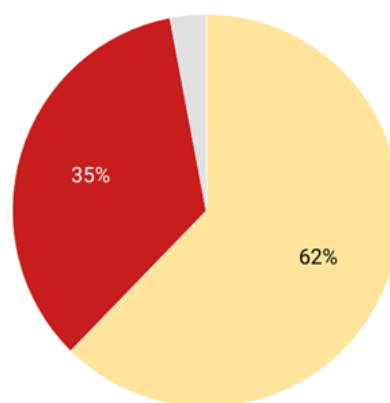
Результати кількісного опитування підтверджують, що цей канал взаємодії добре знайомий і важливий для громад. Переважна більшість (88%) керівників громад усвідомлюють необхідність співпраці з іншими територіальними громадами для вирішення питань відбудови, дві третини (66%) з них на даний момент мають таку співпрацю.

Оцінка необхідності та наявності реальної співпраці між громадами в ході відновлення

Так
Ні
Важко сказати

На Вашу думку, а чи є необхідність співпрацювати з іншими територіальними громадами для вирішення питань відбудови?

Чи співпрацює Ваша громада з іншими громадами у питаннях місцевого відновлення?

n=101 громада

Джерело: Опитування KMIC • Створено за допомогою Datawrapper

Рівень “грумада – ОГС”

Представники ОГС, які взяли участь у дослідженні, вважають, що більше шансів налагодити співпрацю є у ОГС у випадку співпраці з місцевою владою. Респонденти вказують, що місцева влада більше готова до співпраці з ОГС, ніж центральна, через те, що по-перше, певні процеси кооперації були опрацьовані ще до повномасштабного вторгнення; по-друге, ОГС ефективно співпрацювали з місцевою владою на початку повномасштабного вторгнення, в найбільш кризовий період; а по-третє, тиск на місцеву владу є можливим для ОГС, тоді як важелі впливу на державну владу під час війни у ОГС мінімальні:

“Місцева рада готова частково, тут ми трошки можемо натиснути. На жаль, зараз під час військових подій ми не можемо тиснути на Раду національну, тому що ми не можемо там вийти майданом, умовно кажучи, чи зробити якусь акцію там і так далі”.

Один із механізмів координації ОГС та місцевої влади, це робочі групи в громадах, які обговорюють питання відновлення:

“Я можу навести приклад із нашої роботи, коли ми збираємось з представниками влади, і місцево, і ми обговорюємо, куди найперше ми зусилля об'єднуємо, щоб щось вирішити. І от саме на ті точечки ми направляємо. Якщо до цього ми відновили 12 будинків, далі - котельні і так далі, тільки у співпраці влади, громади і бізнеса можна щось зробити”.

Керівники громад, які взяли участь в кількісному опитуванні, відводять такі чотири основні ролі для ОГС у процесі відновлення громад:

- Пошук фінансування (38%). Зазвичай така функція не притаманна ОГС, але зважаючи на значну потребу в залученні ресурсів на відновлення, та активність громадських організацій, керівники громад покладаються на них в цьому аспекті
- Розробка соціальних проєктів (37%). В той час, коли місцева влада зосереджена на вирішенні безпекових і інфраструктурних питань, опікування соціальною сферою покладається на громадянське суспільство
- Контроль за діями влади, зокрема за забезпеченням прозорості розподілу коштів (33%)
- Налагодження механізмів діалогу між владою, бізнесом, громадою (32%)

Яку основну роль мають відігравати громадські організації (ОГС) у процесі відновлення у громаді?

n=101 громада, % від відповідей, сума може бути більше 100%

Джерело: Опитування KMIC • Створено за допомогою Datawrapper

Мережування та взаємодія між секторами, які працюють у сфері відновлення

Резюме розділу

С початком повномасштабної війни мережування ОГС між собою стало ще більш активним, ніж до цього. Консорціями та інші форми об'єднань створювалися для різних цілей: спільної підготовки візійних та аналітичних документів, спільних звернень щодо принципових питань відновлення, спільного виконання проєктів. Дуже важливою формою мережування стали координаційні гуманітарні штаби (Одеська область та Одеса, Львів, Харків), які об'єднали ОГС та волонтерів і працюють за координації міської та обласної влади.

Щодо ОМС, відзначимо важливу роль горизонтального мережування, коли громади обмінюються інформацією (наприклад, про нові проєкти від донорів) та співпрацюють між собою напряму. Корисною є роль асоціацій місцевого самоврядування, які акумулюють і надають громадам потрібну інформацію.

Мережування громадських організацій

Аналіз роботи українського громадянського суспільства після лютого 2022 року показує, що об'єднання ОГС в різних формах стало дуже поширеним, і, мабуть, зараз навіть частіше робота відбувається в кооперації, ніж силами однієї ОГС.

Вдалим прикладом мережування та взаємодії між різними організаціями громадянського суспільства багато експертів назвали коаліцію **RISE Ukraine**, яка об'єднує понад 30 потужних громадських організацій, які вже давно працюють в темі відновлення, а зараз займаються електронною системою управління відбудовою і дотичним доопрацюванням нормативно-правових актів у сфері відбудови. Представники ОГС зазначають, що міжнародним партнерам значно простіше співпрацювати і комунікувати з такими спеціалізованими об'єднаннями, бо вони володіють достатнім різноманітним досвідом і експертизою для напрацювання позицій. Тобто шлях, щоб бути почутим, полягає в об'єднанні ГО за сферою інтересів або компетенцій.

У сфері відновлення діють як раніше створені коаліції та консорціуми ОГС, так і ті, що з'явилися в 2022-23. Форми об'єднання наступні:

Спільне створення візійних або аналітичних документів

Прикладами такого мережування є **Громадська коаліція “Україна після перемоги”**, документ “Бачення України 2030”⁴⁴³, в підготовці якого взяли участь представники більше 20 громадських, наукових організацій та державних структур. **Коаліція Реанімаційний Пакет Реформ**, в якій беруть участь 26 громадських організацій, створила візійний документ “Бачення України: реформування та відновлення соціально-гуманітарної сфери у перспективі 2030 року”⁴⁴⁴. Консорціум українських аналітичних центрів **RRR4U (Resilience, Reconstruction and Relief for Ukraine)** оприлюднив “Кулінарну книгу українського відновлення”. Приклади об'єднання ОГС в консорціуми є у царині адвокації “зеленого відновлення”: консорціум громадських організацій у складі **“DiXi Group”**, Ресурсно-аналітичного центру “Суспільство і довкілля”, Асоціації “Енергоефективні міста України”, “Української академії лідерства”, “Жіночого енергетичного клубу України”, “ДЗИ-ГИ”, “ПЛАТО” опублікував концептуальний документ, присвячений цьому питанню⁴⁴⁵. Існує кооперація як на рівні “регіональні ОГС” – “загальнонаціональні ОГС”, так і створення коаліцій регіонального рівня:

“Наша організація є членом коаліції національного рівня, тобто ми долучались до написання стратегії по внутрішньому переміщенню. І там може бути залучення як партнерів. Потім коаліції регіонального рівня, теж ми долучені”.

Спільні звернення щодо певних принципових питань

Протягом 2022-2023 років ОГС об'єднувалися для донесення спільної позиції щодо важливих питань відбудови у вигляді звернень, маніфестів тощо. Наприклад, більше 100 громадських організацій підписали “Луганську декларацію”:

“Ми плануємо оприлюднити на Ukraine Recovery Conference (URC2022) у Лугано Маніфест українського громадянського суспільства. Ми хочемо задекларувати спільні принципи та рамку для майбутнього, заради якого мільйони українців щоденно ризикують власним життям”⁴⁴⁶.

⁴⁴³ Україна після перемоги. Бачення України 2030. Версія від 27.06.2022

для коментарів та зауважень. <https://www.slideshare.net/CentrePravo/pdf-252336989>

⁴⁴⁴ Бачення України 2030: якою має бути соціально-гуманітарна сфера? Опубліковано 22 лютого 2023 року. <https://rpr.org.ua/news/bachennia-ukrainy-2030-iakoiu-maie-buty-sotsialno-humanitarna-sfera/>

⁴⁴⁵ Зелене повоєнне відновлення України: візія та моделі. https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2022/08/green_recovery.pdf

⁴⁴⁶ Маніфест громадянського суспільства 2022 (Луганська декларація). <https://manifesto.org.ua/>

В травні 2022 більше 40 ОГС опублікували позицію щодо підходів до відновлення України, яка, серед іншого, наголошувала на орієнтації на Європейський зелений курс, “зелений” характер економіки, дотримання європейських екологічних інструментів планування у розбудові України тощо ⁴⁴⁷.

Спільне виконання проєктів

Постійно діючі об’єднання ОГС успішно працювали і до 24 лютого 2022 року, а з початком повномасштабного вторгнення спрямували свої зусилля на подолання її наслідків. Наприклад, Національна мережа локальної філантропії ⁴⁴⁸, яка об’єднує благодійні фонди територіальних громад, з початком війни зайнялася проєктом “Житло для українців”. Один із респондентів нашого дослідження так описує свій досвід і результати співпраці:

“Ми входимо в консорціум Національної мережі розвитку локальної філантропії. Входять туди фонди громад з різних куточків України. Це агропроєкти, підтримка серйозна йде. Зараз на даному етапі ми реалізуємо безпекові проєкти. Співпраця тут йде локального бізнесу і нашої організації, як громадянського суспільства. Ми нещодавно відновили спорткомплекс, в який влетів “Іскандер”. Це був локальний бізнес і теж наш фонд у підтримці ІСАР-єднання. Ми зараз ремонтуємо приватний гуртожиток. Зверніть увагу, приватний гуртожиток. Приватний гуртожиток дав нам на 4 роки гарантії, що він дає користування без оренди приміщення для 109 переселенців. Ми його ремонтуємо і поки буде відновлення будинків тих людей, які живуть, 4 роки 109 переселенців з зони бойових дій або ті, які втратили житло, будуть проживати на днях, запускаємо. Наступна – медицина. Ми вже в цьому році реалізували один із проєктів по медицині. Це тут національне мережа, закордонний грант. Далі ми реалізуємо по медицині у співпраці локального бізнесу, звісно, за співпрацею з владою. Далі ми зараз працюємо над інтеграційним центром”.

Продовжила і активізувала роботу, розширивши спектр своїх завдань, і **Коаліція ветеранських просторів**, яка була створена ще в 2021 році ⁴⁴⁹.

Прикладом великої нової коаліції ОГС, яка виникла вже після початку повномасштабної війни, для виконання масштабного проєкту є **RISE** ⁴⁵⁰. Учасники коаліції описують свою структуру таким чином:

“RISE UA – це коаліція українських і міжнародних громадських організацій, ініціатив, державних установ та активістів, які підтримують наші Принципи відбудови та модернізації України шляхом конструктивного діалогу з владою та міжнародними партнерами”

⁴⁵¹.

⁴⁴⁷ Зелена відбудова України: Позиція громадськості. Опубліковано 6 травня 2022 року.

https://www.irf.ua/green_recovery_ukraine/

⁴⁴⁸ <https://philanthropy.com.ua/>

⁴⁴⁹ Ірина Люк, голова Громадської організації “Простір можливостей”. Ветеранські простори як центри стійкості громад. Опубліковано 20 січня 2023 року. <https://blog.liga.net/user/ilavinskaya/article/48898>

⁴⁵⁰ <https://www.rise.org.ua/ua>

⁴⁵¹ Про нас. <https://www.rise.org.ua/about-ua>

До складу Коаліції увійшли 30 організацій громадянського суспільства, один із масштабних проєктів — участь у створенні електронної екосистеми управління відновленням DREAM ⁴⁵².

В оцінці пошкоджень внаслідок війни бере участь велика кількість учасників, які представляють громадянське суспільство:

“В межах проєкту спільно з командою KSE Institute працюють волонтери з Центру економічної стратегії, Dragon Capital, Антикорупційного штабу, Інституту аналітики та адвокації, Трансперенсі Інтернешнл Україна, Прозорро.Продажі, Prozorro, Української ради торгових центрів, CoST Ukraine, Вкурсі Агро, TVIS Ukraine, Асоціація рітейлерів України, Culver Aviation, Центр розвитку інновацій” ⁴⁵³.

Оцінка пошкоджень і втрат за окремими сферами також часто здійснюється у співробітництві декількох організацій. Наприклад, аналітичний центр **Cedos** на замовлення благодійного фонду **savED** здійснював дослідження, однією із цілей якого було оцінка та документування руйнувань освітньої інфраструктури ⁴⁵⁴. Проєкт з документування атак Росії на медичну систему України також втілений декількома організаціями, як українськими, так і міжнародними, у співробітництві ⁴⁵⁵.

Коаліції громадських організацій утворювалися і для надання безоплатної правової допомоги:

“Спілка (“Мережа правового розвитку” — Авт.) ініціювала створення коаліції “Солідарність та справедливість”, до якої увійшли 19 організацій. Разом із партнерами всі 114 днів вона працює над відновленням прав постраждалих українців, надає їм підтримку і впроваджує більш ефективні стратегії відновлення та соціалізації внутрішньо переміщених осіб в межах програми #StandWithUkraine, яку ініціювала з перших днів вторгнення росії в Україну” ⁴⁵⁶.

Об'єднання в гуманітарні штаби при обласних органах влади

На місцевому рівні ОГС та волонтери часто об'єднуються в Гуманітарні штаби, які діють при органах виконавчої влади або ОМС або у співпраці із ними. Наприклад, і в Одеській області, і в місті Одеса були створені такі штаби, які об'єднали велику кількість ОГС. Представники міської влади Одеси повідомляють:

⁴⁵² Міністерство відновлення та Коаліція RISE презентували комунікаційну платформу електронної екосистеми управління відновленням DREAM. <https://www.rise.org.ua/blog-ua/ministerstvo-vidnovlennya-ta-koaliciya-rise-prezentovali-komunikaciynu-platformu-elektronnoyi-ekosistemi-upravlinnya-vidnovlenniam-dream>

⁴⁵³ Загальна сума прямих збитків, завдана інфраструктурі України через війну, зросла до майже \$138 млрд. Опубліковано 24 січня 2023 року. <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-cherez-viynu-zrosla-do-mayzhe-138-mlrd/>

⁴⁵⁴ Ірина Когут, Олена Нікуліна, Олена Сирбу, Тетяна Жерьобкіна, Юлія Назаренко. “Війна та освіта: Як рік повномасштабного вторгнення вплинув на українські школи”. Опубліковано 24 лютого 2023 року. https://saved.foundation/reports/ua/yearofwar_report_ua.pdf

⁴⁵⁵ Destruction and Devastation. One Year of Russia's Assault on Ukraine's Health Care System. Published in February 2023. <https://uhc.org.ua/2023/02/21/russias-assault-ukraine-report-2/>

⁴⁵⁶ Коаліція “Солідарність та справедливість” 114 днів долає виклики війни. <https://ldn.org.ua/event/koalitsiia-solidarnist-ta-spravedlyvist-114-dniv-dolaie-vyklyky-viyny/>

“...закономірним кроком стало об’єднання громадських організацій, благодійних фондів та структурних підрозділів Одеської міської ради в єдиний Гуманітарний штаб Одеси, який працює з березня 2022 року. Консолідація дозволила вирішувати нагальні питання, оперативно реагувати на виникаючі проблеми та сприяти їх вирішенню”⁴⁵⁷.

У Харкові працює Координаційний гуманітарний центр, який об’єднує ряд фондів та ОГС, та у партнерстві з Департаментом цивільного захисту області та Харківською ОВА допомагає деокупованим населеним пунктам⁴⁵⁸. Волонтер центру Катерина Лавренко каже:

“Спочатку це були листування, але потім розробили карту з селами, де вказана кількість мешканців, контактні особи та потреби громад. Ми телефонуємо старостам громад, дізнаємося, що їм треба. Далі шукаємо фонди, які можуть поїхати туди та покрити ці потреби. Найважливіше — продукти, далі — хімія і гігієна, також буржуйки, ковдри, генератори та навіть відновлення водопостачання”⁴⁵⁹.

Мережування місцевої виконавчої влади і ОМС з донорами

Про нові проєкти та можливості підтримки у сфері повоєнного відновлення керівники громад дізнаються таким чином:

- старі зв’язки з донорами;
- горизонтальні зв’язки між громадами;
- завдяки інтернету;
- моніторинг звітів інших громад у соціальних мережах;
- від асоціацій органів місцевого самоврядування (за що вони сплачують членські внески);
- телебачення, радіо;
- через обласні державні/військові адміністрації;
- через конкретні організації та проєкти: БФ Рідня, U-LEAD;
- Рада енергозбереження;
- міжнародні організації самі телефонують і пропонують прийняти участь у проєкті;
- постійний моніторинг співробітниками інвестиційних відділів офіційних сайтів державних органів, міжнародних організацій, які допомагають органам місцевого самоврядування.

⁴⁵⁷ В Одесі привітали волонтерів зі святом. Опубліковано 5 грудня 2022 року. <https://omr.gov.ua/ua/news/230922/>

⁴⁵⁸ Між благодійними фондами та людьми: як у Харкові працює Координаційний гуманітарний центр. Опубліковано <https://gwaramedia.com/mizh-blagodijnimi-fondami-ta-lyudmi-pid-obstrilami-yak-u-harkovi-praczuie-koordinaczijnij-gumanitarnij-czentr/>

⁴⁵⁹ Між благодійними фондами та людьми: як у Харкові працює Координаційний гуманітарний центр. Опубліковано <https://gwaramedia.com/mizh-blagodijnimi-fondami-ta-lyudmi-pid-obstrilami-yak-u-harkovi-praczuie-koordinaczijnij-gumanitarnij-czentr/>

Важливу роль, на думку представників ОМС, відіграють горизонтальні зв'язки між громадами. Швидка передача інформації дає змогу, наприклад, швидко відреагувати на візит донора чи ОГС до іншої громади і зв'язатись із представниками організації, запросити до себе, розповісти про свої потреби та плани. Важливим є моніторинг соціальних мереж: якщо представники громади бачать, що іншій громаді допомогли із вдалою реалізацією проєкту певного напрямку, якого вони потребують також – виходять на тих, хто допомагає, різними способами, пишуть листи та запити, залучають до допомоги своїй громаді.

Зі свого боку донори так описують процес мережування із місцевою владою, також відзначаючи важливість інформації про свої програми, яка розміщена на сайтах державних органів:

“У нас же є різні діалогові майданчики, зустрічі, на постійній основі ми з ними співпрацюємо. Вони, більшість з них, є бенефіціарами наших проєктів, які зареєстровані, вони зареєстровані як бенефіціари або реципієнти. Картки проєкту, яку ми реєструємо в Міністерстві закордонних справ, і ми працюємо з ними на постійній основі через різні зустрічі, участь в круглих столах, конференціях, діалогових платформах на різних рівнях, на обласному, на національному і на місцевому, на рівні громади”.

Мережування ОГС і донорів

Донорські організації відкриті до співпраці з ОГС та позитивно оцінюють перспективи залучення ОГС до проєктів, зазначаючи, що організації громадянського суспільства є пріоритетними партнерами. Для донорів – ОГС це не лише потенційні партнери, а й у першу чергу імплементатори проєктів. У ході інтерв'ю деякі донори зазначили, що підтримують створення та розвиток нових ОГС. Також донори займаються релокацією ОГС з прифронтових територій у більш безпечні регіони, або ж навпаки, релокацією на деокуповані території України, якщо ОГС виявляють бажання повертатися та просять у цьому підтримки.

Для донорів важливе залучення ОГС “на місцях”, оскільки це шлях для мережування з органами місцевої виконавчої влади та громадами. Зазвичай місцеві ОГС мають напрацьовані механізми контактів і взаємодії із владою та обізнані зі специфікою регіону. Громадські організації зазвичай залучаються до співпраці спільними для всіх донорів механізмами, такими як конкурси, гранти та тендери.

Регіони та громади, для яких підтримка у повоєнній відбудові є найбільш критичною

Резюме розділу

В ході дослідження було проаналізовано втрати областей та потреби у відновленні за такими параметрами: кількість зруйнованих та пошкоджених шкіл, кількість атак на медичні заклади та об'єкти енергетичної інфраструктури, кількість атак, які несуть ризик екологічної катастрофи, кількість пошкоджених чи зруйнованих будинків, інтегральні втрати областей в грошах. 10 областей зазнали найбільших втрат та потребують найбільшої підтримки в ході відновлення: Донецька, Харківська, Луганська, Запорізька, Київська, Херсонська, Чернігівська, Миколаївська, Сумська та Дніпропетровська.

Дуже важлива потреба, яку озвучили представники ОГС в ході дослідження, це диференціювання територій згідно ступеня втрат та локальних особливостей відновлення. Хоча формально законодавство визначає серед функціональних типів території також і “території відновлення”,

експерти зазначають, що алгоритм їх визначення нечіткий та залишає великий простір для суб'єктивних рішень⁴⁶⁰. Потрібно щоб критерії диференціації ґрунтувалися на даних та були узгоджені колом основних стейкхолдерів: держава, ОМС, донори, ОГС. Імплементація цього підходу в реальну політику відновлення має стати пріоритетом.

Атаки, втрати та пошкодження в регіонах України під час повномасштабного вторгнення

	Орієнтовні прямі збитки, \$млн	Кількість зруйнованих або пошкоджених шкіл	Атаки, які пошкодили або зруйнували лікарні в період з 24 лютого 2022 року по 31 грудня 2022 року	Кількість зруйнованих або пошкоджених одиниць житла, тис.	Атаки на об'єкти електроенергетики	Випадки потенційної екологічної шкоди, спричиненої російською агресією
Донецька	32 217	328	52	81,1	20	65
Харківська	31 206	304	63	7,7	20	135
Луганська	17 681	103	35	11,3	2	56
Запорізька	10 528	97	21	3,6	16	91
Київська	9 099	115	22	24,1	22	40
Херсонська	7 310	115	22	3,1	5	38
Чернігівська	6 364	47	13	0,7	2	25
Миколаївська	6 326	136	21	6,3	4	163
Сумська	2 968	40	17	2,4	14	52
Дніпропетровська	2 045	72	9	3,1	22	249
м. Київ	1 198				12	
Житомирська	750	43	6	2,5	5	15
Одеська	555	11		0,57	8	45
Вінницька	529	2	6	0,1	13	10
Івано-Франківська	447	0			5	6
Кіровоградська	330	2			5	9
Полтавська	263	3		0,14	3	10
Львівська	171			0,1	12	9
Черкаська	130	5		0,15	1	8
Рівненська	79	2	1	0,14	4	4
Чернівецька	68				1	
Тернопільська	53					3
Хмельницька	48	4		0,05	5	18
Волинська	25				3	5
Закарпатська	14				1	1
АР Крим						
місто Севастополь						

Джерело: 1. Звіт про прямі збитки, завдані інфраструктурі внаслідок військової агресії Росії проти України через рік після початку повномасштабного вторгнення 2. Війна та освіта: Як рік повномасштабного вторгнення вплинув на українські школи 3. Щонайменше 707 нападів на систему охорони здоров'я в Україні за рік російської агресії проти цивільного населення: звіт. 4. Звіт про прямі збитки, завдані інфраструктурі внаслідок військової агресії Росії проти України через рік після початку повномасштабного вторгнення 5. Пресконференція Андрія Костіна щодо роботи прокуратури за рік повномасштабної російської агресії 22.02.2023 6. ГО "Екодія" "Випадки потенційної шкоди довкіллю внаслідок російської агресії" • Створено за допомогою Datawrapper

Які області найбільше потребують підтримки у відновленні

Оцінити втрати областей та потреби у відновленні можна за кількома параметрами. Ми використали такі індикатори:

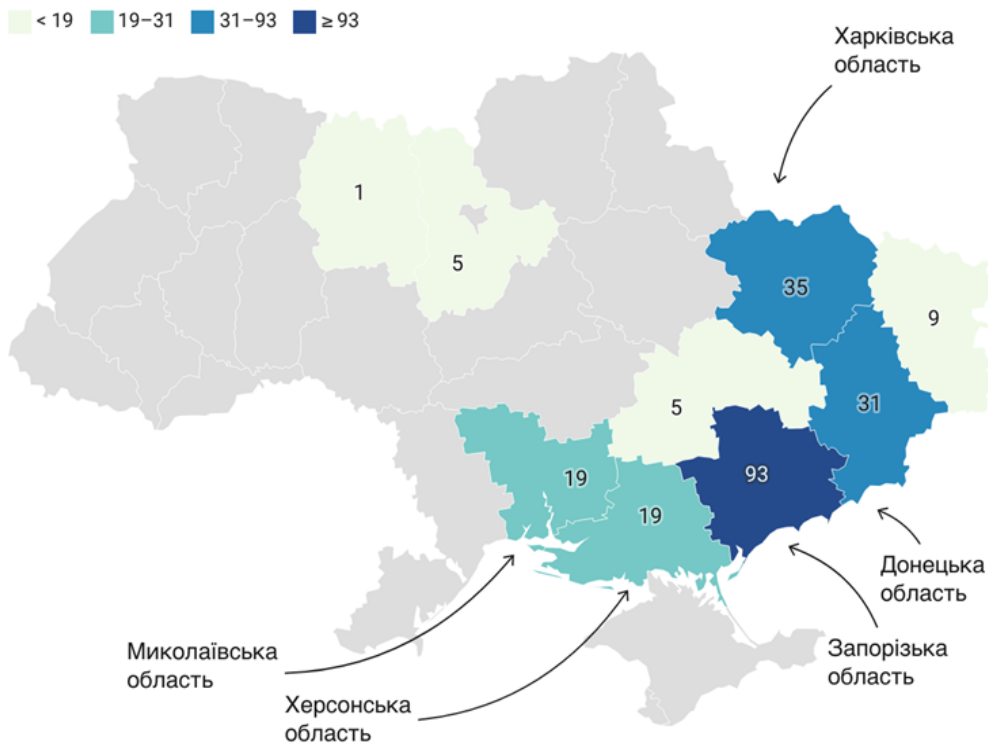
- кількість зруйнованих та пошкоджених шкіл
- кількість атак на медичні заклади
- кількість атак на об'єкти енергетичної інфраструктури
- кількість атак, які несуть ризик екологічної катастрофи
- кількість пошкоджених чи зруйнованих будинків
- інтегральні втрати області в грошах

⁴⁶⁰ Коментарі та зауваження Проекту Постанови Кабінету Міністрів України "Про затвердження порядків з питань відновлення та розвитку регіонів та територіальних громад" Опубліковано 11 квітня 2023 року. <https://www.csi.org.ua/news/komentari-ta-zauvazhennya-proyektu-postanovy-kabinetu-ministriv-ukrayiny-pro-zatverdzhennya-poryadkiv-z-pytan-vidnovlennya-ta-rozvytku-regioniv-ta-terytorialnyh-gromad/>

Кількість зруйнованих та пошкоджених шкіл

Найбільше зруйнованих шкіл – в Запорізькій області (ми використовуємо дані дослідження “Війна та освіта: Як рік повномасштабного вторгнення вплинув на українські школи”⁴⁶¹) – 93 будівлі⁴⁶². Значних втрат зазнали Харківська (35 шкіл зруйновано) та Донецька область (31 школа). По 19 шкіл втратили Херсонська та Миколаївська області.

Кількість шкіл, зруйнованих внаслідок воєнних дій, по областях

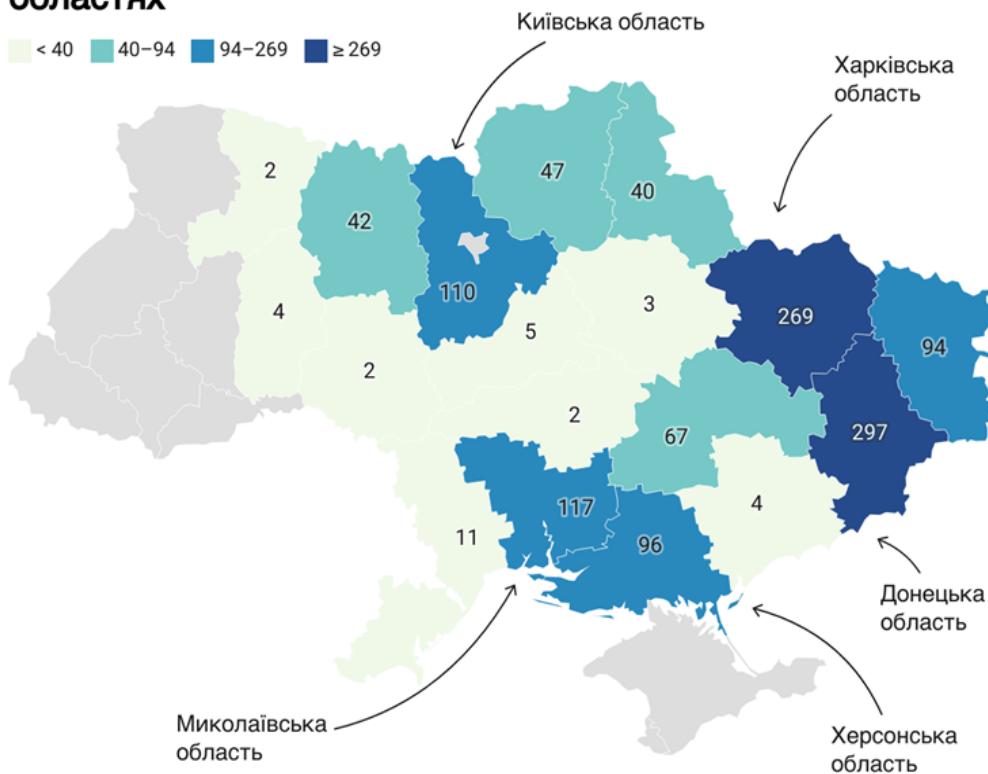
Джерело: Війна та освіта: Як рік повномасштабного вторгнення вплинув на українські школи • Створено за допомогою Datawrapper

Найбільше **пошкоджених шкіл** в Донецькій та Харківській областях (297 та 269). Ще чотири області мають велику кількість пошкоджених шкіл – це Миколаївська (117), Київська (110), Херсонська (96) та Луганська області.

⁴⁶¹ Ірина Когут, Олена Нікуліна, Олена Сирбу, Тетяна Жерьобкіна, Юлія Назаренко. “Війна та освіта: Як рік повномасштабного вторгнення вплинув на українські школи”. Опубліковано 24 лютого 2023 року. https://saved.foundation/reports/ua/yearofwar_report_ua.pdf

⁴⁶² Хоча дані по Запорізькій області вимагають додаткової перевірки: досить дивне співвідношення зруйнованих (93) та пошкоджених (4) шкіл.

Кількість шкіл, пошкоджених внаслідок воєнних дій, по областях

Джерело: Війна та освіта: Як рік повномасштабного вторгнення вплинув на українські школи • Створено за допомогою Datawrapper

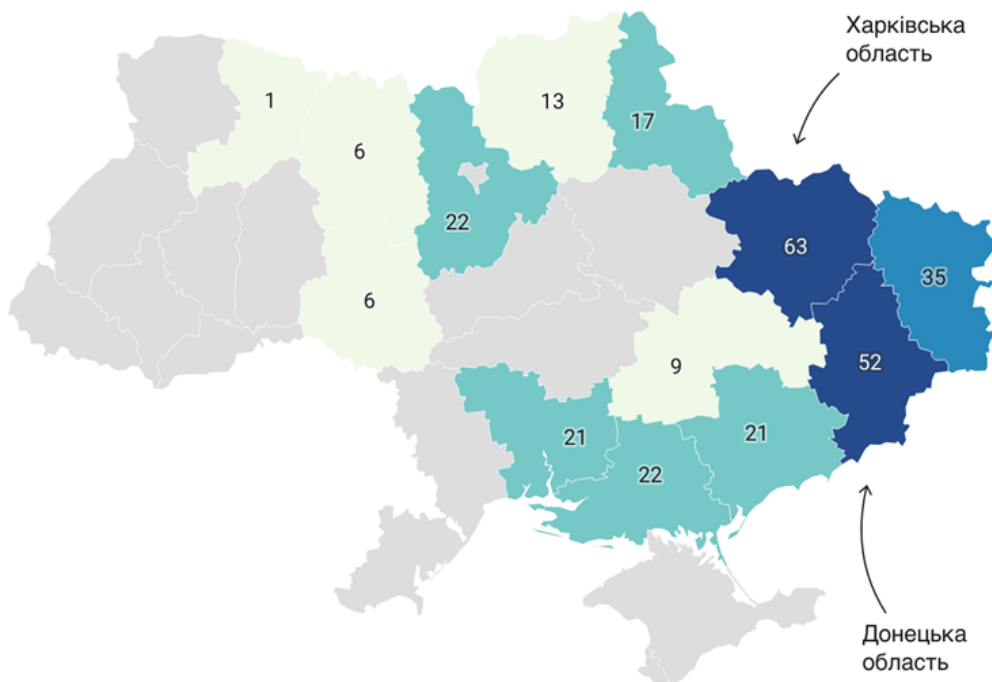
Кількість атак на медичні заклади

Найбільша кількість пошкоджених або зруйнованих лікарень в Харківській та Донецькій областях – 63 та 52 відповідно (ми використовуємо дані проєкту “Руйнування та спустошення. Рік нападу Росії на українську систему охорони здоров'я”⁴⁶³). В Луганській області атак в ході воєнних дій зазнали 35 лікарень. 21-22 лікарні було пошкоджено або зруйновано в Київській, Миколаївській, Херсонській

⁴⁶³ Press conference of Andriy Kostin on the work of the Prosecutor's Office during the year of full-scale Russian aggression. Published on February 22, 2023. <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/preskonferenciya-andriya-kostina-pro-roboti-prokuraturi-za-rik-povnomasstabnoyi-agresiyi-rf>

Атаки, які пошкодили, або зруйнували лікарні в період з 24 лютого 2022 року по 31 грудня 2022 року

< 17 17–35 35–52 ≥ 52

Джерело: Щонайменше 707 атак на систему охорони здоров'я в Україні за рік російської агресії проти цивільного населення: звіт. • Створено за допомогою Datawrapper

Кількість атак на об'єкти енергетичної інфраструктури

За даними Генеральної прокуратури⁴⁶⁴ найбільша кількість ударів по енергетичній інфраструктурі в перший рік повномасштабної війни прийшлася на Київську та Дніпропетровську області (по 22 удари). По 20 атак на енергосистему було зафіксовано в Харківській та Донецькій областяхі.

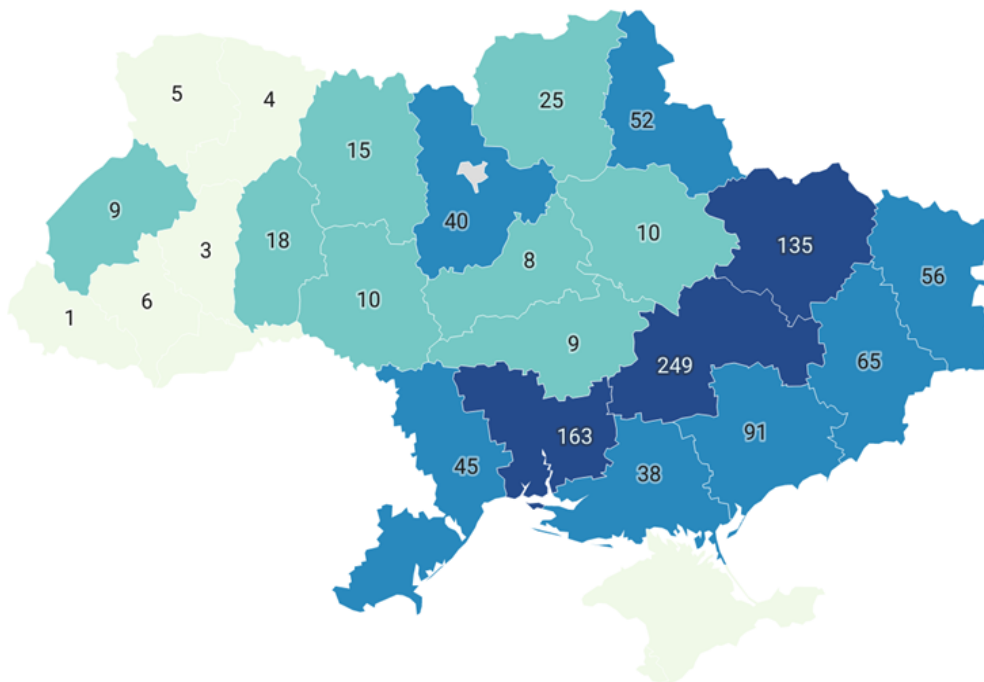
⁴⁶⁴ Прес-конференція Андрія Костіна про роботу прокуратури за рік повномасштабної агресії РФ. Оpubліковано 22 лютого 2023 року. <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/preskonferenciya-andriya-kostina-pro-roboti-prokuraturi-za-rik-povnomasstabnoyi-agresiyi-rf>

Інтегральні втрати області в грошах

Дані Київської школи економіки станом на лютий 2023 року дозволяють оцінити загальні втрати областей в грошах. Найбільш втрат в цілому зазнали Донецька, Харківська, Луганська області (32,2 млрд. долларів, 31,2 млрд. та 17,7 млрд. відповідно). Великий збиток війна принесла Запорізькій області (10,5 млрд. долларів) та Київській (9,1 млрд.)

Випадки потенційної шкоди довкіллю, спричинених російською агресією

< 8 8-38 38-135 ≥ 135

Джерело: ГО "Екодія" "Випадки потенційної шкоди довкіллю, спричинені російською агресією" • Створено за допомогою Datawrapper

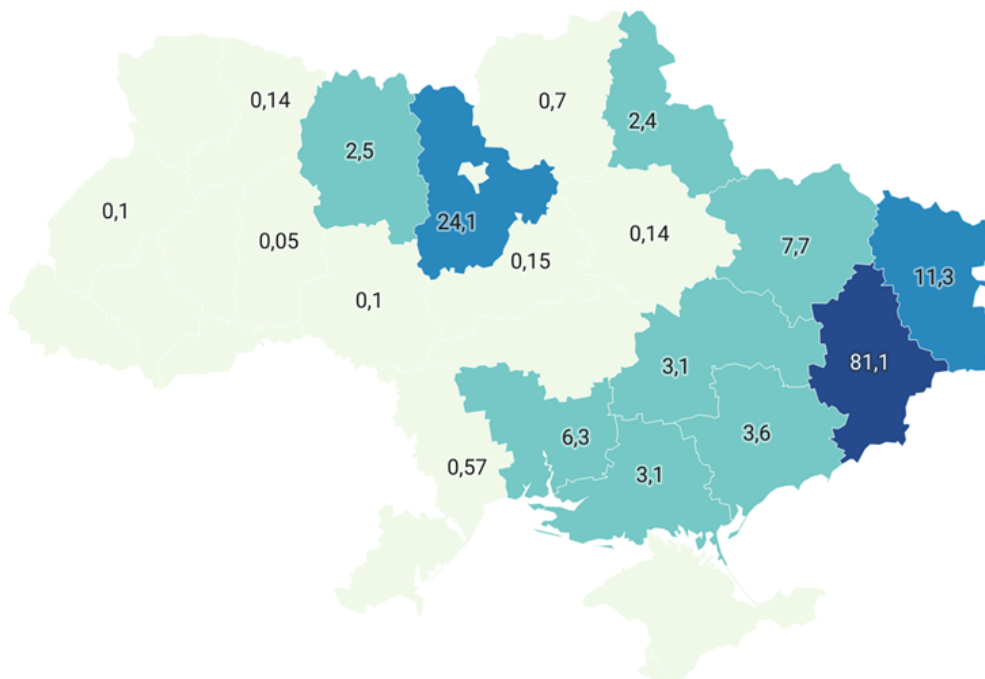
Кількість пошкоджених чи зруйнованих будинків

Пошкоджене чи зруйноване житло – чи не найбільш болючий та очевидний індикатор втрат певної області через війну. За даними Київської школи економіки ⁴⁶⁶, найбільша кількість зруйнованого житла – в Донецькій області (81,1 тисяча одиниць). На другому місці – Київська (24,1 тисяча), на третьому – Луганська (11,3 тисяч). Зауважимо, що хоча в медіа значна увага в контексті відновлення житла прикута до Чернігівської області, станом на травень 2023 року значна кількість областей вже випереджає її в цьому сумному змаганні.

⁴⁶⁶ Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України за рік від початку повномасштабного вторгнення. https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/03/UKR_Feb23_FINAL_Damages-Report-1.pdf

Кількість зруйнованих або пошкоджених об'єктів житлового фонду, тис. од. (дані Київської школи економіки)

< 2 2-11 11-81 ≥ 81

Джерело: Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України за рік від початку повномасштабного вторгнення • Створено за допомогою Datawrapper

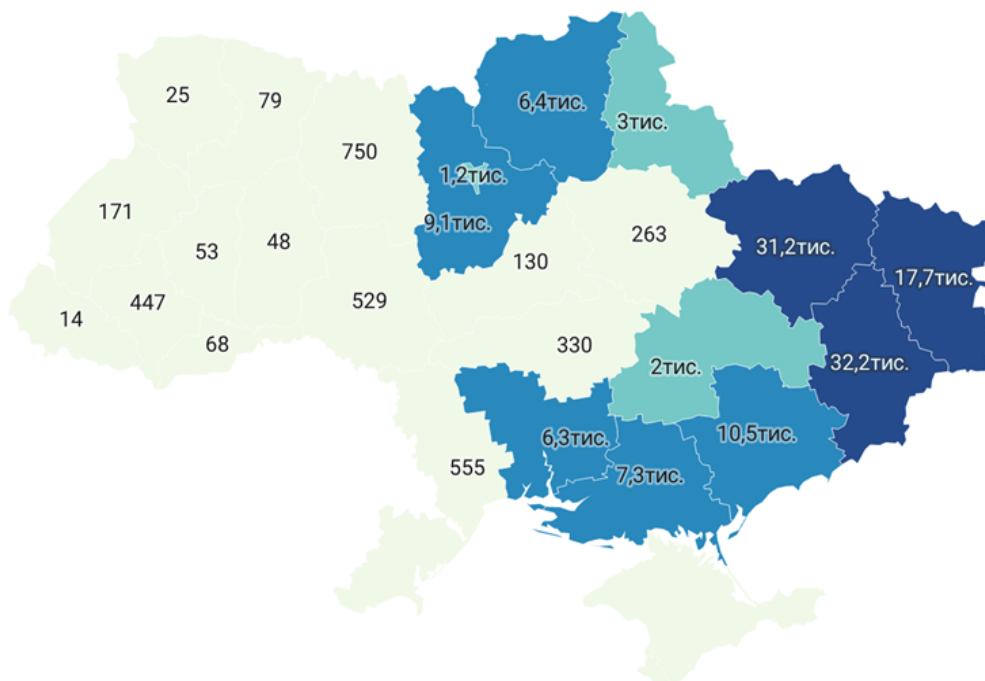
Інтегральні втрати області в грошах

Дані Київської школи економіки⁴⁶⁷ станом на лютий 2023 року дозволяють оцінити загальні втрати областей в грошах. Найбільш втрат в цілому зазнали Донецька, Харківська, Луганська області (32,2 млрд. долларів, 31,2 млрд. та 17,7 млрд. відповідно). Великий збиток війна принесла Запорізькій області (10,5 млрд. долларів) та Київській (9,1 млрд.)

⁴⁶⁷ Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України за рік від початку повномасштабного вторгнення. https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/03/UKR_Feb23_FINAL_Damages-Report-1.pdf

Загальна оцінка прямих втрат за регіонами у грошовому вимірі (в млн. доларів) на лютий 2023 (дані Київської школи економіки)

< 1198 1198–6326 6326–17681 ≥ 17681

Джерело: Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України за рік від початку повномасштабного вторгнення • Створено за допомогою Datawrapper

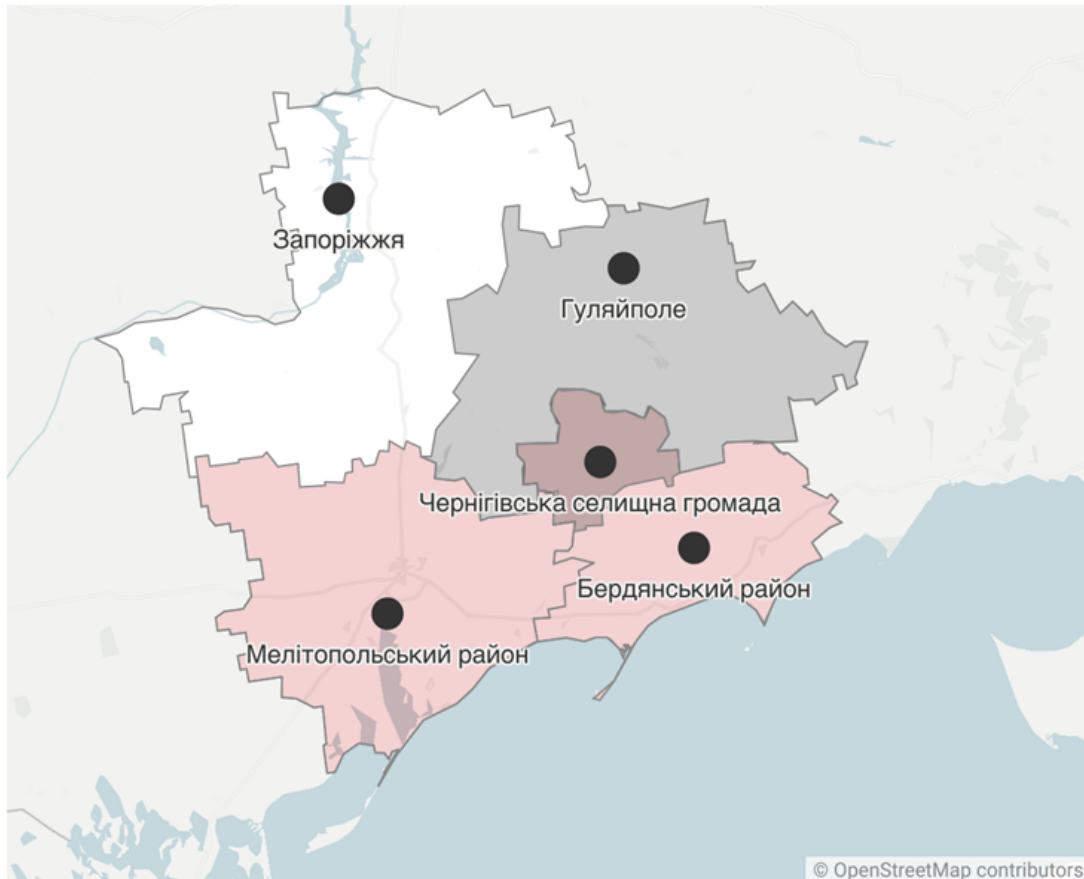
Які громади найбільше потребують допомоги у відновленні

В інтерв'ю із представниками ОМС, респонденти називали конкретні громади, які найбільше потребують допомоги в ході відновлення. Наведемо їх перелік по областях.

Запорізька область

- місто Запоріжжя
- Чернігівська селищна громада в Бердянському районі
- громади Пологівського (особливо місто Гуляйполе), Бердянського, Мелітопольського районів (наразі тимчасово окуповані)

Громади, які найбільше потребують допомоги в ході відновлення (за результатами інтерв'ю) - Запорізька область

Тимчасово окуповані громади

Створено за допомогою Datawrapper

Харківська область

- прикордонні території Золочівської громади
- місто Дергачі
- село Липці
- Циркунівська громада
- Вовчанська громада
- смт Бурлук
- Куп'янська громада
- смт Борова
- місто Ізюм
- місто Балаклія

Громади, які найбільше потребують допомоги в ході відновлення (за результатами інтерв'ю) - Харківська область

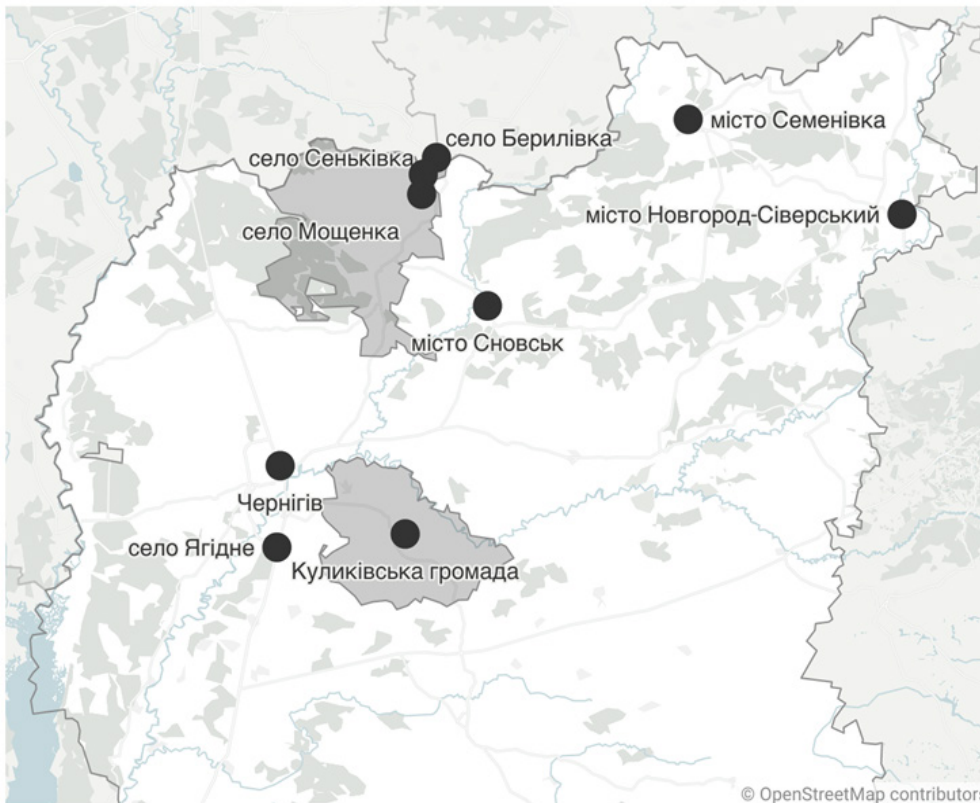

Створено за допомогою Datawrapper

Чернігівська область

- прикордонні села Городнянської громади: с. Сеньківка, с. Берилівка, с. Мощенка
- місто Чернігів
- Куликівська громада
- місто Семенівка
- місто Сновськ
- місто Новгород-Сіверський
- село Ягідне

Громади, які найбільше потребують допомоги в ході відновлення (за результатами інтерв'ю) - Чернігівська область

Створено за допомогою Datawrapper

Сумська область

- Ворожбянська територіальна громада
- Білопільська
- місто Буринь

Громади, які найбільше потребують допомоги в ході відновлення (за результатами інтерв'ю) - Сумська область

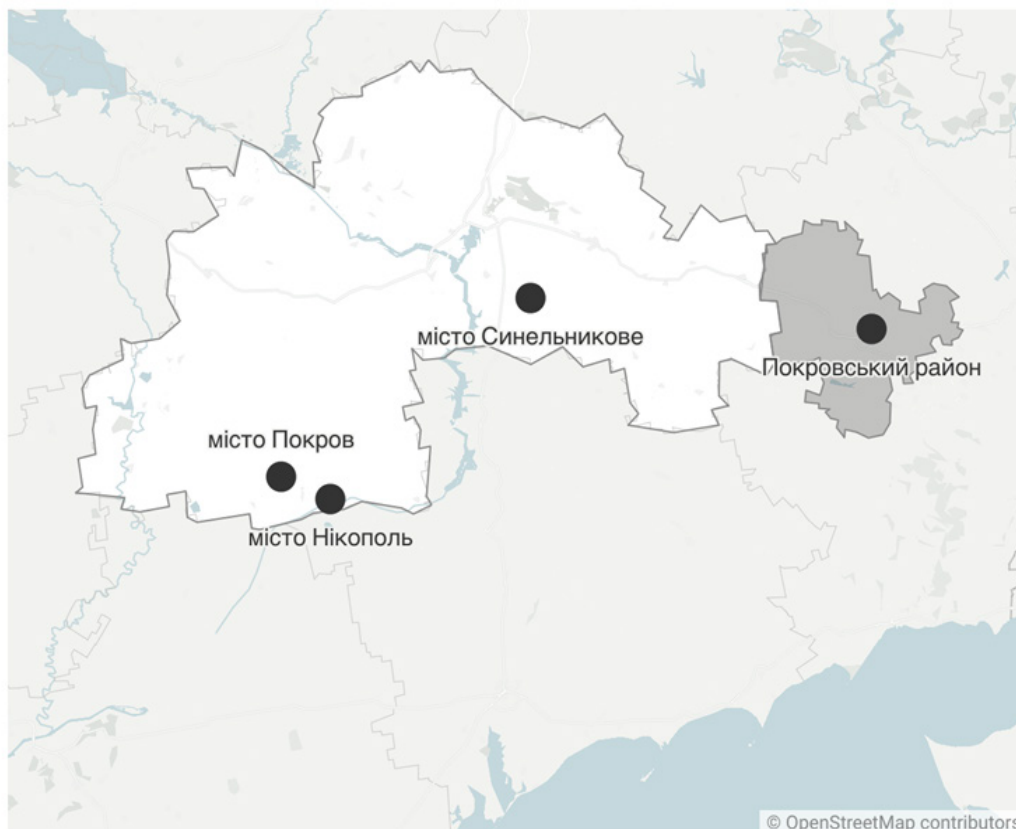

Створено за допомогою Datawrapper

Дніпропетровська область

- місто Нікополь,
- місто Синельникове,
- місто Покрова та район
- весь Запорізький та Криворізький напрямок

Громади, які найбільше потребують допомоги в ході відновлення (за результатами інтерв'ю) - Дніпропетровська область

Створено за допомогою Datawrapper

Одеська, Миколаївська, Полтавська області

- Одеська область
- Бессарабія
- Затока
- міст через Дністровський лиман
- Полтавська область
- Білецька територіальна громада
- Миколаївська область
- Баштанська міська територіальна громада

Які території слід відновлювати в першу чергу

Представники національних ОГС пропонували не конкретні переліки областей та громад, а принципи, методологію, за якими їх можна обирати:

“В Україні необхідно створити умови для розвитку людського в людині і людяного в суспільстві, давати можливість людям реалізувати себе, підтримувати їх освітньої компонентою, інфраструктурною компонентою. Місця, де це може створюватись – це точно не про близькість до лінії фронту та віддалені від логістичних та комунікаційних шляхів місця. Це мають бути урбаністичні острови, навколо яких можна вибудовувати щось потужне. Це міста, але можуть бути не супер великими, це місця де є комфорт і можливості для віддаленої роботи, створення компонент великої відбудови.

Є перехідний період, наша аграрна складова економіки і наші надра теж будуть потребувати цього відновлення.

Третій аспект – ідеологічна складова, історія пам'яті, з тих сотень міст і містечок, які зруйновані під час війни. Серед них будуть такі, які не потрібно відновлювати з прагматичної точки зору, але доведеться з точки зору ідеологічної, комунікаційної і культурної.

Всі ці три підходи потребують різної роботи з регіональною владою і вона має бути дуже гнучкою. Перші не залежить від центральної влади і може бути реалізований на рівні міста цікавими і креативними інфраструктурними рішеннями, залученням ресурсів, в тому числі громадського сектору. Другий підхід буде потребувати підтримки великих інвестицій і кредитних коштів з боку держави і міжнародної спільноти. Третій підхід взагалі неможливий без цього. Перше, що треба зробити, це розставити пріоритети, визначити, що ми будемо зберігати і від чого точно доведеться відмовлятися. Перші два підходи треба починати синхронно і створювати умови для росту доданої цінності і відновлювати ті ресурси, які у нас існували до вторгнення, що забезпечити стійкість існування”.

Більшість експертів схиляються до того, що треба орієнтуватись на відновлення усіх регіонів. При цьому треба орієнтуватись не на території, а на те, де живуть люди, які переїхали з небезпечних територій. Можуть виникати певні ризики, оскільки на цьому етапі невідомо коли і скільки людей зможуть повернутися на постраждалі і окуповані території. Водночас значна частина переселенців перебуває в інших місцях, створюючи навантаження на місцеву інфраструктуру. Разом із тим, треба вкладатись у відновлення прифронтових регіонів, створювати умови для повернення тих жителів, які виїхали, бо інакше немає для чого відновлювати.

“У нас немає безпечного місця і прилітало всюди, але більшу увагу треба приділяти тим регіонам, які найбільш постраждали і знаходяться вздовж кордону, бо ми ризикуємо, що у нас там буде пустеля і всі уїдуть”.

“Потрібно першочергове відновлення тих регіонів, де може бути подальша економічна активність. Якщо говорити про всю Україну, то там може бути масштабування інфраструктури (наприклад, нарощення ресурсів мережі ЦНАП для переселенців), щоб люди могли нею користуватись”.

Таблиця проєктів та ініціатив

№	Тематична сфера	Назва проєкту	Учасники, партнери, донори	Короткий опис
1	Оцінка масштабу пошкоджень та потреб	"Росія заплатить"	Офіс Президента України, Міністерство економіки, Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій, Міністерство інфраструктури України, Міністерство розвитку громад та територій України, KSE Institute, "Центр економічної стратегії", Dragon Capital, Антикорупційний штаб, Інститут аналітики та адвокації, Трансперенсі Інтернешнл Україна, ДП "Прозорро.Продажі", Prozorro, Українська рада торгових центрів, CoST Ukraine, Вкурсі Агро, TVIS Ukraine, Асоціація ритейлерів України (RAU), Центр розвитку інновацій, "Калвер Авіейшн", USAID	Оцінка втрат України внаслідок війни
2	Оцінка масштабу пошкоджень та потреб	"Огляд збитків та втрат в АПК"	KSE Institute	Оцінка втрат в агропромисловому комплексі внаслідок війни
3	Оцінка масштабу пошкоджень та потреб	"Огляд збитків та втрат в С/Г"	KSE Institute	Оцінка втрат в сільському господарстві внаслідок війни
4	Оцінка масштабу пошкоджень та потреб	"Оновлена оцінка потреб України на відновлення та відбудову"	Світовий банк, Європейська комісія, ООН, уряд України	Оцінка втрат та фінансових потреб на відновлення України внаслідок війни
5	Оцінка масштабу пошкоджень та потреб	"Interim assessment on damages to telecommunication infrastructure and resilience of the ICT ecosystem in Ukraine"	Міжнародний телекомунікаційний союз (ITU)	Оцінка пошкоджень телекомунікаційної інфраструктури України внаслідок війни
6	Оцінка масштабу пошкоджень та потреб	Оцінка пошкоджень та руйнувань в сфері енергетики	Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН), Світовий банк	Оцінка пошкоджень та руйнувань в сфері енергетики України внаслідок війни
7	Оцінка масштабу пошкоджень та потреб	"Ukrainian energy sector evaluation and damage assessment"	Energy Charter	Оцінка пошкоджень та руйнувань в сфері енергетики України внаслідок війни
8	Оцінка масштабу пошкоджень та потреб	"Наслідки війни в Україні для сільського господарства та сільськогосподарських джерел засобів до існування"	Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО)	Оцінка наслідків війни в Україні для сільського господарства

9	Оцінка масштабу пошкоджень та потреб	Оцінка інфраструктурних збитків	Rebuildua	Оцінка завданих інфраструктурі збитків за допомогою оцифровки даних з БПЛА та супутників, фото- та відео- фіксації, аналізу геопросторових даних
10	Оцінка масштабу пошкоджень та потреб	Екологічний моніторинг	“Екодія”	Моніторинг випадків потенційної шкоди довкіллю, спричинених російською агресією (в т.ч. ґрунтів та парникових газів)
11	Оцінка масштабу пошкоджень та потреб	Екологічний моніторинг	Ecodozor: екологічні наслідки та ризики бойових дій в Україні	Моніторинг випадків потенційної шкоди довкіллю, спричинених російською агресією
12	Оцінка масштабу пошкоджень та потреб	Оцінка впливу війни на освіту	Аналітичний центр Cedos, БФ savED, Міжнародний фонд “Відродження”	Дослідження “Війна та освіта: Як рік повномасштабного вторгнення вплинув на українські школи”
13	Оцінка масштабу пошкоджень та потреб	Оцінка впливу війни на систему охорони здоров'я	eyeWitness to Atrocities, Insecurity Insight (II), Physicians for Human Rights (PHR), Медійна ініціатива за права людини (МІПЛ) та Український центр охорони здоров'я (УНС)	Документація атак Росії на українські лікарні, медичну інфраструктуру та медичних працівників
14	Створення ГІС-систем/ГІС-реєстрів, необхідних для відновлення	Проєкт ГІС	ПРООН, Уряд України, Супутниковий центр ООН (UNOSAT), Київська школа економіки (KSE) та Міський університет Нью-Йорка (CUNY)	Картографування пошкоджень та руйнувань будівель
15	Створення ГІС-систем/ГІС-реєстрів, необхідних для відновлення	Фіксація інфраструктурних збитків	RebuildUA	Аналіз та візуалізація зруйнованої інфраструктури України, збір доказової бази злочинів країн-агресорів
16	Створення ГІС-систем/ГІС-реєстрів, необхідних для відновлення	ONOVA GIS HUB	ONOVA/Ліга оновлення України	Фіксація руйнувань, контроль виконання процесів оновлення об'єктів, можливість взаємодії з власниками зруйнованих об'єктів
17	Створення ГІС-систем/ГІС-реєстрів, необхідних для відновлення	Карта Руйнувань та Відновлення	ГО “Антикорупційний штаб”	Мапування інформації про всі пошкоджені чи зруйновані об'єкти цивільної інфраструктури, а також відомостей щодо відновлювальних робіт

18	Створення ГІС-систем/ГІС-реєстрів, необхідних для відновлення	Карта руйнувань	Texty.org.ua	Мапування руйнувань
19	Створення ГІС-систем/ГІС-реєстрів, необхідних для відновлення	Цифрова платформа для картографування зруйнованого і пошкодженого житла	ГО "Housing Ukraine", Рада Європи	Картографічний реєстр для фіксації пошкоджень та моніторингу ходу відновлення
20	Створення ГІС-систем/ГІС-реєстрів, необхідних для відновлення	ГІС-модуль пошкоджених об'єктів Миколаєва	Антикорупційна ініціатива ЄС в Україні (EUACI), місцева влада	ГІС-система з інформацією про пошкодження об'єктів
21	Створення ГІС-систем/ГІС-реєстрів, необхідних для відновлення	"Регіональний розвиток: функціональні типи територій. Інтерактивний ГІС-довідник"	"Товариство дослідників України"	Інтерактивний ГІС-довідник з урахуванням нової типології громад, яку виникла в законодавстві через війну
22	Створення ГІС-систем/ГІС-реєстрів, необхідних для відновлення	Інтерактивна мапа руйнувань агросектору	Громадська спілка "Всеукраїнська Аграрна Рада", USAID	Інтерактивна мапа та база даних руйнувань агросектору
23	Створення ГІС-систем/ГІС-реєстрів, необхідних для відновлення	Завдання на розроблення комплексних планів просторового розвитку	USAID AFPO	Сервіс допомагає територіальним громадам у формуванні завдання на розроблення комплексного плану просторового розвитку територій територіальних громад.
24	Створення ГІС-систем/ГІС-реєстрів, необхідних для відновлення	Інтерактивна мапа відвантаженої гуманітарної допомоги	Координаційний гуманітарний центр	Оптимізація надання гуманітарної допомоги деокупованим населеним пунктам Харківщини
25	Створення цифрових продуктів/інформаційних систем	DREAM (Digital Ecosystem for Restoration Accountable Management)	Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури, Державне агентство відновлення та розвитку інфраструктури, Коаліція громадських організацій RISE Ukraine, Transparency International Україна, Офіс ефективного регулювання BRDO, Уряд Великобританії	Фіксація і контроль життєвого циклу проєктів відбудови: реєстрації пошкоджень, фінансування, закупівлі товарів та послуг для відновлення, будівельних робіт та введення в експлуатацію
26	Створення цифрових продуктів/інформаційних систем	Сервіс eВідновлення	Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури, Міністерство цифрової трансформації, USAID/UKaid проєкт TAPAS Project/Прозорість та підзвітність у держуправлінні та послугах	Сервіс, що дозволяє подати заявку на грошову допомогу на відновлення пошкодженого майна через війну
27	Створення цифрових продуктів/інформаційних систем	Оцифрування державних будівельних норм	Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури, Міністерство цифрової трансформації, USAID/UKaid проєкт TAPAS Project/Прозорість та підзвітність у держуправлінні та послугах	Електронна база даних будівельних норм, яка доступна безкоштовно

28	Створення цифрових продуктів/інформаційних систем	Цифровізація роботи Державної служби статистики	Проект Уряду Швеції та Фонду Східна Європа "Електронне урядування задля підзвітності влади та участі громади" (EGAP), Міністерство цифрової трансформації	Новий портал Держстату, реорганізація адміністративної структури, створення внутрішньої ІТ-системи для збору й обробки інформації, переніс історичних даних
29	Створення цифрових продуктів/інформаційних систем	SaveEcoBot	Волонтери, Open Society Foundation та ін.	Автоматична цифрова документація злочинів проти довкілля
30	Створення цифрових продуктів/інформаційних систем	"Громада 4.0"	SocialBoost, U-Lead з Європою та Мінцифри	Акселераційна програма з цифрового розвитку громад
31	Створення цифрових продуктів/інформаційних систем	Цифровізація Макарівської громади	"Український фонд енергоефективності та енергозбереження" (УФЕЕ)	Цифровий розвиток громади
32	Створення аналітичних центрів, координаційних/експертних майданчиків для супроводу відновлення	"Відновлюємо Україну разом"	ОГС ANTS	Створення експертної платформи для роботи над планами повоєнного відновлення України та налагодження ефективних процесів взаємодії між усіма зацікавленими сторонами
33	Створення аналітичних центрів, координаційних/експертних майданчиків для супроводу відновлення	Рада підтримки України	Аналітичний центр GLOBSEC (Братислава)	Рада зосередиться на питаннях вступу України до Європейського Союзу та відновлення України, а також її інтеграції в Центральну Європу, надаватиме індивідуальні консультації у вигляді комплексів досліджень та пілотних проєктів
34	Створення аналітичних центрів, координаційних/експертних майданчиків для супроводу відновлення	Комісія з відновлення України	Центр стратегічних та міжнародних досліджень (CSIS) (Вашингтон)	Підготовка аналітичних документів на теми сільського господарства, енергетики, транспорту і логістики, корупції
35	Створення маніфестів або концепцій відновлення	"Луганська декларація"	Понад 100 громадських організацій	Маніфест українського громадянського суспільства – спільні принципи та рамка для майбутнього
36	Створення маніфестів або концепцій відновлення	"Бачення України 2030"	Громадська коаліція "Україна після перемоги"	Візійний документ, який охоплює майже всі сфери внутрішньої політики, економіки та державного управління

37	Створення маніфестів або концепцій відновлення	"Бачення України: реформування та відновлення соціально-гуманітарної сфери у перспективі 2030 року"	Коаліція Реанімаційний Пакет Реформ	Візійний документ, який стосується питань національної ідентичності, громадянського суспільства та медіа, гендерної політики, прав людини, освіти, науки та інновацій, системи охорони здоров'я, молоді і спорту, політики щодо людей з інвалідністю та ветеранів
38	Створення маніфестів або концепцій відновлення	"Концепція відбудови України"	Transparency International Ukraine	Документ, що втілює бачення, яким шляхом можливо розв'язати найбільші ризики в процесі відновлення країни
39	Створення маніфестів або концепцій відновлення	"Празька хартія"	Експерти-архітектори, міжнародні професійні та громадські організації, представники Національної спілки архітекторів України	10 принципів повоєнної відбудови міст
40	Створення маніфестів або концепцій відновлення	"Ніколи знову 2.0. Маніфест сталого миру"	Міжнародна громадська ініціатива "Міжнародний центр за перемогу України" (ICUV)	Маніфест, що описує умови досягнення сталого миру
41	Створення навчальних програм для учасників відбудови	Онлайн-вебінари "Вступ до програми розвитку спроможності для відбудови України"	Новий європейський Баухаус (НЄБ), Ro3kvit та ReThink	Навчальний курс щодо принципів відбудови інфраструктури
42	Створення навчальних програм для учасників відбудови	Посібник "Розроблення програми комплексного відновлення території громад"	Благодійний фонд "Право на захист"	Методичні рекомендації до створення програми комплексного відновлення території громади
43	Створення аналітичних планів відновлення	"Аналіз міжнародного досвіду та найкращих практик щодо прозорості та підзвітної відбудови"	Офіс ефективного регулювання BRDO	Аналіз типових форм допомоги для відновлення, основних етапів відновлення, ризиків та способів запобігання корупційним ризикам
44	Створення аналітичних планів відновлення	"Повоєнне відновлення економіки України"	"Центр прикладних досліджень"	Дослідження стратегії відновлення економіки України
45	Створення аналітичних планів відновлення	"Re:Ukraine"	Інститут аналітики та адвокації	Дослідження досвіду відновлення економіки та інфраструктури країн, які постраждали від військових конфліктів, аналіз необхідних реформ та змін у законодавстві
46	Створення аналітичних планів відновлення	"Інституційна архітектура відбудови"	Коаліція RISE	Пропозиції щодо загальних засад відбудови і архітектури системи відбудови, опис викликів
47	Створення аналітичних планів відновлення	"Аналіз проекту Плану післявоєнного відновлення України та рекомендації Екодії"	"Екодія"	Критичний аналіз Проекту Плану відновлення України у сфері захисту довкілля

48	Створення аналітичних планів відновлення	"Повоєнне відновлення України: відбудова заради кращого майбутнього"	Інститут економічних досліджень та політичних консультацій за фінансової підтримки Європейського Союзу, Українська національна платформа Форуму громадянського суспільства Східного партнерства	Аналітичний документ в рамках ініціативи "Зелене відновлення: відбудова заради кращого майбутнього"
49	Створення аналітичних планів відновлення	"Повоєнне відновлення міст України: зелена відбудова та зелена трансформація"	Ресурсно-аналітичний центр "Суспільство і довкілля"	Аналітичне дослідження щодо зеленої відбудови та зеленої трансформації міст у повоєнний період
50	Створення аналітичних планів відновлення	"Повоєнне відновлення України.Нові ринки та цифрові рішення"	Київська школа економіки	Пропозиції стратегічних напрямів процесу післявоєнного відновлення України
51	Створення аналітичних планів відновлення	"Кулінарна книга українського відновлення"	Консорціум RRR4U (Resilience, Reconstruction and Relief for Ukraine)	Документ, який окреслює чіткі принципи відбудови країни
52	Створення аналітичних планів відновлення	"Відбудова України: ініціативи, підходи, рекомендації"	Міжнародний центр перспективних досліджень	Аналітична доповідь щодо історичних прецедентів, існуючих ініціатив та можливих джерел коштів на відбудову
53	Створення аналітичних планів відновлення	"Економічні пріоритети для повоєнної України"	CASE Польща та CASE Україна	План реформ з економічного відновлення України
54	Створення аналітичних планів відновлення	"Re.Housing for Ukraine"	Cedos	Моніторинг, аналіз і дослідження, а також розвиток дискусійної платформи для пошуку сталих рішень для відбудови житла і оновлення житлової політики в Україні
55	Створення аналітичних планів відновлення	"Експертні рекомендації до Національного плану відновлення України"	Група ОГС, "Реанімаційний пакет реформ"	Аналіз Національного плану відновлення України
56	Створення аналітичних планів відновлення	"Повоєнна відбудова: що переймати і чого уникати українським містам?"	Програма "Transparent cities/Прозорі міста"	Стаття з рекомендаціями щодо процесу організації відбудови на рівні міст
57	Створення аналітичних планів відновлення	Серія статей та подкаст	Вокс Україна, National Endowment for Democracy	Аналіз та обговорення різних аспектів та сфер відновлення
58	Створення аналітичних планів відновлення	"Цифрові технології стануть рушієм модернізації України"	Центр стратегічних та міжнародних досліджень (CSIS) / Комісія з відновлення України	Дослідження цифрових рішень для відновлення
59	Створення аналітичних планів відновлення	"Сприяння економічній трансформації України. Відновлення, реконструкція та модернізація"	Центр стратегічних та міжнародних досліджень (CSIS) / Комісія з відновлення України	Рекомендації щодо кроків для успішного відновлення

60	Створення аналітичних планів відновлення	Плани відновлення Макарівської громади	Інститут розвитку суспільних інновацій / керівники громади, представники Національної спілки архітекторів та архітектурного бюро Drees & Sommer	Плани відновлення Макарівської громади
61	Створення аналітичних планів відновлення	"Bucha Build Back Better"	Фонд "Партнерство за сильну Україну"	Плани відновлення Бучанської громади
62	Створення аналітичних планів відновлення	Плани відновлення українських громад	USAID DOBRE, GIZ	Допомога з планами відновлення
63	Підтримка ОГС для участі у відновленні	Конкурс грантів на підтримку дослідницьких ініціатив ОГС	ICAP "ЄДНАННЯ"	Програма задля підвищення рівня доказовості та аргументованості у плануванні відновлення країни, європейської інтеграції та роботи ОГС під час війни
64	Підтримка ОГС для участі у відновленні	Конкурс "Твори Дім громадянського суспільства!" для покращення доступу до послуг і сервісів інфраструктурних організацій	ICAP "ЄДНАННЯ"	Конкурс для покращення доступу ОГС до послуг і сервісів інфраструктурних організацій
65	Підтримка ОГС для участі у відновленні	Грантовий конкурс з організаційного розвитку	ICAP "ЄДНАННЯ"	Програма підтримки організацій громадянського суспільства для більшої ефективності та сталості
66	Підтримка ОГС для участі у відновленні	Програма "Стойкість"	Фонд "Східна Європа"	Посилення організацій громадянського суспільства, окремих активістів та медіа України, що постраждали від війни
67	Підтримка ОГС для участі у відновленні	Проєкт "Спроможні та сильні"	Фонд "Східна Європа"	Підтримка ОГС, робота яких спрямована на протидію гендерному насильству та захист прав жінок, підтримку уразливих груп населення, національних меншин, а також на підтримку людей, що постраждали від повномасштабного вторгнення
68	Підтримка ОГС для участі у відновленні	Програма "Фенікс"	Фонд "Східна Європа" German Marshall Fund "Relief, Resilience, Recovery"	Підтримка ОГС через надання грантів для реалізації необхідних проєктів, створення корисних технологічних рішень та інституційного розвитку ОГС
69	Підтримка ОГС для участі у відновленні	Конкурс для аналітичних центрів	Міжнародний фонд "Відродження"	Підтримка аналітичних центрів
70	Підтримка ОГС для участі у відновленні	Проєкт "Європейське Відродження України: ініціатива громадянського суспільства для стійкості та відновлення"	Міжнародний фонд "Відродження"	Підтримка організацій громадянського суспільства
71	Підтримка ОГС для участі у відновленні	Конкурс "Програмний фонд відновлення та реконструкції"	Міністерство закордонних справ та міжнародного розвитку Великої Британії	Підтримка проєктів від ОГС, направлених на відновлення та реконструкцію України

72	Підтримка ОГС для участі у відновленні	Проект "Стійкість громадянського суспільства та ЗМІ до війни в Україні"	Нідерландський Гельсінський Комітет (НГК), "Людина в біді" (PIN), Празький центр громадянського суспільства (PCSC), ЄС	Посилення стійкості громадянського суспільства та незалежних ЗМІ
73	Підтримка ОГС для участі у відновленні	«Relief, Resilience, Recovery»	German Marshall Fund	Посилення стійкості громадянського суспільства
74	Підтримка підприємців та бізнесу	Грантова програма "єРобота"	Уряд України	Мікрогранти для створення власного бізнесу; гранти для розвитку переробного підприємства, закладки саду, розвитку тепличного господарства, реалізацію стартапу, кошти на навчання IT-спеціальностям
75	Підтримка підприємців та бізнесу	Програма "Єдиний ринок"	Європейський Союз	Грантові пропозиції для підприємців "Бізнес-Міст" та "Еразмус для молодих підприємців" для пошуку нових ділових партнерів в ЄС та виходу на нові ринки
76	Підтримка підприємців та бізнесу	Підтримка малих сільгоспвиробників	Європейський Союз, Продовольча та сільськогосподарська організація ООН, Міністерство аграрної політики	Підтримка виробників у Львівській, Івано-Франківській, Закарпатській та частині Чернівецької областей через надання грантів для інвестицій, наданням дорадчих послуг і консультацій. Ресурсні гранти.
77	Підтримка підприємців та бізнесу	Програма АГРО	USAID	Стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції невеликими виробниками. Підтримка ММСП зернового напрямку у збільшенні потужностей зберігання та сушіння зерна.
78	Підтримка підприємців та бізнесу	Програма "Конкурентоспроможна економіка України"	USAID	Грантова програма для малих та середніх жіночих та сімейних підприємств для підтримки релокації бізнесів, масштабування бізнесу на території України, виходу на міжнародні ринки, запровадження інноваційних рішень та оптимізації бізнес-процесів
79	Підтримка підприємців та бізнесу	Відновлення українського органічного молочного виробництва	Мінагрополітики, Держпродспоживслужба та швейцарська програма Quality FOOD Trade Program in Ukraine	Розроблено спільний план стимулювання виробництва органічних молочних продуктів
80	Підтримка підприємців та бізнесу	Грантові програми ЄБРР	Європейський банк реконструкції та розвитку	Гранти для малих та середніх українських підприємств для оплати консультацій з розвитку бізнесу. Програма для підприємств-позичальників Укресімбанку, що реалізують інвестиційні субпроекти.
81	Підтримка підприємців та бізнесу	"Програма підтримки економічної стійкості України (UERP)"	Mercy Corps	Гранти для ВПО-підприємців, дрібних фермерів, які постраждали внаслідок війни, малих та середніх фермерських підприємств, релокованого через війну малого та середнього бізнесу в певних областях

82	Підтримка підприємств та бізнесу	"Розвиток МСП: економічна інтеграція внутрішньо переміщених осіб та відновлення бізнесу"	Міжнародна організація з міграції, Міністерство економіки, Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій, Німеччина та Німецький банк розвитку (KfW)	Програма відновлення постраждалих від війни мікро- та малих підприємств
83	Підтримка підприємств та бізнесу	«Рішення в сфері безпеки людини в Україні»	Міжнародна організація з міграції, Уряд Японії	Гранти для мікро- та малих підприємств у Київській та Чернігівській областях
84	Підтримка підприємств та бізнесу	Програма співфінансування для українського бізнесу	GIZ	Грантова програма співфінансування для українського бізнесу для впровадження найкращих доступних технологій та практик управління і зменшення промислових викидів
85	Підтримка підприємств та бізнесу	Програма міжнародної технічної допомоги «Застосування та імплементація Угоди про асоціацію між ЄС та Україною у сфері торгівлі»	GIZ, Уряд Німеччини, German Sparkassenstiftung, Фонд розвитку підприємництва, Банк "Львів" та "Ощадбанк"	Співфінансування інвестиційних проєктів українських мікро-, малих та середніх підприємств та консалтингові послуги
86	Підтримка підприємств та бізнесу	Програма релокації бізнесу	Данська рада у справах біженців (DRC)	Фінансова підтримка для релокації бізнесу в більш безпечні регіони
87	Підтримка підприємств та бізнесу	Програма бізнес-партнерства задля підтримки аграрного сектору та харчового виробництва в Україні	Данська рада у справах біженців (DRC), уряди Швейцарії і Великобританії	Гранти для підприємств аграрного сектору та харчового виробництва на умовах співфінансування
88	Підтримка підприємств та бізнесу	Освітньо-грантова програма TalentA-2023 для жінок-фермерок	Corteva Agriscience	Навчання та конкурс грантів для жінок-фермерок
89	Підтримка підприємств та бізнесу	Програма EU4Environment	ЄС	Консультації підприємств щодо "зеленого" відновлення та релокації
90	Підтримка підприємств та бізнесу	Програма грантів "Talents for Ukraine"	Міністерство культури та інформаційної політики, Київська школа економіки	Гранти для креативних підприємств
91	Підтримка підприємств та бізнесу	"Підтримка швидкого економічного відновлення українських муніципалітетів (SRER)"	GIZ та Програма розвитку ООН (ПРООН)	Підтримка швидкого відновлення місцевого виробництва та покращення базової та бізнес-інфраструктури
92	Підтримка підприємств та бізнесу	Impact Business	ГО "Impact Force"	Послуги бізнес-акселератора
93	Підтримка підприємств та бізнесу	Простір для переселенців "Живи. Дій. Впливай"	ГО "Центр ініціатив підприємців міста Торецьк", Crown Agents, International Alert, Optima Group, Уряд Великобританії	Спільнота для ВПО-підприємців
94	Підтримка підприємств та бізнесу	"Підтримка економічної участі вразливих груп населення, включно з ВПО, в Україні"	ГО "ЦеГрін Закарпаття", Міжнародна організація праці, Уряд Німеччини	Конкурс міні-грантів для мікро-, малих та середніх підприємств у Закарпатській області

95	Підтримка підприємців та бізнесу	Грантовий конкурс серед мікро-, малих та середніх підприємств	ГО "Центр "Жіночі перспективи", Львівське регіональне партнерство, Міжнародна організація праці Уряд Данії та Німеччини, GIZ	Гранти на відновлення та розширення виробництва, створення робочих місць та працевлаштування ВПО
96	Підтримка підприємців та бізнесу	"Економічні можливості для жінок, котрі постраждали від домашнього/гендерно зумовленого насильства"	ГО "Інноваційні соціальні рішення", Фонд ООН у галузі народонаселення в Україні, уряд Канади	Локальний проєкт на підтримку бізнесів та створення робочих місць для жінок, які постраждали чи входять у групу ризику з домашнього насильства
97	Відбудова та ремонт житла	Район#1 (Districtone.Foundation)	Волонтери	Відбудова та ремонт житла та соціальної інфраструктури в Київській області
98	Відбудова та ремонт житла	Благодійний фонд "Волонтерська спілка "ПОРУЧ""	Волонтери	Відбудова та ремонт будинків у Макарові
99	Відбудова та ремонт житла	PRO-FM: Кейси відбудови зруйнованих міст	Благодійна організація "ФОНД АРХІТЕКТУРНОЇ ПАЛАТИ УКРАЇНИ"	Навчання мерів, архітекторів, проєктувальників виробляти якісні рішення по відбудові населених пунктів
100	Відбудова та ремонт житла	Громадська організація Містобудівна платформа "Ренесанс"	Фізичні особи	Консультації та супроводження будівництва
101	Відбудова та ремонт житла	УРБАНИНА. Довідник з відбудови міст	Фізичні особи, ГО "Безбар'єрність"	Фахові рекомендації до відбудови
102	Відбудова та ремонт житла	УРБАНИНА. Рекомендації з відбудови Ірпеня	Фізичні особи, RebuildUA KSE Institute	Рекомендації до відбудови міста
103	Відбудова та ремонт житла	Po3kvit	USAID	Стратегія післявоєнного просторового розвитку українського Маріуполя Супервізія міського розвитку Бучі
104	Відбудова та ремонт житла	Б50 Відновлення	Волонтери	Допомагає українцям ліквідувати наслідки війни на деокупованих територіях. Наші активісти беруться за різні будівлі – від приватних домівок до об'єктів інфраструктури
105	Відбудова та ремонт житла	ВО Вдома	Волонтери	Ремонт житла та гуманітарна допомога
106	Відбудова та ремонт житла	Добробат	Волонтери	Допомога постраждалим у нагальному відновленні житла та об'єктів соціальної інфраструктури на деокупованих територіях
107	Відбудова та ремонт житла	БУР (Будуємо Україну Разом)	Волонтери, USAID, IREX, National endowment for democracy	Фізична відбудова та навчання
108	Відбудова та ремонт житла	Repair Together	Волонтери, UNDP	Гуманітарна допомога деокупованим громадам, ремонт житла та фізична відбудова

109	Відбудова та ремонт житла	Сміливі відновлювати	ГО "Урбанрада", БФ "Янголи ЮА"	Толоки по прибиранню, консервації, ремонту та відбудові житла в Київській області, переважно в Ірпінь, Бучу, Гостомель та навколишні села. Також працюємо в Харківській та Херсонській областях.
110	Відбудова та ремонт житла	Програма "Безпечна школа"	"Eurasia Foundation", "Sy Syms Foundation" та інші	Створення шкільних укриттів
111	Відбудова та ремонт житла	savED	GoGlobal, ГО ОСВІТ	Відбудова зруйнованих шкіл
112	Відбудова та ремонт житла	Bucha community rebuilds	Global Empowerment Mission у співробітництві із Life Quality UA	Ремонт будинків, шкіл та лікарень
113	Відбудова та ремонт житла	"Безпечна освіта"	KSE Foundation, Міністерство освіти та науки України Райффайзен банк Фармак Київстар Dragon Capital	Створення шкільних укриттів
114	Відбудова та ремонт житла	"Відбудова місцевих шкіл задля стійкості"	"U-LEAD з Європою", Європейська комісія, savED, "Сміливі відновлювати", ГО Центр Інноваційної Освіти "Про.Світ"	Відбудова і ремонт шкіл
115	Відбудова та ремонт житла	"ECHO4SCHOOLS-UA: Ремонт/модернізація шкіл у постраждалих внаслідок війни регіонах"	ПРООН, Міністерство відновлення	Відбудова і ремонт шкіл
116	Відбудова та ремонт житла	"Відновлення шкіл в Україні"	ПРООН, Міністерство відновлення	Відбудова і ремонт шкіл
117	Відбудова та ремонт житла	"Transparent cities/Прозорі міста"	Transparency International Ukraine	Вивчення досвіду відбудови міст
118	Відбудова та ремонт житла	"Зміцнення системи охорони здоров'я та збереження життя" (HEAL Ukraine)	Міністерство охорони здоров'я, Світовий банк	Відбудова та модернізація медичних закладів
119	Відбудова та ремонт житла	Відновлення житла в Миколаївській області	"DareCare", "Герої України", "Stabilization Support Services"	Ремонт та відбудова житла
120	Відбудова та ремонт критичної інфраструктури	Грантова допомога на реалізацію Плану швидкого відновлення	Японія	Грант на специфічне обладнання, відновлення інфраструктури, відновлення сільського господарства, зміцнення демократії та врядування
121	Відбудова та ремонт критичної інфраструктури	"Підтримка швидкого економічного відновлення українських муніципалітетів (SRER)"	Уряд Німеччини, GIZ, ПРООН	Відновлення місцевого виробництва та покращення інфраструктури для малого та середнього бізнесу, в т.ч. ремонт базової та допоміжної бізнес-інфраструктури

122	Відбудова та ремонт критичної інфраструктури	Відбудова Житомирщини	Естонія	Ремонт мосту в Малині та будівництво дитячого садка в Овручі
123	Відбудова та ремонт критичної інфраструктури	Відбудова Миколаївщини	Данія	Ремонт будівель, систем водопостачання та централізованого теплопостачання, мостів
124	Відбудова та ремонт критичної інфраструктури	Водопостачання у Надвірній	ГО "ДЕСПРО", Helvetas та Skat Consulting	Облаштування та обладнання водозабору Надвірної
125	Відбудова та ремонт критичної інфраструктури	Відбудова критичної інфраструктури Київщини	НЕФКО	Відновлення інфраструктури, пов'язаної з водопостачанням, водовідведенням і теплопостачанням
126	Відбудова та ремонт енергетичної інфраструктури	Експериментальний проєкт з будівництва та ремонту енергетичної інфраструктури	Державне агентство розвитку, Міненерго, ДСНС, Генштаб ЗСУ, оператори критичної інфраструктури	Будівництво та ремонт енергетичної інфраструктури
127	Відбудова та ремонт енергетичної інфраструктури	Матеріально-технічна допомога	Литва, Фінляндія, Франція, Німеччина, Японія, ОАЕ, Ізраїль, Республіка Корея, Канада, ЄС	Матеріально-технічні засоби для забезпечення сталого електропостачання
128	Відбудова та ремонт енергетичної інфраструктури	"Енергетична безпека"	USAID	Відновлення енергопостачальної інфраструктури
129	Відбудова та ремонт енергетичної інфраструктури	Цільовий грант	Спеціальний Фонд ЄБРР, Королівство Нідерландів, "Укренерго"	Грант на відновлення енергетичної інфраструктури
130	Відбудова та ремонт енергетичної інфраструктури	Цільовий грант	Литва	Грант на відновлення енергетичної інфраструктури
131	Відбудова та ремонт енергетичної інфраструктури	Цільовий грант	Німеччина	Грант на проєкти зеленого відновлення
132	Відбудова та ремонт енергетичної інфраструктури	Re-Power	Світовий банк	Відбудова електричної мережі та систем теплопостачання
133	Відбудова та ремонт енергетичної інфраструктури	Фонд енергетичної підтримки України	Енергетичне співтовариство	Допомога енергетичним компаніям оперативно відновлювати пошкоджену або знищену енергетичну інфраструктуру (закупівля обладнання)
134	Відбудова та ремонт енергетичної інфраструктури	"Закриття циклу: справедливий енергетичний перехід, розроблений містами та регіонами"	ГО "Екоклуб" та ГО "Екодія"	Конкурс проєктних пропозицій в сфері зеленої енергетики (фінансова підтримка та менторський супровід)

135	Відбудова та ремонт енергетичної інфраструктури	Адвокація "зеленого" відновлення	Коаліція "Енергетичний перехід", "Екодія", "Razom We Stand", "Vision Zero" та Greenpeace, DiXi Group, Фонд ім. Гайнріха Бьолля	Адвокація "зеленого" відновлення
136	Відбудова та ремонт енергетичної інфраструктури	«Енергозабезпечення громад – SOS»	ГО "ДЕСПРО"	Надання сонячних електростанцій громадам
137	Експертна підтримка центральної влади та ОМС в ході відновлення	Експертна підтримка Міжвідомчої робочої групи Фонду ліквідації наслідків збройної агресії	Коаліція RISE	Участь у роботі Міжвідомчої робочої групи з розгляду узагальнених пропозицій щодо виділення коштів Фонду ліквідації наслідків збройної агресії та в розробці проекту Методики пріоритизації проєктів
138	Експертна підтримка центральної влади та ОМС в ході відновлення	Доповідь "Про стан і необхідність удосконалення нормативно-правової бази щодо оцінки збитків та функціонування державного реєстру пошкодженого та знищеного майна внаслідок збройної агресії російської федерації проти України"	ГО "Housing Ukraine", Рада Європи	Рекомендації щодо запровадження, статусу та роботи Реєстру пошкодженого та знищеного майна на загальнодержавному рівні
139	Експертна підтримка центральної влади та ОМС в ході відновлення	"Стратегія державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року"	Мінреінтеграції, Рада Європи, громадський сектор	Розробка стратегії держави щодо внутрішнього переміщення
140	Експертна підтримка центральної влади та ОМС в ході відновлення	"Трансформаційна комунікаційна діяльність"	USAID	Комунікаційна підтримка Агентства відновлення та розвитку інфраструктури
141	Експертна підтримка центральної влади та ОМС в ході відновлення	Community-led Inclusive Recovery (CLIR)	SURGe, Support to Ukraine's Reforms for Governance	Експертна підтримка органам місцевого самоврядування у питаннях відновлення та розвитку громад
142	Експертна підтримка центральної влади та ОМС в ході відновлення	"Надання експертної та технічної допомоги уряду та регіональним адміністраціям у розробці та реалізації планів відновлення"	Центр економічної стратегії	Підтримка громад у складанні планів відновлення, зборі та аналізі ключових даних
143	Експертна підтримка центральної влади та ОМС в ході відновлення	Експертна підтримка громад Харківської області	USAID DOBRE	Допомога із підготовкою комплексних планів відновлення
144	Експертна підтримка центральної влади та ОМС в ході відновлення	«Громадянське суспільство для післявоєнного відновлення України та готовності до ЄС»	Консорціум у складі Лабораторії законодавчих ініціатив, Transparency International Ukraine, Громадянської мережі ОПОРА, ГО Адвокат майбутнього, Центра економічної стратегії, ГО "Європейська правда"	Експертна підтримка влади в процесі відновлення

145	Розмінування	Розмінування територій	БО "Швейцарський фонд з протимінної діяльності ФСД в Україні", Представництво Датської Ради у справах біженців в Україні, ГО "Асоціація саперів України", Філія NORWEGIAN PEOPLE'S AID в Україні	Діяльність з розмінування
146	Розмінування	"Підвищення ефективності процесу гуманітарної протимінної діяльності, включаючи допомогу постраждалим від мін на сході України, шляхом розвитку національного потенціалу"	ГО "Асоціація саперів України", ОСНА Ukraine, Національний орган протимінної діяльності, Demining Solutions	Гуманітарне розмінування в Макарівській громаді
147	Розмінування	"Дивись під ноги!"	Фонд "Східна Європа"	Покращення обізнаності громадян про міну небезпеку
148	Розмінування	"Вільна земля"	Фонд Банку Львів, ДСНС	Забезпечення саперних підрозділів необхідним обладнанням та амуніцією, курс ідентифікації вибухонебезпечних предметів та "Перший мобільний клас з мінної безпеки"
149	Стимулювання та адвокація "зеленого" відновлення	"Позиція громадянського суспільства щодо врахування адаптації до зміни клімату у повоєнному відновленні України"	20 громадських організацій	Адвокація "зеленого" відновлення
150	Стимулювання та адвокація "зеленого" відновлення	Позиція щодо підходів до відновлення України	40 громадських організацій	Адвокація орієнтації на Європейський зелений курс, "зелений" характер економіки, дотримання європейських екологічних інструментів планування у розбудові України
151	Стимулювання та адвокація "зеленого" відновлення	Звернення до Європейського Парламенту та Європейської Комісії	Українська національна платформа Форуму громадянського суспільства Східного партнерства, Українська сторона Платформи громадянського суспільства Україна – ЄС	Адвокація "зеленого" відновлення України на міжнародному рівні
152	Стимулювання та адвокація "зеленого" відновлення	Аналітична записка "Зелене повоєнне відновлення України: візія та моделі"	DiXi Group, консорціум ОГС	Візія зеленого повоєнного відновлення України від наслідків російсько-української війни
153	Стимулювання та адвокація "зеленого" відновлення	Аналіз Плану відновлення України	ОГС, що займаються екологічною тематикою	Моніторинг розроблення Плану відновлення та аналіз його змісту з точки зору відповідності напрямам Європейської зеленої курсу
154	Стимулювання та адвокація "зеленого" відновлення	"Зелені" плани повоєнного відновлення для громад Київщини, Харківщини та Донеччини	"Українська природоохоронна група", місцеві активісти	Створення планів "зеленого" відновлення

155	Стимулювання та адвокація "зеленого" відновлення	Дослідження "Доступ громадськості до прийняття рішень щодо відновлення України в частині збереження довкілля і протидії зміні клімату"	Ресурсно-аналітичний центр "Суспільство і довкілля", Фонд ім. Гайнріха Бьолля	Аналітичний звіт щодо участі громадськості у прийнятті рішень щодо відновлення в контексті захисту довкілля
156	Стимулювання та адвокація "зеленого" відновлення	Інтеграція екологічної складової до загальної політики відбудови	Уряд України	Національний план дій з енергоефективності, проєкт Стратегії термомодернізації будівель до 2050 року, Фонд енергоефективності, Фонд декарбонізації, плани щодо зменшення викидів
157	Стимулювання та адвокація "зеленого" відновлення	Звіт "Відбудова України. Принципи зеленого післявоєнного відновлення"	Німецький аналітичний центр adelphi	Аналітичний звіт щодо принципів "зеленої" відбудови
158	Створення механізмів контролю за витратами коштів та боротьби з корупцією в ході відновлення	Група підтримки доброчесності при Міністерстві розвитку громад, територій та інфраструктури	Антикорупційна ініціатива Європейського Союзу (EUACI), Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури, Агентство відновлення та розвитку інфраструктури	Експертна і консультативна допомога
159	Створення механізмів контролю за витратами коштів та боротьби з корупцією в ході відновлення	"Зміцнення соціальної згуртованості та заснування суспільного договору у постраждалих від війни Чернігівській області"	Фонд ПАКС-Нідерланди, Український центр "Простір Гідності", чернігівська ГО "Центр Доброчин" та Український Інститут Національної Пам'яті (УІНП)	Створення місцевої групи антикорупційного спостереження
160	Створення механізмів контролю за витратами коштів та боротьби з корупцією в ході відновлення	"Відбудова без корупції"	Інститут законодавчих ідей	Аналіз законодавства та ініціатив держави в сфері відновлення на предмет корупційних ризиків
161	Створення механізмів контролю за витратами коштів та боротьби з корупцією в ході відновлення	"Громадський і медійний контроль за відновленням зруйнованих війною українських міст"	ГО "Стоп корупції"	Навчання регіональних активістів
162	Адвокація доступу та використання відкритих даних для відновлення	Стаття "Відкриті дані під час війни: питання, що потребує відповіді"	Кирило Захаров ("Суд на долоні")	Адвокація відкритих даних під час війни
163	Адвокація доступу та використання відкритих даних для відновлення	Заява про необхідність доступу до відкритих даних	Коаліція RISE	Адвокація відкритих даних під час війни
164	Адвокація доступу та використання відкритих даних для відновлення	Дослідження "Доступ громадськості до прийняття рішень щодо відновлення України в частині збереження довкілля і протидії зміні клімату"	Ресурсно-аналітичний центр "Суспільство і довкілля"	Адвокація відкритих даних у сфері захисту довкілля

165	Адвокація доступу та використання відкритих даних для відновлення	Дослідження "Доступ до публічної інформації у сфері енергетики під час воєнного стану"	DiXi Group	Адвокація відкритих даних у сфері енергетики
166	Залучення мешканців громад до планування і участі у відновленні	"Не залишити нікого осторонь: громадянська участь для планування відновлення громад"	Cedos	Підвищення рівня участі мешканців громад у плануванні повоєнного відновлення
167	Залучення мешканців громад до планування і участі у відновленні	"Моделі участі в українській реконструкції"	ANTS	Залучення ВПО і вразливих мешканців громад до планування і контролю за ходом відновлення
168	Залучення мешканців громад до планування і участі у відновленні	"Відновлюємо нашу громаду разом!"	Фундація польсько-української співпраці	Залучення мешканців громад до визначення пріоритетів відновлення
169	Залучення мешканців громад до планування і участі у відновленні	Тренінги для соціальної згуртованості	Міжнародна організація з міграції (МОМ)	Соціальна згуртованість громад
170	Адвокація України на міжнародному рівні	Адвокаційні візити	Міжнародний центр перемоги України (ICUV)	Міжнародні адвокаційні заходи на підтримку України
171	Адвокація України на міжнародному рівні	Доповідь в Європейському парламенті	Центр економічної стратегії	Виступ щодо фінансування потреб України
172	Адвокація України на міжнародному рівні	Адвокація інтересів України в США	БФ "Разом для України"	Просування неупереджених досліджень та політики, сприяння залученню громадськості в США та Україні; "Український саміт дій"
173	Допомога у розробці інженерно-проектної документації та технічний нагляд	Відновлення житла, соціальних установ та інфраструктури	Міжнародна організація з міграції (МОМ)	Допомога у будівництві та ремонті будівель, пошкоджених внаслідок війни, в т.ч. технічний нагляд
174	Психологічна підтримка населення, адаптація ветеранів	Коаліція ветеранських просторів	ГО "Простір можливостей", Міжнародний фонд "Відродження"	Допомога психологів і юристів, проведення суспільних культурно-розважальних заходів в громадах і організація заходів національно-патріотичного виховання, організація навчання і перекваліфікації, професійної орієнтації та працевлаштування для ветеранів і ветеранок
175	Психологічна підтримка населення, адаптація ветеранів	Підготовка кар'єрних радників для роботи з ветеранами	ГО "Простір можливостей", Державна служба зайнятості, Проєкт USAID "Економічна підтримка України"	1000 кар'єрних радників Державної служби зайнятості вчитимуться працювати з ветеранами
176	Психологічна підтримка населення, адаптація ветеранів	Veteran Hub	Співробітники хабу	Підтримка ветеранів та членів їх сімей (психологічна, юридична, працевлаштування)
177	Психологічна підтримка населення, адаптація ветеранів	ГО "Вільний вибір"	Члени ГО	Психологічна підтримка ветеранів

178	Психологічна підтримка населення, адаптація ветеранів	ГО "Блакитний птах"	Члени ГО	Психосоціальні консультації для колишніх військовополонених та їхніх родин
179	Психологічна підтримка населення, адаптація ветеранів	Місцеві спілки та ГО для допомоги ветеранам	ГО "Обласна ветеранська спілка учасників АТО Рівненщини", "Подільська агенція регіонального розвитку", ГО "Центр розвитку Студенянської громади" та інші	Підтримка ветеранів та членів їх сімей
180	Психологічна підтримка населення, адаптація ветеранів	Пілотні мобільні бригади соціально-психологічної допомоги	Фонд ООН у галузі народонаселення в Україні спільно з УФГЗ за фінансової підтримки Посольства Великої Британії	Пілотні мобільні бригади соціально-психологічної допомоги учасникам бойових дій та членам їхніх родин за принципом "рівний – рівному"
181	Надання матеріально-технічних засобів та матеріалів	"Фонд екстреної підтримки міст"	Transparency Ukraine	International Надання техніки для пунктів обігріву, укриттів, тощо

Проект «Зміцнення громадської довіри» (UCBI – 4)

182	Культурна	Культурна підтримка прифронтових громад	Управління культури та туризму Чернігівської міської ради, Агенція промоції "Суми", ГО ЦУКР	Підтримка різноманітних культурних подій у прифронтових громадах, з залученням окремих осіб та компанії до створення різноманітних заходів.
183	Потенціал ГО	Діалоги під керівництвом ОГС та Плани дій для звільнених громад	Херсонський обласний благодійний фонд «Об'єднання»	Підтримка Херсонського обласного благодійного фонду «Об'єднання» у відображенні громад, розробці анкети, проведенні глибинних інтерв'ю, плануванні та реалізації початкових ініціатив у цільових громадах.
184	Соціальна	Підтримка прифронтових волонтерів у Сумах	ГО «Простір рівних можливостей»	Підтримка ГО «Простір рівних можливостей» у створенні волонтерського центру, організації та підтримці центрів неформальної освіти та літніх таборів у прифронтових громадах Сумської області.
185	Соціальна	Дискусії з питань Відновлення, Реінтеграції та Стратегічної Комунікації: ЛМФ 2023	ГО "Львівський Медіафорум"	Підтримка Львівського Медіа Форуму (ЛМФ) в організації 3 панельних дискусій з теми відновлення, 1 - з реінтеграції та 1 додаткового заходу з координації стратегічної комунікації та цільової операційної підтримки.
186	Соціальна	Евакуація та переміщення	Органи місцевого самоврядування та громадські організації	Підтримка евакуації та переміщення для постраждалих від війни українських громад.
187	Соціальна	Закупівлі для прифронтових та звільнених територій	Органи місцевого самоврядування та громадські організації	Забезпечення обладнанням, товарною підтримкою та послугами для першочергового відновлення в прифронтових і звільнених районах.
188	Потенціал Уряду	Підтримка Уряду України	Уряд України	Надання цільової спеціальної підтримки та/або експертизи Уряду України для вирішення та управління стратегічними пріоритетами раннього відновлення.
189	Соціальна	Мелітопольська міська рада: Форум планування визволення	Комунальна установа "Агентство розвитку Мелітополя"	Підтримати проведення 2 онлайн та 1 офлайн експертних фасилітаційних зустрічей у Запоріжжі щодо організації співпраці між представниками місцевого самоврядування тимчасово окупованих територій (ТоТ) з можливою підтримкою створення юридичної організації.
190	Освіта	Оснащення простору неформальної освіти в м. Дергачі	Дергачівська міська рада	Підтримка Дергачівської міської ради у придбанні обладнання для комп'ютерних класів для дітей, яке буде встановлено в бомбосхoviщах міських шкіл.
191	Соціальна	Соціальне таксі та соціальні послуги	БФ «Шлях України»	Підтримка ГО «БФ «ШЛЯХ УКРАЇНИ» для надання послуг соціального таксі та вирішення інших критичних потреб в Куп'янському районі.
192	Економічна	Регіональна підтримка Дія.Бізнес	ГО "Консультаційний центр підтримки малого та середнього бізнесу" (ГО "КЦ ПМСБ")	Надання допомоги програмі Міністерства цифрової трансформації "Дія" у впровадженні комплексного набору освітніх, фінансових та психологічних заходів для українських малих та середніх підприємств та приватних підприємців.
193	Соціальна, Культурна	Ріпейр Тугезер	ГО «РІПЕЙР ТУГЕЗЕР»	Підтримка команди «РІПЕЙР ТУГЕЗЕР» у проведенні літнього соціально-культурного табору та ряду об'єднуючих культурних заходів на Чернігівщині.
194	Потенціал Уряду	Мобільні комплекти для ЦНАПів	ЦНАПи	Надання допомоги центрам надання адміністративних послуг в прифронтових та звільнених територіях для підсилення раннього відновлення.
195	Потенціал Уряду	Генератори для прифронтових і нещодавно звільнених територій	Органи місцевого самоврядування та громадські організації	Надання допомоги, пов'язаної з енергопостачанням, громадам в прифронтових та нещодавно звільнених територіях.

196	Потенціал Уряду	Оренда обладнання для прифронтових і щойно звільнених територій	Органи місцевого самоврядування та громадські організації	Забезпечити прифронтовим і звільненим територіям доступ до важкої техніки (устаткування).
197	Культурна	Культурні події в м. Суми (ЦУКР)	ГО "ЦУКР"	Підтримка ГО "ЦУКР" в організації сезону культурних заходів у "Дворіку на Кузнечній".
198	Потенціал уряду	Сумська ДСНС послуги та обладнання	Управління ДСНС в Сумській області	Підтримка закупки обладнання для Навчального центру, а також обладнання та матеріали для територіальних відділів ДСНС в громадах.
199	Потенціал Уряду	Необхідна підтримка екстрених служб у прифронтових і нещодавно звільнених територіях	ГО "Спільно Хаб"	Підтримка Державної служби України з надзвичайних ситуацій через придбання 10 комплектів екстреного спорядження в очікуванні та підтримці подальшого визволення Херсонської та Запорізької областей.
200	Медіа	Інформаційна підтримка	Органи місцевого самоврядування та громадські організації	Надання необхідної допомоги з створення та розповсюдження інформаційних матеріалів, в тому числі (але не обмежено) графічний дизайн та друк на прифронтових та нещодавно звільнених територіях.
201	Соціальна	Херсонські бригади ліквідації наслідків повені	ГО "Центр живої історії "Олешья"	Підтримати «Центр живої історії "Олешья»» в оснащенні та нарощуванні потенціалу 2-х мобільних бригад повного циклу з відновлення після повені.
202	Соціальна	Правова база відновлення деокупованих територій: аналіз	ГО "Ідеї змін"	Сприяти в розробці аналітичного звіту щодо українського реставраційно-реінтеграційного законодавства, проведенні глибинних інтерв'ю у звільнених громадах Харківської та Херсонської областей для виявлення основних проблем і прогалин, започаткувати експертну дискусію щодо шляхів вдосконалення політики відновлення суспільно-політичного життя на звільнених територіях. За результатами цієї роботи команда розробить та передасть урядовим структурам рекомендації щодо політики розвитку реставрації/реінтеграції.
203	Соціальна	Підтримка молоді Чернігівської області	ГО "Сфера молоді"	Відновлення юнацького центру громади
204	Соціальна	Cities4Cities: підтримка міжмуніципального партнерства	ГО "Інститут просвіти"	Організація та проведення форуму муніципального партнерства у Львові з метою участі представників прифронтових та деокупованих громад на цьому форумі та встановлення контактів з Європейськими колегами.
205	Економічна	Економічне відновлення звільнених територій через Торгово-промислові палати	Івано-Франківська торгово-промислова палата	Допомогти підприємствам відновити роботу в їхніх рідних регіонах (підконтрольних Україні), встановити бізнес-контакти
206	Економічна, соціальна	Прометеус для прифронтових і звільнених прометеус	ГО "Прометеус"	Підтримати Prometheus у партнерстві з провідними українськими IT-компаніями у збільшенні кількості стипендій для участі в інтерактивних онлайн-програмах, які дають новачкам знання та практичні навички, достатні для отримання першої роботи в IT за чотири місяці.
207	Потенціал Уряду	Освітня політика на звільнених територіях	ГО "Солом'янські котики"	Розробка загальної політики експертною радою в обговоренні з ключовими зацікавленими сторонами з регіонів, в обговоренні з Урядом України та підкомісією Парламенту та розробка технічних вимог до Уряду та планування бюджету для відповіді на виділені виклики.
208	Культурна, Соціальна	Заходи для луганських переселенців у Дніпрі за підтримки ОВА	ГО "Світло Культури"	Створення сприятливого середовища, спільного освітнього простору для взаємодії та обміну думками між внутрішньо переміщеними особами (ВПО) з Луганщини та місцевими мешканцями Дніпра з метою зміцнення національної свідомості та взаєморозуміння

209	Потенціал уряду	PILPG	PILPG	Підтримати діяльність PILPG у розробці політик, які тісно пов'язані з відновленням та реінтеграцією в Україні: політика щодо переходу від військової адміністрації назад до державної адміністрації, культурний захист та реінтеграція. А також постконфліктне врядування для студентів в Україні.
210	Потенціал ГО	БУР. Екстрена допомога Україні	ГО "БУР"	Підтримати «Будуємо Україну разом» (БУР) наданням терміново необхідного обладнання та продуктів харчування, а також матеріалів для проведення легкого ремонту тимчасових приміщень для ВПО в західній Україні та надання необхідної допомоги людям, які залишаються в постраждалих регіонах (підконтрольних Україні).
211	Соціальна	Міжнародний центр української перемоги	Casimir Pulaski Foundation	Допомогти у створенні Міжнародного центру української перемоги-організації з адвокатури у Варшаві, яка здійснюватиме широку міжнародну адвокацію серед ключових осіб, які приймають рішення, та впливових осіб міжнародної політики щодо підтримки України. Діяльність спрямована на посилення наративів для заохочення міжнародного засудження Росії та продовження сильної міжнародної підтримки України.
212	Соціальна	Вшанування вашої жертви	Органи місцевого самоврядування та громадські організації	Підтримати місцеві адміністрації у наданні допомоги громадянам в організації гідних похорон членів їхніх сімей, загиблих під час бойових дій.
213	Соціальна	Невідкладна допомога Чернігову	Чернігівська ОВА	Підтримати Чернігівську обласну державну адміністрацію у закупівлі вкрай необхідного обладнання для ефективного реагування на наслідки російської агресії в регіоні.
214	Соціальна	Дослідження щодо відновлення та споживання медіа	KMIC	Підтримати дослідження щодо відновлення та споживання медіа шляхом опитування українців, які проживають у прифронтових областях, за допомогою структурованих комп'ютерних інтерв'ю (CATI).
215	Соціальна	Громадянські свободи та національна безпека: баланс для захисту від УНЦПД	Український незалежний центр політичних досліджень	Підтримка розробки аналітичного інструментарію для оцінки ризиків національної безпеки та загроз публічному дискурсу під час воєнного стану в Україні, за допомогою надання Українському уряду та ключовим зацікавленим сторонам інструментів для досягнення балансу між громадянськими свободами та національною безпекою під час війни.
216	Соціальна, Культурна, Економічна	Сади Перемоги	ГО «Місто Сад»	Підтримка ГО «Місто Сад» у популяризації садівництва як важливої та символічної складової ідентичності та відновлення України, що спрямована на заохочення окремих людей і громади брати участь у садівництві як символи національної стійкості.
217	Соціальна	Україна має талант! Підтримка платформи для відновлення засобів до існування	UAtalents UG	Допомогти UAtalents покращити їх здатність сприяти можливостям працевлаштування для переміщених українців і створити більш стійку модель для довгострокової діяльності.
218	Потенціал уряду	Підтримка Мінрегіону у відновленні постраждалих від конфлікту територій	Міністерство розвитку громад та територій України	Підтримка закупок товарів і послуг на запит Міністерства розвитку громад та територій України для підтримки роботи з відновлення постраждалих від конфлікту територій.
219	Соціальна	Зміцнення громад заради перемоги та відродження України	ГО "Мережа захисту національних інтересів "АНТС"	Підтримати постраждалі від війни громади в подоланні викликів, пов'язаних з російським вторгненням, шляхом надання аналітичної та консультативної підтримки.
220	Потенціал Уряду	Система управління надзвичайними ситуаціями для ДСНС	Державної служби України з надзвичайних ситуацій	Підтримати розробку та початкове обслуговування системи управління надзвичайними ситуаціями для ДСНС.
221	Потенціал Уряду	Регіональний аналіз LBA	COAR Global Ltd	Підтримати кіпрську компанію COAR Global (також відомої в Україні як LBA) у проведенні контекстного та атмосферного аналізу в 13 різних географічних регіонах України, включаючи тимчасово окуповані території.

222	Культурна, Медіа	Sesame в Україні	Sesame Workshop NGO	Підтримати Sesame Workshop у створенні та розповсюдженні цільового інклюзивного контенту для сімей, які постраждали від війни, і опікунів, що сприятиме поліпшенню соціального та емоційного благополуччя сімей, які постраждали від війни в Україні, через цікавий контент.
223	Соціальна	Забезпечення гуманітарної підтримки громадам	ТОВ "Стармайс"	Забезпечити гуманітарною допомогою 16 визначених громад в Рівненській (2 громади), Харківській (3 громади), Київській (4 громади), Закарпатській (1 громада), Івано-Франківській (3 громади), Волинській (1 громада), та Одеській (2 громади) областях.
224	Підтримка ВПО	Малий Маріуполь	ГО "Небесна Фортеця"	Забезпечити обладнанням та підтримати соціально-просвітницьку діяльність Хабу для ВПО «Маленький Маріуполь», за допомогою надання додаткових можливостей для ВПО для сприяння їх адаптації та інтеграції в приймаючу спільноту Дніпра.
225	Економічна, Соціальна	Розвиток бізнес-сектору України	Івано-Франківська торгово-промислова палата	Підтримати освітні та інформаційні заходи для представників бізнесу з дев'яти регіонів України (Івано-Франківськ, Чернігів, Харків, Запоріжжя, Донецьк, Дніпропетровськ, Полтава, Житомир, Одеса) з метою покращення внутрішньої комунікації та співпраці.
226	Соціальна	Центри неформальної освіти в Сумській області	ГО "Простір рівних можливостей"	Підтримати створення закладів неформальної освіти для дітей та молоді в одинадцяти відновлених громадах Сумської області, що дозволить підтримати звільнені громади Сумської області у розвитку можливостей неформальної освіти для дітей та молоді різного віку, а також заходи, спеціально розроблені для залучення батьків.
227	Соціальна	Посилення голосу херсонських активістів проти російської окупації	ГО "Громадський Центр "Нова Генерація"	Підтримати створення Хабу НГО для херсонських активістів, які вимушено залишили місто, та забезпечити стипендіями громадських активістів Херсона.
228	Економічна, Соціальна	ДІЯ Ініціативи з переселення	ГО «West Ukraine Digital»	Допомогти ГО «West Ukraine Digital» у зміцненні спроможності офісів Дія. Бізнес у Тернополі та Ужгороді підтримувати переміщення бізнесу в межах України з метою створення більш стійкого середовища.
229	Соціальна	Об'єднання за Херсон	Херсонський обласний благодійний фонд «Союз»	Підтримати Херсонський обласний благодійний фонд «Союз» у наданні суттєвої підтримки мешканцям Херсонської області, які залишаються в тимчасовій окупації, а також консультативної підтримки у стратегічному плануванні та адаптації громадських організацій та підприємств, які переселилися в Уманський район.
230	Соціальна, Культурна	Чому б нам не стати сусідами? Створення простору для переселенців у Запоріжжі	ГО "Олімп"	Підтримати започаткування соціальної, освітньої та медійної діяльності, а також працевлаштування в рамках «Громадського центру» для ВПО у Запоріжжі, що дозволить надати можливості та інструменти для забезпечення сталої адаптації та інтеграції ВПО у громаду.
231	Соціальна	Вулична культура продовження	ГО «Вулична культура»	Підтримати діяльність ГО «Вулична культура», спрямовану на інтеграцію ВПО, створення нового міського центру з притулком для ВПО у Львові та гуманітарну підтримку Харківської області.
232	Економічна, Соціальна,	Перспективи роботи в ГО Повернення до життя		Підтримка ГО «Повернення до життя» обладнанням для навчання шиття та розвитку виробництва, що дозволить створити умови для підвищення конкурентоспроможності ВПО на ринку праці та професійної інтеграції в приймаючу громаду.
233	Потенціал Уряду	Підтримка заходів Мінцифри у США	Міжнародна благодійна організація «Фонд Східна Європа»	Підтримати Міністерство цифрової трансформації у встановленні міжнародних зв'язків та нових взаємодій із потенційними партнерами, та адвокації інвестування в цифрову трансформацію України.
234	Потенціал ГО	Розширення спроможності руху Добробат	ГО "Добробат"	Підтримати посилення організаційної спроможності руху «Добробат» через підтримку матеріально-технічних потреб та закупівель.

235	Соціальна	Навчання з Prometheus	ГО "Прометеус"	Підтримати НУО «Prometheus» у запуску програми стипендій у сфері ІТ та створенні та розповсюдженні 5 онлайн - курсів на теми, актуальні для людей, які постраждали від війни, а саме: підприємництво, психологічна підтримка тощо.
236	Потенціал уряду, Економічна	Підтримка комунікацій eRobota для Кабінету Міністрів	Кабінет Міністрів України	Підтримати Кабінет Міністрів у створенні багатокомпонентної національної комунікаційної кампанії для просування ініціативи eRobota, яка включатиме розробку комунікаційної стратегії, розробку візуального контенту, цифрове та медіа-просування, дослідження аудиторії, виробництво друкованої продукції та спеціалізованої продукції.
237	Потенціал ГО	БУР. Зима близько	ГО "Бур"	Підтримати ГО «БУР» у розширенні волонтерських таборів на територіях, які відновлюються після активних бойових дій чи окупації, а також на територіях розміщення переселенців.
238	Економічна	Консолідація сільських низових ініціатив для політичного діалогу та сталого післявоєнного відновлення місцевих агропродовольчих систем в Україні	ГО "Платформа Знать—Аграрний Розвиток та Сільські Інновації" (ПЗ-АРСІ)	Допомогти ПЗ-АРСІ у проведенні серії круглих столів за участю дрібних фермерів, організації офлайн-Громадського форуму та онлайн підсумкової конференції для обговорення перспектив розвитку українського агропродовольчого сектору на післявоєнний період.
239	Соціальна	Сумам жити	ГО "Місто розумних"	Підтримати ГО «City of Smart» у проведенні низки соціальних заходів та цифрових заходів, орієнтованих на мешканців Сумщини.
240	Потенціал уряду	Експертна підтримка адміністрацій постраждалих регіонів	ГО «Офіс ефективного регулювання»	Підтримати Чернігівську та Миколаївську облдержадміністрації у створенні додаткових робочих потужностей шляхом залучення необхідних спеціалістів.
241	Культурна	Музей Тимчасовості: Культурний супротив	ГО «Всеукраїнська організація "Зміни"»	Підтримати команду DTF у створенні та запуску музею, присвяченого поточному досвіду в Україні та рефлексії людей на війну, зокрема УСВІ посилить можливості команди для реалізації якісного проекту, який вплине на мільйони розумів і підкреслить готовність українців зберігати та розвивати мистецтво навіть у воєнний час.
242	Соціальна	Освіта в умовах війни	Органи місцевого самоврядування та громадські організації	Підтримати українські навчальні заклади та ініціативи, спрямовані на нормалізацію навчального процесу в умовах війни.
243	Соціальна	Re:Open Zakarpattia Форум Розвитку 2022	ГО "Інститут Центральноєвропейської Стратегії (ІЦС)"	Підтримати Інститут Центральноєвропейської Стратегії в організації Форуму розвитку Re:Open Zakarpattia у 2022 році, що сприятиме налагодженню діалогу між ключовими зацікавленими сторонами, експертами, лідерами громадської думки та особами, які приймають рішення на рівні регіону та країни, за безпосередньої участі місцевих жителів та ВПО, шляхом проведення тематичних панелей на Форумі та підготовки спеціальних мультимедійних матеріалів.
244	Соціальна	Партнерство з відновлення громад	ГО «Інститут «Просвіта»	Підтримати ГО «Інститут «Просвіта» в організації серії мережових форумів для представників муніципалітетів України та ЄС, а також розробці профілів для 100 звільнених українських громад та прифронтових громад, а також 10 відео про зусилля з відновлення громад.
245	Економічна, Соціальна	Check-in Dnipro. Бізнес-ярмарок	ГО «ШИФТ»	Підтримати ГО «ШИФТ» в організації «Check-in Dnipro» з бізнес-ярмарком, лекціями, майстер-класами та музичними концертами для місцевих та переселених підприємств, митців та жителів Дніпра.
246	Економічна	Економічний RestART: підтримка креативного підприємництва в деокупованих та прифронтових громадах	ГО «Українська асоціація бібліотекарів»	Підтримати ГО «Українська асоціація бібліотекарів» у створенні можливостей для розвитку малого бізнесу в бібліотеках звільнених та прифронтових громад.

247	Соціальна	Харківський Регіональний Координаційний Центр	БО "БФ "ІВЕНТРУМ"	Надати Харківському регіональному штабу можливість продовжувати свою діяльність мотивованою та стабільною командою та розширити та/або вдосконалити свою діяльність у звільнених районах Харківської області, через надання операційної підтримки.
248	Потенціал ГО	Корисний ретрит для волонтерів	БО "АртДача"	Підтримати благодійний фонд «АртДача» в організації ретрит-табору для волонтерів для створення можливості для одужання волонтерів, отримати психосоціальну підтримку та налагодження нетворкінгу.
249	Соціальна	FM-радіо Накіпіло	ТОВ "Медіагрупа "Накіпіло". Радіо"	Підтримати «Накіпіло» у налагодженні FM-мовлення в Харківській області та проведенні комплексної рекламної кампанії з його популяризації.
250	Соціальна	Допомога звільненим громадам Херсонської області	ГО «Білозерський центр регіонального розвитку»	Сприяти ГО «Білозерський центр регіонального розвитку» у проведенні заходів щодо відновлення надання широкого спектру послуг мешканцям віддалених районів Херсонської області. Зокрема, Грантоотримувач відновить доступ громадян до адміністративних та соціальних послуг у п'яти сільських місцевостях Херсонського району (Станіславській, Білозерській, Музиківській, Чорнобаївській та Дарівській), а також підтримує ініціативи щодо розширення переліку послуг, які надаються сільським жителям, навіть у віддалених населених пунктах, та які можна отримати в безпечних умовах. Заходи проводитимуться у співпраці з органами місцевого самоврядування та за погодженням з обласною адміністрацією.
251	Соціальна	Підтримка Миколаївського волонтерського штабу	ГО "Ресурсний центр громадських ініціатив"	Забезпечити волонтерську спільноту Миколаївського штабу обладнанням та додатковими можливостями для робіт.
252	Соціальна	Швидка допомога постраждалим від війни громадам	Органи місцевого самоврядування та громадські організації	Підтримати закупівлі товарів та/або послуг першої необхідності для постраждалих від війни громад в Україні.
253	Соціальна	Пункти опори громад Куп'янського району	БФ «Шлях України»	Підтримати БФ «Шлях України» у наданні консультацій лікаря, юриста та психолога в 3 обладнаних притулках Куп'янського району.
254	Культурна	Культурна підтримка прифронтових громад	Управління культури та туризму Чернігівської міської ради, Агенція промоції "Суми", ГО ЦУКР	Підтримка різноманітних культурних подій у прифронтових громадах, з залученням окремих осіб та компаній до створення різноманітних заходів.
255	Потенціал ГО	Діалоги під керівництвом ОГС та Плани дій для звільнених громад	Херсонський обласний благодійний фонд «Об'єднання»	Підтримка Херсонського обласного благодійного фонду «Об'єднання» у відображенні громад, розробці анкети, проведенні глибоких інтерв'ю, плануванні та реалізації початкових ініціатив у цільових громадах.
256	Соціальна	Підтримка прифронтових волонтерів у Сумах	ГО «Простір рівних можливостей»	Підтримка ГО «Простір рівних можливостей» у створенні волонтерського центру, організації та підтримці центрів неформальної освіти та літніх таборів у прифронтових громадах Сумської області.

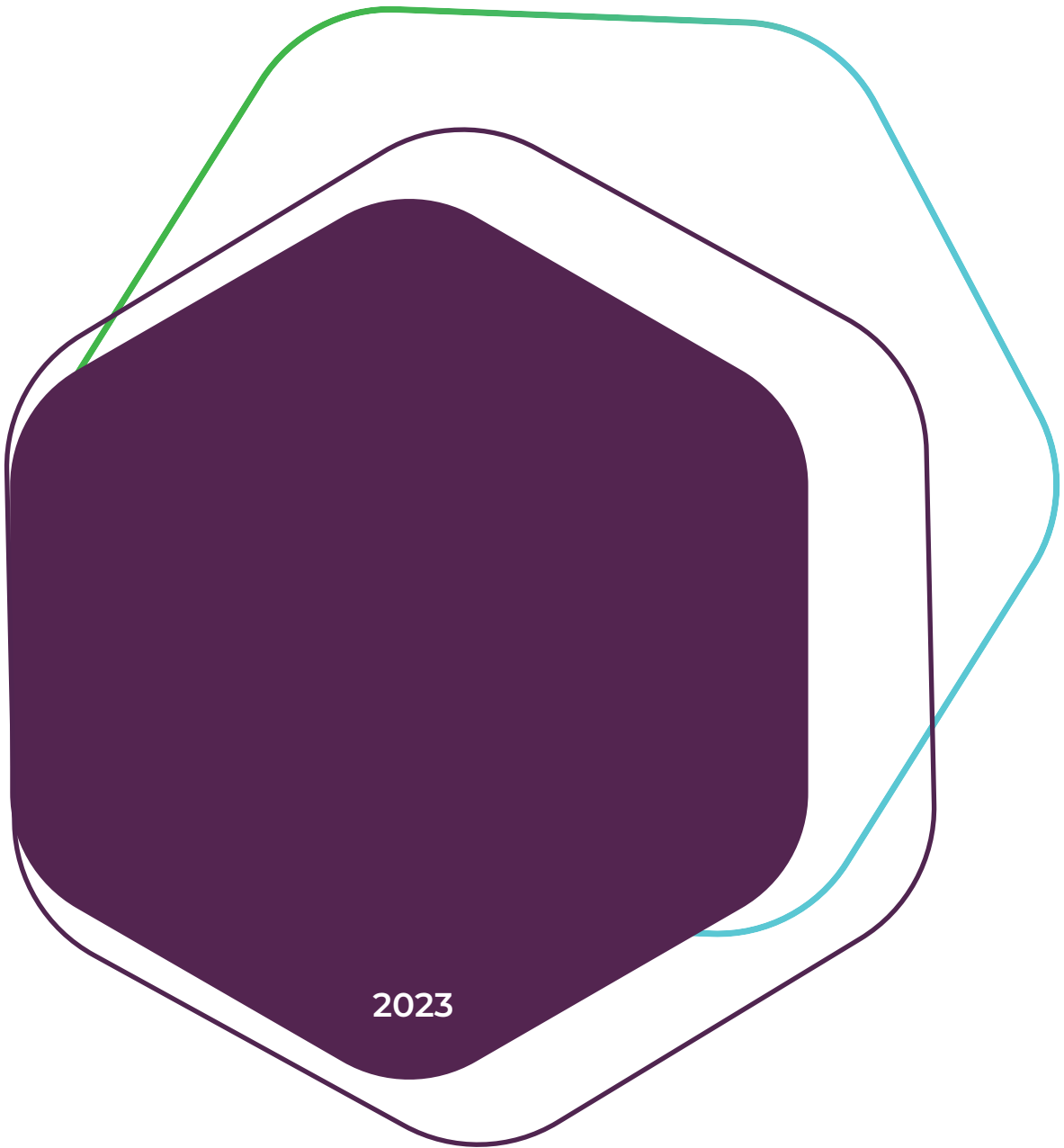
ednannia.ua

[Facebook.com/isar.ednannia](https://www.facebook.com/isar.ednannia)

office@ednannia.ua

2023